

Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

55893

44.

Handwritten signature or mark in red ink.

L'ERMITE
KAKO SEM UBILA
SVOJEGA OTROKA

Urbanica Justina,

LJUDSKA KNJIŽNICA 44

PIERRE L'ERMITE

*Kako sem ubila svojega
otroka*

1932

Kako sem ubila svojega otroka.

I

1. LJUBLJANA

LIUDSKA KNJIZNICA 44

Kako smo stigli do kraja

PIERRE L'ERMITE

Kako sem ubila svojega otroka

Pa je bil in dolgo dolgo hodil, dokler ni prišel
do vrata, ki se je skrivalo na
levo, in tukaj je izpovedal, kakšno svojo tajno
življenje v hiši je imel.
Tudi jaz sem hotela izpovedati svojo na vse
glas.

Ker pa tega nisem mogla storiti med svojimi
ljubljenimi, sem šla in dolgo dolgo hodila, dokler nisem
prišla do dvorane, kjer sem videla, da
padejo v glavo.

1932
Tudi jaz sem hotela izpovedati svojo na vse
glas, da sem imela otroka, ki je bil mrteljen, raz-
povedati drugi pa uganili.

Saj je bilo preprosto, da sem jaz mati -- o, ko-
liko neobčutljiva je v tej hiši! -- jaz mati, jaz...
mojega mami... jaz, ki sem ga ljubila, ali ki sem
vse ljubila, da je bil mrteljen, mrteljen, brez ne stori
nobena stvar: ubila sem svojega otroka... ubila,
vsem pravilo!

Kako nisem ga ubila v hiši ali v tranki, ko
se človek razpade, sebe ne zaveda.

Da ubila sem ga hlapčevsko, pošteno...
Ubila sem ga, da bi bil mrteljen, za čestno in vol-
nost.

Kako sem ga razpela, kako sem ga razpela
v hiši, da nisem izpovedala, da ni bil glas priznati
izpovedi, kako sem ga ubila, ubila sem svojega otroka!

Kako pa?

Črna, kar ubila!

1932

55893

PIERRE L'ERMITE

Kako sem ubila svojega
otroka

55893

FZC 12192/1951

PREVEDEL JOŽA GREGORIČ

VSE PRAVICE PRIDRŽANE

Kako sem ga ubila?

Saj prav to vam hočem povedati.

Hočem vam povedati, ker me molk strašno muči.

Brivec kralja Mide ni mogel zamolčati neke prav neznatne tajnosti.

Pa je šel in dolgo dolgo hodil, dokler ni prišel do ravnice ob nekem jezeru, ki se je skrivalo med trsjem, in tukaj je izpovedal, izkričal svojo tajno tem glasneje, čim dalje jo je krotil v sebi.

Tudi jaz sem hotela izpovedati svojo na ves glas.

Ker pa tega nisem mogla storiti med svojimi ljudmi, sem šla in dolgo dolgo hodila, dokler nisem prišla do duhovnika, čigar sama obleka me že navdaja z grozo.

In njemu sem vse razodela.

Vsega tega vam on sicer ne bo mogel povedati, toliko bo pa le povedal, da bodo nekateri razumeli, drugi pa uganili.

Saj je čisto gotovo, da sem jaz, mati — o, koliko nebeškega je v tej besedi! — jaz, mati, jaz... njegova mati... jaz, ki sem ga ljubila, ali ki sem vsaj mislila, da ga ljubim, storila, česar ne stori nobena zver: ubila sem svojega otroka... ubila, vam pravim!

Toda nisem ga ubila v jezi ali v trenutku, ko se človek samega sebe ne zaveda.

Ne, ubila sem ga hladnokrvno, počasi..... Ubila sem mu telo in dušo... za častnost in večnost!

Sedaj boste pač razumeli, kako me ta zločin duši, da moram odpreti usta in na glas priznati svoje nečloveško dejanje: ubila sem svojega otroka!

Kako pa?

• Čitajte, kar sledi!

Prvo poglavje.

Ono popoldne je župnik Firmin za trdno sklenil, da uredi svojo pisarno.

»Je za trdno sklenil« bi se zdelo komu morda nekoliko pretirano reči za tako malenkost, zlasti svetnim ljudem, ki niti ne slutijo, kako živi župnik in koliko dela mu dajo razni župnijski opravki. Zdaj pride ta zdaj oni in tako se vrstijo ves dopoldan, da še mašo komaj opravi in zjutraj niti misliti ne more na urejevanje. Večere pa porabi za krščanski nauk, za organizacije in za obiskovanje bolnikov; poleg tega mora zvečer izvrševati še razne druge zadeve, odgovarjati na dopise, pripravljati potrebna predavanja in drugo. Tako so se na župnikovi mizi pisma in tiskаницe polagoma — včasih pa, ko je prišla kaka debela knjiga, tudi skokoma — nagromadile v dve neenaki skladovnici. Kupi papirja so zrasli tudi na omarah, vsi stoli so bili založeni in celo po tleh je bilo vse polno, da je bil res že skrajni čas, da tu napravi nekaj red.

Ponudili so se mu že nekateri, da mu hočejo vse urediti, a drugi bi mu naredil več škode kot koristi, ko ne ve, kaj je treba shraniti in kaj zavreči. Zato se je rajši sam spravil na urejevanje. Odložil je manšete, oblekel najstarejši talar in začel razkopavati kopico knjig in starih dopisov. Nekatere je metal proč, druge trgal, le nekatere pa je zopet deval na stran. Videl je, kakšno vrednost ima po dveh ali treh mesecih premnogo ničevih stvari, pa koliko lepega življenja in dragocenega časa potratijo nešteti čvekači in čvenke, da ti vljudno odbijejo kako neizpolnjivo prošnjo.

V času, ko se začenja naša žalostna povest, je župnik malo po malem že precej prebrskal in prišel do vrha pri prvi omari, kjer se je pod strašno plastjo prahu skrila precejšen sveženj pozabljenih beležk in neodprtih pisem, na katera je bilo treba še odgovoriti.

Pisarna, ki je bila malo prej še kolikor toliko čedna, je bila sedaj taka kot skladišče kakšne židovske knjigarne. Župnik je bil ves siv od prahu in je imel tako umazane roke, da mu najbrž ne bi bilo nič kaj prijetno, če bi ga kdo videl takega — prav tedaj pa nekdo dvakrat prav nalahko potrka na steklena vrata.

Župnik se skoraj nekoliko vznevolji:

»Ah, da nima človek niti pol ure božjega miru!«

Pa ni bil čisto nič upravičen tako govoriti, saj je minila že debela ura, kar je začel s takim ognjem pospravljati. Mislil je, da je kak uradnik, ker so župljani in posebno še župljanke dobro vedeli, da župnik sprejema samo dopoldan, pa naj bo še toliko ljudi.

»Naprej!« zakliče z nevljudnim glasom.

Vrata se odpro in nastane takle prizor: v pisarni stoji na podloženem stolu župnik in v rokah komaj drži debele knjige. Spodaj v vratih pa stoji lepa, odlična mlada žena, ki se začne opravičevati; oblečena je v belo, na glavi ima lahek klobuk, v rokah pa bel svilnat solnčnik z ročajem iz izrezljane slonovine. Zares je izredno lepa in elegantna, da bi jo človek imel v istem trenutku i za nadvojvodinjo i za ženo kakega bogatega industrijca.

»Kako je vendar mogel ta neumni Švicar¹ reči taki gospe, da sem doma!« pomisli župnik sam pri sebi. »Pa sem mu že tolikokrat zabičal, da v tem času nikogar ne sprejemem!«

No, da nekako razreši ta neprijetni položaj, se — četudi je bil ves prašen — prav ljubeznivo nasmehe:

¹ Cerkveni čuvaj v posebni obleki.

»Oprostite, gospa, silno težko in mučno mi je, da vas moram sprejeti v takem!«

Gospa pa ni videti čisto nič presenečena ali užaljena. Z jasnim očesom prijazno pogleda župnika in s skoraj pojočim glasom vljudno reče:

»Prečastiti, nikar se ne opravičujte! Meni bi moralo biti bolj neprijetno, da vas motim v takem času, a vidim, da vas gotovo motim! Pisarno urejete, kajne? Dobro bi bilo, ko bi prišli tudi mojo nekoliko urediti!«

»Taka je bila že, da ni bilo moči niti stopiti vanjo.«

»Saj vem, kako je!«

»Imate veliko dela?«

»Oh, dela pa, dela!«

»Imate dosti otrok?«

»Samo enega, toda ta mi da toliko dela kot bi jih bilo dvanajst!«

Župnik jo začudeno pogleda.

»Prav radi njega sem danes tudi prišla k vam.

Švicar mi je sicer rekel, da sprejemate samo dopoldan; toda dopoldan ni z menoj nič. Zato sem si mislila, da boste pač tako dobri in enkrat napravili izjemo ter dovolili vstop ubogi materi.«

»Ampak v takšnih okoliščinah!«

»Nič ne dé! Kadar govorim o svojem malčku, ne gledam na nobeno stvar in mislim samo nanj.«

»Kako pa je ime temu vašemu malčku?«

»Dominik!«

»Zelo lepo ime.«

»Kajne? Pa je res kakor angelček. Tega ne govorim le zato, ker sem njegova mati, ampak ker je zares tak. V Gozdu² se vsi obračajo za njim in ga občudujejo... In kako nežno in rahločutno dušico ima! Da bi ga videli, kako pogleda svojo mamico, ko ji zvečer ovije obe roki okoli vratu, preden ga učiteljica odvede spat!«

»Koliko je pa star?«

² »Gozd« imenujejo Parižani največji pariški park »Bulonjski gozd« (»Bois de Boulogne«).

»Devet let. Sicer ga boste kmalu sami videli, ker ga bom pripeljala k vam, da ga zapišete h krščanskemu nauku. Samo še to bi vas prosila, da ga ne denete med kakšne paglavce, zlasti ne med take, ki niso zdravi! Ko bi vi vedeli, kako skrbno ga čuvam, da se ne naleze kakšne bolezni! Na sprehod hodi samo z mano ali z gospodično; nikdar se ne vozi v najetem avtomobilu, najmanj pa ne v podzemeljski železnici; če se že kam pelje, se samo v mojem avtomobilu.

»Potem mora biti vedno bolan?«

»Vedno ni, toda pogostokrat. Zakaj pa to pravite?«

»Opazil sem, da se dosti sinov edincev, ki jih preveč negujejo, tako pomehkuži in razvadi —«

»Pomehkuži!«

»Govorim na splošno, tako pomehkuži in razvadi, da so za delo nesposobnejši od drugih, imeti hočejo pa mnogo več ko drugi. Gospa, moja mati je bila najmlajša izmed dvanajsternih otrok!«

»Prečastiti, dvanajst otrok!«

»Med veroukom bo sedel Dominik poleg enajstega otroka neke moje najboljše župljanke.«

»Gospod župnik, navdajate me s strahom!«

»Niti najmanj ne! Za sedaj še vi mene plašite. Imate samo enega otroka in zdi se mi, da ste ga vzgajali precej tako, kakor cvetlice, ki rastejo pod steklenimi pokrovi.«

»No, saj ga boste kmalu sami najbolje videli. Ne sodite prezgodaj.«

»Lahko vam kar naprej povem, da imam glede vzgoje precej trdne nazore. Najbolj se bojim razvajenih otrok.«

»Gospod župnik!«

»Nič gospod župnik! Seveda ne smemo biti tu neprevidni in kar na slepo počenjati razne poskuse. Lepo počasi moramo graditi v otroku lep značaj, resno, a vendar na primeren način mu moramo pokazati nevarnosti, ki ga ne čakajo morda šele čez dvajset let, temveč v najbližji bodočnosti,

predvsem pa mu moramo dobro vzgojiti vest... Če je slaboten, ga moramo utrditi... Če je utrjen, ga moramo plemenititi. In nato mu rečemo: Pojdi v božjem imenu v bodočnost in bodi koristen član človeške družbe!«

»Prečastiti, tudi jaz popolnoma enako mislim. Vendar mi boste pritrdili, da je bolje za Dominika, ki ima šele devet let, če to utrjevanje značaja nekoliko odložimo. Oh, ubogi revček! Pomislite, da se je skoraj šele včeraj rodil!«

»Recimo, da se je pred včerajšnjim! Ali ima še očeta?«

»Ne, oče mu je umrl.«

»Že dolgo tega?«

»Bo že precej let.«

»Bo?«

Kakor dvojne skrivnostnih vprašanj sta se srečala s pogledi.

»Veste, moj soprog je bil v kolonijah. No, to bi bila predolga in nevesela zgodba, če bi vam jo hotela pripovedovati. Zato tudi tako ljubim svojega sinčka.«

Odločno prežene žalosten spomin, ki se ji je nenadoma vzbudil v duši in povešene oči se ji radostno nasmejejo:

»Še enkrat vam rečem... boste že videli mojega fantka in ga vzljubili... Naredite iz njega človeka!«

»Gospa, niste mogli končati najinega pogovora z drugo besedo, ki bi me bila bolj vzradostila. Skušal bom napraviti iz njega človeka in kristjana.«

»Toda najprej človeka!«

»Zakaj pa ne oboje skupaj, bo stavba trdnjša!«

»Sicer pa vam ga popolnoma zaupam.«

Veselo mu poda desnico — nosila je bele rokavice — ga pogleda naravnost v oči in ponovi one besede, ki so razodevale vso njeno notranjost:

»Boste že videli, kakšen je moj malček!«

»Dobro, dobro, kar pripeljite ga!« odvrne župnik z nasmeškom, ki je razodeval vso notranjost pariškega duhovnika.

»Na skorajšnje svidenje!«

»Čimprej mogoče, gospa!«

Drugo poglavje.

Ko je gospa odšla, je bilo v župnikovi pisarni še vedno vse v neredu in prahu, le da je nad tem prahom in neredom nalahno plaval neki nedoločen, vendar prijeten in močan vonj, ki se je še nekaj dni potem čutil v sobi.

Posledica tega obiska je bila, da je župnik Firmin z neko radovednostjo pričakoval tega slovečega in čudovitega dečka, za katerim so se ozirali ljudje in kateremu se je mogel primerjati le malo-kateri otrok.

Na dan, ko se je pričel verouk, se je prikazal Dominik. Ker se je začela šola zjutraj ob devetih, je prišla z otrokom vzgojiteljica, »gospodična«, kakor so jo navadno imenovali.

Župnik ga še ni poznal, zato ga je kar tako nekam del. Sicer pa je bil župnik onega dne ko na živi žerjavici. Prišlo je nad dvajset otrok, ki so hoteli biti vsi prvi v prvi klopi — večinoma so jih starši opotili na to misel — in nekateri so se radi tega kar skavsali kot kanarčki ali vrvivčki v kletki.

Dokler je bil spor samo med otroki, so se čisto lahko pobotali, ker župnik namenoma nobenemu ni hotel odkazovati prostora. Zato se je spor zmerom končal tako, da so se otroci lepo »razmestili«, kot pravijo vojaki. Stvar pa je postala težavnejša, ko so se začeli vmešavati starši, ki so drug proti drugemu poudarjali reči, ki nimajo z veroukom čisto nobenega stika, namreč svoje politično mišljenje ali bogastvo. Ko je na primer gospa pl. Epouvantail, precej znana roajalistinja¹, ali gospod Remontoir, navdušen bonapartist¹, ali gospa Talli-

¹ Roajalisti in bonapartisti, politične stranke v Franciji.

pot, žena ravnatelja Narodne banke, izvedela, da njen sinček uživa ravno toliko ugleda kot deca republikanskega ministra, pa četudi je predsednik Republike, je bil takoj ogenj v strehi. Tedaj se je zdel učencem verouk kot neko borišče, odkoder se je župnik rešil s svojo potrpežljivo filozofijo, ker take stvari imajo nekako notranjo nujo in težijo naravnost proti svoji osi, četudi na zunaj tega ne opazimo.

Tisto leto ni bilo baš preveč šolarjev in so se razlike med otroki raznih slojev, plemen ali vladarskih rodbin kmalu zabrisale.

Župnik je ostal miren tudi takrat, ko mu je »gospodična« takoj prvi dan po šoli predstavila Dominika. Hotela je biti zadnja nalašč za to, da bi se lahko nemoteno pomenili.

»Gospodična« je bila plavolasa Bavarka in je govorila nemški, angleški in tudi francoski. Pohvalila je svojega učenca podobno kot že prej njegova mati. Medtem ko je ona govorila svoj pohvalni govor, je župnik sedel za pisalno mizo, ki se je dotikala cerkvenega zidu, in motril slavnega malega Dominika.

Dečko mu je bil še dosti všeč. Bil je srednje postave in v temnomodri obleki z mornarskim ovratnikom, ki se mu je lepo podala. Oči je imel modre ko jasno nebo in močno pšenične lase. Videti je bilo, da je bistrega duha, dobro vzgojen in zelo boječ.

»Gospodična« je še vedno nadaljevala svoje hvalepolne besede, v katerih je bilo mnogo pretiranega, župnik pa je natančneje opazoval dečka, ki ga je bilo očitno sram, da ga tako poveljujejo. Lahko si mislimo, da bi se bil pač rajši igral kje v »Gozdu«.

»Že dobro!« završi župnik, »sedaj poznam Dominika. Obetam vam, da ga bom imel posebe pred očmi in prizadeval si bom, da napravimo iz njega človeka, kakor me je zadnjič prosila njegova dobra mamica.«

To je bil prvi sestanek. Ko sta odhajala, je župnik pogledal gospodično in Dominika. Bavarka je bila zastavno in dosti lepo dekle in se je zavedala važnosti svojega poslanstva, deček pa je bil plašen in se je bal, da se ne zapne ob stol ali naredi kake druge nerodnosti. Hodil je po prstih — kakor zahteva najnovejša moda — kot bi koza stopala po jajcih.

Ta prvi sestanek se je ponavljal skoraj dve leti vedno z istimi besedami in z enakimi zunanjimi ceremonijami, a župnik še vedno ni vedel, kakšno delo prav za prav opravlja pod tem ogrinjalom — svetne naklonjenosti.

Potem je prišlo prvo sv. obhajilo.

Deček se je nanj dobro pripravil in si temeljito očistil dušo. Točno se je učil vsega, kar mu je bilo naročeno, naloge je izvrševal vestno in skrbno, sploh je bil v resnici zelo marljiv; zato ga je župnik imenoval za »nadzornika«. S tem ga sicer ni hotel posebe odlikovati, vendar taka častna služba pri drugih vedno vzbuja zavist, in baš ta zavist je bila »nadzornikovi« materi v največje veselje. No, Dominik si je to pošteno zaslužil in je bil brez dvoma eden najboljših, če že ne najboljši otrok, kar jih je bilo pri krščanskem nauku. Samo ob sebi se razume, da so ga doma skoraj zagrnili z darovi, in ko je drugi dan po onem velikem dogodku župnik prišel k njim — tako je želela gospa Yholdy, Dominikova mati — so mu pokazali cel muzej razne ropotije. Deček je dobil vse od razpela do manšetnih gumbov; vmes je bil tudi krasen mornarski kronometer, ki mu ga je podaril »gospod Anastazij«, kot so imenovali Dominikovega ujca.

A videti je bilo, da Dominika zelo malo zanima vse to izobilje, katero mu je vzelo še ono radost, ki jo rode želje v otroški duši.

Župniku so vstajale misli: otrok ima mater gospo Yholdy, ujca in vzgojiteljico; oče mu je umrl. Prijatelj je imel sicer dosti, a so jim vsi preveč tuji. In sredi teh ljudi se je zdel župniku deček tako osamljen in plašljiv, da je začutil, kako se v njem

budi sočutje, ki ga je v začetku skušal skoraj nekako zatreti.

Župnik Firmin je bil sin trdnih delavskih staršev, vendar delavskih — oče je delal v tvornici vagonov neke železniške družbe — rodil se je med ostružki. Vzgojili so ga z veliko resnostjo in z lastnim delom je povsod dosegel prvo nagrado. Bil je kot pravimo »otrok svojih del«.

Radi tega je imel že v krvi neko nagnjenje, da je bil strog z onimi svojimi farani, ki so se rodili na vrhuncu socialne lestvice. Od takih je zahteval neko ravnotežje med njih socialnim delom in premnogimi ugodnostmi, ki so jih našli že v svojih razkošnih zibelkah: imajo lagodno življenje, lahko se nauče mnogih jezikov, deležni so svetne vzgoje in visokošolske izobrazbe, lahko potujejo in vidijo prelepe kraje ter imajo moč, ki jo da denar in različne zveze — — —

Kadar so njegovi mali župljani govorili o svoji bodoči odgovornosti in zlasti še, kadar so se nanjo pripravljali, je bil župnik z njimi zelo dober, kajti kdor hoče danes ali jutri voditi ljudstvo, mora biti pripravljen na trd in surov boj z raznimi prevežanci in odločnimi organizatorji.

Kadar pa so otroci sanjali samo o dobičku in uživanju in kadar jim slavno ime ali visok socialni položaj v njih vesti ni pomenil obenem tudi težjih dolžnosti, tedaj jim je v njih lastno dobro in da prebudi v njih zaspalega človeka, glasno poudarjal:

»Vi ste kakor nekoristni okraski in pretenko ošpičeni svinčniki, s katerimi domovina ne bo mogla pisati svoje slavne zgodovine!«

Tudi Dominik je bil deležen nekaterih podobnih pridevkov, ki pa so ga tako potrli, da se je župnik poslej skrbno ogibal sličnih besed. In otrok mu je popolnoma odkrito pojasnil svoj položaj: zavedal se je svoje dolžnosti, vedel je, da je zelo bogat in na žalost sin edinec, čeravno bi bil tako rad imel še kakega brata in sestro ... Resno se je hotel pripraviti, da izvrši svojo nalogo, a se je čutil

preslabega; v nramnosti je bil namreč ko brez hrbtenice.

Iz njegovega otroškega pripovedovanja je župnik čital resnico ko v odprti knjigi. Zastonj se je spraševal, kakšen je bil Dominikov oče, kakšnega značaja in kakšno dedno breme je naprtil svojemu sinu. O tem župnik ni vedel ničesar. Sicer pa to tudi ni bilo tako važno, saj se je jasno videlo, da se je deček vrgel po materi, kar se premnogokrat dogaja. Bog navadno namreč tako dela, da se sinovi vržejo po materi, hčere pa po očetu, sicer bi se moški preveč ločili od žensk in bi s tem prenehala ona medsebojna simpatija, ki jo je Bog ustvaril med možem in ženo.

Dominik je bil izrezana mati.

Nekega dne je župnik izvedel, da je gospa Yholdy kreolka². Otrok je bil torej dedno še bolj obremenjen, kot je župnik mislil v začetku. Zato si je tem bolj želel, da dvigne dečka iz takega stanja. Nadejal se je, da bo izklesal v njem krepko voljo z ljubeznijo, s poukom in z otrokovim sodelovanjem pri najrazličnejšem delu; od kraja bi mu pomagal pri lahkem delu, pozneje pa tudi pri težjem.

Ko je Dominik župniku kaj pripovedoval in pred njim razkrival svojo dušo, se je temu večkrat zazdelo, kot bi gledal pred seboj potapljajočega se človeka, ki kliče na pomoč.

Dominik je hotel postati človek. Tudi njegova mati je izrazila to željo, dasiravno se je dobro videlo, da prav za prav niti ne ve, kaj hoče s tem reči. No, k temu jo je silila bojazen, da njena družina ne izumre. Toda težko podedovano breme je pritiskalo na zemljo mlado otroško dušo, ki se je hotela znebiti neznosnih okov, prosto razpeti svoja krila in poleteti v sinje zračne višave. Župnik Firmin je sklenil, da Dominiku pri tem pomore,

² Kreolka, potomka mešanih staršev, Evropea z drugorodno ženo.

in je vedno gledal, da je ostal v stiku z otrokovo dušo.

Zavoljo tega se je tudi odzval povabilom gospe Yholdy in večkrat kosil v njenem razkošnem dvorcu. Sedeli so v naravnost knežji obednici, kjer se mu je zdel ubogi Dominik kot kakšna igračka, okoli katere so se z nekim hladnim prezirom obračali visoki služabniki.

V veliki dvorani je videl župnik sliko gospe Yholdy. Pod sliko je bil podpisan neki moderni slikar, ki najrajši slika samo našemljene gospe. Pogladi je psička, ki so ga pripeljali s Kitajskega, kjer je še prav majhen stal pet sto frankov; tudi ta je bil po modi in podoben debeli zverženi stonogi pa tako zavaljen, da se je bilo bati, da mu bo zdaj zdaj počila pretesna koža. Čudil se je zbirki pahljač in škatel za slaščice in zabil marsikak večer za prazne pomenke.

Popolnoma zastonj pa tudi tega časa ni izgubil, ker sta gospa in gospodična — ta je bila zanj še posebe navdušena, ker je dobro govoril nemški — prišli do prepričanja, da je Dominikov katehet v resnici zelo ljubezniv mož, kateremu lahko zaupata Dominika, dokler bo hotel.

To je bil pričetek in obenem že prvi uspeh.

Nekega večera pa je župnik Firmin sprejel celo partijo bridgea (angleška igra), četudi je bil od nekdanj hud nasprotnik kart. Zato pa mu je gospa Yholdy dovolila, da popelje Dominika v svoj patronaž³ v predmestju, kjer je z velikim veseljem ustanovil nekako podružnico za preproste ljudi in jo združil s svojo premožno župnijo. Gospa ni dosti razumela, kolikega pomena je to dovoljenje in je zahtevala le, da sme iti edino z župnikom in si ogledati hišo tedaj, ko ne bo otrôk notri. Škrlatinka se prav kmalu naleze in potem človek še druge okuži.

³ Vsaka večja župnija na Francoskem, posebno po mestih, ima tako imenovan patronaž, ki je nekaj podobnega kot naši društveni domovi.

In kadar ne bo otrôk notri, bo smel Dominik z župnikom narejati tudi božično drevesce. Gospa Yholdy je darovala smrečico, na katero bo Dominik z rdečim koncem privezoval ničvredne igračke in sladkarije. Vse to pa se je zgodilo samo radi župnika Firmina.

Oh, ta gospod župnik!

Povabil je tudi »gospodično«, naj ju spremi v patronaž. To je storil tako premišljeno, da sam nikdar ni mislil, da je tako spreten.

In nekega dne se je zgodilo, česar ne bi bil nikdar nihče pričakoval: v spremstvu »gospodične« je stopil Dominik z družinskega avtomobila pred veliko leseno barako, krito s posmoljeno lepenko. Baraka je stala sredi razritega zemljišča, kamor so metali žlindro in druge smeti. Okoli barake je zraslo polno preprostih in oškrabanih nizkih bajt, ki so bile zgrajene v sili.

To je bil patronaž.

Baraka je bila silo enostavno razdeljena v dvorano za člane, za mladce in za naraščaj.

Vse dvorane so bile med seboj popolnoma enake, edino dvorana mladcev je imela svojo knjižnico. Pa kakšno knjižnico! Kako razkošna je bila samo vezava knjig!

Dvorana članov je bila mnogo bogatejša, imela je celo lasten biljard (neke vrste igra). In kakšen biljard! Sukno je bilo na več mestih predrgnjeno in zakrpano z različnimi zaplatami; krogle so bile vse olupljene.

Dvorana odraslih je imela tudi neko od vseh vetrov zneseno zbirko orožja, ki so ga nakupili deloma pri kakem starinarju, deloma pa so ga prinesli tovariši iz vojne.

»Ko bi mama to videla!« smeje se vzklikne Dominik.

»Da, da, ko bi gospa to videla!« dé resno gospodična, ki je skakala po kotanjastih tleh in si nad čevlje zavihala elegantno krilo, da si ga ne pomaže.

Tretje poglavje.

Z božičnim drevescem sta imela zabavo Dominik in gospodična. Prišla pa sta šele takrat, ko je bilo drevesce že skoraj gotovo. Nakupila sta igrač, a so bile nekatere prelepe, druge pa zopet precenene, tako da vse skupaj ni imelo nikake vrednosti za siromaka, zlasti še ne za siromaka današnjih dni. »Beatus, qui intelligit super egenum et pauperem...« Blagor mu, kdor razume reveža in siromaka! Onadva ga nista razumela.

Ko sta odhajala, sta bila oba strašno vesela svoje nespameti, le z nekim pritajenim strahom sta se ozirala na one bedne koče, ki so se vrstile okoli patronaža kot bi ga ovil s siromašnim pasom.

Avtomobil je moral čakati dve debeli uri pred pralnico in župnik je bil ves na ognju, ker je hotel imeti tudi šoferja na svoji strani, a se je bilo vedno bati — zlasti v začetku — da perice gosposkim obiskovalcem ne bodo prizanašale z opazkami.

Toda take občudovanja vredne duhovnike, ki se ne strašijo težkih žrtev in brez obotavljanja sami žive v patronažu, spremlja neka posebna previdnost.

Šofer je našel tam nekega rojaka, ki je čevljaril v stari kolibi. Z njim sta se pogovorila v svojem narečju in izpila kozarec belega vina; tako človeku še najhitreje minejo dolge ure čakanja.

Vsi so radovedno gledali Dominika in gospodično, ko sta stopala v svoj razkošni avtomobil. Nu, njim se je zdelo, da jih samo občudujejo in zadovoljni in veseli so se vsi pripeljali nazaj v Champs-Élysées (Elizejske poljane, najlepši del Pariza). Gospodična je živo orisala izlet, Dominik pa je v silnem navdušenju močno pretiraval kakor kakšen mladenič, ki se je vrnil s prvega lova. Gospa Yhol-dy se je nasmejala od vsega srca, župnik pa si je pripravil ugodna tla za nadaljnje delo.

Čez nekaj mesecev je napravil nov poskus, ki je bil že resnejši od prvega. Dominik je šel v petnajsto leto in župnik ga je hotel enkrat samega odvesti v patronaž. S tem se nikakor ni mislil otresti

gospodične, kar tudi ne bi šlo tako gladko, ampak je hotel, da Dominik odraslim nekoliko razloži, kako se fotografira.

Oni dan je župnik zopet obedoval pri Yholdyjevih. Gospa ga je večkrat povabila v hišo in vedno bolj cenila vsako njegovo besedo. Župnik jo je tudi že dodobra prepoznal. Vedel je, kaj lahko doume s svojimi ženskimi možgani in skrbno gledal, da ni nikoli rekel kaj takega, kar ne bi šlo v njeno plemenito glavo. Trudil se je, da bi se prilagodil njenim mislim, da tako — kdo ve? — tudi njej sami stori kaj dobrega, posebno pa zato, da bi se tem laže približal Dominiku in res izklesal iz njega poštenega človeka.

Da napravi iz njega človeka, ta cilj je imel vedno pred očmi. Poskušal je na različne načine, včasih stopil za korak naprej, včasih pa spet ostal na starem mestu, kakor je pač kazalo. Tedaj je gospa Yholdy prvikrat dovolila Dominiku, da je smel zvečer ven, a je strogo zahtevala, da mora iti župnik Firmin ves čas z njim.

Sicer pa z mladeniči, ki so se zbirali v patronažu, ni bilo mogoče govoriti pred poldeveto, ker so podnevi delali vsi do zadnjega, čeravno nekateri niso bili starejši od Dominika.

V tistih par dneh, kolikor jih je še preostajalo, preden je Dominik sam obiskal patronaž, je skušal župnik v njem nekoliko utrditi zaupanje do samega sebe. Ker se je deček bayil s fotografiranjem samo za zabavo in kratek čas, mu je svetoval, naj nekatere stvari malo ponovi in se pouči tudi o fotografiranju z barvami, da bo govoril lepo jedrnato in fantom tudi kaj novega povedal.

Dominik je bil v vsem poslušen, predavanje si je lepo napisal in se nekatera mesta celo na pamet naučil. Tega župniku seveda ni povedal.

Nekoliko je očividno tudi pretiraval.

Ta prvi stik z vajenci in mladimi delavci je bil za Dominika in njegovo okolico v resnici velik dogodek. Ampak če ne bi bil župnik tega tako odločno

in obenem obzirno zahteval, se kaj takega ne bi bilo nikdar zgodilo.

Radi te neznatne stvari je bil Dominik ves teden v skrbeh. Dal se je ostriči, pred predavanjem ni mogel niti večerjati in vročine je imel 38 stopinj, a tega kajpada ni povedal materi, ko ga je objela in vprašala, zakaj je tako razgret.

Župnik pa je bil popolnoma miren, ko je prišel ponj in se je delal, kot da zanj ne bi bilo enostavnejše stvari na svetu.

Dominik je stopal ob njem kakor kakšen mlad modrijan. Fotografski aparat je nosil na jermenu preko ramen, kar je bilo v Parizu in za Parižana nekoliko smešno; vendar mu župnik tega ni maral reči naravnost v obraz. Prišla sta v neko zelo prometno ulico, kjer so bile odprte vse gostilne in kinematografi. Nekatera dekleta so prestrašene iskale kakšnega železnega predmeta, ko so zagledale duhovnika. Vsak večer se dogajajo podobni prizori, zato se za tako malenkost nihče več ne zmeni. Dominik pa tudi radi tega ni mogel ničesar opaziti, ker še ni slišal, da bi ljudje na ta način koga zasramovali.

V veliki dvorani patronaža je gorela luč. Nekateri so kvartali, drugi čitali, tretji telovadili ter se hrupno podili po dvorani. Vsi so prišli k župniku in voščili dober večer njemu in nekoliko tudi mladenci, ki je prišel z njim, a ga še niso poznali. Potem so se zopet vrnili vsak k svoji mizi.

Dominik je vsem, ki so ga kaj vprašali, odgovarjal vljudno, kot bi bil v salonu svoje matere. Vokal je celo hudomušne in navihane paglavce, ki so ga že tikali in se komaj komaj zadrževali, da mu niso postregli s katero onih burk, ki so skupna dediščina patronažev in se skrbno prenašajo iz roda v rod.

Nato sta stopila v dvorano, kjer so bili člani, ki so med mastnimi opazkami veselo metali karte. Dominik seveda ni vedel, kako se igra »durak« in ni mogel razumeti, kaj se pravi »voziti domov«.

Pet ali šest delavcev je stalo okoli peči. Nekdo je naglas čital pismo, ki ga je pisal neki tovariš, vojak v Alžiru, hudoval se je, zakaj mu nič ne pišejo.

Župnik stopi naravnost k tem fantom. Dominik je obzirno ostal zadaj, ko pa mu župnik pomigne, stopi tudi on nerodno bliže. Bilo ga je sram, pa je skušal s smehom zakriti svojo zadrego, na dnu duše pa je bil užaljen radi načina, kako je bilo pisano pismo, katerega ni razumel skoraj nobene besedice.

Vendar je bilo pismo dosti jasno, da bi ga moral razumeti vsak paglavec v četrtem oddelku. Toda Dominik, ki je govoril tri žive jezike, ni poznal tega jezika, v katerem govore skoraj po vseh patronažih v predmestjih in ki je najbolj živ izmed vseh jezikov.

Pismo se je glasilo tako:

»Prečastiti gospod župnik in vsi stari stebri patronaža!

Zdi se mi, da ste brez vsakega usmiljenja pozabili na nas reveže, ki nas ko črno živino podijo čez drn in strn.

Že dva meseca nisem izvedel od vas toliko novic, kolikor imam »božjakov« v mošnjici.

Včeraj sem se tako nahodil, da sem bil ves trd. Danes pa ležim med cvetjem pod milim nebom v zelo udobnem položaju.

Ležim in se jezim na vas... Za oblačilnico v patronažu sem imel že pripravljen velik zavoj; hotel sem vam poslati popolno zamorsko opremo, ki sem jo zaplenil nekega večera v ostrem spopadu z nekim črncem... Sedaj pa ničesar ne dobite!

Vračam vam milo za drago, zob za zob.

Ko bi vi vedeli, kako me pogreje, ko se spomnim, da moram vedno iznova premlevati novembrsko številko našega »Glasnika«! Vidi se vam, da ne veste, kaj je puščava in puščavsko

solnce, ki te pali in žge, kot bi ti baklo molil pod nos.

Usmilite se torej ubogih živali!

Pišite mi, prosim vas, vsaj par vrstic!

Potem bom tudi jaz storil, kakor pravi popevka:

»Jaz se bom pa spomnil nate... jaz se bom pa spomnil nate...« in poslal vam bom krasnih slik in drugih lepih reči, da boste vsi debelo gledali!

Sedaj se poslavljam od vas, ker se solnce že nakazuje, to presneto solnce, ki je že tako staro, a mu še vedno ni poznati mraza! In če hodiš magari po rokah, ne boš našel toliko sence, da bi v njej skril svojo glavo!

Srčne pozdrave pošilja vsem vaš vdani zamorček, ki ima že popolnoma črno kožo, a dušo belo ko presno maslo — to v pomirjenje dragemu gospodu župniku, ki gleda predvsem na dušo. Mauricij Mouillard.

Pripis: Méméjevo pismo sem dobil. V Kenitro mora potovati skozi Marseille in Kazo. »In Ka Allah!«

Okrog onega, ki je čital, se je naoralo polno poslušalcev, ki so se tiho smehljali in zdaj pa zdaj prasnili v glasen smeh. Podobna pisma so dobivali vsak dan od premnogih tovarišev, ki jih je vojaška služba raznesla po vsem svetu. Ta velika družina, ki se je zbirala v enem patronažu, je imela svoj jezik, svoje skrbi in potrebe. Župnik Firmin je vsakega natanko poznal, skrbno lečil njihove rane in odločno zatiral vsako zlo; dajal jim je poguma, jih z ljubeznijo dvigal k novemu življenju in tako napravil iz njih izvrstne fante, kjer se često pod raskavo zunanostjo skriva velikodušno in plemenito srce.

Dominiku pa je bilo strašansko neprijetno. Sredi teh ljudi se je sam sebi zdel smešen. Bil je lepo umit in počesan, imel je rumene rokavice, ki jih je tedaj prvič nosil in krasen površnik z astra-

hanskim ovratnikom, izpod katerega je gledala bela svila. Le kaj si morejo misliti o njem ti korenjaški fantje?!... In on je prišel med nje, da bi jim govoril, da bi jim predaval o fotografskem aparatu, ki ga je obupno tiščal pod pazduho!... On naj predava njim, kako se fotografira, ko znajo skorajda boljše fotografirati ko on sam!?... Nikdar, nikdar! Tega pa ne!... Morda je med njimi še kak fotograf po poklicu! Torej?!...

Roke so mu omahnile in na sencih so se mu začele nabirati znojne kaplje. V težkem kožuhovinnatem površniku mu je postalo strašno vroče. Nazaj grede se mu bo gotovo vnela prsna ali reburna mrena ali pa bo dobil še pljučnico!

Župnik ni premaknil očesa od svojega nemirnega varovanca. Fantom je rekel, da sta z Dominikom že stara prijatelja pa da ga je enkrat spremil v patronaž. Povedal jim je tudi, da zna dobro fotografirati in če hočejo, lahko takoj kar pri luči napravi nekaj slik; pa bi še Mavriciju v puščavo kakšno poslali, da bi se fant zopet pomiril in potolažil.

S tem je bil led prebit.

Dominik, ki ni imel toliko poguma, da bi začel govoriti, se je pri delu obračal dosti spretneje. Nekoliko veljave mu je dal tudi lep aparat. In končno — kar je bilo še največ vredno — je bil z njim župnik, ki ga bo že rešil iz zadrege, če bo treba.

Prižgali so velike električne svetilke in se postavili v lepe skupine. Dominik je imel s seboj škatlo z dvanajstimi ploščami; porabil je vseh dvanajst, ker je hotel na vsak način napraviti dobre slike.

Vse se je izvršilo v lepem miru, kakor da so fantje uganili župnikove misli. In res so ti vrli fantiči storili vse, kakor je hotel njihov duhovni voditelj, čeravno se tega niso zavedali, in so se obnašali čisto tako, kot je bilo treba.

Dominik je obečal vsakemu po eno sliko in vsakemu krepko stisnil roko, naj je imel žuljavo, umazano ali belo.

Ko sta prišla z župnikom na cesto, se je vzravnal in veselo zasajal palico v tla. Fotografski aparat mu je opletal po hrbtu in čutil je, da se mu razpenjajo krila in da že postaja pravi mož.

Četrto poglavje.

Železo se kuje, dokler je vroče.

Ko sta Dominik in župnik Firmin odhajala iz patronaža, je rekel Dominik:

»Jutri bom navsezgodaj vstal, bom razvijal plošče. Radoveden sem, če bo kaj.«

Naslednji dan po maši — to je okoli pol desetih — je skočil župnik malo k Yholdyjevim.

Na velikih, veličastnih in mračnih stopnicah je bilo še vse mirno. Perzijska preproga je bila podobna velikanski kači z zlatimi progami, ki prebavlja obilen plen prejšnjega dne.

Tudi stari sluga v plavkastem suknjiču, ki je prišel tri minute potem, ko je župnik pozvonil, je dremal. Počasi in okorno je pridrsal do vrat, da sname verige in odklene vrata.

Vsekakor je oni dan župnik prvi prilopotal po stopnicah. Ko je opazil, kakšno zmešnjavo je povzročil v hiši, mu je postalo jasno, da ni prišel o pravem času. Preveč se je zanesel na Domini-kove besede. Toda, kar je, je, zdaj je bilo že prepozno.

»Oprostite, prišel sem pogledat, če so uspele fotografije, ki jih je snoči napravil gospod Dominik.«

Hišnik debelo gleda v prišleca in zija vanj. Župnik je takoj vedel, da možakar o vsej stvari ničesar ne ve.

Končno tudi hišnik iztisne nekaj besed:

»Gospod Dominik? Saj še ni vstal!«

Župnik ga ni hotel dalje nadlegovati, zlasti pa ni maral spraševati po gospe Yholdy.

»Dobro, dobro, bom pa kesneje prišel!« je govoril odhajaje po stopnicah.

Res je mislil zvečer priti, a popoldne naleti na ulici na svojega fanta.

»No, ali so plošče dobre?«

»Nisem jih še razvil!«

»Kaj ste pa delali ves dopoldan?«

»Ah, nič mi ni bilo prav in sem precej pozno vstal. Bal sem se, da sem se prehladil, pa sem se potrpal in spotil. Sicer pa, saj veste, da dopoldan z mano ni nič, kakor ni z mamo...«

»Ali greste kaj zgodaj spat?«

»Tako... Prav zgodaj ne!«

»Morate se navaditi, da boste zgodaj hodili spat. Človek si mora že v mladosti utrjevati voljo, če hoče kdaj postati mož, ki bo vladal samega sebe. Samo tako boste kaj dosegli! Ali boste imeli jutri zvečer kaj časa?«

»Mama je rekla, da moram iti z njo v gledališče!«

»Pa boste šli zopet pozno spat!«

»Saj vidite, da ne morem drugače!«

»Ojej, vse bi šlo, samo če hočete! Sicer je resnica, da vas mnogo stvari ovira in zadržuje... Kaj pa, ali danes ne bi mogli razviti plošč?«

»Komaj sem se oblekel in kdo se bo venomer preoblečil!«

»Jih daste meni?«

Župnik je videl, da je fantu kmalu zadosti, zato ni hotel dalje drezati vanj.

Štiri dni potem je prišel Dominik veselega obraza nališpan in poglajen s svežnjem v roki v zakristijo.

»Evo jih! Izvrstno so se mi posrečile!«

Župnik ga je odvedel v pisarno. Pogledal je slike, ki so bile še dosti lepe.

»Veste, kaj boste naredili: napravite toliko slik, kolikor je fantov, in pridite kdaj zvečer pa jim boste sami razdelili slike. Razumete?«

»Da, da, takoj se bom lotil dela, ker prihodnji teden ne bom imel časa za take stvari.«

Prišel je v nedeljo okoli petih popoldne. Starjših fantov je bilo zelo malo v patronažu. Gledal je, kako se drugi igrajo in iznova je začutil, kako je smešen sredi teh preprostih delavcev, ki ne poznajo razlike med seboj. Kaj mu pomaga brezhibna obleka, snežnobeli ovratnik, palica s srebrnim ročajem in rumene rokavice? Tukaj taka ropotija nima nobene veljave!

Fantiči so slekli suknje in se ko mlada žrebeta s silnim vriščem razposajeno podili okrog njega. Kadar so se hoteli ustaviti ali se obrniti, so se ga oprijemali in ga suvali sem in tja, a nobenemu še na misel ni prišlo, da skačejo okrog človeka, ki ima dvajset milijonov premoženja. Dominik pa se je smejal, kot bi mu bilo Bog ve kako všeč, a gotovo bi se bil dosti bolje počutil v kakem velikem hotelu pri skodelici čaja.

Telovadili so kot za stavo drug čez drugega, ali ta telovadba ni bila niti malo podobna oni telovadbi, v kateri je poučeval Dominika za visoko plačo neki profesor v posebni dvorani.

Videl je, da žlindra, s katero je bilo posipano dvorišče, strašno jemlje njegove lahke čevlje, in da se mu ne bi še bolj odrgnili, je odšel v dvorano, kjer je bil biljard. No, tu je bil šele semenj, tu! Nekateri fantiči so se resno zabavali z igro, drugi pa so se lovili in delali takov prah, da se je Dominik že začel bati za svoje zdravje. Koliko mikrobov mora pogoltniti pri vsakem vdihu! Ko bi ga mati tukaj videla!

Vendar so se mu zdeli ti otroci zelo močni, živahni in dosti krepkejši od njega. Po vsem njihovem obnašanju bi človek sodil, da se nikogar ne boje, on pa se trese, če ga kdo samo pogleda!

Tudi njihove igre mu niso bile nič kaj po volji. Ali je sploh mogoče, da bi se kdo pošteno zabaval pri biljardu in pri kartah? Pa kako surovo govore in se vedno pretepajo! Župnik mora biti res svetnik, da vztraja v tem brlogu in da se

z veseljem pogovarja s takimi ljudmi, od katerih ne sliši nikdar nobene pametne misli!

In vendar je bilo med temi mladimi delavci tudi mnogo razumnih mladeničev. Le to je, da so se njihovi razgovori sukali največ okoli materijelnih stvari, skrbela jih je plača in druge življenjske težave.

In vendar so bili nekateri zelo izobraženi, četudi nobeden ni poznal ne Virgila (rimski pesnik) ne Homerja (grški pesnik).

In vendar!

Tako se je lovil Dominik od enega »vendar« do drugega kot bi hodil po kakšnem Dantejevem krogu¹ in ni mogel najti trdnega oporišča. Prvo važno misel je čez trenutek že odrinila druga, nič manj važna.

Ali mora res vsakdo, kdor hoče razmišljati pred veliko odprto knjigo živega življenja, trošiti svoje zdravje nad grškimi in latinskimi knjigami kakor on?

Sicer grščina in latinščina brez dvoma človeku izbistrita in oplemenita razum — saj sta kakor okno, skozi katero odseva štiritisoočletna kultura, in kakšna kultura! — vendar, ali niso danes, ko se na vseh straneh oglašajo temeljna socialna vprašanja, ko se je spremenilo razmerje med delavcem in delodajalcem, med hlapcem in gospodarjem in celo med otroki in starši, ali niso danes ti mladeniči, odrasli po pisarnah in delavnicah, poučeni o sodobnih vprašanjih vse drugače kakor on?!

Kot bi ga napletal z bičem, so se mu vrivale v spomin župnikove besede: »Ničvredni okraski ste!«

Takovo je torej delo po župnijskih organizacijah! Človek ima dan na dan opravka z delavci, ki jih mora spremljati po vseh njihovih potih,

¹ Italijanski pesnik Dante je v svojem veličastnem spevu »Božanstvena komedija« narisal svojo pot skozi pekel in vice v nebesa. Pekel ima devet krogov, na dnu devetega je Lucifer. Kdor je niže, več trpi.

vedno mora ostati z njimi v stiku in pri vsaki priliki izpolnjevati njihovo praktično znanje s svojo teoretično skušnjo in vero... Ojej, to breme bi bilo pretežko za njegova ramena in preveč bi zatemnilo njegovo življenje, ki ga čisto naravno lahko preživi v samopašnosti in veselju!

V Dominiku se je začel boj. Volja je govorila Bogu: »Gospod, kakor ti hočeš!« Telo, vsi čuti in podedovani ponos pa so oholo dvignili glave in se niso hoteli pokoriti vzvišenemu vzoru: »Ali si ne-umen! Kaj si tako trčen? Ta črnosuknjež te samo izrablja! Brutus, ti spiš, zbudi se vendar! Ne pozabi, da tvoja mati stanuje v eni najlepših palač na Elizejskih Poljanah! Ne pozabi, da boš sam podedoval lepih dvajset milijonov in da ti zato nihče nič ne more! Svet te vabi in ti ponuja vse svoje omamljivo veselje, življenje je lepo, Parižanke tako dražestne, gledališča zabavna in potovanja tako zanimiva! Ti pa se ponujaš za farovškega hlapca! Imej pamet in pusti črnosuknježa pri miru!«

V dnu duše je Dominik pač zelo sovražil vsakega duhovnika, ampak sedaj je šlo za župnika Firmina.

In v tej duševni borbi je bil Dominik sedaj v tem sedaj v onem taboru. Zanašalo ga je sem in tja kakor zamašek med dvema vodnima strujama in vedni boji so ga tako zmučili, da ni mogel več jasno motriti razlogov za to in ono stran.

V takem duševnem stanju ga dobi župnik nekega večera in ga nagovori:

»Dominik, ali bi mi napravili majhno uslugo?«

»Prav rad, gospod župnik!«

»Gallais, načelnik naraščaja, je nekaj obolel. Ali ga ne bi hoteli vi zamenjati prihodnjo nedeljo in morda še v četrtek?«

Dominika zalije rdečica, a mahoma zopet prebledi.

»Kaj takega pa nikdar ne!«

»I zakaj ne?«

»Ne upam se!«

»Kaj, desetletnim dečkom se ne upate govoriti?«

»Tako se bojim kot kakšna deklica!«

»O, še mnogo bolj! In prav to mi ni na vas nič posebno všeč!« odgovori župnik in z zapovedujočim glasom nadaljuje: »*Vi morate postati voditelj drugih!* Zato se nikar ne izogibajte, da ne greste k tem dečkom!«

»A mama?«

»Sami dobro veste, da mama ne bo nič rekla, samo če je vam prav!«

Dominik pogleda nadaleč okrog sebe, kakor bi iskal izhoda iz tega položaja, in ko ga ne najde, izgolta iz sebe: »No, naj bo! Bom pa prišel! V nedeljo torej! Na svidenje!«

Peto poglavje.

Dominik se je lotil dela in se s pretirano bahavostjo pripravljal na svoj nastop. Bojazljivci namreč pogosto pretiravajo, ker se boje.

Prišel je v obleki, kakršna pristoji patronažu. Spored za sestanek je dobro pripravil, nakupil bonbonov in hotel napraviti izlet s svojimi dečki; vse bi zbasal v avtomobil svoje matere in jih nekajkrat prepeljal sem in tja po onem okraju. Ej, kako bi bilo vse veselo!...

Ko ga je župnik zagledal v »delovni obleki«, se je nasmehnil.

»Tako je prav, da! Zdaj niste več kakor tujec, ki prihaja samo na obiske v patronaž.«

To priznanje mu je pognalo kri v glavo. Morda bo pa vendarle šlo? Tako sta mislila Dominik in župnik.

Župnik je premišljeval, kako bi mu utrdil voljo. Za začetek mu je naložil lažja premagovanja, na primer to, da o pravem času vstane in gre spat ali pa, da za nekaj časa vodi naraščaj.

»Kar sem ti jaz naročil, ni vse skupaj nič! Pomisli samo, kaj domovina od tebe lahko zahteva in kaj bo nekega dne gotovo tudi zahtevala!«

Učencu je bilo brati na obrazu, da bi se dal tudi obesiti, če bi bilo treba.

Kuta sicer še ne napravi meniha, pomaga mu pa precej, da je dober menih. Dominik se je ono popoldne čutil dosti bolj svobodnega že samo radi tega, ker je prišel v taki obleki, ki se je skladala z njegovo službo.

Najprej je začel pospravljati po dvorani; mali so mu vsi priskočili na pomoč. Tukaj se mu ni bilo treba bati, kaj bo kdo rekel ali pa da bo napravil kakšno nerodnost, ko je tako neizkušen in strahopezljiv.

V sobi je bil tudi klavir; kar tako za šalo je šel k njemu in zaigral nekaj znanih pesmi, ki so mu prišle pod prste. Ker pa je precej dobro sviral, so dečki za njim veselo peli vse pesmi, ki jim jih je igral.

»Poglej ga, še na klavir ti zna igrati!« so se čudili fantički in šepetali drug drugemu.

Mladci so poslušali in gledali skozi stekleno steno, ki je ločila obe sobi.

In ko so videli, kako zna igrati na klavir, je njegov ugled v vsem patronažu takoj silno zrasel.

Potem je prečital otrokom kratko zelo zabavno povestico, ki je bila obenem prav poučna.

Naslednji četrtek je pripeljal s seboj na avtomobilu gledališče lutk in napravil svojim malim predstavo, ki je vzbudila velikansko pozornost. Mladci so ga zaprosili, če bi tudi oni smeli priti gledat.

»Krasno je biti poleg gospoda Dominika!« so začeli govoriti po patronažu.

Ni hvaležnejšega občinstva, kot so otroci v patronažu. Dominik jim je napravil še eno predstavo, kakršno je videl v slovitem gledališču lutk na Elizejskih poljanah, samo da je na koncu dodal še lep nauk. Gašperček je namlatil po vrsti gospodarja, orožnika, poljskega čuvaja in policaja, nazadnje pa

se jih je tudi sam pošteno nalezal, ker je bil preveč korajžen. Končno se je igra vendar lepo končala v splošnem objemanju.

Ko je bilo predstave konec, je Dominik opazil, da je bil župnik med poslušalci in da se je tudi on od srca nasmejal. To mu je dalo novega poguma.

Sestanek se je završil tako, da je vsak dobil skodelico čaja, ki ga je Dominik sam skuhal. Razložil je otrokom, ki naj bi dalje povedali svojim staršem, kako se pripravi dober čaj, ki ne stane ne več denarja ne truda kakor slab.

Vsi so ga verno poslušali in debelo gledali vanj; vsak je sam pri sebi trdno sklenil, da bo zvečer povedal mami in atki, kako Angleži kuhajo čaj. Voda v čajniku mora dobro zavreti, kuhati moraš pa zmerom v isti posodi, ki je ne smeš nikoli prati. »Gospod Dominik« — mali so ga že tako imenovali, a ne bo dolgo, ko mu bodo rekli »oče Dominik« — je imel čajnik, v katerem so že gori nad sto let kuhali čaj! Čaj mora biti plavkast in vedno se mora videti dno skodelice. Dečki so mirno poslušali in si vse skrbno zaznamovali v svoje nežne možgane in drobna srca.

Potem so popili sloviti čaj, prvi čaj, katerega so dobili mali v patronažu. Počutili so se kot bi bili doma in vsa družba je zadobila nekak plemenitaški značaj, ki ga ji je nehote dajal Dominik. Ves večer ni bilo slišati nobene surove besede, kaj šele, da bi se prepirali ali suvali z nogami pod mizo. Tako je že pri dveh sestankih Dominik pokazal otrokom na prvi vzor, četudi tega ni nameraval.

Ko je ob šestih zvečer odhajal, so se malčki zgrnili okrog njega in vsak je hotel priti bliže, da bi mu poiskal klobuk ali palico in mu stisnil roko. Še na cesti so šli z njim. Vprav tedaj pa so prihajali delavci iz tovarn in vse ulice so bile polne ljudi. Očetje so zadovoljno gledali visokega plavolasega mladeniča, za katerim je drla mladež, kot bi bil iz njihove srede.

Neka mati je šepnila svoji sosedi, ko sta srečali Dominika v spremstvu otrok:

»Glej, kako jih je lepo videti!«

Na koncu uličice, v kateri je stal patronaž, so se otroci poslovili:

»Na svidenje, gospod Dominik!« in mu mahali s čepicami, dokler ni izginil za hišami.

Tedaj je Dominik drugič začutil, da je zopet stopil nekoliko naprej, da je župnik z njim zadovoljen in da se v njem — čeprav je še zelo omahljiv — poraja duša bodočega voditelja.

Navada, naša druga narava, se v človeku počasi ukorenini, se obrne v svojo smer in se utrdi.

Četrtek in nedelja sta postala Dominiku prav posebna, skoraj sveta dneva, ko se ni menil, naj ga je kdorkoli ne vem kam vabil.

Neka mala Lolita iz prijateljske družine je neki četrtek popoldne zbrala več tovarišic, da bi igrale tenis. Dominik je čutil do nje posebno ljubezen in ji ni nikdar odbil nobene prošnje. Zato se je zelo začudila, ko ji je kratko odgovoril, da ne pride.

In poslej je bilo vedno tako.

Mati se je od kraja upirala tej nepričakovani odločnosti, ki ji ni bila prav nič po volji.

Ob nedeljah in četrtkih je po navadi obiskovala svoje prijateljice, ali pa je k njej kdo prišel, in četudi ni bila mati Grakhov,* vendar je imela rada pri sebi svojega sinčka, ki je bil še zelo zelo mlad in ji je vedno delal čast.

Vendar je molčala in čakala ugodnega trenutka.

Nekaj pa mora tudi dovoliti tako velikemu, lepemu in bogatemu dečku... Saj bi se lahko še

* Rodbina Grakhov je bila zelo znana v starem Kimu. Zlasti brata Tiberij in Gaj sta veliko storila za izboljšanje socialnih razmer, hvaležni meščani pa so ju za plačilo usmrtili.

kaj hujšega navadil! Kaj je to, če zahaja k župniku Firminu ali v njegov patronaž v predmestju?!

Sicer pa si niti ni bila na jasnem, kako je prav za prav, ker ji Dominik ni nikoli naravnost povedal, da je v nedeljo in četrtek popoldne v patronažu. Doma ga pač ni bilo, a kaj, mlad človek že tako ni stanoviten in se mnogokrat navdušuje za minljive ideje. Gospa Yholdy je upala, da se bo Dominikova gorečnost kmalu poglela. Njen sin hodi v patronaž! E, malenkost, kakor če bi kadil. Kadi pa tako ne! Rajši bi seveda videla, ko bi se lepo napravil in se učil golfa ali tenisa ali jahanja, toda dečko hodi rajši v telovadnico župnika Firmina. — Mislila je namreč, da v patronažu samo telovadijo. — No, to ga bo gotovo minilo, ko se bo začel ozirati za kako sestrično ali za ono deklico, katero ima ona že dolgo v mislih. In to se mora zgoditi prav kmalu, saj pozna čuvstvenost svojega sina.

Za enkrat pa o tem ni bilo govora, ker se je Dominik pridno učil in se bavil s čisto drugačnimi stvarmi. Zanimala ga je — ne da bi mu bila že popolnoma po godu — ljudska duša, ker je tako zamotana vprav radi tega, ker se javlja v toliko posameznikih.

Vsak dan je bolj spoznaval tropo mladeničev, ki so tvorili patronaž. Tu je bilo neotesanih dečakov, ki so cenili vrednost posameznika samo po debelosti mišic na rokah ali nogah; drugi zopet po tem, kdo zna boljše pihati na trobento; mnogo jih je živelo edino za tekme. In vse to je bilo nekoliko prepojeno z zelo plitvim krščanstvom. K maši so prihajali skupaj, kot bi gnal čredo... Kadar ni bilo župnika zraven, je čul Dominik — pred njim, ki je bil lajik, jih ni bilo dosti sram — strašne pomenke. Čim pa se je prikazal župnik, je vse utihnilo.

Marsikateri otrok je bil telesno ali duševno pokvarjen; ali je bil oče strahovit pijanec ali pa je bila sicer družina na slabem glasu, in mnogo teh ubogih malčkov je bilo jetičnih. Sploh tvorijo ti ljudje svet zase, kot bi se jim niti ne sanjalo, da je mogoče še kako drugače živeti...

»Torej? Kaj potem?«
»Ali niso ljudje v njegovi bližini prav takšni?«
je začel premišljevati Dominik. Koliko lepo naprav-
ljenih mladeničev se bavi edino le s športom! Ko-
liko je takih, ki hočejo veljati za nekakšne krist-
jane, ker tako zahteva moda! Koliko je takovih, ki
so pokvarjeni telesno in duševno! ... Po imenu je
poznal premnoge, ki bi jih lahko uvrstil tu notri!

Razlika je le v tem, da plašč olike zakriva
kretnje, omiljuje besede in olepšava zunanost,
resnica pa ostane vedno ista: uboga in usmiljenja
vredna človeška narava s svojim vidnim ali pri-
kritim samoljubjem. To boš našel nazadnje pri
vsakem človeku.

In sedaj se moraš z vsemi močmi truditi, da
se znebiš tega težkega in morečega jaza, ki te pri-
tiska k tlom, in v ognju vsakdanjih žrtev si moraš
oprostiti peruti, da boš poletel v one višine odpo-
vedi, kamor kliče Bog vse plemenite duše.

»Kdor hoče hoditi za menoj,« je rekel Učenik,
»naj se odpove samemu sebi in vzame svoj križ
ter hodi za menoj! ... Križ človek še nekako vza-
me, ker mu ga največkrat njegov stan naloži na
rame. Toda odreči se samemu sebi, svoji lastni
osebnosti, ki jo najdeš povsod, a je zmerom ne
moreš sovražiti — čeprav Pascal* drugače trdi —
to pa ne gre tako lahko! In vendar, kolikokrat
se lahko studiš sam sebi, če pogledaš v svojo no-
tranjost, kjer se celo pod nadnaravnim videzom
skrivajo vsi drugačni, včasih celo nepoznani na-
gibi, iz katerih si storil svoja najboljša dejanja!
V koliki meri moraš ohraniti svojo lastno osebnost
in koliko se moraš otresti samega sebe, da ne boš
ne angel ne žival? Kako boš našel oni način živ-
ljenja, ki ti ga je namenil Bog? Oh, kako važno
je, da poznaš svojo dolžnost in pot, po kateri moraš
iti, zlasti v oni dobi svojega življenja, ko stojiš na
križišču cest, ki vodijo v življenje! ...«

* Blaž Pascal (1623—1662) je bil slaven francoski mi-
slec, znanstvenik in pisatelj.

Vsa ta vprašanja, ki jih dosedaj še ni poznal, so vstajala pred Dominikom, kadarkoli je prišel v patronaž.

Na dvorišču patronaža je večkrat pozorno opazoval župnika Firmina, ki je bil tako dovršen in nežen ter silno tenkočuten za lepoto, pa se je prijazno pogovarjal z nekim drvenjakom Copinaudom, ki je vlekel besede, kot bi vzdigoval ročke.

Občudoval je še druge fante — bilo jih je nad deset — ki so se zbirali okrog župnika in so bili njegovi zaupni prijatelji. Bili so mu popolnoma vdani in so z dušo in srcem delali za patronaž.

Eden, nekoliko starejši fant, uradnik v banki »Credit Lyonnais«, je bil vedno veselega in vedrega obraza. Sicer ni bil bog ve kako zmožen, toda človek se je lahko popolnoma zanesel nanj. Patronaž mu je bil kakor družina in najbolj je bil vesel, če mu je kdo poveril kako naročilo ali dal vezati knjige. Bil je nadvse skrben knjižničar in tudi ob desetih ponoči se mu ni tožilo kresati v najbolj oddaljeno ulico Deux Poteaux, da je poiskal kakega starega Julesa Vernea, ki so ga pozabili vrniti. Šele potem je mirno spal.

Drugi pa, tudi že starejši, je bil enako dobrega srca in neprekosljiv šaljivec v svojem oddelku. Otroci so delali z njim, kar so hoteli: skakali so mu na hrbet, ga vleкли za brado in ga obdelovali, kakor če psi dobe starega merjasca.

Ko so ga popustili, je Dominik pričakoval, da bo razjarjen planil in se znesel nad njimi za tako početje.

Njemu pa še na misel ni prišlo kaj takega.

Vedno je bil enako dobre volje in ljubeznjiv in prijazen z vsakim; a bil je tudi zelo preudaren mladenič. Kaj je neki na dnu te duše? Ali je samo prirojena potrpežljivost ali — kdo naj ve! — morda prav ponižna svetost?

Taka vprašanja si je dostikrat zastavljal Dominik, ki je potreboval močnih zgledov, da ne omaga na strmi poti.

Razen teh, ki so bili vsaj na zunanaj tako silno preprosti, je bilo v patronažu nekaj tudi res različnih in zmožnih mladeničev. Bili so vrli gospodarji in vodniki, ki so znali ravnati s svojimi tovariši, skrbeli zanje in jih vodili, a tudi pokarali in ukrotili, če je bilo treba.

Marsikateri teh mladeničev so imeli tudi izven patronaža velik vpliv na svojo okolico, saj so bili glavni stebri premnogih delavskih organizacij. Ta je bil predsednik strokovnega društva, oni tajnik, tretji ravnatelj konzumne zadruge in podobno. In kljub tolikemu delu so prihajali zvečer po uro ali dve v patronaž, prirejali sestanke in sredi vpitja in prahu imeli skušnje za gledališke predstave; bili so v Patronažnih svetih, kjer so nastopali odločno kakor voditelji in mnogokrat celo tako kakor duhovniki.

Vzlic temu so bili revni in edino njihovo bogastvo so jim bila šolska spričevala.

Kaj bi bili storili, če bi imeli priliko, da bi se bili bolj izobrazili, če bi imeli več sredstev na razpolago, več prostega časa in širše polje svojega udejstvovanja!

Ob pogledu na te izobražene in delavne mladeniče in njihova zlata srca se je Dominik zavedel svoje ničevosti in se začel trkati na prsa. Preziral in zaničeval je samega sebe kakor izpreobrnjenec, ki niti ne slutiti, kako visoko se povzpnejo nekatere duše. —

On pa misli, da samo s tem, ko pride v patronaž, stori že bog ve kaj; saj ves dan ni napravil važnejšega dela.

Ti mladeniči pa ves božji dan prebijejo pri težkem delu in v najrazličnejših skrbah za družino in ob devetih zvečer še pridejo v patronaž, kjer se komaj oddahnejo in razvedre!

Nekoč je hotel Dominik poiskati knjižico, v kateri je bila neka igra. Stopil je v stanovanje enega najboljših, najbolj delavnih in zmožnih mladeničev v patronažu; pisal se je Bretagne.

Našel je revne ljudi, ki jih je preživiljal mladenič s svojimi žuljavimi rokami. Oče, star vojak iz sedemdesetega leta,* ni bil sposoben za nobeno delo, mati je gospodinjala, kolikor se je dalo, hči je bila brez službe. O vsem tem ni v patronažu fant nikdar črnil besedice, sam je vedel za to in sam trpel... Z nasmehom na obrazu in s pogumom v srcu je prihajal vsak večer v dvorano in po dve uri žrtvoval za svojega bližnjega. In najbolj je bil Dominik ponižan, ko je videl, da se mladeniču kar čudno zdi, če mu kdo omeni, da je s tem storil veliko delo.

»Kaj sem pa jaz?«

Te besede so mu venomer prihajale na ustnice. »Kaj sem pa jaz s svojimi dvajsetimi milijoni, s svojim avtomobilom, s svojimi rokavicami in s svojo palačo, če se primerjam tem vrlim mladeničem?!«

Sklenil je, da bo storil vsaj to, kar lahko stori s svojimi slabimi močmi. Spoznal je, da je tak kakor razmočen prepečenec na žlici: tako je omahljiv in nestanovit, kot bi sploh ne imel nobene volje, in nima niti toliko poguma, da bi rekel župniku Firminu: »Za trdno vam obljubljam, da bom prihajal vsak dan v patronaž!« In vendar bi jim lahko pomogel s svojim avtomobilom, ali bi dosegel pri železnici popust za izlete; tudi fotografiral bi lahko in žeblje zabijal ter pri tem tolkel po svojih prstih. Da, tudi če pade kateri udarec po prstih, nič zato! Bo vsaj nekoliko občutil, kaj se pravi trpeti in delati za drugega.

Zlasti pa bi lahko pomagal, ko bi dal kaj denarja! Da, dal ga bo!

Ko pa je hotel dati, je začutil — o, sramota! — da mu tudi denar ne gre prav rad iz rok, četudi ga je imel več, kakor ga je potreboval.

Vsaka stvar je težka, kadar se hoče človek dvigniti! Vse ti brani v jasne božje višave!

* Vojna med Nemci in Francozi 1870—1871. ki so jo Francozi izgubili.

Denarja je imel, da sam ni vedel koliko, a navzlic temu je bilo težko odriniti najmanjši desetak... Posmoljena lepenka na strehi patronaža je bila že vsa potrgana, da je ni bilo mogoče več popraviti, kupiti bo treba novo. Dominik je to dobro vedel, a vedel je tudi, da bo treba za to pet sto frankov, ki bi jih bilo v patronažu težko dobiti. A kaj je njemu pet sto frankov!

Župnik Firmin mu ni nikdar ničesar rekel, ker je bil preponosen, da bi ga prosil denarja, Dominiku pa tudi ni prišlo na misel, da bi dal vsaj sto frankov.

Nekega večera pa stopi za župnikom v pisarno.

»Nekaj bi vam dal za popravek strehe.«

»Dobro, dobro!«

Dominik mu izroči pet bankovcev po sto frankov.

Ko jih prešteje na mizi in dvigne glavo, zapazi, da se župnik nekam čudno smehlja.

»Zakaj pa se smejete?« zaskrbljeno vpraša Dominik.

»Menda vendar ne želite, da bi jokaj, ko prejemam tako lepe modre papirje!«

Dominik je odšel zamišljen in preudarjal, zakaj neki se je župnik smejal: ali zato, ker je bil to prvi denar, ki ga je po dolgem omahovanju vendar dal, ali pa zato — in tako je tudi bilo — ker je imel Dominik navado, katero je najbrž podedoval po starših, da je pri štetju vsak bankovec dobro pretipal, ker se je bal, da se ne bi mogoče iz nepazice zlepile dva bankovca.

Šesto poglavje.

Četrtek in nedeljo popoldne je porabil Dominik zase, ves drugi čas, kolikor mu ga je ostajalo od učenja, pa sta mu na vsak način hotela vzeti mati in svet.

S težavo je napravil zrelostni izpit in sedaj je vsak dopoldan nekoliko prebrskal knjigo prava

in par strani o morali in politiki. Potem se je moral napraviti za golf, nato zopet za tenis, zdaj je bilo treba iti v gledališče, zdaj na razstavo, zdaj na pusto in dolgočasno čajanko h kaki materini prijateljici — povsod plitva zabava in golo besedičenje, ki ga je zlasti v tem duševnem razpoloženju strašno dražilo. Najbolj ga je jezila neka gospa, ki ga ni videla, da ne bi vzkliknila:

»Kdaj bomo pa našega fanta oženili?«

Sema, kaj se vtika v take reči!

Dominik se je branil kolikor je mogel; toda mati in celo Bavarka sta ga imeli še zmerom močno pod oblastjo.

Ko je bil daleč od njiju, je premišljeval in delal načrte, kako bi se jima uprl. Saj je vendar mož, glava družine, on bi moral vse voditi in odločati in njegova bi morala obveljati, če bi rekel: »Temu in temu vabilu se bomo odzvali, onemu pa ne!« ...

Ko pa je prišel domov in zagledal v sobi miren in oblasten obraz matere ali »gospodične«, se mu je volja razlezla v mlačnem ozračju, kjer kakor pod povečevalnim steklom postane važna vsaka malenkost.

Vendar je bil razum močnejši ko srce in ni mogel, da ne bi primerjal teh neumnih čvenkarij s pogovori, ki jih je slišal ob četrtkih in nedeljah v patronažu.

Župnik Firmin pa je bil res prava »neomajna skala«, kakor ga je imenoval stari meudonski župnik. Bil je živahen in vesel, obenem pa ti je znal razpravljati o najtežjih nadnaravnih in socialnih vprašanjih. Neprestano je odkrival nove nazore, zdaj vznemirljive, drugič polne upanja za bodočnost človeške družbe. Dejal je med drugim tudi to, da je vojna vedno mogoča. Dobro je poznal Nemčijo in opominjal in opozarjal svoje mladeniče na velikanske in metodične napore te strašne sile. Ljubil je deželo in njeno rodovitnost. Bil je pravi umetnik, ki ga je vse zanimalo in je vsako stvar napravil zanimivo.

In mnogi mladeniči, med katerimi so bili Demarne, Rommevaux, Gallais, Bretagne, Antigny, Richard in še dosti drugih, so postali njegovi pravi učenci.

Ves dan so bili v delu, a kljub temu so snovali načrte za prihodnost in niso jim bile neznane potrebe človeštva, kateremu so hoteli pomagati z iskrenimi in plemenitimi nasveti. Organizirali so delavce in množili moč in prenekateri so bili tudi sami res močne osebnosti.

Po salonih pa, kamor so s silo vodili Dominika, je srečaval same puhle glave.

Dominikova mati je izdajala strahovitega denarja za obleko in zabave. Njene prijateljice niso bile nič boljše. Kadar so prišle skupaj, ni bilo drugega pogovora kot o oblekah, o čipkah, o slaščičarnah in dragih jedilih pa o avtomobilih, a največ so imele opravka z drugimi ljudmi, ki so jih objedale dostikrat sicer ljubeznivo in duhovito; ali brez opravljanja niso mogle živeti.

Dominik je dostikrat, ko je prišel iz takih salonov, začutil strašno praznino, ki ga je utrujala in poniževala.

»Kadarkoli sem šel med ljudi, vselej sem se slabši vrnil!« je zapisal nekdo, ki je ljudi dobro poznal. Kaj naj reče Dominik, ki živi v neki posebni družbi, katera ni niti plemenitaška niti meščanska niti iz prostega naroda? To so prav za prav zajedavci, zrasli na človeški družbi kakor mah na starem drevju in žive od stoletnega dela vsega naroda, za pohujšanje pa, ki mu ga dajejo z lenarjenjem in preobjedenostjo, mu vračajo ničvreden denar, ki ga niti sami zaslužili niso!

Dominik se je često spravil v kak kot salona in se začel »razgledovati«.

Dobro je vedel, s kako težavo na primer Bretagne zbere vsak mesec onih tri sto frankov, katere daje ob prvem svojim revnim staršem, ki stanujejo nekje na koncu Batignoles; za to je moral vedno nekoliko dlje sedeti v pisarni kot drugi! Pa je vedno prihajal v patronaž in bil poleg Romme-

vauxja in Antignyja eden glavnih delavcev in voditeljev.

Slišal je, ko so govorili o nevarnih poskusih industrijcev, slišal, ko so čitali pisma iz Maroka, kjer je stalo, da najodličnejši francoski mladeniči obdelujejo zemljo, da so postali živinorejci, poljedelci, industrijci in trgovci in tako ustanovitelji bodočih vasi.

Kaj pa on? In njegova družba? In oni, ki zahajajo k njegovi materi?

Odkod je prav za prav njegovo bogastvo? Kaj je storil, da je prišel do onih dvajset milijonov, ki jih je našel že v zibeli? To je vse, da se mu je zljubilo priti na svet!

Ali pa vsaj pametno rabi svoje milijone?

Ali jih je spravil le nekoliko v promet? Niti tega ne! Mirno leže na Angleškem, v Ameriki, Švici in Holandiji in pridejo z resničnim življenjem le toliko v dotiko, kolikor dajejo obresti, od katerih živi.

Pa njegov ujec, pravi vzor bahavega meščana, ki misli, da si mora privoščiti vse užitke nebes in zemlje. Če bi bilo treba iti po kak poseben sir, bi se peljal ponj z avtomobilom tudi štirideset kilometrov daleč, v nedeljo pa se mu ne ljubi iti k maši, češ, da je cerkev predaleč! Pa tudi drugi več ali manj »prosvetljeni«¹ znanci, ki so prihajali v salon gospe Yholdy, so bili prav taki.

Mnogokrat se mu je celo zazdelo, da mu je bodočnost že določena, čeravno je bil še tako mlad. Nekaj drznih deklet, ki jim je brez dvoma namignila mati, je krožilo okoli njega kakor ptice roparice. Srečaval jih je pri tenisu, pri golfu, v gozdu in v gledališču!... Nekatero so se toliko bavile s športom, da so izgubile vso žensko naravo. Drugim je blodilo po glavi samo ljubimkanje in ples. Večnoma pa niso mislile na nič drugega kot na ženitev in kako bi se čimprej na koga obesile.

Toda vse njihovo prizadevanje je bilo zaman. Preveč jasno se je videl njih namen in so se Dominiku že kar gabile.

Rač pa je videl drobno malo Lolito, ki je večkrat prihajala k njim. Bila je preprosta in vesela modrooka deklica. Ker ji je umrl oče, je nosila črno obleko, lase pa je imela podrezane kakor Ivana Arška. Morebiti je ravno to nasprotje med mladostjo in črnino presenetilo Dominika in ga nagnilo, da je občeval z njo posebno prijazno in ljubeznivo. Ampak to je bilo vse skupaj brez pomena.

Ali pa ga bo kedaj pozneje sploh kdo ljubil samo radi njega samega? Ali ni morda tudi zato rekel Kristus: »Gorje bogatcem!«, ker nikoli ne morejo brez bojazni reči, da so tako srečni, da jih ljudje cenijo, spoštujejo in ljubijo zavoljo njih samih brez ozira na njihove polne blagajne?

V tem oziru so dosti srečnejši ubožnejši ljudje in tudi oni bogatci, ki zares delajo in se trudijo.

Neko nedeljo je videl poroko starejšega člana patronaža, ki je bil preprost uradnik, sicer pa bister, razumen in delaven mladenič, ki je pri svojih petindvajsetih letih ustanovil že dve važni konzumni zadrugi. Za ženo si je izbral lepo in zdravo dekle, s katero sta bila skupaj v pisarni. Bila je prednica župnijske Marijine družbe in imela veliko besedo v vseh dekliških organizacijah.

Prostorna cerkev je bila polna do zadnjega kotička. Prišli so prijatelji iz obeh patronažev, sestre sv. Vincenca Pavlanskega iz Caulaincourtske ulice, njuna druga družina, dekleta onega okraja, tovariši iz pisarne in premnogo prijateljev. Vse se je zbralo okrog mladih poročencev, ki sta ob vstopu v zakon že nekaj storila za svojega bližnjega.

Dominik je začutil, da je med to prelivajočo se množico edini onega rodu, ki prinaša človeštvu več zla kot prida.

Župnik je imel oba novoporočenca posebno rad in napravil kratek prav prisrčen nagovor. Izrazil je svoje veselje, da more poročiti tako dvojico, ko sta oba kot nalašč ustvarjena drug za drugega. Kako žalosten je dostikrat pariški duhovnik, ko blagoslavlja nekatere zakone pa se zaveda, da za vedno zveže dvoje bitij, ki niti ne slutita ne-

izrekljive resnobe zakona in ne vesta, da njune pred Bogom izrečene besede odmevajo v večnost. Kako je žalosten, ko ve, da združi dvoje bitij, ki ju veže samo odličen stan ali služba, denar ali druga prazna in ničeva stvar.

Tukaj pa, hvala Bogu, ni tega!

Srečala sta se pri delu, videla drug drugega pri delu, spoštovala drug drugega in se šele potem vzljubila.

Zato je prepričan, da blagoslavlja srečen zakon, ne morda srečen, kakor si srečo predstavlja svet, ampak kakor si jo predstavlja oni, ki se ozira više in dalje. In samo to moremo po vsej pravici imenovati srečo, ker temelji na neomajni ljubezni, ne na oni čutni ljubezni, ki je podobna roži, katera se zjutraj razpusti, opoldne začne veneti in je zvečer že suha, ampak na ljubezni medsebojnega spoštovanja in npravne lepote, na ljubezni, ki brez ozira na telo združi najprej dvoje duš, kateri z isto vero v srcu stopata proti istim večnim ciljem.

Prišla bo preizkušnja. Naj le pride!

Lahko za preizkušnjo, kadar ji kljubujeta dva. Kaj bo preizkušnja, kadar se ljubita in se bosta kljub temu ljubila dlje ko do groba!

Ljubezen je močnejša kot ne vem kaj, če je le prava ljubezen. In tukaj je zares ljubezen, ta tako božanska beseda, pa ponekod tako onečlašena!

Župnik je še dalje navdušeno govoril, da je življenje le toliko vredno, kolikor je v njem ljubezni. Ali živi človek zato, da je, pije, spi in mogoče tudi dela? Tako delajo živali!

Toda ljubiti se!

Pa skupaj se ozirati na isto zvezdo na istem modrem nebu!

In z roko v roki se dvigati v one višave, kjer te pričakuje Kristus, dvigati se v sreči in viharju, ko temni oblaki zagrnejo vsak solnčni žarek in te od vseh strani bije režeče roganje! Dvigati se više in više, v roki pa vedno čutiš drobno ljubljeno roko in zlat prstan, ki pomeni toliko stvari!

Nad to srečo in ljubeznijo je na zemlji samo še ena sreča in ljubezen, ki pa se dviga celo nad sestro dušo in se v silnem poletu povzpne do Njega, ki je Ljubezen sama, ker je sama Dobrota, sama Lepota, ker je Bog. Tako visoko pa polete samo izvoljene duše, katere je izbral Bog iz najbolj odbranih in jim dal tudi neprecenljive milosti...

Delavci so napeto poslušali duhovnikove besede.

Poslušali so in razumeli. Vse je drgetalo.

Dominik je videl, kako so jim žarele oči in kako se je ta in oni stegoval, da bi bolje slišal, in marsikateremu se je tresla roka, v kateri je držal molitvenik.

Med poslušalci je bilo takih, ki bodo kedaj še duhovniki in redovniki. Bilo je takih, ki bodo sestre usmiljenke in take, ki skrbе za reveže, morebiti celo kaj kontemplativnih duš. Zelenje naj-bohotneje raste v dolini. Bog ljubi globoko zemljo in nebeški ribič meče svoje mreže na odprtem morju.

Vsi seveda ne bodo dospeli k cilju.

Vsem sreča ne bo enako mila.

Nekaj pa jih bo vendar tudi iz tega predmestnega patronaža, da župnik ne bo ostal brez naslednika in ovce brez pastirja...

Dominik je ogledoval ljudi in iskal onega ali ono, ki ju čaka »smrt«.

Pa se mu je prikradla misel, da bo mogoče ravno on moral odmreti svetu, denarju in človeški ljubezni. Ta misel, ki mu še v sanji ni prišla v glavo, ga je na mah zgrabila in mu ni dala ganiti se.

Saj Bog hoče ali dopusti vse dobro in zlo v tvojem življenju!

Brez njegovega privoljenja niti ptica ne pade z drevesa!

Celo lasje na glavi so ti prešteti!

In Bog vidi in čuje še črnega mravljinca na črnem marmorju!

Kaj pa je ravno njega, ki bi bil kakor drugi bogatci lahko zadovoljno živel v sreči, ki mu jo je

nudila družba, počasi vedno trdneje priklepalo na ta predmestni patronaž?

Zakaj nikjer drugje — edino še do Lolite čuti nekoliko nagnjenja — ne more najti takega zadovoljstva in miru kakor v patronažu?

Zakaj nekatere besede v njem tako silovito odmevajo?

Zakaj iz vseh župnikovih besed kakor po nekem nagonu izbira samo take, in to še danes, ko vendar govori o zakonu?

Zakaj se mu zdi prihod med delavce tako malo pomemben? Pa čemu bi se upiral, ko ga nekaj tako vleče med nje in vidi, da so dobri ter da se bo samo tukaj temeljito predrugačila njegova ljubezen do bližnjega?

Zakaj ga vznemirja oni skrivnostni klic, ki mu doni na ušesa, če prihaja samo od trenutne razburjenosti?

Zakaj bi on, ničvrednej, govoril Bogu: »Do tu in nič dlje!« — — — Bog vendar bolje ve, kakšna bodi njegova bodočnost! — — —

Počasi se je vračal po širokih ulicah proti Elizejskim Poljanam. Tako je bil zatopljen sam vase in v svojo dušo, ki je bila vsa razburkana od glasu, ki je prvokrat odjeknil v njej, da niti opazil ni množice, ki je hrumela okoli njega.

Ko pa se je zavedel, je začel motriti ljudi, toda popolnoma drugače kot kedaj prej. Videl je njihovo neskončno pomanjkanje in izkvarjene nazore, ki so jim jih zmaličili njihovi izkoriščevalci, videl nedopovedljive bolečine, ki jih trpe po mračnih izbah in bolnišnicah... Videl je otroke, ki niso bili še niti krščeni, in delavce, ki so pozabili na Boga, videl Samarijanke in Magdalene, a ni ga bilo, ki bi jim rekel: »Ko bi ti poznala dar božji!«, videl je predmestja, kjer ni ne cerkve ne duhovnika — — —

Za velikanskim mestom pa je uzrl upalo lice Kristusovo, ki ga muči žgoča žeja po dušah, za katere je umrl. In Kristus milo kliče in vabi: »Zgani se tudi ti in usmili se nesrečnih ljudi!«

Tudi ti!

Razločno je slišal, kako mu na dnu duše nekdo šepče te besede!

Tudi ti?

Onega večera je Dominik pokleknil v svoji sobi, sklenil roke k molitvi, uprl oči v razpelo in počasi pa s preudarkom zaprosil: »Govori, Gospod, tvoj hlapec poslušaj!«

Sedmo poglavje.

Včasih — toda prav malokdaj — se je Dominik opogumil in vstal zgodaj. Bil je silo nervozen, da ni bil zjutraj za nobeno delo kakor mati, v katero se je vrgel. Ni vedel, kedaj je treba iti spat, in potem seveda tudi ne, kedaj je treba vstati.

Ob četrtnih pa se je vendar prisilil in tu pa tam prišel k maši v patronaž.

Vedno je odhajal pokrepčan in z novim pogumom v srcu.

V patronažu je bila res družinska maša: v sredi župnik in okoli njega dve sto dečkov, katerim razlaga vzvišeno dejanje, ki se vrši na oltarju. Z njimi je molil za njihove starše in za domovino, za one, ki trpe po podstrešnih izbah in za bolnike, zlasti pa še za one, ki so sami in zapuščeni in ki brez Boga umirajo po bolnicah.

Pri Spominu umrlih jih je spomnil njihovih rajnih, da pri njegovih otrocih ne bi bila »srca živih grobovi mrtvih«. Spomnil jih je na dobrotnike patronaža, znane ali neznane služabnike domovine in na duše onih, za katere so še posebej dolžni moliti, in poslednjič na najbolj zapuščene.

Vsak četrtek je nekaj odraslih članov pobožno prejelo sv. obhajilo, da bi dali mlajšim zgled, da ne bi hodili k sv. obhajilu samo v tropah in gručah in da se jim ni treba sramovati pred ljudmi.

Neki četrtek je bil župnik ves drugačen in z neko posebno skrbjo jim je priporočil, naj molijo za nekega svojega tovariša, ki je prišel v nevar-

nost. Dominik je vse prevprašal in izvedel, da je župnik menil nekega poštenega dečka, ki je imel pravo ime in priimek, a so ga v patronažu vsi klicali za Copinaudja.

Copinaud, neotesan in razkuštran plavolas dolgin, je bil korenjak in izvrsten telovadec. Pa ravno to ga je zavedlo.

Nekoč je zaupal župniku, da »izgublja vero«.

Župnik Firmin ni tega takrat prvič slišal in ga ni niti vprašal, kateri novi dokaz proti veri je našel; samo dobro ga je pogledal v oči in mu je zastavil nepričakovano vprašanje:

»Kakšne lase pa ima? Kostanjeve ali pšenične?«

Dobro je poznal Copinaudja, ki ni bil hudooben, toda preveč omahljiv in sentimentalen kakor vsi mladi ljudje, ki nič kaj radi ne vidijo duhovnika in ki so že vnaprej izgubljeni, če jih kdo vedno krepko ne vodi in zavrača.

Copinaud je priznal, da ima kostanjeve lase, kar je župnik že vedel, ker so mu drugi vse natanko razložili.

Fant je bil že prej kakor ptiček brez gnezda, a potem je doživel novo pustolovščino, mnogo hujšo, ker je bila dosti bolj prostaška in razuzdana. Dušni pastir mora biti pripravljen na vse; na največje čednosti in včasih, žal, tudi na najhujše lopovščine.

V predmestju je burno plalo sejmsko življenje. Ob takih prilikah je imel župnik vedno polne roke dela. Kdo naj pomiri preproste ljudi, ko ti ves okraj zmešajo najbolj vratolomne in hrumeče mamljivosti, ki se pojavijo na trgu: stari leseni konjički in nanovo pozlačeni prašički ali ribe, ki jih je gnala para ali elektrika, da so se bliskale na solncu in dajale čudne glasove; strelišča in prevarljive igre, čarovnice in krotitelji in krotiteljice divjih zveri, rokoborci in cirkuške jahalke, vrto-glave gugalnice in posebne priprave, ki povzročajo morsko bolezen, zrakoplovi in baloni in

zračne ladje, loterije in dresirane bolhe, bicikli in vrtiljaki...

Takoj prvi dan so vsi fantalini drveli tja in vsak popoldan, ko so se o pol petih vračali iz šole, so jo mahnili naravnost k cirkusu. Okoli pol devetih zvečer pa so zopet prišli doli po hribčku — sedaj kar cela družina — z očetom in materjo, z brati in sestrami in hodili od šotora do šotora in vedno se je našel v žepu še kakšen sold, da so lahko pogledali to in ono.

Copinaud je že prvi teden izginil.

Niso ga pogrešali samo v patronažu; tudi domov ga ni bilo. Župnik Firmin je bil v skrbeh, domači pa nič.

»Saj ima že petnajst let in ni več nikaka punčka. Dosti je star, da bi lahko vedel, kaj mora storiti. Sicer pa ga čaka za vrati dolg jermen, ko se vrne!«

Tako je menil oče, ki je tam čevljaril.

Copinaud niti ni bil njegov pravi sin. Iz usmiljenja je nekoč vzel čevljar k sebi »vso ropotijo« — kakor je sam dejal — namreč mater, staro mater in tri dečke, ki so bili vsi otroci enega očeta, ki je bil tudi čevljar. Nekega večera se je sprl z ženo in se poklatil, ker mu ni bilo dosti za »suho trlico«; rajši je imel taščo kakor pa svojo ženo, kar ji je kmalu naznanil s tretjim otrokom, ki ji je bil obenem sestra in hčerka.

Vse to je slišal Dominik in prvikrat nekoliko spoznal, kaj je družina brez ljubezni: tropa ljudi brez pravega imena, kjer gospodari in brezobzirno vlada strast močnejšega.

Doslej ni župnik Dominiku še nič povedal o Copinaudju.

Čemu bi mu pa tudi pravil?

Saj mu ni razodel še marsikaj drugega. Sedaj pa je mislil, da mora govoriti z njim, da nekoliko opraviči nesrečnega ubežnika.

Kaj boš končno otroku tudi toliko očital, če dan na dan gleda pred sabo same take zglede!?

Copinaud ni bil slab dečko in vsi tovariši so ga radi imeli, le sanjav je bil preveč in volje ni imel skoraj nikake. Nekoč bi bil kmalu utonil, ko je hotel rešiti mačko, ki je padla v kanal.

Dominik je takoj sklenil, da mu hoče pomagati. Župniku ni nič omenil, samo pri Copinaudjevih prijateljih je začel poizvedovati; a od kraja so se vsi delali, kot bi ničesar ne vedeli.

Končno je nekdo, ki se mu je dobro zdelo, da more postreči gospodu Dominiku, zagrabil za vado, in Dominik je spoznal, da je stvar mnogo bolj resna, kot bi si bil človek mislil.

Copinaud je izmaknil nekaj denarja, pa ne, da bi si ogledal vse mamljivosti, ampak ker se mu je vžgalo srce za Valentino, majhno dvanajstletno jahalko, v katero se je v nekaj dneh zatelebala tropa dečkov iz patronaža. Župnik pa se ni hotel izdati, da bi bil kaj zapazil.

Ubogi Copinaud se je dobro zavedal, da ni posebno prikupljive zunanosti, zato je hotel to nadomestiti z darovi, da bi se vendar nekoliko zmenila zanj.

Imel je srečo in poskus se mu je obnesel.

Ves goreč od ljubezni in ker je videl tudi v nekem kinu čisto podoben film, je šel najbrž k cirkusu za hlapca, da bi imel ljubljeno Valentino zmerom pred očmi. Naučil se bo še dobro jezdit in — kdo ve? — kedaj še mirne duše lahko poprosi Valentino roke!

Ko je Dominik vse natanko pozvedel, se je odpravil proti ogromnemu zabavišču: od Anverskega parka pa do Villierske ulice je bilo vse trdo pisanih šotorov in vsakovrstne činčarije. Prvič v svojem življenju se je pomešal med navadne ljudi — njegova mati je imela v gledališču lastno ložo — in nič ni maral, ko so ga suvali s komolci in mu gazili po nogah. Začutil je dim preprostih pip in slišal neslane šale cirkuških pavlih in mesarskih pomočnikov. Ustavil se je pri nekih stopnicah, kjer so se prerivale gruč neotesanih ljudi, kateri so komaj čakali, kdaj se odpro vrata, da za

dvajset sousov vidijo slavne vaje neke cirkuške družbe, kjer bo gotovo tudi Valentina zraven.

Res jo je kmalu zagledal.

Bila je prav lepa kodrolasa Italijanka. Ročno se je zavihtela na konja, skakala s trapeca na trapec in se zvijala skozi papirnate obroče; razen tega je bila tudi izvrstna plesalka.

Copinaudja pa ni bilo nikjer videti, tudi tedaj ne, ko je bel Valentinin konjiček ves penast s španskim korakom odhajal nazaj v stajo.

Copinaud mora biti še dlje.

Saj je rekel oni deček, ki je Dominiku vse povedal, da ga bo zjutraj laže našel.

In glej, nekega jutra opazi Dominik navsezgodaj — sicer ni imel navade tako rano vstajati in je bilo že to nekaj vredno, da je bil danes že pokonci — na Batignolskem nasipu revnega bledega dečka upalih oči, ki je v obcestnem jarku verno pral vsakovrstno posodje iz cirkuške kuhinje; oblečen je bil v škotski telovnik in rumene hlače.

O ljubezen, ljubezen!

Dečku se je poznalo, da je že dosti prestal, in tudi upanje menda ni bilo več posebno trdno.

Dominik ga potreplje po rami.

Copinaudja pograbi jeza in togota in srepo pogleda Dominika.

»Kaj pa hoče ta gospod od mene?« si misli sam pri sebi.

Toda kmalu ga je minila nejevolja, ko je pomislil, da bi zdaj mesto tega gospoda lahko stal pred njim oče s palico v roki in bi mu z njo in še s kakšno klofuto pokazal pot domov. Dominik pa ga je le prijazno gledal s svojimi dobrimi očmi, iz katerih je odsevalo samo odpuščanje.

Dominiku je bilo vse dobro znano, ker so mu že dečki stvar dosti raztolmačili; zato je bil pogovor zelo kratek: treba je bilo samo prepričati Copinaudja, ki je že tudi sam nekoliko spoznal, da so njegove nade čisto prazne. Nikar naj ne sanja, da je vsak tako brez glave kakor on! Kaj je

le mislil, ko je pobegnil z doma? Ima komaj pet-najst let, čez pet let ga čaka vojaščina, v žepu pa nima niti prebitega in tudi zdrav ni bog ve kaj kljub svojim krepkim mišicam. Nima nikakega zaslužka, pa upa, da si bo pridobil naklonjenost Valentine, ki celo leto nastopa po vseh sejmihi! Ali pa, da bi postala kdaj celo njegova zaročenka in žena!

Pamet, pamet, mladenič!

Copinaud, katerega je rabil Herkules, lastnik cirkusa, za najnižje opravke, ni imel drugega ugovora kakor strah pred očetovimi batinami, katerih se je nadejal v obilni meri. Dominik se je ponudil za posrednika in se odpravil po kotanjastih ulicah in umazanih stopnicah na Montmartre. Stopil je k čevljarju in naročil lovske čevlje, da ga spravi v dobro voljo. Prijazno sta se pogovarjala in h koncu je Dominik napeljal pomenek na njegovega sina, ki je zašel v strašno stisko in ga ne smejo pustiti, da se fantič ne zgubi popolnoma.

Konec je bil, da je Dominik drugo jutro privedel Copinaudja vsega skrušenega in skesanega ne samo domov, marveč tudi v patronaž, kjer ga je sprejel župnik kakor dober pastir izgubljeno ovco.

Župnik Firmin se je potem še dolgo menil z Dominikom in mu čestital na uspehu. Pri odhodu pa ga je celo objel, rekoč:

»Ti si moj sin, da! Kar ponosen sem nate, in če boš tako nadaljeval, sem prepričan, da boš še marsikaj doživel in tudi napravil... Koliko dobrega lahko storiš!... In kako srečen je človek, kadar stori kako dobro delo!«

Dominik je zapustil patronaž sicer nekoliko pozneje, kot je nameraval, vendar je čutil v sebi neko izredno zadovoljstvo.

Oni župnikov poljub se mu je zdel kakor poljub, ko je nekda star vitez poljubil mladega plemiča. Toda ta poljub ni bil znamenje, da sme sedaj sukati meč in ubijati. Nasprotno, to je bilo znamenje, da naj drugim deli življenje in sicer življenje v izobilju po Učeniškem zgledu.

Dominik se je počasi vračal z Montmartrea po ozkih ulicah in čutil, kakor da ga oklepa vsa telesna in duševna revščina ondotnih prebivalcev... V Garreauevi ulici so se pretepali fantiči, v Ragnanovi pa so se kregale ženske. Po ulici des Abbesses so se sprehajali izmozgani in revni igralci, našminkana padla dekleta pa so se prerivala sredi množice, ki je vrvela med neštevilnimi vozili po Lepicovi ulici.

Oj, koliko dobrega bi bilo treba tukaj storiti! Kako strahovito je zarasel plevel Očetovo polje!... Sicer je res žalosten pogled na to polje, vendar, koliko bi našel na njem še stremljenja za vzori, koliko zares plemenitih src in koliko pravega kesanja!

Kako blagoslovljene so noge onih, ki gredo na to polje, da oznanjajo mir in prinašajo blagovest resnice!

Take resne misli so se kopičile v duši Dominiku, ki je bil globoko ganjen in so se mu zasmilile množice. Zdelo se mu je, da vedno bliže prihaja božji klic, ki postaja zmerom glasnejši in se mu ne more ubraniti...

Nenadoma se spomni, da je mati ravno tega dne povabila nekaj prijateljev na večerjo in da na vsak način računa, da jih bo tudi on sprejemal v salonu.

Pospešil je korake in hitel proti trgu Pigalle, a nikjer ni bilo nobenega avtomobila. Spustil se je v tek po ulici des Martyrs, kjer je na koncu poslednjič vendar zapazil prost avtomobil in obljubil šoferju bogato nagrado.

Toda navzlic vsemu prizadevanju je prišel prepozno, in ko je stopil iz dvigala, ga je mati zelo nejevoljna že pričakovala na hodniku.

»Kako to, da prihajaš tako kesno? Šest gostov je že v salonu, pa jih moram sama sprejemati! Saj sem ti vendar naročila...«

Dominik pa potegne mater v majhno sobico, kjer je ujec ravno končaval s čitanjem borznih poročil. Ves vesel nad velikim delom, ki ga je izvršil,

ji je v pretrganih stavkih na kratko povedal zgodbo o slovečem Copinaudju.

Pravil je o Valentini, o belem konju in o Herkulesovem cirkusu, o čevljarju, ki je pričakoval dečka s korobačem, in kako jih je zopet spravil, zlasti pa — to se razume! — zlasti pa, kako veselo mu je čestital župnik Firmin.

Ko je Dominik pripovedoval, ga je ujec debelo gledal skozi naočnike.

Ravnotako ga je gledala tudi mati, čeravno se nista prej nič dōmenila.

Zdel se jima je kakor mlad lovec, ki je ves zasopel in ne ve kaj začeti od samega veselja, ko je ustrelil prvega srnjaka. Na obrazu mu je odsevala radost, da je storil dobro delo, in nada, da bo storil še marsikaj. Obleko si je bil povaljal in tudi ovratnik je imel ves zmečkan od znoja, in po zunanosti sodeč bi moral vsakdo reči, da ima pred seboj mladeniča, ki dela in se ne straši nobenega truda.

Ko pa je končal svoje pripovedovanje, mu sočutno, skoraj pomilovalno de mati:

»To je sicer vse prav lepo, ampak s takim športom naj se ukvarja župnik Firmin! Zate pa ni taka stvar, saj vendar nisi nikak duhovnik!«

»Nič se ne ve, kaj lahko še pride!« odvrne Dominik, poudarjajoč vsako besedo in odide v svojo sobo, da se preobleče.

Osmo poglavje.

Ko je Dominik zaprl za seboj vrata, ki so bila narejena v slogu Ludovika XV., sta ujec in mati gledala, kakor če bi bila strela udarila med nju.

»Nate, ljuba moja, zdaj pa imate! Ali vam nisem vedno tako govoril in vas svaril?«

»Ah, kaj! Nič hudega! Kaj bi se toliko vznemirjali, radi nepremišljene besede, ki jo lahko vsak trenutek slišite iz ust mladega človeka. Saj veste, kaj

pravi Rostand*: „Le trkajte se samozavestno na prsi, le! In vihajte si brke, četudi jih nimate!“ ... On pa si jih je po svoje zasukal vprav narobe. Toda bodite prepričani, da Dominikov talar še ni kupljen!«

»Jaz pa vam pravim, da že nekaj mesecev sem postaja stvar zmerom bolj resna! In če se ne porbrigava zanj, če ga ne poskusiva popolnoma prepoznati in če rane ne izžgeva magari z razbeljenim železom, potem jaz zanj več ne odgovarjam!«

»Z razbeljenim železom! To bi bilo morda vendarle malo prehudo in ne posebno primerno!«

»Z razbeljenim železom, vam rečem!« ponovi ujec in si popravlja naočnike.

»Morebiti je pa moj načrt boljši. Vam bom drevi ali pa jutri povedala, kako mislim ... Ali kaj bodo rekli gostje, kje sva tako dolgo!«

»Lahko za goste! Oni niti ne slutijo, kakšne opravke imava, in ne vedo, kakšna strašna drama se je tukaj pravkar pričel!«

»Strašna drama! Lepo vas prosim, nikar vsake besede tako ne pretiravajte!«

»Vi pa nikar sami sebe ne varajte! Boste že videli, kaj bo iz tega! ... Strašna drama, ponavljam še enkrat! ...«

Smeje sta se vrnila v salon — taki so ljudje — in kmalu je prišel tudi Dominik, ki se je v naglici preoblekel, a preoblekel se je vendarle.

Pri obedu je gospa Yholdy opazovala svojega sina bolj kot drugekrati. Zazdel se ji je posebno lep, olikan in razumen. Na obrazu mu je bilo brati mnogo ženskih potez, ki jih je brez dvoma podedoval po svoji materi kreolki. Bil je močno zagorele polti, kar mu je ostalo še od prednikov, oči pa je imel neke nedoločene barve, ki ni ne sinja ne zelena ne temnomodra, marveč ima nekoliko vsake teh barv in jih še bolj poudari z onimi dolgimi trepalnicami, ki utripljejo kakor kreljuti. Moški značaj

* Edmond Rostand (1868—1918) odličen francoski pesnik in dramatik.

so razodevale samo lepe brčice, ki so mu šele poganjale in osenčevale skoraj preveč bele zobe.

Gospa Yholdy je vsa živela v svojem sinu. Srce ji je igralo od veselja, ko je videla, kako se mu poda služba gospodarja, ki jo je tako spretno vršil, skrbel za pogovor in gledal, da se kak gost ni dolgočasil.

In vse to naj pokoplje ne vem katero semenišče! ... Da bi mu ostrigli pšenične lase, ki jih ima tako krasno nazaj počesane kakor kakšen polbog! Da bi mu obrili brčice! ... In da bi v surov talar vteknili njegovo elegantno postavo, podobno nekdanjim atenskim mladeničem! ... Nak, tega pa ne! Ni mogoče! ... To je bila samo otroška muhavost, grda sanja, o kateri sploh več ni vredno govoriti! ..

Skušala se je otresti teh misli, pa so ji neprenehoma blodile po glavi.

Ko so se zvečer gostje razšli in je Dominik kot po navadi prišel, da ji vošči lahko noč, ga je z obema rokama po materinsko prijala za glavo in vanj uprla oči, rekoč:

»Dominik, ali veš, da si mi malo prej zadal grozovito bol?«

»Jaz?« odvrne mladenič in se dela, kot bi bil silno začuden.

»Ti, ti!«

»Kako vendar?«

»Dobro veš, da je od nekdanj moja edina želja, da te čimprej oženim in da vidim okoli sebe svoje vnučke, v katerih bova oba dalje živela. Potem se bom lahko ločila s tega sveta, brez skrbi za tvoj dom in tvojo bodočnost, v sladki zavesti, da vsaj ti ne boš sam v življenju ...«

»Zakaj pa to razkladaš?«

»Zakaj? Le spomni se, kaj si rekel uju in meni zvečer, preden si se šel preobleči!«

»Kaj sem rekel? Ne spominjam se več dobro.«

»Ali se res več ne spominjaš? Odgovori, toda odkritosrčno: ali se res več ne spominjaš?«

Dominika oblije rdečica, ker se ni hotel zlagati, in malo od sramote, ker bi se bil kmalu zlagal.

»Rekel sem le, da človek ne ve, kaj lahkó še pride. Pa kaj ni morda res tako?«

»Ne rečem, da ni. Toda ti si to izrekel v nekem določenem zmislu in z nekim prikritim namenom, kot bi me hotel pripraviti na nekaj!«

Dominik nič ne odgovori.

»Na nekaj takega, kar bi bilo pregrozno zame, kar bi končalo in uničilo vse moje sanje!... Sedaj mi pa po pravici povej: Kajne, da ne misliš iti v semenišče!?«

Pri teh besedah je gospa Yholdy s strahom gledala svojega sina, kakor da bi vse njeno življenje zaviselo od njegovega odgovora.

Dominik pa se ni upal materi naravnost odgovoriti. Objel jo je, poljubil in dejal samo:

»Mama, saj veste, kako vas ljubim!«

»Odgovori: ,da' ali ,ne'!«

»Ne morem!... Najprej bi se moral sam pri sebi odločiti.«

»Torej misliš na to?«

»Ne morem reči, da ne bi bil o tem nič razmišljal.«

Gospa Yholdy se vrže v naslanjač in začne na ves glas jokati:

»Zdaj vidim, da je vsega konec!... Ne ostane mi drugega kot smrt, kajti moj sin, ki sem ga edino še ljubila, je mrtev! O, gorje mi! Pa sem sanjala, da me bo na stara leta pod pazduho vodil na sprehod!...«

»Toda, čujte, mama, saj vam je župnik Firmin nekoč rekel, da na svetu ni srečnejše matere, kot je mati, ki ima sina duhovnika.«

»Seveda, ampak to velja za navadne preproste in ubožne matere kakor so v tvojem patronažu! Za take, katerih sinovi bi bili slabo plačani nižji uradniki in vozači, če ne bi bili postali duhovniki! Ali zame in zate!...«

»Kaj zame? Saj nisem nič, če se primerjam...«

»Kako, da nisi nič? Kaj pa onih deset milijonov?«

»No, in potem?«

»Imaš ujca, ki hrani tudi še pet milijonov in ki je prav tako obupan zavoljo tebe kakor jaz! ... In na univerzi poslušaj predavanja o politiki in morali ...«

»Samo, da mi mine čas!«

»Pa si s tem pripravljajš najlepšo bodočnost!«

»Kako neki! Na to nikar ne zidajte gradov v oblake! ... Imam prijatelje v vojaški akademiji Saint-Cyr, na politehniki in na visoki trgovski šoli. Njih še čaka življenje in pred njimi je bodočnost, da, jaz pa za kaj takega nisem sposoben. Narava se boji praznine, zato se nikar preveč ne čudite, če sem se kedaj baval z mislijo —«

»Z mislijo, ki ti jo je vtepel v glavo župnik Firmin. Ti ne bi bil sam nikdar prišel do takih misli! Še zadnjič sem te gledala zraven Lolite, pa se mi je zdelo, da ti je zelo povšeči!«

»Saj mi je še zmerom, kar pa še daleč ni zadošten razlog, da bi si jo izbral za družico v svojem življenju. Sicer pa mi lahko verjamete, da župnik Firmin pred mano nikdar ni črhnil ni besedice, s katero bi me hotel nagovarjati, naj grem v semenišče.«

»Vem, vem, da ni črhnil ni besedice, ker je preveč prebrisan. Taka stvar se lahko tudi drugače pove!«

»Ne vem, če bi me sploh sprejeli!«

»S takim premoženjem in s tolikimi milijoni!«

»Menim, da oni gospodje na take stvari ne dajo posebno dosti! Največ slavnih duhovnikov je bilo revnih!«

»Zato pa revežem prepusti duhovništvo in se bavi rajši z drugimi reči, ko se lahko!«

Dominik sočutno pogleda mater in reče:

»Mama, nocoj govorite take strašne stvari, a vidim, da se sami tega niti ne zavedate. Pravite, da se morajo nekateri ljudje samo žrtvovati, drugi pa zopet samo veseliti. Po tem se morajo vedno isti dati ubijati!«

»Zakaj pa ne? Onim, ki živijo bedno življenje, je žrtev vendar nekaj čisto naravnega!«

»Mama, mama! Preveč vas cenim, da bi samo za hip verjel, da trezno tako mislite... Nocoj sva oba preveč razburjena. Nisem mislil, da se bo tako važno vprašanje pojavilo tako iznenada in v takih okoliščinah, zvečer, po dnevu, polnem vsakršnih razburjenj. Zato pojdite sedaj rajši kar lepo k počitku, pa se bova pozneje, ko bo treba vso stvar resno preudariti, še pogovorila o tej pereči zadevi... Za danes pa naj ostane, kakor da se ne bi bilo nič zgodilo, in nikar si ne grenite sedanjosti s stvarmi, katerih vam bodočnost morda niti prinesla ne bo!«

To je gospo Yholdy zopet potolažilo. Objela je sina in mu dolgo slonela na prsih.

»Hvala ti za iskrico upanja, ki mi jo dajejo tvoje poslednje besede. Kaj takega res nisem pričakovala ne zaslužila... Kar bojim se, da nocoj ne bom mogla spati, in žal, tudi v bodoče ne!«

Gospa Yholdy res ni mogla spati. Premetavala se je z ene strani na drugo. Do jutra ni zatisnila očesa. Glava ji je gorela od vročice in kovala je najbolj nespametne načrte, kako bi se znesla nad župnikom Firminom. Še na to je prišla, da bi naročila v časnikih kakšen tak članek proti »lovu« na mladeniče kakor Eugen Sue... Ob petih zjutraj je pozvonila sobarici, ki je preplašena prihitela in si mencala zaspane oči; mislila je, da je gospo nenadoma popadla kaka nevarna bolezen.

Gospa pa je naročila le, naj ji pripravi kopel in skodelico lipovega čaja, kar jo je res nekoliko pomirilo.

Prvikrat v življenju je bila ob sedmih zjutraj že napravljena.

Župnik Firmin je prišel od maše in ravno sedel k zajtrku, ko zagleda gospo Yholdy, ki je privihrala blede in s stisnjenimi ustnicami, kot bi ga hotela zdaj zdaj popasti, raztrgati in se maščevati. V prvem hipu se je je ustrašil kakor sobarica, ko jo je gospa poklicala. To ni bila več ona izobrazena žena, kakršno je videl nekoč, ko je prišla k njemu v pisarno in govorila, kot bi pela; ni

bila več ona mati, ki je prišla prosit, naj iz Dominika napravijo moža, ampak je bila bolj podobna divji zveri, ki na robu votline brani svojega mladiča pred sovražnikom, ki preži nanj.

Župnik v začetku ni vedel, kaj naj pomeni ta nenaden prihod.

»Gospod župnik, z neomejenim zaupanjem sem vam izročila svojega sina, ker sem se popolnoma zanesla na vaše poštenje. Danes pa vidim, da sem se zmotila in da s svojim vplivom delate samo na to, kako bi Dominika odtrgali od mene in ga dobili v svoje mreže, da bi ga potem vteknili v talar!

»Gospa, ne razumem vas!«

»Seveda ne!«

»Odkrito vam povem, da nisem razumel niti besedice, kar ste mi govorili.«

»Kaj ne veste, da Dominik misli iti v tisto zaplankano semenišče?«

»Gospa, to je moja prva!«

»Kaj vam ni nič omenil?«

»Meni prav nič!«

»In vi njemu?«

»Še manj, če je manj sploh mogoče.«

Župnik Firmin je odgovarjal čisto hladno, vendar je bilo videti, kako se komaj komaj kroti, ker je vse vrelo v njem.

Bil je zelo rahločuten in nepričakovan dogodek s to žensko ga je užalil do dna duše. Gospé Yholdy pa nenadoma zavrejo solze v oči.

»Če mu res niste nikdar o tem nič govorili, potem je pa še hujše, kot sem mislila! Oh, gospod župnik, morate mi priti na pomoč! ... Kajne, da mi boste stali ob strani? ... Oh, usmilite se uboge matere, ki vas prosi pomoči! Kaj bi bilo z menoj, če bi moj sin postal kaplan!«

Besedo »kaplan« je izgovorila z ono prikrito mržnjo, kakršno najdeš pri vseh onih, ki se jim zdi beseda »duhovnik« preveč odlična.

Župniku se je mati zasmilila. Ko pa je slišal besedo »kaplan«, ji je kar naravnost odgovoril:

»Gospa, ne morem biti ne z vami ne proti vam, kajti tukaj gre za zadevo, ki se bo rešila med vašim sinom in Bogom. Če ga Bog kliče za duhovnika, mu čestitam, ker ga kliče za najbolj vzvišeno nalogo na svetu in upam, da ne boste zahtevali od mene, da bi ga kot duhovnik odvrčal od tega poklica!«

»Da, da, prav to...«

»Gospa, lepo vas prosim, saj se ne zavedate, kakšne...«

»Zagotavljam vam, da vaše organizacije ne bodo radi tega čisto nič trpele!«

»Gospa, moje organizacije ne živijo ob takem kruhu!«

»Toda, pomislite, ko bi bili na mojem mestu!«

»Ko bi bil na vašem mestu, gospa, bi si rekel sam pri sebi: »Bog že bolje ve kakor jaz, kaj mora Dominik storiti; nikar se mu ne upirajmo!««

»Ali, če mi hoče vzeti sina!«

»Gospa, sina tako in tako ne boste imeli več dolgo, naj vam ga vzame kakšna ženska ali pa Bog. Samo to je, da, če ga vzame Bog, vam bo to žrtev stokrat poplačal... In lahko vam zatrdim, da je moja mamica srečnejša od vseh drugih žena; enako mi pripovedujejo skoraj vsi tovariši, kako srečne se čutijo njihove matere... Pri nas duhovnikih je namreč tako, gospa, da ne ponujamo svoje ljubezni vsaki ženščini, zato pa hranimo v sebi dragocene zaklade, katerih nihče niti ne slutiti, in jih darujemo onim, ki nam jih dovoljuje Bog ljubiti po človeško...«

Obema je zmanjkalo besed in nastala je tišina. Vsakemu so vstajale druge misli. Pa je spregovoril župnik Firmin:

»Gospa, ali Dominiku lahko povem, da ste bili pri meni?«

»Ne, ne, prosim vas, nikarte! Zato sem prišla tako zgodaj, da ne bi nič slutil.«

»Tudi dobro, kakor želite.«

»Zbogom, prečastiti, pa ne srdite se, da vas nadlegujem. Veste, to je bil prvi sunek, ki me je

snoči zadel naravnost v srce, ko sem se ga najmanj nadejala!... Oh, pomilujte nas, uboge matere!«

»Nasprotno, gospa, odslej vas ne bom več pomiloval, kajti z duhovnikom je tudi...«

»Njegova mati, kajne! Jaz pa bi bila rajši kaj drugega!«

»Gospa, naj ne sliši Bog vaših besed!« odvrne župnik in se prikloni. Na obrazu mu je bilo videti, kako ga je spreletela neka čudna groza.

Deveto poglavje.

Ves dan ni nihče žugnil besedice.

Zvečer pa se je sešla gospa Yholdy z ujemcem v hotelu pri »Catelanovem travniku«. Zmenila sta se, da se tukaj snideta pri čaju.

Sedla sta za posebno mizo in takoj začela odločno razpravljati o vprašanju, ki je mučilo njo in togotilo njega.

»No, ali ste sedaj o stvari kaj bolj poučeni?« prične ujec.

»Sem. Kakor vse kaže, ste včeraj prav povedali, ker je zadeva mnogo bolj resna, kot sem mislila.«

»No, torej vendar!«

»Da, hotela sem se prepričati, kaj je prav za prav. Sicer še ne vem, kako globoko je zlo že poglano korenine, vendar slutim, da je že zelo nevarno. Snoči sem govorila z Dominikom, pa sem videla, da mu one besede, ki jih je izrekel pred večerjo, niso morda samo slučajno prišle na ustnice, marveč so bile — kot se mi sedaj zdi — izraz čuvstva, ki ga je že vsega objelo. Davi pa sem bila pri njegovem župniku...«

»Davi, res? Glej, glej, po navadi ste leni ko gospenica!«

»Kadar je mati v skrbah, ne pozna lenobe. Že prej, dokler nisem bila pri župniku, me je skrbelo, sedaj me pa še bolj. Župnik mi je zatrdno rekel, da nič ne ve in da mu ni Dominik nikdar nič ome-

nil... Človek ne ve, kaj bi rekel in kam bi se obrnil!«

»To je že hudič!«

»Ampak vsega tega ni kriv nihče drugi ko župnik, ki je zlorabil Dominikovo odkritosrčnost in mu ubil v glavo nekakšen duhovniški poklic... Da bi bil Dominik kaplan ali jezuit ali kapucin, hu, to je strašno! Ni mogoče in nikdar ne bo!«

Gospa Yholdy se je vzravnila in krčevito stisnila pesti, pripravljena na vsako borbo.

Ujec jo je opazoval, a še mu ni bilo dovolj.

»Prav, prav, da se jezite, ali to je še dolgo premalo! Kdor hoče vladati, mora vse natančno spoznati, da sklepa lahko tudi na bodočnost. Vi pa, draga moja, niste prav nič mislili, kaj lahko pride. Težko mi je, da vam moram to povedati, a sedaj bo treba prebito paziti!«

»Seveda, vi bi takoj zamahnili s sekiro in z betom!«

»Da, ostrino moramo naperiti naravnost na korenino drevesa!«

»Meni pa se vidi, da bi se s tem zlo razlezlo še v korenine in potem tem huje planilo na dan... Kajti z nobeno rečjo ne bomo ljubezni bolj podžgali kakor če ji nasprotujemo!«

»Potem pa še vi pojdite z njim v samostan!«

»Dajte si vendar kaj dopovedati! Čujte me, ker govorim, žal, silno resno. Dominik je prepričan, da se bomo neprestano borili proti njegovi nameri in se na to pripravlja. Radi tega se mi zdi mnogo bolj pametno, če se vedemo tako, da mu niti na misel ne bo prišlo, da bi bili kaj proti njemu; nasprotno, še podpirati ga moramo, vsaj na videz... Glejte, zdaj smo v maju, Dominik pa ima — kolikor vem — opravka z nekimi potepini, ki se pripravljajo za prvo obhajilo. Še te dni mu bom dala kaj obleke, platna ali drugih reči, naj jim jih podari za spomin. No, sicer še prav ne vem, nekaj mu bom pa le dala... Tako bom delala do počitnic, zatem pa, toda šele zatem pride vaša sekira na vrsto.«

»Morebiti!« pripomni ujec, ki jo je poslušal zelo pazljivo. »To je sicer bolj prostaško, ampak čisto po žensko.«

»Vsako bitje se brani s svojim orožjem.«

»Pa dobro, poskusimo. Samo glejte, da se boste dobro držali!«

»Nič se ne bojte. Kar se bo le dalo, bom storila, ker od tega zavisi moje življenje!«

Dominiku se je zares čudno zdelo. Pričakoval je, da bo mati huda ali da se bo vsaj strašno napurjeno držala, kot je imela navado, kadar ji ni šlo vse, kakor je sama hotela. Včasih ni s služkinjo po ves teden spregovorila besedice. Kako se bo neki obnašala proti svojemu sinu?

Ker se je bala, da ji Dominik ne bi verjel, da ji ni prav, a to je hotela pokazati na vsak način, se je nekaj časa držala čmerno in žalostno.

Ko pa je videla, da je kujanja že zadosti in da mora začeti kaj drugega, je premišljevala, kako bi začela govoriti.

Potem je napisala župniku Firminu pismo, v katerem ga je prosila, naj ji oprosti:

Spoštovani gospod župnik!

Ko sem bila zadnjič pri Vas, sem bila grozno razburjena, zato Vas prosim, da mi oprostite!

Danes sem premislila vso zadevo in sem se zopet umirila. Naj se zgodi božja volja! Res bo to zame vedno žrtev, in sicer težka žrtev, vendar upam, da mi tudi Bog ne bo odklonil svoje milosti! Saj kruto občutim, kako se mi godi, kadar sem prepuščena sama sebi.

Še enkrat Vas prosim, prečastiti, da mi oprostite in sprejmete moje najvdanejše pozdrave.

Roza Yholdy.

P. S. Upam, da Dominik ne bo izvedel o mojem nespametnem početju.

Naslednjega dne je Dominik prebiral časopise v majhnem salonu, ko pride k njemu mati z odrezkom bele svile.

»Poglej, kot dokaz, da nisem nate nič več huda, ti poklanjam tole svilo. Sicer se na take stvari ne razumeš, toda svila je prav lepa in mogoče jo za kaj porabiš v patronažu.«

»Najlepša hvala!« odvrne Dominik vesel.

Ker pa je bil samo poštenje, doda odkritosrčno:

»Za sedaj res ne vem, za kaj bi mogel uporabiti ta odrezek.«

»Menim, da bi se iz njega dali napraviti trakovi na rokave tvojim dečkom.¹ Koliko bi bili lepši od kupljenih!«

»Saj res! Potem pa kar s hvaležnostjo sprejemem.«

Gospa Yholdy se je še nadalje ravnala po določenem načrtu.

Dominik je le malokdaj spregovoril o patronažu, mati pa bi bila strašno rada izvedela kaj novega; zato je pri vsaki priliki skušala navrniti pogovor na to stran. Izpraševala ga je koliko otrok prihaja k sestankom, ali jim kdaj dele nagrade in kakšne so te nagrade. Vse je hotela vedeti. Včasih se je delala, kot da se šali: ko je nekega večera priigrala sto frankov, je pograbila bankovec in ga podala Dominiku:

»Izvoli, to naj bo za tvoje zamazane fantiče!«

»Hvala lepa, mamica! Z največjim veseljem sprejemem vsak najmanjši dar.«

Zganil je stotak, ga skrbno zavil in napisal na ovoj: »Prvi bankovec, ki ga je mamica darovala za patronaž!«

Spravil ga je za spomin, župniku Firminu pa je dal drugega.

¹ Na Francoskem je navada, da imajo dečki, ko gredo k prvemu sv. obhajilu, na rokavih bele svilene trakove.

Drugič je hotela izvedeti, kje tiči ta slavni patronaž, ki je postal počasi glavna skrb njenega dediča.

»Mama, ni vredno! Bolje je, da ne greste tja!«

»Pojdem pa sama!«

»Ne boste ga našli, ker so ulice preveč zveržene in po takih krajih niste še nikdar hodili.«

Mati pa je tako dolgo silila, da jo je Dominik neki četrtek v juniju vendarle odpeljal v patronaž. Prišla sta, ko je župnik ravno klical imena otrok, ki bodo šli na deželo na počitnice. Določene so bile tri skupine, ki bodo bivale vsaka po tri tedne na nekem posestvu v čistem lorenskem zraku. Posestvo je bilo last verdunskega škofa, ki ga je posodil za čez počitnice.

Taki sestanki so bili zmerom izredno slovesni, nekakšna razdelitev nagrad, katerih so bili deležni le nekateri.

V dvorani je bil silen hrup in razburjenje, kajti za težave in bridkosti preteklega leta je bil vsak najbolj poplačan s tem, če je smel na deželo na počitnice. Na drugi strani pa tudi župnik ni imel toliko sredstev, da bi vso otročad lahko odpeljal na deželo.

Kadar je klical imena izbranih, je bilo tiho ko v grobu. Nato pa so nekateri zagnali veselo vpitje, a drugim so se od žalosti udrle solze, ker ubogemu bledečnemu pariškemu otroku je silno hudo, če samo zaradi slabega spričevala ne more na ono veliko gostijo v naravi, kjer bi se radoval zdravega božjega solnca in se igral in skakal po zelenih travnikih.

V patronažu so govorili o Marmousetskem posestvu kot o starodavnih pravljicah. Vsi odrasli so že bili tam.

V Marmousetsjih so dobivali na pretek mleka in masla, videli so teličke in krave in konje. Ob žetvi so pomagali na polju, lovili postrvi in delali izlete na goro. V Pariz so se vrnili rdečih lic, utrdili so si noge in popolnoma prenovili mozeg.

Za one, ki so morali čez počitnice ostati v Parizu, je bilo poletje še hujše kakor zima, ker takrat so vsaj vsi skupaj prezebali.

To je župnik dobro vedel, zato si je prizadeval, da bi kolikor mogoče pravično izbral one, ki bodo šli na počitnice.

Gospa Yholdy je gledala svojega sina, kako je hodil okoli dečkov, kateri niso bili sprejeti — otroci so takim rekli, da so »izgubljeni« — jih tolažil in jim šepetal na ušesa, da se bo morebiti dalo še kaj spremeniti, preden bo odpotoval prvi oddelek, da jih bo šlo brez dvoma več na počitnice ali da se bo že kako uredilo. Ko pa je potegnil svoj bel robček in z njim dečkom brisal solze, se je kar stresla od ljubosumja in gnusa. Hu, ali so ti ušivci res že tako osvojili njenega sina!

Toda prizadevala si je, da se ne bi izdala in da ne bi Dominik opazil, kaj se godi v njej. Delala se je celo, kot bi se ji smilili ubogi otroci; potegnila je Dominika na stran in mu namignila, da je pripravljena pomagati, da bo šlo nekaj več otrok na počitnice, ako ne morejo iti samo zavoljo denarja.

Dominik je že sam dal precejšno vsoto v ta namen, ko pa je slišal, da hoče tudi mati nekaj prikniti, mu je srce zaplalo od radosti. Bolj kot denarja se je razveselil misli, da se je mati mogoče vendarle predručala in da mu poslej ne bo več nasprotovala.

Mogoče je sedaj tudi njo »privezal« dobri Bog? si je mislil sam pri sebi; tako so govorili njegovi tovariši v patronažu, s katerimi se je že dodobra sprijaznil.

Takoj mu je dala pet sto frankov, za katere se ji je župnik posebej zahvalil, preden sta odšla.

In počasi so v lepi vili na Elizejskih poljanah vedno več govorili o organizacijah, o patronažu, o revnih dečkih, o počitniških kolonijah, o četrtinskih kartah na železnici in o drugih zadevah velike župnijske družine.

Dominik je povsod, kjer je bil le količkaj poznan, skušal doseči kakšne ugodnosti za otroke,

izposloval jim je znižano vožnjo na železnici in dosegel, da so dobili ceno vse potrebščine, ki so jih vzeli s seboj na deželo.

Tudi ujec ni hotel biti zadnji. Domislil se je nekega svojega znanca, ki je imel tovarno za čokolado, in pri njem za majhen denar naročil toliko čokolade, da je je bilo dosti za vse tri skupine. Ker je tudi on hotel imeti kakega prijatelja v patronažu, je kupil celo zalogo platnenih čevljev in jih izročil dečkom.

Dominik je kar poskakoval od veselja.

Zdaj pa ni storil v patronažu samo kakšnega neznatnega dobrega dela, marveč mu je Bog vrnil krasen bankovec za ubog majhen novец! ... Mater in ujca je zagrabila ona božanstvena omotica organizacij in Dominik je bil najbolj srečen, da je lahko na glas izrekel vzvišene misli o svojem poslanstvu. Govoril je o svojem vzoru in pel o svojih sanjah... Patronaž je bil pretesan, otroci so se gnetli še na dvorišču, ker niso mogli vsi v dvorano. Kadar pa je bila kakšna predstava ali kino, je bil tak naval, da se je bilo bati nesreče, ko se je tisoč dve sto ljudi natlačilo v dvorano, v katero bi jih šlo po pravici komaj polovica... Kaj bi bilo, če bi nastala kakšna zmešnjava!

Dominik je menil, da bi bilo dobro tudi starše pridobiti; za to pa bi bilo treba primernih prostorov: najprej dvorano za ljudsko posvetovalnico, zraven sobo, v kateri bi imeli zavetje reveži, dalje oddelek za dojenčke onih mater, ki morajo ves dragoceni dan delati po uradih in pisarnah...

»Kaj pa hočeš s tem?« vpraša ujec.

»Spomnil sem se, da je poleg našega posestva krasen prostor, saj veste, kje mislim, ona zapuščena tvornica. Tam sta dve ogromni lopi, ki bi se dali izvrstno prenarediti za telovadnico in društveno sobo pa še za kakšne pisarne, ki bi jih bilo treba le še odznotraj nekoliko urediti... Lahko bi napravili tudi kapelico, o kateri gospod župnik vedno sanja. Kako bi bilo lepo, ko bi bila sredi patronaža kapelica, kamor bi hodili otroci molit. —

Samega Boga bi imeli v svoji sredi! Oj, mamica, saj veste, kako srečen in vesel je človek, kadar ima poleg sebe svojega največjega Prijatelja!«

»Da, da, seveda!«

»Koliko bi pa stala ona tvornica?«

»Mislim, da ne preveč. Za kakih dve sto tisoč frankov dobimo zemljišče in poslopje, ki je vredno najmanj štirikrat toliko.«

Mati in ujec sta se spogledala. Če bi ju bil Dominik tedaj motril, bi bil lahko marsikaj opazil in videl, kako sta se prestrašila njegovih besed...

»Dve sto tisoč frankov!« je ponavljal zvečer ujec, ko sta se menila z gospo Yholdy. — »Preneto, vašemu sinu se pa nič ne smili denar! Dve sto tisoč frankov! Pa bi jih takoj dal iz žepa, če bi mu kaj ostalo ali ne. Kakor da se tisočaki pobirajo na cesti! O, ti fante ti, kaj mu pride v glavo! Saj je že čisto ob pamet. Zagazil je v blato, kjer se mu zmerom bolj udara! Župnik dela z njim, kar hoče. In če ga ne boste ostro prijeli, vas bo ta duhovniški vajenec še zatrl. Razumete? Nazadnje bosta morala še prosjati, ako mu pustite na voljo. Danes hoče imeti dve sto tisoč frankov, jutri jih bo hotel že milijon ali dva. Koliko jih pa imata? Samo malo naj šari, pa bosta kmalu na koncu s svojimi milijončki!... Zadnji čas je, Roza, zadnji čas!«

Gospa Yholdy je poslušala. Še nikdar ni bila v takih skrbih.

»Še mesec dni počakajmo, da odpravi svoje otročaje!«

»Potem pa kar s sekiro!«

»Da, s sekiro, tudi jaz sem istih misli. Poiskati bo treba kakšen osamljen in oddaljen kotiček ali pa kakšen otok, kjer bo odrezan od vsega sveta, da bo nekaj časa prebil v miru in sam zase. Mir in samota sta najboljša zdravnika za take, ki so bolni na živcih, in za norce. Strašna je ta beseda, toda njega se je prijela mistična norost, ki ni nič manj nevarna kakor vsaka druga.«

»Dobro, dobro, samo da si ne bo dopisoval z župnikom!« je tarnal ujec.

»Zaradi tega bi tudi najrajši izbrala kak lep kraj, kjer mu ne bo dolgčas in kjer bi se domnila s poštnim slom, da bi lahko prestregla vsako pismo.«

»Ali poznate župnikovo pisavo?«

»Kaj je ne bi poznala!«

»No, o tem bova še drugič govorila. Prej moram pogledati razne vodnike... A, čakajte, prav zdaj mi je prišlo na misel: Kaj pravite, če bi odšla z njim v Noirmoutier, krasen in ljubeč otoček, ki ni ravno predaleč, pa bo vendar dosti daleč? In pred nekaj dnevi mi je rekla Lolita, da je njena mati najela majhno vilo v Chaiseskem gozdu.

»Res? Potem ni treba več dalje iskati! Župnik bo s svojimi nemarnimi pobi v Lorrainei, Lolita pa v Noirmoutierju! Imenitno!... Samo če bo to držalo?«

»Mislim, da bo. Vendar bom še natančneje pozvedel.«

»In Lolita je mogoče edina... saj veste, kaj mislim!«

»Vem, vem!«

Spogledala sta se kakor prej pri kosilu...

Štirinajst dni za tem so ob osmih zvečer stali na južnem kolodvoru Dominik, njegova mati in ujec. Prvi oddelek otrok je odhajal na počitnice.

V ozračju je visela dušecha soparica, na kolodvoru je sijalo ko v razbeljeni peči. Otroci pa se niso menili za vročino. Nagnetli so se pred vagon, ki je imel lep napis »Marmousetska kolonija« in je bil samo zanje pripravljen. Komaj so čakali, kdaj bodo lahko planili na vlak.

Z otroki so prišli tudi starši na kolodvor. Tega je privedel oče, onega mati, nekaterega celo stara mati, ker mu je očeta in mater že pobrala jetika. Človeku se je kar milo storilo, ko so se poslavljali in ko je ta in ona mamica naročala svojemu sinčku:

»Le glej, da ne boš počenjal kakšnih nerodnosti! In piši mi, takoj jutri!«

»Če boš česa potreboval, pa sporoči na dopisnici!«

Otroci so odgovarjali raztreseno, ker še niso doumeli neizmerne ljubezni svojih staršev, ne tesnobe, ki jo občuti mati, kadar se mora — četudi samo za nekaj tednov — ločiti od svojega otroka.

Prtljaga izletnikov je bila zelo pisana. Nekateri so imeli s seboj odrgnjene kovčege, drugi majhne preproste cule, v katere so povezali svojo revščino, najbolj ubožni pa so vse zavili samo v star časopisni papir in prevezali z vrstico.

Končno se je vlak premaknil. Otroci so začeli glasno vriščati, silili k oknom in mahali z rokami in z robčki... Župnik je pristrčno objel Dominika in mu šepnil:

»Drugič boš moral še ti z nami!«

»Prav gotovo, prečastiti, in kako rad!«

Dečki pa so vzklikali:

»Živijo, gospod Dominik! S počitnic Vam bomo pisali in poslali lepih razglednic! Toda tudi Vi morate nam pisati!«

Vlak je izginil v dimu in noči.

Dominik je ostal na kolodvoru sredi med onimi dobrimi ljudmi, ki so vedeli, koliko je daroval za njihove mile malčke.

Zahvaljevali so se mu in mu stiskali roko... Neka stara ženica mu je celo poljubila roko, katera je pomogla njenemu vnučku, da je mogel iti uživati solnce in življenje v božjo naravo.

Sam je stal med preprostimi ljudmi, ki so se mu ponižno zahvaljevali. Ni mislil, da se bo tako težko ločil od teh dečkov, ki so v resnici že postali »njegovi otroci«, in nepričakovano so se mu udrle solze.

Starši so takoj opazili, kako mu je hudo in drug drugemu govorili:

»Poglej, kako ima ta bogatec rad našo deco!«

To jih je tako navezalo nanj, da bi bili šli zanj celo v smrt.

Tudi mati in ujec, ki sta stala nekoliko vstran, sta videla njegove solze in v tretje sta se srečala s pomenljivim pogledom, kateri ni pomenil nič dobrega za Dominika, ki je še vedno ko ukopan stal na kolodvoru, kot bi čutil, da poslednjič vidi zbrano to veselo mladež, za katero je gorel z vso svojo mlado apostolsko dušo, in kot bi čutil, da se je v knjigi njegovega življenja pravkar obrnil list, najlepši in najslajši, ker božanski ...

Deseto poglavje.

Mati in ujec sta dala Dominiku še teden dni, da je žaloval za svojimi malčki, ki so odpotovali. Prizadevala sta si, da bi mislila kakor on in iskala besed, s katerimi bi ga potolažila in pomirila.

Slovo od dečkov je Dominika silno potrlo. Še sam ni mislil, da že tako ljubi svojo deco. To pa je bilo ko nalašč za gospo Yholdy, da bo tem lažje izvršila svoje naklepe.

Dominik je hišnega zdravnika zmerom visoko cenil in ga poslušal. To je njegova mati dobro vedela in je strašno zbegana in preplašena pripovedovala zdravniku, česa se boji, in ga prosila, naj ji za božjo voljo pomaga, da reši svojega sina.

To je storil zdravnik prav lahko, ker je dobil Dominika močno utrujenega.

Začel mu je govoriti na srce, kot bi bil njegov oče in mu rekel, da mora izpolnjevati božje zapovedi. Vse leto je mnogo delal ob nedeljah — kar je skoraj prepovedano — zato pa si mora zdaj privoščiti počitka, ki ga je pošteno zaslužil, da si osveži telo in dušo.

Dominik je šel z materjo vsako leto drugam na letovišče, zato ni nič ugovarjal zdravniku, ki mu je svetoval, naj gre v Noirmoutier, ki je najprimernejši kraj, da se lahko docela spočije in okrepi. Pripomnil je samo, da gre prav tako rad na ta otok kot kamorkoli drugam, če bo le materi po volji.

Gospa Yholdy je hotela prikriti svojo igro pa se je malo pomišljala, češ, da bi se morali do Noirmoutierja dobro uro voziti po morju, a ona se tako boji morja.

Toda ujec ji je odgovoril, da čisto lahko pridejo do otoka tudi skozi vasico Fromentine, odkoder traja vožnja po morju samo še kakih pet minut.

»Če je tako, pa naj bo. Vendar se malo bojim, da mi ne bi bilo preveč dolgočasno na onem otoku, ki je tako na samem in zapuščen!«

Gospa Yholdy je popolnoma brez potrebe pretiravala svojo vlogo, ker bi bil Dominik še rajši videl, da bi bil imel mir in bi bil bolj sam zase.

Vsi so se pripravljali, da prežive velike počitnice v Chaiseskem gozdu.

Ujec se je takoj začel pogajati z neko družbo, da bi za čez leto najel kakšno vilo. Sicer je bilo že zelo pozno, ali k sreči se je zgodilo, kot se dogaja čestokrat: neka družina je bila najela vilo, ko pa je bilo treba iti — so prišle nepričakovane zapreke in vila je ostala prazna! Tako je gospa Yholdy brez posebnega truda dobila »Turkiz«, lepo in prostorno vilo, ki je ležala na najlepšem mestu otoka.

Čim bliže je prihajal dan odhoda, tem bolj sta bila ujec in mati prepričana, da nista mogla izbrati lepšega kraja.

Tudi Lolita in njena mati sta prihajali k njim na Elizejske poljane in jim vsakokrat navdušeno pripovedovali o Noirmoutierju, ki jima je bil dobro znan. Nedaleč od »Turkiza« sta najeli vilo »Ker-Mimie«, ki nima razgleda na morje, ker se je gospa Presvesova — tako se je pisala Lolitina mati — bala morskih vetrov.

Nekega dne je prinesla Lolita fotografijo »Ker-Mimie«. Prostorno pritličje in nizko nadstropje sta bila vsa opletena od okrasnih spenjavk, vila sama pa se je skrivala v jasnem in veselem gozdiču sredi borov in smrek, skozi katere se je usipalo zlato solnce.

»Vila Turkiz,« je pristavila, »je pa še dosti lepša in leži na lepšem kraju, ker se dviga nad

morjem blizu Souzeauxja, najkrasnejšega zaliva na otoku.«

Bilo je nekega večera v juliju. Obe družini sta se sešli na orsayskem kolodvoru v istem rezerviranem vagonu prvega razreda, ki je vozil skozi Nantes, Pornic in Noirmoutier.

Lolita je bila že od narave lepa, v svoji potniški obleki pa je bila še dosti lepša. Obraz ji je kar žarel od veselja, da bo nekaj časa živela prav blizu Yholdyjevih in posebe še blizu tega ponosnega mladeniča, ki je bil že povsod znan po svoji razumnosti in bogastvu. Pretikale so se ji različne misli in budile nade, ki bi zdramile še kakovo drugo dekle, ki ne bi bila tako dovzetna ko rdečelična Lolita.

Lolita je bila nežna in drobna kakor njeno ime. Kdor jo je videl, bi mislil, da ima pred sabo kako lepo igračko ali prijazno živalco; vendar je bila prava umetnica v glasbi in slikarstvu.

Pšenične lase si je dala ostriči kakor Ivana Arška, pa ne mislite, da iz spoštovanja do domače svetnice, o ne, marveč da bi pokazala lepi in gibki vrat, pa da ji lasje ne bi nagajali pri tenisu, pri kopanju in na daljših sprehodih.

Kajti Lolita je mnogo rajši zahajala na igrišče kot v cerkev. Prejela je prvo obhajilo, a potem je ni bilo več k obhajilni mizi. Zajeli so jo pljuska-joči valovi sveta in jo metali iz sezone v sezono, iz letovišča v letovišče, od veselice do veselice, da je nikakor ni bilo moči obrniti na pravo pot.

Ni bila ravno hudobna, pač pa nekoliko objestna, kakor se je zdelo gospe Yholdy, ki jo je imela rada, kot ima človek rad mačko, ker lepo gleda, ker je tako ljubka in ima na sebi nekaj plemenitega.

Dominik je kot vljuden mladenič na potovanju kajpada gospem vedno stregel.

Ko so prispeli v Pornic, je najprej poizvedel, ali je morje mirno, zakaj Yholdyjeva gospa se je vdala ujęevemu prigovarjanju in se odločila, da ne

gredo skozi Fromentino in Fosso, ker je pot mnogo daljša.

Morje je bilo prekrasno, čisto in mirno ko brušen turkiz.

Ladja je bila pripravljena in kapitan je komaj čakal, da čimprej odplovejo. Voda je hitro upadala in ko se je vijak začel vrteti, je dosegel blato, da se je za ladjo vila kalna brazda.

Dominik je gledal — a ni skoraj nič videl — kako je slikovita Porničska pokrajina izginjala na obzorju. — Pliskavice so se zaganjale iz vode in se poigravale ob ladji kakor otroci, Lolita jih je z veseljem opazovala, Dominik pa se je mudil s svojimi mislimi drugod, v daljnih daljavah Vogežov... Oziral se je po neznani pokrajini, ki je vstajala pred njim, in mislil na svoje revne fantičke, ki bi tako radi potovali po teh krajih; sklenil je, da bo o tem še razmišljal.

Vozili so se že dobre tri četrt ure. Obrisi otoka so postali jasnejši in Dominik se je nezavedno obrnil proti otoku, ki je bil majhen pa lep, prav kakor Lolita.

Ko so pripluli do pristanišča, jim je mahala v pozdrav množica ljudstva, ki se je zbralo ob obali, znanci in prijatelji, pozdravljal jih je tudi Chaiseski gozd, obrobljen z vednozelenim hrastjem, sinji zaliv in obal des Dames; na vodi so se zibali ribiški čolni z modrimi in rjavimi jadri in vitki čolnički galebje barve; na bregu so stali majhni osli, sivi kakor noirmoutierski prah, in ženske v značilnih avbah, v daljavi proti Guérinièrei pa je bilo videti mline na veter, katerih pisana krila so se vrtela v zraku. Ta pisana slika se je zdela izletnikom silno smešna, vendar jim je tudi močno ugajala.

Sicer pa so bili potniki prav lepo sprejeti. Na pomolu jih je pričakoval zastopnik družbe, ki je dajala stanovanja v najem, in vsi so postali izredno dobre volje in zadovoljni s krajem, ko so gredoč v svoje stanovališče krenili skozi Chaiseski gozdič. Tu in tam se je prikazala prijazna vila, vsaka

drugačna in vsaka drugače obrnjena. Nekatera je bila kakor igračka, zgrajena na skali, ki je visela nad morje, druga pa se je postavljala kot kakšen svetilnik, a skoraj vse so bile zakopane med mimoze, borovce in hrastiče.

Najprej so prišli do »Ker-Mimie«; bila je to prijazna vila kakor njeno ime in dosti lepša kot na fotografiji.

Kmalu so bili pri »Turkizu«, ki je stal resno in oholo sredi stoletnih hrastov kakor kak alzaški dvorec in se ponosno razgledoval po morju.

Presvesovim je bolj ugajala »Ker-Mimie«, Yholdyjevim pa »Turkiz«. Ujec je rekel, da bi se še obrniti ne mogel v majhni zeleni škatlici »Ker-Mimie«, Lolita pa da bi se zgubila v prostranih sobanah »Turkiza«.

Nekaj dni so porabili, da so se nastanili in uredili, ker so privlekli s sabo mnogo kovčegov; šele zatem se je začelo življenje kakor v letoviščih.

Dominik je životaril kakor izruvano drevo in nekaj dni se kar ni mogel privaditi novemu kraju. Gospa Yholdy se je nadejala, da bo prve dni bolj žalosten in strt, zato se ni dosti zmenila za njegovo otožnost.

Mladeniča pa je težilo več stvari, da se ni mogel nikjer prav počutiti.

Pogrešal je župnika Firmina, a še bolj mu je bilo dolg čas za dečki. Mati mu nikjer ni dala miru in ujec mu je bil venomer na ušesih — — — Presvesovih, ki si še nista uredili stanovanja, tudi ni bilo nič k njim, da bi jih razvedrili s svojo dobro voljo.

Dominik je iskal samo primernege prostorčka, kjer bi se v tiho bavl sam s seboj. Kmalu ga je našel. Nad Claireskim gozdom se je razprostirala goljava, kamor je zahajal zjutraj in zvečer. Tu je najlaže preudarjal in v miru prebiral misli, kakor je hotel.

Niti osemnajst let še nima, pa zmerom bolj uvideva, kako silno resna stvar je življenje, ki nalaga človeku, da ga preživi kolikor se da pošteno. Da,

hoče se odpočiti, da bo pozimi laže delal — — — Malo bo počakal, da se upokoji od raznovrstnih občutkov, ki so zaplali v njem, in ko bo vse gledal v jasnejši luči, bo pisal župniku in mu natančno razložil svoje duševno stanje.

Misel o vrednosti človeškega življenja in še druge misli, ki jih niti poznal ni, dokler ni začel hoditi v patronaž, so mu kopitljale po glavi in ga vznemirjale od prvega dne, ko je prišel v Noirmoutier, kot bi se bale, da jih ne bi izrinile kateere druge.

Dominik se je rad vdajal takim mislim, jih svedral in vrtal po njih na samotnih sprehodih, kjer je užival tihoto obali, ki je bila poslej tako rekoč samo njegova. Skoraj vedno je bil tukaj sam med nebom in morjem. Okoli njega je cvetel moder osat in suhe rože, od katerih se je širil vonj po medu. Tu je sameval zapuščen stolp, edina človeška zgradba na vsej goljavi, ki je nekoč služil za mlin, sedaj pa so se nanj ozirali mornarji, da niso zgrešili smeri; včasih je bil last nekega starega Gauthierja, pa so ga imenovali kar Gauthierjev stolp.

Še dalje se je raztezal ozek trak zemlje in se ovijal kakor slabotna roka, ki misli v svoji nespameti objeti ves Ocean; v daljavi so se ob bregu belile vasice Vieil, Madeleine in Blanche.

V tem kraju, ki je bil Dominiku prav všeč, bo torej prebil poletje — — — Imel bo dosti neba, dosti morja, zemlje pa čisto malo, kakor si je želela njegova duša, ki je komaj čakala, da otrese s sebe vso zemeljsko navlako in poleti v nebeške višine.

Čez nekaj dni je že začutil, kako blagodejno vpliva nanj prelepa narava.

Popolnoma se je prepustil prekrasni prirodi, ki jo je užival na vse pretege.

»Dosti bolj rdeč se mi že vidiš!« mu reče mati nekega večera.

»Saj se tudi mnogo bolje počutim. Noirmoutier je res izvrsten kraj in upam, da se bom do dobra odpočil.«

»Oh, ubožec, le odpočij se, saj si krvavo potreben počitka!« odgovori mati in ga objame z neko premišljeno ljubeznivostjo, ki je razodevala obenem ljubezen in oblastnost.

Nekaj strani z Dominikovega dnevnika

Pravkar sem čital neko misel, ki me je presenetila, da si jo bom zapisal kolikor mi je ostala v spominu:

»Človek je kipar, ki si mora izklesati kip za lasten grob. Ni toliko na tem, ali je kip otroka ali mladeniča ali odraslega moža ali starca, da je le tako lep, da se je vredno pri njem ustaviti in ga pogledati.«

Preudaril sem to misel in prišel do prepričanja, da kdor bi se ravnal po njej, bi še bolj delal samo in edino za svoj ubogi »jaz«, ki je sam zase tako strašno plehek in nestalen, da ni vreden, da bi se človek zmenil zanj!

Samo če bi dodal besedo Bog, tedaj bi dobil ta stavek pravi zmisel in bi se moral glasiti tako:

»Človek je kipar, ki mora izklesati svoj lasten kip, da ga bo z veseljem gledal sam Bog, ki je največji Umetnik in neskončna Lepota.«

Res, vsak bi moral sovražiti svoj »jaz«.

Ako pa stisneš napihnjeno peno skoraj vseh človeških občutkov — celo takih, ki se zde na videz najmanj sebični — kaj boš našel drugega kakor ta »jaz«!

Kako malo bodo vredni vsi naši zakladi, ko bomo prišli pred božjo sodbo in ko bo Resnica sama s svojo lučjo preiskala tudi najbolj skrite koticke naših duš!

Zdaj sem se domislil onega izreka v svetem pismu, ko pravi: »Nihče ne ve, ali je vreden ljubezni ali sovraštva.«

O, lepi moj Bog, daj, da bom vreden ljubezni!

Če je pa nisem vreden, ljubi me kljub temu, saj veš, da sem narejen iz ila in poznaš mojo revščino!

Usmili se mladike, ki bi bila tako rada cepljena na tvoje božje deblo, da bi se popolnoma zrasla s teboj!

Bogati mladenič v evangeliju je odšel, ker je bil bogat; jaz te radi bogastva ne bom zapustil.

Toda kaj bom sam, ko sem tako slab! ... Gospod, hiti mi na pomoč!

Poleg tega sem tako strašno čuvstven ... Neskončno rad bi, da bi imel komu dati vso svojo ljubezen in da bi tudi mene kdo ljubil. Daj, da več ne bo pred menoj drugega kot slepeče solnce Tvoje ljubezni, da bom videl samo Tebe, da Ti bom daroval svojo mladost in da Ti bom mogel popolnoma služiti vsaj nekaj let, vsaj toliko, kolikor bi služil drugim — — — drugim, ki me preganjajo, ki prežijo name in me hočejo iztrgati iz Tvojega objema.

Pridi k nam Tvoje kraljestvo!

O, neskončno veličastni Bog, daj mi milost, da bi tudi jaz, uboga ničeva stvar — če je mogoče — kaj pripomogel k razširjenju Tvojega kraljestva ...

Enajsto poglavje.

Spoštovani gospod župnik!

Danes sem srečen, presrečen.

Že včeraj sem Vam mislil pisati, a še bolje, da Vam nisem, ker bi bili prejeli žalostno pismo, da bi si mislili sami pri sebi: »Viš ga, Dominika, že zopet se vdaja svojim čuvstvom! O, ti ...«

Pa bi se mi smejali. Vi se lahko smejete, ko ste že tako utrjeni in se nikoli ne vdajate brezplodnemu fantaziranju!

Recite kar hočete, jaz sem slabič. Kar ste odšli Vi in z Vami moji mili fantički, čutim okoli sebe neko praznoto, kakor je doslej še nisem čutil.

Sicer so tukaj z menoj mama, ujec in neka družina, s katero smo veliki prijatelji. Toda ni Vas, ki ste vsak čas ukresali kako novo vzvišeno misel ali odkrili kak nepričakovan razgled, morda kakovo

prav majhno stvar, ki je niti sami niste zapazili, ki pa je vendar razgibala vso mojo notranjost.

Čisto blizu naše vile se razprostira lep prod, kamor hodim vsako jutro. Davi po zajtrku sem zopet krenil tjakaj, da izročim pozdrave sinjemu morju.

Solnce je ravno vzhajalo... Ne morem Vam popisati lepote in krasote, ki sem jo užival, ko je priplavala zlata solnčna obla nad vodno gladino... Saj veste, kako poje pesem: »Jutranje ure imajo cvetje na ustih...«

Današnje jutro je imelo res vsakovrstnih cvetlic.

Morje je bilo zelo upalo in gledal sem staro ženico, ki se je odpravljala na lov na morske rake. Nenadoma zapazim v daljavi polno belih pik, ki so se premikale med skalovjem.

Spustil sem se niže na pesek, ali kaj boš neroda nerodna, z mestnimi čevlji nisem mogel nikamor naprej; tukajšnji otočani nosijo samo lahke platnene čevlje s pletenimi podplati, ki jih nataknejo kar na boso nogo. Rad bi bil prišel do onih skal, pa se ni dalo. Vendar sem tudi z obale dosti razločno videl, da mora biti skupina dečkov, najbrž Parižanov; nekateri so v lovišču prav pridno preobračali kamenje in lovili rakovice, drugi pa so z grebljicami brskali po pesku.

Od daleč bi bil rekel, da so moji mali, ki jih imam noč in dan na misli.

Eden je imel tako zagorelo kožo in kuštraste lase kakor naš »velikan«, eden je bil do pičice podoban našemu »Riquiquiju«, eden pa »podlasici«.

Ko so se vrnili na obal, sem jih vprašal, če so kaj dosti ujeli. Pokazali so mi rakovice in drobne rake, ki so jih naložili, in takoj smo se spajdašili.

Mimo je prišel mornar iz Vieila s polnim košem velikih škrebljajočih rakov. Kupil sem ves koš in rake razdelil otrokom. To so poskakovali od veselja in temu in onemu je na glas ušlo: »Ta je pa res, fejst fant!«

Seveda sem jih pospremil do njihovega šoto-rišča. Pripadali so koloniji Demi-Butte, torej smo si skoraj sosedje. Tako lepo je bilo pri njih, da sem za nekaj trenutkov mislil, da sem zopet prišel v svoj preljubljeni patronaž.

Z njim je neki visok, opaljen župnik, ki mi je razkazal naselbino. Postavil jo je bivši župnik pri Sv. Janezu na Montmartreu; na stara leta je prišel sem, da se odpočije po trudapolnem življenju. Zdaj pa še več dela kot kedaj prej, Vieilskim ribičem je utemeljil župnijo, iz Vendéeje je poklical usmiljenke, sezidal cerkev — že tretjo v svojem življenju — in to kolonijo za svoje bivše male, ki jih ima rad, kot bi bili njegovi vnuki.

Njegove počitniške kolonije so silno preproste, vendar ima človek vsega, česar potrebuje. V zid je zabil dva lesena količa in čez napel močno platno, pa je bila postelja gotova! Takih ležišč sem naštel kakih trideset. Nad vsako posteljo je čisto navadna kratka deska, kjer imajo fantički svojo prtljago. Spredaj je še srednjevelika kuhinja, zadaj pa bolj utesnjen prostor za starejše. To Vam je vse.

K temu si mislite še razsežno dvorišče in z bambusom ograjen vodnjak, zlasti pa ne pozabite morja, od katerega jih loči samo slikovita zavesa pritlikavih borovcev, ki jih do tal privijajo morski vetrovi.

Ti ubogi malčki iz XVIII. okraja so prišli sem pred dobrimi štirinajstim dnevi. Takrat so bili vsi bledečni, a danes so Vam že čisto opaljeni od solnca. Tudi mi bi morali najti prostor za počitniško kolonijo kje ob morju, morda prav tukaj. Bom malo pogledal in poprašal, če bi se dalo kje najeti ali kupiti kako primerno poslopje.

V Noirmoutierju je res krasno. Tudi okolica je divna. To je druga Azurna obal, le da ni toliko ljudi ko tam.

Ko zjutraj odprem okno svoje sobice, imam pred seboj ves zaliv in velikansko pečino, ki jo imenujejo Cob. V daljavi je videti dolg pas obale, na kateri se stiskajo vasice Veliki in Mali Vieil,

Madalene in Blanche... Nizke hišice so pobeljene z apnom in pokrite z ono okroglasto opeko, ki spominja na Jug, da se prav jasno vidijo med modrino neba in morja. Vedno se mi vidi, kakor bi bil v Alžiru, zlasti ker je tukaj neka posebna, prav prosojna bliščoba, da mi je kar žal, ker nisem vzel s seboj barv in čopiča... Morebiti še ne veste, da zelo rad slikam?

Vse to Vam razkladam samo zato, da mi pomorete in me podprete v življenju, saj ste moj voditelj in oče — pa da mi boste kedaj lahko svetovali in morda tudi ukazovali, da bi me vsaj na ta način nekako obrnili na pravo pot.

Upam, da bom počitnice dobre prebil. Vse kaže tako.

Vsako jutro grem lahko k sv. maši v lepo kapelico, katera se skriva na skromnem starinskem posestvu, imenovanem »la Garennerie«, ki je last nekega pariškega duhovnika. Staro, rumeno zidovje in stoletna drevesa pa bele ograde ji dajejo neko značilno krajevno barvo.

»La Garennerie« leži popolnoma na samem na drugi strani Claireskega gozdiča. Ali je lepo, ko grem zjutraj počasi po nasipu proti kapelici in gredoč molim!

Tudi naša vila je dosti lepa, vendar na drug način. Mislite si visoko alzaško hišo, okoli nje rastejo zeleni hrastiči, spredaj pa se razgrinja morje, ki je dostikrat čisto in modro ko turkiz.

Po njem je dobila tudi vila ime.

Kmalu se bom odpravil skozi Chaiseski gozd da oddam v pristanišču to pismo, v katero sem izlil vse svoje spoštovanje in hvaležno ljubezen do Vas.

Vaše počitnice so zares blagoslovljene. Kdo pa je bolj potreben počitka kakor Vi, ki ste se leto in dan tako gnali in mučili? Vendar Vam bi bil zelo hvaležen, če bi mi včasih kaj odgovorili, četudi le nekaj besedi.

Saj veste, da ne morem živeti brez Vas. Če sem sam, kakor da me ne bi bilo. Živim samo, ako me kdo neprestano dreza in suva, torej mora vse priti

od zunaj, ker v meni ni ničesar. Tukaj pa, moram odkrito priznati, me bodo vsi bolj naganjali navzdol kakor navzgor.

Namenili ste se, da iz mene napravite odločnega moža, zato me nikarte pustiti sredi poti, ker hočem dospeti do cilja, hočem kaj postati, pa ne mislite, da samo radi sebe, temveč v čast božjo in rešitev duš.

Včeraj je bila nedelja, pa sem bil popoldne v Noirmoutierju pri blagoslovu. Cerkev je zelo velika; sedel sem v glavni ladji, poleg mene je klečal ministrant in vihtel kadilnico, iz katere se je dvigal dim pod cerkveni obok. Objelo me je neko sladko čuvstvo in rekel sem Bogu: »To kadilo ne ve, da Te časti, jaz pa se tega jasno zavedam; zato sprejmi ta modrikasti dim, ki naj ponese pred Tvoj prestol mojo željo, da bi vedno slavil Tebe, neskončno Bitje, ki si vse ustvaril in vse ohranjaš — — —«

Kakor sem napravil s kadilom, sanjam, da bom kmalu storil tudi z dušami. Vzel bom one duše, katere Te še ne poznajo, in jih obrnil k Tebi, o moj Bog, ki si umrl zanje — — —

Toda, zdi se mi, dragi gospod župnik, da Vas že predolgo zadržujem s svojimi marnjami. Ali kaj, ko z Vami še najrajši govorim, ker samo tedaj lahko mislim na glas, kadar se razgovarjam z Vami.

Upam, da ste v Marmousetsjih vsi zdravi.

Kaj, ko bi se nekega lepega dne kar prikazal pred Vami? ... Pa se mi ne zdi dosti verjetno, kajti družinske vezi v svoji sebični sladkosti človeka strahotno vežejo.

Na vsak način nekoliko preudarite, ali se ne bi dala tukaj urediti nova kolonija, kakor sem Vam pisal.

Tukaj bi imeli goro in morje, da bi bilo ustrezno prav vsem našim malim, onim, ki radi plezajo po strminah, in onim, ki rajši burkajo po vodi.

Sprejmite, dragi gospod župnik, mnogo prisrčnih pozdravov in povejte »mojim otročičem«, da jih še nisem pozabil, marveč se jih zmerom spominjam z ljubeznijo; povejte jim, da je bila ena prvih slik,

kar sem jih obesil na zid v svoji sobi, vprav njihova fotografija, ki pa je še najgloblje vtisnjena v mojem srcu.

Vdani Dominik Yholdy,
vila »Turkiz«, Noirmoutier. (Vendée.)

Dvanajsto poglavje.

Gospa Yholdy se je strašno vznevoljila, ko ji je sin navdušeno pripovedoval, da je dobre četrte ure od njihove vile na produ srečal cel patronaž in da je župniku pravkar napisal pismo, v katerem mu je razodel svoje prekipevajoče veselje.

Takoj je hitela pravit ujecu, ki ga je tako podžgalo, da je začel preklinjati, kakor je imel navado samo, če ga je zadelo kaj nepričakovanega.

Do večera pa je nejevolja že splahnila. Ujec se je odpravil na sprehod in prikoracal do naselbine pri Claireskem gozdu; tudi on je srečal otroke in jih vse natanko preprašal. Izvedel je, da so namenjeni ostati na otoku samo kak mesec, a je že štirinajst dni, kar so prišli.

»Kdo naj ve!« je končal ujec, »nemara nama pomaga sam peklenšček? Ta nezaželeni patronaž je prav za prav sreča v nesreči, ker bo tako Dominik laže pozabil na svoj patronaž in se privadil, da bo živel brez vsakih stikov z njim.«

»Prej ste pa čisto drugače govorili, češ, da je treba zamahniti s sekiro!« ga je pičila svakinja.

»Nisem ne, lepa moja Roža! Sekira je zapela, ko sva ga spravila iz Pariza in ga popolnoma ločila od župnika. To je že opravljeno in še prav dobro. A sedaj bova morala paziti na njegovo pošto, kajti zaman je vse najino prizadevanje, če ga bo župnik še nadalje begal in mamil s svojimi čvenkarijami. Ali niste rekli, da poznate njegovo pisavo?«

»Pa še kako dobro!«

»Potem morava pozvedeti, kdaj in kod prihaja pismonoša in poskrbeti, da bova midva najprej do-

bila v roke vsako pisanje. No, govoriva naravnost: prestreči morava in prebrati vsa župnikova pisma, nato pa v ogenj z njimi, čeprav ne bi bila niti najmanj nevarna. Čas povsod napravi svoje in bo s hudičevu pomočjo ukrotil tudi tega župnika!»

Takoj sta začela izvrševati svoj sklep.

V »Turkiz« so dobivali pošto zvečer ob šestih. Prinašal jo je pismonoša, ki se je vozil s kolesom in nosil pisma za vse vile ob Claïreskem gozdu.

Na Noïrmoutierju ljudje drug drugemu vse zaupajo. Vsakdo lahko stopi na pošto in dobi ne le svoja pisma, marveč tudi za soseda.

Nazadnje greš lahko tudi pismonoši naproti.

Ujec je bil videti na zunaj pošten mož in vsak mu je rad odgovoril, ako ga je kaj vprašal.

Precej je izvedel, kdaj dobričina pismonoša naklada na kolo številno pošto za vso okolico in kdaj prihaja do njihove vile, ker je slišal zvonec sosedne vile, ki je zvonil, da je šlo skozi ušesa; vsak dan mu je šel naproti in prestregel vso pošto.

Nekaj dni je prežal zastonj. Ni bilo nič. Nekega večera pa zagleda pismo, ki je bilo naslovljeno na Dominika; oddano je bilo v Meusei in pisava je bila videti čisto »duhovniška«.

Brž ga je pokazal svakinji, ki je takoj pritrdila:

»Njegovo je!«

»A, Roza? Pa recite, da nisem psiholog!«

»Ali ga bova odprla?«

»Še vprašujete?«

Ujec odločno razpara ovoj in oba se sklonita nad pismo ter skupajčitata:

Dragi Dominik!

Ni treba, da bi Vam pravil, kako me je razveselilo Vaše pismo, kakor sem vesel vsake stvari, ki jo prejmem od Vas.

Že dolgo Vas poznam, toda takega pisma s počitnic sem še posebno vesel, najprej, ker je dokaz ljubezni, poleg tega pa mi govori tudi, kako živite,

ko ste prav po »župnijsko« sami, to se pravi, razodeva Vašo lastno moč in samostojnost.

Vsako leto, a posebej še letošnje leto, ki gre že h koncu, ste stopili v ospredje in izrabili ugoden veter, ki Vam je množil sile in Vam jih včasih tudi ustvarjal.

Sedaj ste prepuščeni samemu sebi in sedaj je čas, da pokažete, kaj zmorete.

Pišete, da že čutite samoto. Kmalu Vas bo začela še bolj moriti. Toda ne pozabite, da resnica ostane zmerom resnica in da ni odvisna ne od svojih sovražnikov ne od prijateljev. Sto tisoč ljudi naj trdi, da je dvakrat dve pet, pa bo še vedno napak... Četudi noben Parižan ne stopi v cerkev, bo radi tega Bog še prav tako Bog in na sodni dan bo vsakdo moral dati račun o svojih zmožnostih, ki jih je prejel od Boga, da bi delal dobro in ga množil v svoji duši.

Vi ste dobili lepe zmožnosti, zato je tudi Vaša odgovornost primerno večja.

Zakaj je Bog rekel: »Gorje bogatinom?!« Prav gotovo ne radi bogastva, s katerim bi lahko storili toliko dobrega, marveč radi tega, ker skoraj vsak bogatin meni, da je bogat samo zase, a ne pomisli, da mu je Bog dal premoženje, da ga deli revežem!

Vi se zavedate te dolžnosti bogatcev, zato pa le skrbno čuvajte v sebi občutek odgovornosti, ki Vas bo kdaj še rešil pred vabljivimi zapeljivci. Človeško življenje je tem bolj zanimivo, čim več dobrih del si nabereмо in čim več se žrtvujemo.

Poleg tega bodite ponosni na svojo nravno lepoto!... Kmalu bi bil zapisal: »Postavite se s svojo dušo!«

Kaj vse storimo za telo!... Pa kaj je telo? Uboga bilka, ki se tako kmalu posuši!... Kar pa storite za dušo, ima večno ceno. In rešiti svojo dušo se pravi z drugimi besedami podariti večnemu Umetniku lepo stvar, v kateri bo poslednji dan našel vsaj nekaj sebi podobnega.

Ne pozabite, da boste s svojim dobrim ali slabim zgledom usodno vplivali na druge ljudi! Nikar

ne devajte luci pod mernik! Na vse strani sejte seme dobrega zgleda! ... Nihče ne ve, koliko dobrega naredi z vsakim najmanjšim dobrim delom.

Oprite se name in mi odkrito povejte vse, kar Vam je na srcu. Bog ve, da hočem samo Vaše dobro; rad bi Vam pomogel, da bi spoznali svojo življenjsko pot in zmerom molim samo za to, da bi odločno in uspešno stopali po njej.

Tukaj v Marmousetsjih se imamo prav dobro in obrazi nam že postajajo zagoreli. Otroci vedo, da Vam pišem in mi naročajo, naj Vam izročim tudi njihove najlepše pozdrave.

Dragi Dominik, prejmite moje pristrčne pozdrave in naj Vas Bog varuje ter ostane vedno z Vami.

Vaš Firmin, župnik.

P. S. Šele sedaj sem zapazil, da sem Te vikal. Drugič Te bom kar tikal. Nisem se namreč še za trdno odločil, ker včasih Te gledam pred seboj kot otroka, kakršen si bil še pred kratkim, včasih pa zopet kot odraslega moža, kar boš kmalu. Vem, da bi rajši videl, če bi Te tikal kakor nekoč, ko sem Te še učil krščanskega nauka, toda včasih me prevzame kar nenadoma globoko spoštovanje do človeka in še do »nečesa višjega«, ki se budi v mojem malem Dominiku.

Sprejmi še mnogo iskrenih pozdravov in zanesi se na mojo zvesto ljubezen.

Gospa Yholdy in ujec sta dvignila glavo:
»Rožica, ali si morete misliti svojega sina, kako premišlja to prelepo pisemce?«

»O, seveda, pa še kako dobro! Teden dni bi ga imel dosti!«

»Tokrat sem pa res izvrstno pogodil, ko mi je prišlo na misel, da bi prestregla ta omledna in sladkobna pisemca! Ali ga naj raztrgam?«

»Kaj pa, če bi jih shranila?«

»In če jih najde?«

»Prav pravite, prav!«

»Kakor zmerom, Rožica!«

Ujec ga je pogumno pretrgal ... Ko je ravno končal, vstopi Dominik ves zaskrbljen:

»Slišal sem, da je bil raznašalec pisem že tukaj.«

»Da, pravkar je odšel.«

»Ali je kaj zame?«

»Poglej, tu je še vsa pošta!«

Dominik je pogledal vse ovoje. Dobil je več pisem, časnikov in revij, vendar je bilo videti, da išče nekaj drugega, česar ne more najti.

Mati in ujec sta se držala, kakor bi čitala časopis, in od strani opazovala Dominika, ki se je obrnil in nejevoljen odšel.

Ko je zaprl vrata, se je ujec zakrohotal:

»A kaj si nisem dobro izmislil? Saj veste, lepa moja Rožica, da sem vprav jaz prišel na to misel!«

Čez nekaj dni sta prišli iz Meuse zopet dve pismi. Eno, prav ginljivo, mu je pisal Ludvik Bretagne; najprej se opravičuje, da se mu je drznil pisati, vendar misli — pravi dalje — da ga bo razveselil, če mu pove, kako žive njegovi mali. Na koncu ga prosi, naj moli za njegovega očeta, ki je nevarno zbolel.

A tudi mali niso molčali. Vsak dan je prišla kakšna dopisnica, kjer so bili s svinčnikom napisani oni otroški stavki, ki ti sežejo naravnost do srca. Neki prav majhen dečko, ki so mu rekli »velikan«, je pozdravljal in objemal Dominika z obema rokama kakor svojo mamico, drugi mu je izrezaval palico, da se bo z njo lahko sprehajal po Parizu, tretji pa mu je zagotavljal, da je zanj daroval sveto obhajilo, zlasti za to, da ne bi utonil v neznanem Noirmoutierju. Pristavil je, da ni še nikdar videl morja, kjer mora biti menda strašno dosti vode! ...

Dominik ni dobil v roke niti enega pisma.

Kljub temu se mu je zdelo, da čuje nezaveden šepet nevidnih glasov, ki mu govore iz dalje.

Nekaj časa se je premagoval. Potem pa mu je bilo že dosti čakanja in nekega večera je spregovoril pri mizi:

»Čudno se mi zdi, da mi župnik nič ne piše!«
Mati zbadljivo skomizgne z ramami:

»Župnik? Misliš, da nima drugega dela kakor pisariti taki veliki punčki, ko si ti!«

Ujec pa je poudaril:

»Kogá, župnik?! E, dragi moj, župnik te je kar lepo pozabil! A nič se ne boj, kadar se vrnemo v Pariz, te bo že našel, ko bo potreboval denarja. Zdaj mu je zate in za tvojo gospo mater kot za ...«

Dominika so te pripombe zadele v dno duše, ker je predobro čutil, da izvirajo iz samega sovraštva. Župnik res ni hitel z odgovorom, to je lahko uvidel in se ni dalo nič pritajiti.

Srce se mu je paralo v žalosti ... Pa se je tako zanesel na svojega župnika!

Mati pa je uživala ob njegovi potrnosti, ki se ji je zdela kakor prvi glas zvona, ki je oznanjal prvo nespোরazumljenje, in kakor poč na prelepi posodi, ki jo je hotela na vsak način za vedno razbiti.

Kar se je namenila uničiti, je morala nadomestiti z nečim drugim. Zato je priganjala Dominika, da bi igral tenis z Lolito in njenimi tovarišci, samo da bi se zamotil in razvedril.

Toda čeprav je bil Dominik po očetu Bask, ki se rad igra, mu je bilo dolgočasno pri tenisu.

Ujec pa ga je skušal privabiti celo v kuhinjo, kjer je z lastnimi rokami in v veliko veselje služinčadi kuharil nekakovo ribjo juho, s katero se je vedno postavljajl ... Kaj hočemo, vsak se proslavi, kakor se more!

Žal, Dominiku ni bilo mnogo do dobrih jedi.

Še manj mu je bilo do lova.

Vsakokrat se je razsrdil, če je izvedel, da je kdo streljal na nesrečnega galeba, ki se je hotel spočiti na Cobu.

»Nič ne rečem, ako gre človek na lov, če od lova živi. Toda kar zgrozim se, ko slišim, da kdo ubija, samo da ubija, ker se mi smili vsako trpeče bitje.«

Odslej je še rajši hodil sam na sprehod, kjer je lahko v miru premišljal kakor mu je narekovalo srce.

A ni bil dolgo sam. Ribiči in kmetje so se kmalu seznanili z visokim mladeničem, Dominiku pa tudi njegova apostolska narava ni dala, da bi se ogibal pomenkom s preprostim človekom. Kajkrat so prišli celo v razpravljanje o verskih vprašanjih, da je moral pobijati najbolj robate ugovore in tako nepričakovano natolcevanje, kakršnega niti v Parizu zlepa ne najdeš.

Ker pa se je prišel v Noirmoutier odpočiti, si je kupil čoln na jadra in ga sam krmaril. Zdaj je bil zopet sam.

Gospa Yholdy ni bila posebno zadovoljna, ko si je Dominik nabavil čolnič. Kadar je morje mirno, se s tako malo jadrnico prav lahko in prijetno vozariš, kadar pa zaplešejo vetrovi, je mnogo bolj nevarno... No, Dominik je bil pameten mladenič in tudi plavati je znal izvrstno, pa se je kmalu pomirila.

Posebno rad se je vozil po zalivu, kadar je pihljal veter, da se je čoln vzpenjal kakor konjiček, če ga stisneš z ostrogami. V čolnu je bil vsaj sam in je lahko razmišljal po mili volji.

Misli so se mu venomer vračale na župnika Firmina, od katerega še vedno ni bilo nobenega glasu. Dominiku se je zdel ta molk zmerom bolj čuden in svoje začudenje je izrazil tudi duhovniku, ki je prišel z deco v Claire in ki je župnika Firmina dobro poznal.

»Kolikor ga jaz poznam, ne morem reči, da bi bil zadnji pri pisanju. Zato se mi res prav čudno zdi, da Vam še ni odpisal.«

Dominik je pisal vsak drugi dan in vsako pismo sam odnesel v nabiralnik v pristanišču. Odgovora pa ni bilo in ga ni bilo...

Nekega večera je bil še bolj potr t ko drugekrat, pa se ni vrnil ob obali, marveč je krenil kar skozi drevored in prišel do kapelice, ki so jo imenovali »Kapelica v gozdu« in je veljala kot župna

cerkev za one, ki so stanovali v letnih vilah. Tukaj je prebival Jezus v sv. Rešnjem Telesu in Dominika je gnalo, da mu razkrije svoje bolečine. Iz razbičanega srca mu je privrela goreča prošnja: »De profundis clamavi ad Te, Domine, Domine exaudi vocem meam... Gospod, iz globočine svoje bridkosti Te kličem, usliši me!« Kapelica je bila prazna. Dominik je ogledoval križev pot na steni in sliko Boga Očeta, ki je nad oltarjem nekako ključovalno in simbolično kazal svojega križanega Sina... Skozi priprta vrata je bilo čuti veter, ki je tulil v vrhovih borov in hrastov, in Dominiku se je zdelo, da ga hoče Bog spomniti, da se moramo na tem svetu boriti ponoči in podnevi, boriti v samoti in v navidezni zapuščenosti. Žalosten je vstal, vendar je čutil v sebi novega poguma in novih moči. Oni, ki je rekel: »Pridite k meni vsi, ki trpite!« je izpolnil svojo obljubo.

Prekrižal se je in stopil iz kapelice. V istem hipu pride mimo Lolita, ki je skoraj ni videl, že kar so dospeli v Noirmoutier. Pod pazduho je nesla lopar, s katerim se igra tenis, izpod bele čepice pa so ji silili bujni pšenični lasje. Bila je videti tako mlada in odločna in čisto brez vseh skrbi, ki so trle Dominika, da jo je pogledal skoraj nekoliko zavidno.

Tudi Lolita je ostrmela, ko ga je zagledala tako pobitega.

»Oprostite, gospod Dominik, če sem preveč radovedna, nekam žalostni se mi zdite!«

»Saj tudi v resnici sem.«

»Ali Vam je dolg čas?«

»Tega ne morem reči, le vsa duša mi je polna neke mrakobe.«

»Zdaj ste pa molili, kajne?«

»Da... Ali bi smel tudi Vas prositi, da bi malo pomolili zame?«

»Prav rada... toda zdi se mi, da moja molitev ne bo uslišana!...«

»Zakaj ne?«

»Ker nimam posebno trdne vere!«

»Lolita, pomilujem Vas!«

»Kaj pa hočete?!... Bog je tako daleč, a vsaka sreča, ki je ne dosežete z roko, je sanja!«

»V kaj pa potem verujete?«

Lolita se zasmije...

»Sedaj ste pa Vi preveč radovedni, a Vam bom vendar odgovorila. V kaj naj verujem? Verujem v sladko človeško ljubezen... Kot pošteno dekle nočem reči nič več, in mislim, da me razumete. Ali ne?«

»Jaz pa potrebujem vse kaj drugega...«

»Sanjač!«

»Kaj višjega in večjega pa mnogo mnogo lepšega!«

»Sanjač!« ponovi dekle v drugo in pri vsakem zlogu zamahne z loparjem. »Sem moderno dekle, ki hoče stvarnosti, in mislim, da imam pravico — morda cel odolžnost, da uživam svoje življenje!...«

»Pravica!... Dolžnost!... Lolita, če ne verujete, so to same besede!«

Trenutek sta si stala nasproti v mali, s peskom posuti ogradi, ki loči kapelico od drevoredov. Dominik je, kot bi hotel dopolniti svojo misel, pokazal na lepo nebo, ki se je bočilo nad Noirmoutierjem, Lolita pa je drgetala, kakor da stoji pred dvobojem.

»Sanjač!« ponovi že v tretje, »ko iščete ne vem kje, kar Vam cvete morebiti pred vrati!«

Obrne se in odide. Veter se je ujel v njene svetle pšenične lase in se ji zaganjal v lepo belo krilo.

Lolita je izginila za voglom vile »Sveti Pavel«, Dominik pa je še vedno gledal za njo in v glavi mu je zvenela ona porogljiva beseda »sanjač«, ki je takoj ni niti razumel.

Kaj pa, če govori resnico?

Ali se ni on sam zaletel in hoče trmoglavo prestreči beli odblesk popolnoma neznane zvezde?

Ali ne hlasta v svojih blodnih mislih za nedosegljivimi sanjami?

In če je sreča čisto poleg njega, da bi jo lahko z roko zagrabil?

Pa če se ta sreča imenuje — Lolita?

Trinajsto poglavje.

V Dominikovo samoto je stopila Lolita.

Prišla je tako neopaženo, kakor če solnčni žarek posije v temno noč.

Nekaj dni po onem srečanju pri kapelici je Dominikova mati povabila Presvesove na čaj. Prišla je seveda tudi Lolita in so se prav prisrčno zabavali.

Drugi dan pa Dominik ni vedel kaj početi in je šel gledat, kako igrajo ta slavni tenis, kjer se je najbolj odlikovala Lolita.

Par dni pozneje bi bila Lolita kmalu zakrivila strašno nezgodo. Srečala je pismonošo, ki je vedel, da se Presvesovi dobro poznajo z Yholdyjevim, pa je kar njej izročil pošto za oboje, da mu ni bilo treba dalje hoditi po peščeni poti.

Lolita je bila ravno namenjena k Dominiku, da ga v imenu cele družbe povabi, naj pride popoldne k tenisu, zatem pa na čaj in nazadnje bi šli še malo ribe loviti, in bi bila odnesla vsa pisma naravnost k njemu, če je ne bi bil prestregel ujec, ki je v pritlični kuhinji kuharil že drugo vrsto ribje juhe. Četudi je moral gledati na kuho, vendar mu ni ušla nobena stvar!

»Menda ne prinašate naše pošte?« je kakor zaljen bivol planil k dekletu.

»Da, da. A pismonoša je rekel, da je vse ali skoraj vse za Dominika.«

»Kar sem dajte, kar sem! Jaz sem ujec, kuhar, pismonoša in kar hočete. Pa-a-a, ali ne bi pogledali moje juhe?«

»Ravno sem hotela vprašati, kaj tako prijetno diši. Veste, če to daste komu samo poduhati, se mu vzbudi slast, da ga morate povabiti še na obed!«

»O, potem pa, ljuba gospodična, bom prav iz srca vesel, če Vas smem povabiti, da prisedete, ko bo prišla na mizo moja jed ... Boste videli, da se kaj takega ne dobi vsak dan in da se pred menoj lahko skrijejo vsi pariški kuharji!«

»Bomo videli!«

»Brez skrbi, naša ljubljena gospica!« silo prijazno odvrne ujec in odkrije velikanski lonec, kjer je v zlatorumeni omaki počasi vrelo kakih petnajst funtov rib, rakov in vsakršnih školjk. Šele prvikrat je kuhal tako jed, pa je bilo vse tako napravljeno, da najboljši kuhar ne bi mogel bolje.

Ujec se je nekje v Afriki naučil kuhati to juho, s katero se je na vso moč ponašal. Vsako leto je kuhal kake tri ali štiri vrste juhe in najbolj je bil vzhičen, ko so presenečeni gostje molče srkali njegovo kúhovino in jim je bilo kar na obrazu brati, kako jim tekne predobra jed.

Dal je pokusiti Loliti, ki je zelo rada polizala kaj dobrega.

»Ijejmeni, to obenem hladi in greje!« se je razvnela! »Take juhe pa ne dobite ni pri najboljšem marseilleskem kuharju!«

»E, marseilleski kuharji, pa brez njih! ... Toda, če Vas danes ne bo, prihodnjič morate na vsak način priti! Dominik bo jako vesel.«

»Mislite?«

»Ne samo mislim, marveč — Lolita, dobro me poslušajte — sem trdno prepričan.«

»Če ste prepričani, pridem pa že drevi. Ob osmih, kajne?«

»Da, da. In potem Vas še domov pospremimo.«

»Vi?«

»Menim, da rajši vidite, če gre kdo drugi z Vami?«

Lolita se zvonko zasmije in odide.

Ko je bil ujec zopet sam pred svojim kotličem, je kar s privitimi rokavi pograbil pisma in jih začel prelagati. Izbral je štiri, ki so imela nekoliko sumljivo pisavo — kar priteče Dominik, ki mu je povedala Lolita, da je prinesla pošto.

»Ali je zame kakšno pismo?«

»Na, dragec, to je vse, kar je!«

Mladenič hlastno seže po pismih, a tudi tokrat ne najde, kar je pričakoval. Dasiravno je sklenil, da bo molčal, vendar nejevoljno pripomni:

»Spet nič od župnika! To pa tudi ni samo ob sebi! Da bi mi vsaj dečki kaj pisali!«

»Ti si pa zares čuden! Kolikokrat sem ti že rekel, da si radi župnikovih pisem nikar toliko ne beli glave! Misliš, da mu je kaj mar zate? Le boj se! Zabava se in raztresa denar, ki sta mu ga dala z materjo, resne opravke pa je odložil za kesneje. Lahko, da je tudi hišniku naročil, naj mu vso pošto spravi in mu jo bo izročil šele po povratku v mesto? ... Sicer pa popolnoma razumem njegovo ravnanje!«

»Jaz pa prav nič!«

»Kaj bo mlad človek! ... Pa-a-a, povej mi rajši, kako se ti vidi moja juha. Ali ni za spoznanje omledna?«

Dominiku pa ni bilo do ujščevega besedičenja. Nepremično je gledal v daljavo, kar je ujca še bolj razdražilo.

»Pusti že vendar iz misli tega črnosuknježa! Ej, ko bi bil jaz na tvojem mestu, Dominik, ko bi bil jaz na tvojem mestu! ... A, čakaj, mislim, da te Lolita kliče? Nu, zdaj bo že kaj bolj zanimivega.«

Res ga je zvala Lolita.

Ko je Dominik odšel iz kuhinje, ga ujec ni izpustil iz oči. Videl je, kako je spustil v vodo svoj črnobeli čoln, pomagal Loliti vstopiti, se odtrgal od rtiča Souzeaux in zavil proti igrišču vile »Ker-Mimie.«

Ujec je bil sam in se mu ni bilo treba nikogar bati. Mirne duše je porinil lonec v kot, se široko usedel in odprl prvo pismo. Župnik Firmin je pisal:

Predragi Dominik!

Zdi se mi, da menda ne prejimate mojih pisem, ker me tako po krivici dolžite, da Vam ne pišem? Povem Vam, da sem Vam pisal vsak teden

— le natanko preberite! — prav vsak teden! Pisal sem Vam kot prijatelj in duhovnik.

Ali bo to pismo imelo več sreče?

Upam, da bodo tudi vsa druga pisma, ki so najbrž kam zašla, nekega lepega dne priromala v Noirmoutier, da ne boste mogli reči, da Vas je Vaš župnik čisto pozabil; saj veste, da to ni mogoče.

Vas naj bi pozabil? Nikdar in nikoli ne! Preveč ste se zanesli name, da bi Vas prepustil nevarnostim, ki groze bogatcem!

Ko sva se poslavljala, ste mi zaupali — kar sem sam že zdavnaj vedel — da se Vam v duši morda budi duhovniški ali redovniški poklic. Vedite, dragi prijatelj, da taka izpoved tesno zveže dve duši, a nalaga tudi mnogo dolžnosti! In jaz sem v prvi vrsti duhovnik, zato imam nalogo, da Vas poslušam in Vam pomorem poiskati pravo pot v bodočnost.

V zadnjih dveh pismih pravite, da Vas duhovniški stan mika in straši obenem.

S temi besedami ste nevede izrazili občutek, ki ga ima sleherni duhovnik: Sveti Vincenc Pavelski je večkrat dejal: »Ako bi bil vedel, kaj se pravi biti duhovnik, se nikdar ne bi dal posvetiti!...«

Pa saj boste že še sami spoznali, da kadar stoji človek na razkrižju in se odloča, tedaj postavi Bog za njim neko skrivnostno silo, ki ga nagne k odločitvi. Tako se ta odloči za vojaščino, drugi se poroči in tretji postane duhovnik...

Vendar je razlika, kajti prva dva poklica Vas vodita po navadni, široki cesti, koder hodi največ ljudi, duhovniški pa Vas pelje po izjemni poti in zato tudi zahteva, da človek natančno preudari vse razloge, ki ga nagibljejo k temu stanu.

Zase morem reči, da nikdar nisem storil, kar kar bi bil sam hotel.

Poslednjič sem storil, česar nisem mislil storiti.

V mladosti sem sanjal o vojni akademiji in o politehniki. Ko sem govoril s tovariši, ki so me obiskovali v zavodu, sem poželjivo pogledoval perjanice vrh kap in mislil sam pri sebi: »Čez dve leti

boš tudi ti nosil takšno obleko!...« V govorilnici sem videl sestre svojih znancev, pa sem si dejal: »Čez nekaj let bo tale mogoče moja žena?...

Dokončal sem šole.. Tedaj pa začnem bruhati kri, vsak večer me je napadla vročica... Prišel je zdravnik in mi preiskal pljuca in srce. V zrcalu sem videl, kako se je namrdnil! Še isti večer sem zdrobil šipo na omarici, kjer so bila zdravila, da bi prišel do listka, ki ga je napisal zdravnik. Čital sem, da me čaka gotova smrt...

Odpravim se k prijatelju, ki se je v »Hotel-Dieu-ju« učil medicine in ga vprašam: »Ti, če dvajsetletnega mladeniča vsak večer kuha vročica in se celo noč poti in bljuje kri — — —«

»Potem ne bo več dolgo tlačil zemlje!« mi seže prijatelj v besedo. — »A čuj, pojdi z mano, boš videl pljuca nekega prav takega bolnika, o kakršnem govoriš!«

Stopila sva v sobo za seciranje.

»Ali si pripravil pljuca št. 27.?« ustavi tovariš služabnika.

»Da, v vodi so.«

Videl sem pljuca št. 27. in prijatelj mi je pripovedoval, da je onega človeka večer za večerom napadala vročica, da se je ponoči potil in bruhal kri!...

Drugi dan sem pospravil svoje matematične knjige in pisal vodji Issyškega¹ semenišča, če bi me sprejel v bogoslovje.

Hotel sem iti v semenišče, da bi se lepo pripravil na smrt. V dnevniku, ki sem ga pisal prvi dve leti v bogoslovju, menda ni strani, kjer ne bi stale besede: »Vsak dan si bliže grobu... vsak dan se mu bolj približuješ!... Čutim, da tudi druga polovica pljuč že razpada!...«

Strašna mora mi je sedela za vratom in me davila, davila... Tudi največjemu sovražniku ne bi privoščil takega trpljenja.

¹ V Issyju, mestecu blizu Pariza, je semenišče pariške nadškofije.

In glejte, še danes živim!

Bog mi je odtegnil vse stvari, za katerimi sem v svoji nerazsodni mladosti stegoval roke. Mislil sem, da je v tem »vsa sreča«, pa je bila komaj senca sreče! ... Tudi pozneje me je Bog vodil in me navračal proti oltarju. A povem Vam, da sem bil tako navezan na svet, da res nisem imel veselja do duhovniškega stanu.

Ljubi Dominik, zdaj pač vidite, da Vam govorim iz srca k srcu ... Pa, ko sem Vam že začel razkrivati svojo preteklost, Vam bom odkril še svojo notranjost. Znabiti menite, da se zato ves žrtvujem za patronaž, ker mi tako delo prija? ... A ni tako, marveč, ker čutim sam pri sebi, da to hoče Bog in da se za takšna zaslužna dela prav malokdo navdušuje.

Noben dogodek v človeškem življenju ni brez pomena. Vsi se stikajo v enem cilju, le da mi ljudje tega takoj ne zapazimo kakor popotnik, ki ne razume, čemu ima cesta toliko ovinkov, dokler ne pride na vršek, odkoder ima jasen razgled.

Tudi jaz sem sanjal kakor drugi ljudje in si v sanjah slikal lepo prihodnost.

Bog pa je razblinil moje sanje ... Torej sem se prevaril in nisem prav delal, kajti kdor se upira Bogu, nikdar nima prav.

In kadarkoli so me razmere ali kaj drugega privedle bliže cilju — četudi sam nisem vedel — je vsakikrat Bog posegel vmes, da sem tu pa tam prav hudo občutil njegovo roko.

Ko bi bil ostal v svetu, bi bil živel morda prav pošteno in lepo. Ali koliko koristnejše, plodovitejše in vzvišenejše je življenje duhovnika, za katero me je določil Bog!

In kako zanimivo, lepo in privlačno je duhovnikovo življenje! Vsako nejasno čuvstvo lahko spremeni v molitev. Včasih v enem samem dnevu doživi vso srečo in bedo človeškega življenja. H krstu mu prinesejo milega in težko pričakovanega otročička, nato ga kličejo k umirajoči materi; sprejel je dar uboge vdove in srečal raztrgano dušo pre-

vzetneža, ki mu gre v tem trenutku vse po sreči; dal je odvezo zemeljskim angelom in stopil tudi v blato, da je iz njega rešil revne in usmiljenja vredne duše...

Vedno ima jasno pred očmi, kako nestalna je človeška sreča, in vsak hip, ko se bliža čas najsvetejše Daritve, hvali Boga, da ga ni pustil, da bi iskal sreče v zemeljskih stvareh, marveč je dal njegovemu življenju višjo ceno s tem, da mu je pokazal nadnaravni cilj...

A pomislite tudi, kakšno odgovornost ima duhovnik!... Zato se človek res ne sme prenageliti in pri vstopu v duhovniški stan ga ne sme voditi nobena druga misel, kakor da hoče delovati kot apostol in deliti dobrote.

V naših rokah je večni blagor duš; od naših odločitev je odvisna smrt ali življenje. In koliko brhkkih mladeničev je danes na svetu, ker sem nekoč odločno pokaral njihove matere, ki niso marale otrok!

Mi krščujemo in poučujemo v sveti veri, poročamo in pomagamo bolnim in umirajočim.

Kdor hoče biti duhovnik, mora imeti res mnogo srca, ki ga pa mora držati z obema rokama, da mu ne zaide na napačno pot. Prav vsak dan mora prenesti brez števila odpovedi.

Zato tudi vedno tako goreče molim za Vas... za Te...

Če imaš poklic, Dominik, varuj in neguj ga kakor predragoceno mladiko, iz katere se bo nekoč razbohotilo veličastno drevo, pod katerim bo našlo zavetje mnogo duš.

Če pa nimaš poklica, potem se potruj, da boš pošten in trden kristjan. Zvesto izvršuj vse verske vaje, ki so najtrdnjša opora vsakega nadnaravnega življenja. Če ne čutiš v sebi duhovniškega poklica, si prejel sicer le en talent, vendar glej, da vsaj tega ne boš zakopal!

Zategadelj tudi vedno pazljivo spremljam tvoje duševno življenje. A Bog varuj, da bi hotel

le količkaj vplivati nate; niti toliko ne, kolikor bi moral, ko si včasih tako omahljiv in neodločen.

Vidim, da imaš dobro voljo in da zvesto iščeš pravo pot v življenje. Radi tega upam, da naju Bog ne bo zapustil.

Trdno sem prepričan, da Te bodo tvoja načela in pošteno življenje privedla tja, kamor Te kliče Bog. Potem bi se izpolnila moja najsrčnejša želja in Ti bi dosegel neprecenljivo čast, da bi mogel služiti Njemu...

Tukaj ga ustavi gospa Yholdy, ki je stopila v kuhinjo.

»E-e-e, Rožica, ko bi vedeli, kakšno pisemce je spet priromalo! In kako dolgo je! Ta črnosuknjež sploh ni več človek, temveč zverina. Če ne morete zaspiti, kar tole čitajte! Ko pa se prebudite, vas čakajo še tri pisma! Možakar je namreč zelo previden, pa je rajši napisal več pisem.«

Gospa vzame pisma. Ko odpre prvo, se ji usujejo iz ovoja še sveže cvetlice. Kar ostrmela je.

»O, nikar se nič ne vznemirjajte!« jo miri ujec, to mu pošiljajo otroci... Ej, ko bi mu jih poslala Lolita, Lolita!... Sicer pa Vam naznanjam, da sem jo povabil drevi na večerjo.«

»Res? To bo še največ vredno! Izvrstna misel!«

»Ali sem že kdaj slabo iztuhtal? Poglejte tale pisma: ako ne bi bilo mene, bi vsa prišla v roke nesrečnemu Dominiku in kmalu bi imeli pred sabo drugega črnosuknježa! Zdaj pa ni več nobenega strahu.«

Za tem prav imenitno odkrije velikanski lonec in glasno cmakaje požira vonj, ki se je dvigal iz njega, ter se zasmije:

»Vidite, Rožica, poleg ljubezni je na tem svetu samo še takšna jed kaj vredna!«

Štirinajsto poglavje.

Ker je vlekel veter proti jadrnici, sta Dominik in Lolita precej pozno pristala ob Souzeauxjski obali.

Ujec se je bal, da se mu ne bi pokvarila juha, ko ju ni bilo tako dolgo, a zopet je bil vesel, ker je bila z Dominikom Lolita in si je mislil, da se bo slednjič menda vendar »zganil«.

Kmalu sta mlada stala pred vilo; bila bi prav čeden parček!

Dominika je že docela ožgalo solnce, lase je imel počesane nazaj, da se mu je videlo visoko čelo in kakor jasno morje modre oči, Lolita pa je bila poleg njega drobna in ljubka kakor nežen bršljan ob krepkem hrastu.

»No, no otroka!« jima zakliče ujec. »Le urno, le urno! Pet in trideset rib sem pripravil!«

»A kje sta se mudila toliko časa? Že celo uro vaju pričakujemo!« resno pripomni Dominikova mati.

»Mamica, saj se nikoli niste hoteli z menoj voziti po morju; zato ne veste, da pri jadrnici ve človek samo, kdaj se odpelje, a nikdar ne, kdaj se bo vrnil!«

»Pa naj bo po tvoje! Saj ti rada verjamem... Samo nekaj opazam, da vselej, kadar se voziš z Lolito, nazaj grede piha nasprotni veter!...«

Pri večerji so bili vsi silno dobre volje. Ujec je od zadovoljstva mežikal z očmi in ni mogel prehvaliti svoje juhe. Ko pa je popil še kozarec dobrega vina, se mu je razvezal jezik, da bi ga človek komaj spoznal.

Dominik ga je pod mizo večkrat dregnil z nogo, naj ne pozablja, da je Lolita zraven; a ujec se ni dal ugnati, marveč mu je enkrat celo precej glasno odvrnil:

»Pazi, pazi, da koga drugega ne suneš!«

»Ujec!« — — — — —

Ni bilo več daleč do enajstih, ko se je Lolita, ki ji je mamica dovolila, da je malo dlje ostala pri Yholdyjevih, ločila od »Turkiza« in se vračala proti »Ker-Mimie«, kamor je imela morda dobrih pet minut. Navadna pot zavije najprej na levo skozi gozd, nato pa zopet na desno in po drevoredu na-

prej. Na koncu drevoreda se sredi borov in lavorjev skriva vila »Ker-Mimie«.

Večer je bil tako krasen, travnik je tako dehtel in mesec je tako veličastno plaval po mirnem nebesu, da sta Dominik in Lolita rajši krenila na desno k morju, ki se konec poletja včasih svetlika, kot bi gorelo.

Po strmi sipini sta se vzpela na vrh holmca in se oba naglas začudila divni krasoti...

Postala sta in uživala nepopisno lepoto poletne noči...

Kakor žareča hostija, ki jo drže nevidni prsti, je visel svetel mesec nad Souzeauxjskim zalivom. Nebo je bilo prosojno ko kristal in po njegovi biserni bliščobi so kakor diamanti cvetele žarke zvezde.

V daljavi je ležalo širno morje, ki ga je kakor tančica pokrivala belkasta meglica. Slišalo se je samo pljuskanje upadajočega morja, kot bi valovi za slovo poljubljali obrežne skaline.

Moker prod je bil podoben njivi, posejani s topazi.

Posebno krasen pa je bil grič, po katerem so rasle žolte suhe rože in rdeče resje in polno modrikastega bodičja.

Pritlikavi borovci, ki so jih zvili in skrivili viharji in nevihte, so moleli iznad zemlje koščene korenine, in človek bi rekel, da ima pred seboj tropo škratov in palčkov, ki mirno pričakujejo mlada sprehajalca, ki sta se drznila stopiti v njihovo kraljestvo in jih motita, ko uživajo mir in samoto.

Dominik je še v dijaških letih prečital zgodovino noirmontierjskega otoka, ki jo je napisal slavni Piet. Začel je praviti Loliti tudi neko pripovedko, ki še živi med ljudstvom, češ, da včasih ponoči ob polni luni prihajajo duhovi z raznih pokopališč in se shajajo na Claireskem griču. Ravno pod belim »Gauthierjevim stolpom« prirejajo grozanske plese. Od začetka se vrtijo lepo lagodno, nazadnje pa že divjajo in besne, da je strah in

groza. Gorje mu, kdor bi jih motil!... Pa kdo vse prihaja tjakaj! Starci iz slanih močvirij, zelenkasti okostnjaki mornarjev, ki so končali sredi morskih valov, stare čarovnice, ki so bile nekoč znane po vsem Noirmoutierju, in razmrcvarjena trupla nesrečnežev, ki so jih leta sedemnajsto tri in devetdesetega pobili »brezhlačarji«¹ ter pokopali prav na tem gričku in pod temi najvišjimi topoli... Nekako v teh nočeh prihajajo sem pod beli stolp, zavijejo v staro obleko ostanke svojih nekdanjih teles, vpijejo in počenjajo skrivnostne pa strahovite reči.

Dominik je vse to mirno razkladal Loliti in se niti domislil ni, da take pravljice, zlasti če jih pripoveduješ ob takem času in na takem kraju, še posebno delujejo na mlado dekle, ki se je včasi kar zdrznila, čeprav jo je vodil za roko.

Prideta iz gozdiča. Na levi sta pustila za seboj Claireski park in dospela do jase, ki se je belila ko pomit krožnik. Mesec je sijal, da se je razločno videla vsaka vejica na hrastju in po tleh so se risale sence, kot bi se stegovale tu drobne, tam pošastne roke.

Šla sta mimo takega hrasta, ki je rasel na samem pred nizko kmečko kočico. To je bila poslednja hišica in je kakor igračka čepela na vrhu sipine, ki se je vlekla še dalje.

Šele sedaj se je odprla pred njima širna ravan; na dvoje jo je delil »Gauthierjev stolp«, ki se je bleščal ko svetla pika, ker ga je mesec tako čudno obseval.

Molče sta stopala dalje.

Njuni senci sta se ko živi premikali za njima in zopet sunkoma hušnili naprej kakor oplašene straže na pragu nevidnega sveta.

Nenadoma se Lolita tesno oklene Dominikove roke:

»Ne hodiva več naprej!... Mene je strah!«

¹ »Brezhlačarji« (sans-culottes) so imenovali v francoski revoluciji (1789—1795) revolucionarje, ker so nosili kratke hlače (culottes).

»Vas je strah, Lolita? Menda vendar ne boste verovali v duhove in strahove, ko ste rekli, da nimate nobene vere?!«

Spet se je stresla in Dominik je začutil, kako se je v silnem strahu pritisnila k njemu. Prijel jo je za tresočo se roko, ki ji je bila vsa potna od neke muke.

»Ali se samo šalite ali kaj?«

»Lejte jih, lejte jih, tukaj je že tretji!« je vpila in kazala na beli stolp.

Zastonj je bilo vse Dominikovo prigovarjanje; ni ga niti slišala.

»Lejte, še vedno so tam!... Čedalje več jih je!... Mene je strah! Beživa!«

Lolita bi bila kmalu zbežala nazaj naravnost proti dvema ribnikoma, ki sta se skrivala v travi. Ker nista bila nič zagrajena, je bilo silno nevarno in gotovo bi bila Lolita zagazila v vodo, da je ni Dominik zadržal.

Ozrla sta se proti stolpu in sedaj je tudi Dominik videl nekakšne sence, ki so se naglo premikale.

»Lejte jih, lejte jih, tukaj je že tretji!« je vpila Lolita. »Ga vidite?... Sedaj teče! Sedaj se skriva za nama, tam pod borom!«

»Pa pojdiva nazaj!« veli Dominik.

V tem hipu planeta iz zemlje čisto poleg njiju dve postavi kakor dve ženski in kot bi pognal dve sivi pošastni krogli, zdrvita preko nasipa naravnost proti morju.

Lolita je obstala ko pribita. Revica je vsa drgetala v Dominikovih rokah.

Tedaj oba zagledata čuden prizor: neke postave, kot si ljudje predstavljajo coprnice, so tekale sem in tja, vreščale in škrtale z zobmi, se vzpenjale na nizka drevesa in izginile v zemljo.... Včasi je bilo videti, da vlečejo nekakšne plahte, v katerih je bilo nekaj trdega in težkega. Nenadoma se obrnejo in zdelo se je, kakor da se hočejo v besnem zaletu vreči na Dominika in Lolito. Pod njihovimi kljukastimi nogami se je drobilo vresje,

kakor bi ga popalil z ognjem, drevje se je od groze zvijalo in plahte so vihrale v vetru kakor peklenski mrtvaški prti...

Dominik jo je držal in gledal, kako se je neka stara škrbasta baba, ki je imela prste vse skrivljene in koščene noge, čisto zraven njiju pognala na neki bor. Drevo se je nekaj časa otepalo in se od strahu majalo, nato pa je hreščilo v zamolkli šum...

Na zadnje je vse izginilo v neko globel, a se je zopet prav kmalu prikazalo nekoliko dlje... Starke so hitele ko sto i pet in drvele druga čez drugo... Vsaka je vlekla silno dolgo plahto, ki se je zadevala ob korenine, se zapenjala in odletavala od raskavih tal, kot bi se korenine branile nadležnih gosačev... Včasih je bilo videti, kakor da se je kak mrlič izmuznil izpod odeje in ušel, toda starke so takoj planile nadenj in ga pokrile z rjuho. Luna je svetila na te sence in jih še povečavala, da so švigale ko peklenske prikazni...

Končno starke s svojimi plahtami počasi izginijo v strašno noč.

Onesveščeno Lolito vzame Dominik na roke in jo nalahno odnese k morju, kjer ji z vodo moči čelo, senca, roke in lase...

Malo po malem se je Lolita zavedla. Še zmerom je trepetala in plašno bolščala v temo.

»I kaj Vam je, Lolita?« jo vpraša Dominik.

»Kje pa so?«

»Kdo vendar?«

»Še vprašujete!«

Lolita še enkrat zapiči oči v senco, ki je bila okrog njiju, če ni kaj nevarnega...

Ko vidi, da ni nič, se malo pomiri in nekoliko pametneje vpraša:

»Kaj pa je bilo prav za prav?«

»Mogoče kaj čisto navadnega!« se zasmije Dominik.

»Pojdiva, pojdiva! Toda samo ob morju... Nikdar več ne stopim na oni grič!«

Bila je ravno oseka in sta se lahko vrnila ob obali skozi Souzeauxjski preliv, pod vilo »Ave-Maria« pa sta zavila v drevored in dalje v gozdič.

Tako je Dominik končno le privedel ubogo Lolito vso drgetajočo domov, kjer jo je pričakovala mati že nekoliko v skrbeh, ker je ni bilo tako dolgo. Tudi Dominik je bil precej razburjen, čeravno se je delal, da ni...

Petnajsto poglavje.

Drugo jutro je bil Dominik že na vse zgodaj pokonci. Ravno se je brisal pri oknu, ki gleda na morje, kar zasliši glasen smeh. Pred kuhinjo je njihov čolnar snažil mreže, ki so bile polne morske trave, in s pipo v ustih hudomušno pravil služkinji, kako je davi poljski čuvaj rohnel in rentočil, da so mu kar strele švigale iz oči! Presneto bi se mu bilo slabo godilo, kogar bi bil dobil v pest!

Mornar je pripovedoval, da je snoči brez vsakega slabega namena povabil čuvaja k Pierre-Moineu loviti vretenice. A kaj češ, nekaj stark je takoj izvohalo, da ga ni doma in brž so vedele tudi njihove sosede.

Tedaj so se odpravile na delo kakor vedno, kadar gre čuvaj z doma na kak pogreb ali k zdravniku, da mu izdere zob.

V Noirmoutierju je strašno težko za drva. Ne smeš posekati ni bora ni smreke ni hrasta ni tamariska, ker edino drevje še drži pesek in nasipe, da jih ne predere voda, ko je otok nižji od morske gladine.

Niti borovih iglic ne smeš pobrati, da ne bi bile korenine gole in bi voda odnašala dragoceno črno prst.

Še za pest iglic ne smeš vzeti, da bi si podkuril peč, sicer jih boš pošteno plačal ali pa te vtaknejo celo v luknjo.

Paznik se je držal določil in ni poznal nobene izjeme.

Snoči je sicer skrivaj odšel, a kaj, taka stvar se kaj kmalu izve in potem, kot pravijo, kadar ni mačke doma, miši plešejo.

Ko so se starke prepričale, da je njihovo strasil zares na morju in da on, pošten mornar gospe Yholdy, ne bo tak, da bi se z njim dogovoril in ga nazaj pripeljal, da bi jih zasačil, so se odpravile na delo in »naredile«, kar se je dalo. Sedem borov je bilo odrezanih pri samih tleh, veje polomljene in počesane, da je po vseh deblih tekla smola, tla pa pobrisana kakor stezice v najlepšem mestnem parku. Ne bi bil našel ni borove iglice, če ni morebiti odpadla že za njimi...

Čuvaj, ki je tako slabo čuval, se je pritožil pri županu, ki kot nekdanji mornar ni poznal šale, če bi mu kdo prišel v roke.

Starke, ponajveč mornarske vdove, ki so imele v sebi še nekaj razbojniške krvi, so se skrivaj veselile in se hahljale v svojih revnih kočah... Ejej, še se bo govorilo o tej septemberski noči, kakor so govorili o oni ladji, ki je vozila iz Portoja dvesto sodov vina in se je razbila na Boefskih pečinah. Vsi ribiči in cariniki iz bližnje vasi so se ga tako načrepili, da se deset dni niso streznili — dva sta pa celo umrla...

Mornar je veselo in hrupno razkladal, dekle v kuhinji pa so se na ves glas hihotale. Mejdunaj, ali so jo zagodle čuvaju, da je od jeze ves zelen!...

Zdaj se je Dominiku razjasnila snočnja skrivnost in zdaj je izvedel, kdo so bili oni duhovi, ki se jih je Lolita tako ustrašila.

Takoj se je odpravil k njej, da ji naznani, kaj je prav za prav bilo. Hotel se je opravičiti, da jo je spravil v nepriliko, ki se je ni prav nič nadejal.

Medtem ko je Dominik govoril, ga je Lolita ogledovala nekako čudno, kakor že večkrat, ko je bil pri njej.

»Oh, Dominik, kaj za to!« je odmahnila in se ga kot v priznanje oklenila z drobno roko. »Ko bi Vi vedeli, kako sem bila kljub vsemu strahu srečna, da, presrečna!...«

Dominik je odšel z nemirom v srcu.

Lolita je stopala v njegovo življenje, v njegovo srce, četudi ji ni odprl vrat vanje ... Dominik pa je obljubil svoje srce Bogu, Njemu je živel in to mu je bilo dovolj.

Zakaj se potem vznemirja?

Čutil je, da ga čaka še hud boj, kajti Lolitica se je že polastila njegovega srca bolj, kakor je sam mislil. Nehote mu je venomer prihajal pred oči snočnji prizor, ko jo je nezavestno držal v naročju in mu je njena bleda glavica, ki jo je obsevala srebrna luna, počivala na prsih ... Ob takih mislih, ki se jih ni dosti izogibal, ga je spreletela čudna zona. Ali ni že ves zaverovan vanjo?

Pa kako ga je malo prej objela? ... Župnik mu niti ne odpiše in ga je pustil čisto samega, kot da je pozabil svoje lastno pravilo, da človek obdrži samo tisto, kar neprestano čuva in brani. Ali ni vse to kot opomin Previdnosti, naj se varuje in pazi nase?

Da mu ni bilo treba iti mimo »Ker-Mimie«, ni šel drugo jutro k sv. obhajilu v gozdno kapelico, ampak je zavil v la Garennerieško, kjer se je še rajši mudil, ker je imel mir in je v tihoti dosti bolj zbrano molil in premišljeval.

Kadar je bil pri obhajilu, je naročil, da so mu prinesli zajutrek v njegovo sobo; s kavo je zalil prekrasne krvomočnice, ki so cvetele na oknu. Sicer niso po kavi nič bolj rastle, a ni hotel, da bi mati in ujec videla, da se posti, ker potem ne bi bilo izpraševanja ne konca ne kraja.

Nazaj grede ga je zanesla pot po ravnici, kjer sta pred nekaj dnevi prestala z Lolito toliko strahu.

Vso pot je preudarjal o svojem dušnem stanju: vedno bliže prihaja razkrižju, odkoder se cepijo ceste na razne strani. Morda je vse njegovo življenje, vsa večnost odvisna od smeri, v katero bo krenil?

Nikdar več ne bo stal pred tako važno odločitvijo!

Popolnoma sam pred večnim Bogom bi rad do dna presodil samega sebe, kajti kakor vse kaže, se bo moral najbrž prav kmalu odločiti, dasi se je dozda izogibal te odločitve.

Neprenehoma ga je preganjal očitajoči glas vesti, ki mu je govorila: »Kam si prišel od onega dne, ko si se na kolodvoru poslovil od svojih dečkov!«

Če za duhovniški poklic zadostuje, da te pokliče Bog, potem ga on gotovo ima.

Če pa je poleg božjega klica potrebno tudi posebno nagnenje in ljubezen do duhovniškega stanu, potem pa ni več tako gotov ... Ali je za duhovniški poklic sploh nujno potrebna ljubezen kakor za molitev sladek občutek notranjega miru in zadovoljstva? ... Kakor vse kaže, najbrž ni ne prvo ne drugo!

Ze dva meseca ni dobil od župnika nobenega pisanja. Ta molk ga je strašno grizel in si ga ni znal razložiti ... Pa kaj, župnikove besede prihajajo od župnika, od zunaj, toda Dominik ima, ali bi mogel imeti poklic tudi brez njega.

Nazadnje je prišel do zaključka, da se odpirata pred njim samo dve poti: ali se poroči ali pa postane duhovnik!

Da bi se poročil? Sicer je res precej čuvstven, vendar ne počuten. Do sedaj še nikogar prav ne ljubi.

A Lolita? Do nje čuti nekaj več ljubezni in nagnjenja, kot se mu zdi prav, ker je tako prelestna in vabljiva kakor morje; kljub temu bi jo težko vzel za tovarišico skozi življenje, ker nima niti vere kakor on in stremljeva za popolnoma drugim vzorom.

Tudi ne dvomi, da bi si našel še kakšno drugo Lolito, ki veruje in bi hodila z njim k obhajilu, kot si jo slika v svojih sanjah.

Potem bi se oženil kakor vsak drug mladenič, osnoval bi si lasten dom in družino ...

In potem?

Ali bi bil potem zadovoljen? Ali bi se mu potem utešile vse želje?

Ne, nikdar ne, četudi bi dobil verno Lolito! Tukaj notri tiči voz, od katerega je odvisna rešitev vprašanja.

Dominik pa se zaveda, da je poklican više, njegov vzor je mnogo vzvišenejši od drugih.

To je neutajljiva resnica, ki jo občuti v globini svoje duše in je ne more zadušiti, ker je vzklila v njem, čeprav mu župnik Firmin nikdar ni izpregovoril o njej; saj se je kar začudil, ko mu je Dominik pri odhodu zaupal svojo skrivnost.

Zakaj torej take skrbi in težave?

Zakaj ne bi bil lepo miren kakor oni vol, ki mu je vsa sreča v tem, da se napase sočne trave, ali kakor njegov ujec, ki misli, da je v nebesih in pozabi na vse, kadar se nameče svoje ribje juhe? Zakaj ni srečen kakor njegova mati, ko dobi novo obleko, ki je zanjo toliko mrla, ali kakor Lolita, ko jo pelje Dominik pod pazduho?

Odkod ta praznota in praznina, ki je ne more pregnati noben človek, niti ženska ne!?

Zakaj tako hrepeni, da bi s svojim življenjem naredil kar največ dobrega?

Če se vse zgodi, kakor hoče ali dopusti Bog, zakaj se mu je ta bol usedla v dušo, da je ne more zatopiti nobeno pozemeljsko veselje?

Torej ga Bog zares kliče in hoče zase?

Ako se upre božjemu klicu, bo zgrešil svoj cilj in bo kakor oni bogati mladenič iz evangelija, ki je spolnjeval zapovedi, a se je obrnil na pragu k popolnosti, kamor ga je vabil Gospod.

Vero ima Dominik, globoko vero, brez katere mu ni življenja, ko brez zraka ne. Sicer je res slab in nestalen, toda Cerkev mu nudi krepko roko, na katero se bo lahko oprl v bojih življenja... In ali ga poslednjič ne podpira milost Onega, ki po najslabotnejših dela največje stvari?

Nad zalivom uzre Dominik nekaj bleščečih oblačkov... »Ti oblaki so sama vodena para,« misli sam pri sebi, »a čim se jih dotakne zlato solnce in jih oblije s svojo svetlobo, se lesketajo ko škrlat... Tako bo tudi božje solnce ožarilo mojo revščino

in povzdignilo mojo ničevost... Vse vprašanje je samo v tem: ali hočem živeti za ženo ali za Boga?»

Postal je in primerjal, kaj bi bilo bolje: pred seboj je zagledal Lolitin obrazek, njene globoke in smejoče se oči, lepo izrezana usta in drobne bele zobe. Svileni lasje, ki jih ima ostrižene kakor Ivana Arška, ji kakor zlato obrobljajo ljubko in odločno glavico... Dolgo je ljubeče motril to podobo in mislil nanjo. Pa kmalu se je zavedel, da ga Lolita, ki mu je edina nevarna, še ni osvojila, pogumno je stresel z glavo in končal:

»Lolita je zame samo Lolita in nič več, pa konec! Premagal bom njeno lepoto, podobno roži, ki danes vzcvete, čez nekaj dni pa se ospe. Rajši se bom posvetil Njemu, ki je najpopolnejša in neminljiva Lepota, Njemu, ki je igraje ustvaril vesoljni svet!«

Iztegnil je roko proti sinjemu Oceanu, kjer se je prepeljavala jata galebov, kot bi kdo sejal cvetne lističe; proti gozdovom, ki so rasli okoli morja, kot bi ga ovijal s temnim žametom, in proti nebu, ki se je v nedogledni ravnini stikalo z morjem ter sipalo na zemljo ono mehko svetlobo, ki jo vidiš samo v Noirmoutierju.

Z morja je pihljal lahen vetrič, a Dominiku se je zdelo, kot bi ga sam Bog božal po laseh in po licu in kot bi se mu Oni, ki nikogar ne potrebuje, zahvaljeval, da je tako zgodaj zjutraj daroval svojo mladost Njegovi Vsemogočnosti.

Šestnajsto poglavje.

Ujec se je ravno bril, kar se ustavi in zamahne z britvijo:

»Salament! Ali prav slišim ali me varajo ušesa? Zdi se mi, kakor da Dominik prepeva neko pesem!«

Dominik se je res vračal z jutranjega sprehoda in je bil silno vesel, da je slednjič vendarle prišel sam s seboj na jasno; po nasipu ob morju

in mimo uјčevega okna je veselo pel patronaško koračnico:

Odrešenik, sem sklenil že:
darujem svoje Ti srce!

»Rožica!« vzklikne uјec skozi odprta vrata,
»Rožica, pojdite sem, pojdite, boste slišali svojega sina...«

Gospa Yholdy prihiti v jutranji halji.

»Pazite, da vas ne zagleda! Ali čujete? Zdaj pa vidim, da mu ni nič!«

Dominik je stopal po drevoredu zelenih hrastov, ki rastejo okrog »Turkiza« in nadaljeval:

Komu pa naj ga tudi dam,
saj Ti si mi ustvaril ga,
da ni umrlo, si hranil ga
s krvjo Telesa svojega...

»Saj je že čisto ob pamet!« zamrmra mati.
»Kje pa je neki spet bil?... Kaj je tudi tam spodaj poleg la Garennerie kakšen župnik pa kapelica? Da bi le skoraj dočakali oktobra, potem, upam, da se bodo vsi pobrali domov v Pariz. Tedaj pa se začne resno delo...! Res, da je še nekoliko mlad, a zato je še bolj nevarno, in najrajši bi ga poročila z Lolito, čim se mi ponudi prva prilika. Šele zatem bom imela mir... Končno pa smo drevi vsi povabljeni na večerjo k Presvesovim. Upam, da se bo tam pelo kaj drugega, ne take trapaste pesmi!«

Tu vstopi Dominik, ki je takoj spoznal, da sta se menila o njem; vendar ni maral nič povpraševati. Zato uјec naglo reče:

»Veš kaj, Dominik, naznanjam ti veselo vest, prav za prav dve: najprej, da smo drevi povabljeni na večerjo v »Ker-Mimie«...

Dominik ne reče ne bev ne mev.

»Ali ti je všeč?«

»Je in nil«

»Meni se zdi Presvesova Lolitica prav prijazna!«

»Nič ne rečem, da ni.«
»Potem tudi ti tako misliš?«
»Ravno tako!«
»Torej?«
»Torej?«
»Poslušaj me, Dominik! Če bi bil jaz tako mlad, kakor si ti, pa tako bogat, bi dejal sam sebi: fant, življenje je kratko...«

»Da se ni vredno nanj preveč navezati!«
»Nasprotno, dragi moj, izkoristimo hitro, kar nam nudi!«

»Katera je pa še druga tako vesela novica?«
»Bil sem v Vieilu in sem govoril s starim Crépierjem. Mož ima dobro in trdno ladjico pa sem mislil, da bi nas kdaj popeljal v Pilier, če si zadovoljen?«

»O, to pa to! Že zdavnaj bi bil rad videl Pilier!«
»No, da ti je vsaj nekaj po volji!« pripomni gospa Yholdy. »To bo treba s kredo zapisati na dimnik, da se ne pozabi!«

»Mama, saj sem skoraj z vsako stvarjo zadovoljen.«

»Zadovoljen si že, samo ko se ne bi držal kakor kakšna nuna, ki se boji, da ne bi užalostila svojih svetih tovarišic in predstojnic!«

»Nikar ne govorite več, kot je res!... A v Pilier pojdemo sami, kajne?«

»Kar precej pojdemo, smo že tam!... Ne bodi vendar tak! Veš, da na izlet, ki ga imajo na misli tudi naši odlični sosede, nikakor ne moremo iti brez njih! Na ladjici bo prostora za vse, zakaj jim ne bi tedaj ustregli, ko jim čisto lahko. Tako se spodobi kristjanu in Presvešovi bodo zelo veseli.«

»Pa strezimo drugim!« vzdihne Dominik, odide po stopnicah v svojo sobico in se ustavi pred oknom.

Borba danes!... borba jutri!... borba dan za dnem! To ti je človeško življenje!

Ves dan je bil žalosten in slabe volje, ker so mu takoj, čim je prišel domov, ubili srčni mir, ki ga je užival zjutraj. — — —

Okoli sedmih so gospa Yholdy, ujec in Dominik zapustili »Turkiz«, zavili mimo Rdečega zaliva proti majhni vili, ki se je skrivala sredi gaja, po katerem je rasla praprot. V solncu se je bleščala skriljasta streha, na vrtu pa so se bohotili modri eukalipti in lepe mimoze.

Presvesovi so bili imenitna meščanska družina, sicer pa nič posebnega. Lolita je morala svojo mično lepoto in krasno naravo podedovati po kakem neznanem predniku. Očeta ni bilo, pa je bila razvajena Lolita vse, vse se je sukalo okrog nje. Vendar se ni prevzela in ni gospodarila, kot bi bila lahko. Vladala je s svojo ljubeznivostjo in dobroto, katere je bila deležna vsa družina.

Za oni večer se je napravila, kar najlepše se je mogla, kot da na kakšnem čarobnem otoku pričakuje prelestnega kraljeviča.

Dominik pa se je namenoma vedel zelo hladno. Tega ni Lolita niti najmanj pričakovala in jo je tako razdražilo, da je pobesila šobo, se od njega presedla in pri večerji skoraj ni besedice ni spregovorila.

Vila »Ker-Mimie« je bila pritlična, samo na podstrešju je imela sobico, v kateri je stanovala Lolita. Okrog in okrog hišice so rasle krasne rože, da je skoraj ni bilo videti iz cvetja; najmogočnejše so rasle krvomočnice najrazličnejših vrst in barv.

Yholdyjevi in Presvesovi so zelo ljubili glasbo; zato so odšli na verando, vso opleteno s srebotom, jasminom, bignonijo in divjo trto. Tukaj je bil klavir, h kateremu se je usedla Lolita, ki je izvrstno igrala na klavir. Z lahkoto je igrala in pela obenem. Glas je imela zanesljiv in lepo izšolan, da je skoraj ni bilo skladbe, ki bi ji delala težave.

»Kaj pa želite?« se obrne h gostom.

»Dominik, kaj bi ti rad?« vpraša gospa Yholdy svojega sina, ker jo je vznemirjala njegova razmišljenost.

Dominik pomisli in meni:

»Najrajši bi slišal kaj iz tega kraja, kak noir-moutrinski napev. Gospodična Lolita, ali so Vam znane Lidenerjeve pesmi?«

Nalašč ji je rekel »gospodična«, ker je vedel, da jo bo s tem najbolj zbodel in ker je hotel, da bi bila razdalja med njima čim večja.

»Da, gospod Dominik!« odvrne Lolita.

Ujec in obe materi so se začudeno spogledali, ker niso vedeli ničesar, kar sta mlada predobro vedela.

Lolita je odšla v svojo sobico z izgovorom, da poišče note, v resnici pa je hotela zakriti solze, ki so ji zalile oči. Ker se ni mogla takoj potolažiti, je kakih pet minut premikala pohištvo in ropotala, kot da išče knjigo. Nato si odločno obriše oči, se napudra in z notami v roki pogumno steče po stopnicah.

»Kaj je Lidener res tako strašno lep?« prezirljivo vpraša gospa Yholdy.

»Lidener opeva ta otok; toliko pa njegove pesmi seveda niso vredne ko ‚Samaritanka‘.«

»Gospodična, nam boste potem zaigrali še ‚Samaritanko‘?« se oglasi ujec.

Lolita sede h klavirju.

»Gospa Yholdy, ali bi mi obračali liste?«

Drugekrati je to opravljal Dominik. Zakaj neki nocoj ne mara?

»Še nocoj in nikdar več!« si je mislil Dominik, ki sta ga bolj razjedala boleost in trpljenje, kot je priznal sam pri sebi.

Lolita udari po tipkah in zapoje neko staro romanco, ki je nekoč podžigala srca starih Noir-moutrincev, danes pa je že precej zastarela. V nevezani besedi se glasi:

»Ko sedim na obali in brez skrbi sanjarim, najrajši motrim sinje valove, ki neprestano butajo ob čeri.

Na bregu umira val, ki ga je sunil iz morja tovariš, ki sili za njim. To je podoba življenja in smrti, ki prihajata iz istega vira.

Taka je naša usoda na zemlji: da se vse, pa naj bo človek ali val, venomer spreminja in rodi samo zato, da potem premine.

Komaj je otrok zagledal luč sveta, že peha pred seboj očeta, obenem pa tudi sam hiti proti bregu, da dokonča kratek tek svojega življenja...«

Napev je bil podoben kakor pri pesmi:

Kako se rad spominjam...

Lolitin glas je bil pretopel za otožno romanco in iz njega je lilo življenje, kakor da je solnčni pramen zablodil med grobove.

Ujec je bil mnenja, da je Lidener popoln bebec. Kakor da brez njegovih popevk ne bi vedeli, da nas čaka smrt! Kaj je treba to venomer goniti in trobiti na vsakem ovinku! Prav spada taka klavrna pesem v tale gozdič, kjer vse poje o veselju in življenju! Pa tako solzavo petje o »sinjih valovih«! Pojdi spat, ta Lidener je moral biti brez dvoma jetičen!...

Dominik pa je pripomnil, da ga je pesem zelo ganila, ker poje o resnicah, o katerih ne bomo nikdar zadosti govorili. »Misli na svoje poslednje reči, pa nikdar ne boš grešil!«

»Ali želiš, da ti kdo zapoje ‚Requiem‘ ali ‚De profundis‘?« šepne mati.

»Ali pa bi rad Chopinovo ‚Pogrebnico‘?«

»Mama, tega nisem rekel! Saj ste mi sami veleli, naj si izberem, kar hočem, pa sem si izvolil Lidenerja. Hvala lepa, gospodična Lolita!... Zdaj pa Vi izberite!«

»Ljuba moja mila Lolitica, prej ste omenili ‚Samaritanko‘!« je medeno in nežno dejala gospa Yholdy. »Vem, da imate zelo radi sijajnega pesnika Rostanda; tudi jaz ga visoko cenim... Dajte, zaigrajte nam njegovo ‚Samaritanko‘; res, do nočoj nisem niti vedela, da je že komponirana.«

»In veste, da jo je komponirala neka moja prijateljica! Saj je samo čisto preprosto spremlja-

nje besedila. Šele enkrat sem jo preigrala, zato prosim, da me ne boste prestrogo sodili!»

»Nič se ne bojte, srček zlati, z vsem srcem Vas bom poslušala.«

»Izvrstno, Rožica!« pritrdi ujec in ošvrkne Dominika z jeznim pogledom.

Mladenič se je usedel nekoliko ob stran, na obrazu pa mu je bilo brati žalost in bol. Bilo mu je silno neprijetno, da se ni vedel kam dejati; vendar je vztrajal na svojem prostoru... Lolita se je vzravnila na stolcu in v moreči tišini je zadonel njen tresoč in prelivajoč se glas, in ker je bila veranda odprta, planil med zeleno drevje na vrtu. Zapela je pesem, ki jo podajam tukaj v nevezani besedi:

»O, ljubljeni, od solnčne zarje sem Te zaman iskala; šele sedaj, ko se že niža solnce v zaton, sem Te našla. Pa sem vendar vsa srečna, da Te lahko zrejo moje žejne oči, saj se še niso zgrnili mrakovi nad zemljo.

Tvoje ime je kakor dišeče olje, ki hladi in celi obenem, Tvoj dih je prijetnejši od najopojnejšega cvetja, vsaka Tvoja besedica je sladka ko med in satovje in v Tvojih bledih očeh se zrcalijo vse globine neba.

Kakor nežen in mehak sad se mi topi srce... Ah, preljubi, pridi in goreče objemi to revno srčece, ki Te je iskalo, objemi ga s svojo ljubeznijo, ki naj bo kakor pečat najine zvestobe!«

Lolita je bila prelestna, ko se je pokazala, kakršna je bila, in razkrila svojo notranjost.

Bol, ki jo je začela oblivati, jo je delala še prelestnejšo. Z ljubečim in ihtečim glasom je razodevala in govorila Dominiku o svoji bolesi.

Dominik jo je razumel.

Vsaka beseda je trkala na njegovo srce, kot da ga prosi usmiljenja... Vsak stavek ga je zabolel, kot bi ga sunil z nožem.

Pomaknil se je v senco in zaprl oči, samo da je ne bi gledal pred sabo... Ali kaj, ko pa je slišal jok njenega srca, da je tudi njemu zaplakalo od bolečine...

Zakaj in čemu bi oba toliko trpela? ... Govoril bo z Lolito, vse ji bo povedal in jo prosil, naj se usmili sama sebe in njega ... Oh, tak večer! Samo še enega takega naj doživi, pa mu bo zmanjkalo poguma in moči ... Kako je bil zjutraj srečen in vesel, a večer ga je zalil s takim trpljenjem! ... Oh, ljubi Bog, zakaj me tako mučiš, ko hočem biti Tvoj ... ko sem že Tvoj ... ves Tvoj ...?

Vsi so se nemalo začudili, ko je pri odhodu rekel Dominik Presvesovi gospe:

»Ali nas ne bi malo pospremili do one slavne ravnice, kjer straši? Midva z Lolito pojdeva spredaj, ker sva že vajena strahov. Poleg tega bi zelo rad govoril z njo, ker je prej nisem upal motiti, ko je pela tako krasno, pa same lepe pesmi! ... Lolita, saj greste, kajne?«

»Gospodična Lolita!« popravi dekle.

»Ne, Lolita!«

Ko pa sta se nekoliko oddaljila, da ju niso več slišali, jo je ujel za roko in šepnil:

»Mila moja Lolitica, ki sem Te ranil« —

»Hudo ranil!«

»A Te bom kmalu še huje!« — — —

Sedemnajsto poglavje.

Takoj ji ni rekel ničesar.

Stopila sta iz gozdiča, v katerem se skriva »Kermimie«, prehodila drevored ob Rdečem zalivu, zavila na levo in krenila v obširni park, ki sega do ravnice in kjer je bilo temno, da sta drug drugega komaj videla. Dominik je prijel Lolito za roko in iznova vprašal:

»Ali sem vas nocoj res ranil?«

»Pa še kako!«

»Moralo se je tako zgoditi!«

»Ali smem vprašati, zakaj?«

»Ne boste razumeli, četudi vam povem.«

»Pa vendar povejte!«

Dominik se ustavi in z odločnim in svečanim glasom odgovori:

»Duhovnik hočem postati.«

Lolita se zgrabi za čelo, kot da ji je prišlo slabo.

»Lolita, zakaj molčite? Kaj pravite na to?«

»Nič, čisto nič! Kaj pa naj rečem? ... Zadali ste mi največjo rano, ki ste jo sploh mogli!«

»Povedal sem vam naravnost, samo da boste na jasnem in vas ne bo več mučila negotovost.«

»Tedad me hočete s prvim mahom ubiti! Bom pa še jaz vam nekaj povedala, čeprav ni posebno lepo, pa saj ne vem, zakaj naj bi molčala, ko sva že pri tem: Dominik, ljubim vas, ljubim, kakor more ljubiti človek samo enkrat v življenju. Storite, kar hočete, če postanete duhovnik ali če se poročite — jaz vas ljubim z vso neskončno ljubeznijo ... Ljubim vas in vas bom ljubila in ni ga pod solncem, ki bi mi mogel to ubraniti!«

»Tudi, če postanem duhovnik?«

»Tudi! Zatisnila bom oči in živela ob spominu na vas.«

»Kaj nimate nobene vere?«

»Ne. Če bi imela vero, bi bilo čisto drugače.«

»Kaj pa ste potem v verskem oziru?«

»Kaj sem? Nič, popolnoma nič! ... K maši ho-
dim kakor vse moje tovarišice in vrstnice, toda vaši obredi me ne ganejo, ker se mi zdijo mrtvi in prazni. Menim, da sem svobodna in svobodo imam pravico braniti tako dolgo, dokler ne zadnem na kakšno nepremagljivo oviro, ki mi jo zastavi kaka avtoriteta. Za drugo se ne menim. Končno pa sploh dvomim, da bi bila kakšna avtoriteta, kateri bi se moral človek ukloniti, saj danes že o vsem dvomimo. Koliko je velikih mož, ki držijo z vami, a koliko je na drugi strani takih, ki so proti vam! Zato se ne maram za nikogar odločiti, marveč gledam samo, da ohranim svojo svobodo in svojo ljubezen ...«

»S takimi nazori poderete vse zakone in načela, ker po vašem ni niti dobrega niti zla, skratka ničesar. Ako bi bila svoboda neomejena in ako bi

se vsi po tem ravnali, potem bi na vsakem koraku zadevali drug ob drugega, samoljubje in strasti bi bile v vednem boju med seboj, na svetu pa bi gospodarila samo surova sila, ki je najslabši vladar.«

»Oh, saj nisem učenjak, da bi razglabljala tako daleč. Vprašali ste me edino po mojem dušnem stanju, ki sem vam ga razodela, ne da bi sklepala na posledice. Zame je življenje samo toliko mikavno, kolikor mi nudi ljubezni, ki ga ožarja s svojo krasoto. Ljubim vas in pri tem ostane do konca.«

»A ljubezen do Boga?«

»Uh, Bog!« malomarno odmahne Lolita.

»Vidite, Lolita, kakšen prepad naju loči! Jaz verujem v Boga tako kakor diham, verujem Vanj, kakor so verovali vsi narodi... Verujem, da človeška družba ne more živeti brez trdnih temeljev, katere ji nudi vprav vera!«

»Postanite protestantski duhovnik, pa se bova poročila v Londonu!«

»Nikdar, kajti s tem bi priznal, da so vse vere enako dobre in prave, kar pa nikakor ni mogoče. Če je prava in resnična naša, ni protestantska, če pa je protestantska, ni naša; obe ne moreta biti obenem! Zato je treba izbrati. In naša vera je v primeri z drugimi toliko odličnejša in vzvišenejša, da brez obotavljanja pristanem nanjo in ji vdano služim.«

»Toda vse kaj drugega je biti duhovnik ali pa navaden pošten kristjan... Radi mene boste lahko prav vsak dan hodili k maši; še sama pojdem z vami. In kaj veste, morebiti nekega dne tudi v meni vzbudite ono vero, za katero tako gorite.«

»Vidite, Lolita, zdaj sva pa prišla do vprašanja, ki vam ga nikakor ne morem razložiti, ker me ne bi razumeli... Poglejte, kako vas prešinja preprosta človeška ljubezen in potem pomislite, kako prevzame dušo šele božja ljubezen in kaj Bog lahko od nas zahteval!«

»Tega res ne doumem. Kako naj tudi razumem, ko sem še skoraj otrok, vi pa govorite tako

čudno zamotano in ste sami nekam zmedeni. Sreča gre mimo vas, po zemlji hodi, da jo lahko dosežete z roko. Samo odprite roke, pa vam bo padla naravnost v naročje. Nikar je ne iščite ne vem kje v oblakih!«

»Dasi se vam zdi, da je v oblakih, je vendar resničnejša in bližja kot vse druge!«

Obmolknila sta in tiho stopala drug ob drugem. Dospela sta do mesta, kjer je pred nekaj dnevi postalo Loliti slabo. Lolitina in Dominikova mati pa ujec so menda uganili, da imata resne pomenke, zato so šli počasi za njima, ker ju niso marali motiti.

»In zdaj, Lolita,« nalahko povzame Dominik, »zdaj šele pride najkočljivejša točka. Poprej sem vam rekel, da imam trdno vero, a moram vam priznati, da sem, žal, velik slabič in da tudi jaz vas ljubim!...«

Lolita v temi sklene roke.

»... Pa bi najrajši, da vas ne bi ljubil... Torej!...«

»Torej?«

»Usmilite se me, usmilite se moje slabosti in moje žeje po ljubezni... Ne dajajte mi piti vina, po katerem koprnim!... Tako, zdaj vidite, da sem odkritosrčen, ko se vam popolnoma izročam in prepušчам...«

»Tedadaj hočete, da se oba umoriva?«

»Ne, nisem mislil tako! Prosim vas samo, da se oddaljite od mene, da me na moji težavni poti ne bo begala vaša prelestna lepota. Nikdar se več ne ozrite vame s svojimi milimi očmi in kadar bi se morala srečati, se mi ognite s poti... Vi ste edina ovira med menoj in Bogom... Jaz pa hočem doseči svoj cilj... hočem, na vsak način... četudi sem že sedaj ves strt od samega boja...«

»Strašne stvari mi nalagate!«

»Nikar ne mislite, da se tega ne zavedam! Zato vas še enkrat prosim, če me zares ljubite, naj bo vaša ljubezen tolika, da mi ne boste branili, da

vas pozabim... Izlet v Pilier pa naj bo zadnji, kamor pojdeva še skupaj!«

»Če rajši vidite, da me ni zraven, vam zelo rada ustrežem. Naredila se bom, da me boli glava in da nikakor ne morem iti...«

»Ni treba! Naj bo, še enkrat — pa poslednjič — si privoščim to sladko veselje. Potem pa nikdar več... nikdar več!«

Dominik je videl, kako so Lolito zalile solze. Prišla sta do belega stolpa.

»Lolita, ali smem upati, da ta pogovor ostane med nama in da nihče ne bo izvedel, kaj sem vas pravkar prosil?«

»Bodite brez skrbi! Toda ne zahtevajte, da bi zamorila čuvstvo, ki mi gori v duši in me je vso prešinilo, ker ne morem, ker ni v moji moči... Dominik, ljubim vas... oh, ko bi vi vedeli, kako vas ljubim!...«

Zopet je obema zmanjkalo besed. Krenila sta nazaj. Vse sta si povedala in drug drugemu razkrila vso svojo notranjost. Vsaka beseda bi bila odveč.

Noč je s svojo temno kopreno ovijala njuna upala lica, neskončni šumot morja pa je uspaval njuno neizmerno bol. Kljub temu sta bila oba videti popolnoma mirna, ko sta srečala Presvesovo in Yholdyjevo gospo, ki jima je ujec po tiho nekaj pravil.

Čemu bi tudi razkazovala radovednim očem prepad, ki se je odprl pred njima?

Prav nežno sta si podala roke — dasitudi daleč drug od drugega — v silnem strahu, ker se je vsak bal, da ne omaga pod strašno pezo usode.

»Zbogom, Lolita!«

»Zdaj je torej vsega konec!... Oh, smrt, kje si? Pridi in me reši!...«

Ko se je Dominik vrnil v svojo sobico, se je zgrudil za pisalno mizo, zagozdil glavo med roke in nekaj časa nepremično motril zabrisano sliko, ki mu je bila tako ljuba... Na, tako ti je človeško

življenje! Po nagonu razprostreš roke, kolikor moreš, da bi objel srečo — pa jih moraš zopet skleniti, ker sreče ni od nikoder! Tu zdolaj je namreč dolžnost vselej prva. In njemu velevala dolžnost po strmi poti, ob vznožju katere mora pustiti ženo, akoprav je sama sladka Lolitica... Vzravnal se je, vzel pero in začel pisati:

Prečastiti gospod župnik!

De profundis clamavi ad Te, Domine!...

Ljubi moj voditelj in duhovni oče, že zopet Vas kličem, iz dna globin Vas prosim pomoči... Lepo Vas prosim, čujte moj glas in nikar me ne puščajte samega, kot ste me doslej... Kaj nisem več Vaš otrok?

Nad mojo dušo je privihrala nevihta goreče ljubezni, da se sam sebe več ne zavedam. V meni se bojujeta dva človeka: prvi iz vsega srca hrepeni za najvišjim Vzorom, ki ga je zaslutil in zmerom zanj gori, drugega pa je omrežila človeška ljubezen, a ne nizkotna, temveč popolnoma dovoljena ljubezen, ki mu jo nudi neka zlata stvarca, katera nima vere, pa bi morebiti sčasoma prišla do nje, če sprejem njeno srce, ki ga prinaša na moj revni žrtvenik.

In ta dva človeka se bojujeta bolešno in obupno.

Včasih mislim, da bom kmalu goreč duhovnik, drugič pa spet zakonski mož sladke ženske.

Kolikokrat v duhu poromam v predmestje in delam za duše siromakov, ki sem se jih od Vas naučil ljubiti! Drugekrati pa se mudim pri onem dekletcu, no, pri Presvesovi Loliti, ki ste jo gotovo kdaj videli pri nas na Elizejskih poljanah. Zakaj bi Vam zamolčal njeno ime, ko je najbolje, da veste vse moje dušne bridkosti.

Potreben sem opore in kličem na pomoč. Usmilite se me, odgovorite mi in mi svetujte, da me ne ugonobi besneči vihar!

Ali bom tudi potem, če postanem duhovnik, moral bojevati take hude boje, ali me bo podpirala milost Vsemogočnega? Ali je ta skušnjava odločilna preizkušnja, za katero pride sladek mir in veselje, ki ga čuti človek pri delu za rešitev duš?

Okoli mene je črna noč...

Še enkrat Vas milo prosim, odgovorite mi!

Vaš ubogi in nesrečni Dominik, tako osamljen v najtežji uri življenja.

Dominik Yholdy.

Noirmoutier, vila »Turkiz«.

Osemnajsto poglavje.

Dominik bi bil šel najrajši čimprej na izlet k pilierjskemu svetilniku, samo da bi se nekoliko potolažil in si na potovanju pomiril razbolelo srce; razen tega je dobro vedel, da je to poslednji naskok ljubezni, ki jo je hotel pozabiti. Upal je, da bo Lolita toliko poštena, da poslej ne bo več tiščala za njim, saj ji je vse povedal, kako je z njim. Znabiti bo potem vendar oba objel sladki mir, ki ga ne bosta nikdar več izgubila.

Tudi s starim Crêpierjem se je posvetoval glede vožnje in vremena; in ta je bil mnenja, da je bolje počakati, da se vetrovi malo vzdignejo, sicer se lahko iznenada kaj zvrsti, a gospe se že tako in tako precej bojita morja. Dominik in Lolita ne bi bila čakala ugodnejšega vetra, ker sta bila vajena morske vožnje, ko sta se že nešteto krat v mali jadrnici vozila po morju.

Končno so vendar sklenili, da napravijo izlet zadnjega septembra, kajti Noirmoutrinci pravijo, da je v jeseni vreme tem slabše, čim dlje čakaš.

Določenega dne je bila morska gladina mirna in gladka kakor olje v kozarcu. Crêpier se je usudral pod okni »Turkiza«.

Ujec pokliče svakinjo:

»Rožica, Crêpier nas menda že čaka!«

Gospa Yholdy je bila že pripravljena.

Ujec se je kar začudil:

»O, dragica, vi ste pa vsak dan točnejša in bistrejša poleg svojega svetega sina. Sicer vam pa še niti nisem povedal, da že kakih štirinajst dni ne prestrezam samo župnikovih pisem — marveč tudi Dominikova! Župnik ga drži s svojimi kremplji ko lisjak piščanca! ... Včeraj sem zopet ujel Dominikovo pisemce. Ej, ko bi bilo prišlo župniku v roke, ne rečem dvakrat, da ne bi pridrvel semkaj in nas pred vsemi ozmerjal in osramotil ... K sreči pa so mostovi na obeh straneh porušeni ... A, stari Yholdyjev ujec ima še nekaj soli v glavi!«

»Kako pa vendar delate?«

»Do onih pisem, ki jih Dominik sam odnaša v pristanišče, nikakor ne morem priti. Na vse načine sem že premišljeval in poskušal, a žal, brez uspeha. Toda vsako pismo, ki ga pošlje skupaj z našo pošto, skrbno prestreže in prebere vaš služabnik ... Jaz pa seveda tudi nisem tako nespameten, da ne bi tega izrabil!«

»Ampak proti osemnajstletnemu mladeniču takih sredstev tudi ne moremo več dolgo rabiti.«

»Morda veste za kakšna druga?«

»Ali se vam ne zdi, da se je že malo spremenil?«

»Kakor je ... Danes na primer je videti prav dobre volje.«

»Da bi le bil! Največ mi je še radi uboge Lolite, ki je zadnjič tako jokala.«

»O čem sta se neki pogovarjala?«

»Skušala sem izvedeti, pa oba strašno skrivata; bojim se, da ne bo nič dobrega!«

»Res škoda takega krasnega fant! Poglejte ga, kako je že zrasel!« pokaže ujec skozi okno proti morju, kjer je Dominik s starim Crépierjem pripravljajl jadrnico.

Prav v tem so prišli Presvesovi. Jutro je bilo mirno, nad otokom pa se je prelivala mlečna svetloba, da je bila družba videti še lepša.

Ker je bilo morje zelo upadlo, je bilo težko

priti do jadrnice, če si nisi hotel zmočiti nog. Dominik je bil v pravi mornarski bluzi, ki se mu je razpela na prsih, hlače si je privil do kolen in z nekim mornarjem vozil izletnike na svojem čolnu do jadrnice. Pomagal je Lolitini materi in neki stari služkinji, ki je bila pri Presvesovih, kar se je rodila Lolita.

Najprej je peljal štiri potnike in se vrnil, da naloži Lolito, svojo mater in ujca. Toda ujec in mati sta mu zaklicala, da še nista pripravljena in da naj vzame Lolito in pa živila.

Dominik je pokorno poslušal. Lolita se je obnašala zelo hladno in se je hotela sezuti, da bi prebrodila do Dominikovega čolniča. Dominik pa ji ni pustil, temveč jo je vzdignil in jo na rokah odnesel v čoln. Zatem je še sam sedel in odrinil od brega. Sama sta bila v čolniču in ju je bilo lepo videti sredi velikih modrih jader, ki jih je veter trebušasto napenjal. Dominikova mati in ujec sta ju spremljala z očmi, dokler nista priplula do starega Crêpierja, ki je pomagal Loliti na svojo barko.

Zdaj sta bila na vrsti ujec in mati.

V čolnu je začela gospa Yholdy karati svojega sina:

»Zadnjikrat, ko smo bili na večerji v 'Ker-Mimie', končno še ni bilo nič tako hudega, četudi si se držal malo napeto in hladno. Ali pomisli, da si bil takrat gost Presvesovih, danes pa so oni naši gostje. Zategadelj upam, da boš danes prijaznejši; tako boš najbolje popravil, kar si tedaj zagrešil in naposled se to sploh zahteva od dobro vzgojenega mladeniča.«

Dominik je poslušal s povešeno glavo in se bolestno smehljajal.

»Ljuba mamica, nič se ne vznemirjajte! Prav pravite, da so danes Presvesovi naši gostje, zato vam zagotavljam, da ne bom pozabil svojih dolžnosti, ki jih imam kot gospodar« — — —

»Samo kot gospodar?«

»Česa pa še hočete?«

»Česa hočem? Nič drugega, kot da temeljito

popraviš svoje nerazumljivo vedenje, ko smo bili zadnjikrat pri Presvesovih.«

»... To se pravi, naj bom ljubezniv z Lolito?«

»Kajpada! Le glej, da boš ljubezniv z njo! Zakaj pa ne bi bil? Kaj ti je revica storila?«

»Tudi glede tega se nič ne vznemirjajte — — Obljubljam vam, da bom tudi z Lolito ljubezniv.«

»Ampak ne šele na ukaz!«

Dominik se je nasmehnil, ne da bi kaj odgovoril.

Takoj za tem je dal Crêpier znamenje za odhod. Stari Crêpier je bil res pogumen in vrl mornar. Bos in v rumeni kapi in obleki iz nepremočljivega platna je stal kakor morski bog Neptun sredi barke in se s svojimi drobnimi sivimi očmi oziral po obzorju.

»No, oče Crêpier, vi ste se pa dobro napravili!«

»Da, da, gospa, za zdaj bo že! Kako pa bo drevi, se še ne ve!«

»Če bo morje kaj nagajalo, bomo čez noč kar tam ostali.«

»Kje pa?« smehljaje se vpraša Crêpier.

Na žalostni pilierjski pečini, ki je kakor prednja straža stala sredi Oceana, res ni bilo misliti na kaj takega, ker ni bila drugega kot ozek greben, širok ravno 150, dolg pa 600 metrov. Na tem grebenu sta stala dva svetilnika in majhna trdnjavica iz leta 1700. Ostalih par pedi, ki še molijo iz morja, so same gole skaline, ki vanje neprenehoma butajo morski valovi.

Sem prihajajo izletniki, da si ogledajo enega najmogočnejših francoskih svetilnikov, kadar odhajajo, je pa vsakemu nekako tesno pri srcu, ker ga prevzame pogled na samotnega in zapuščenega granitnega čuvaja.

Barka je gladko plula.

Veter sicer ni bil posebno ugoden, vendar ni pihal proti jadrnici. Crêpier je naravnal brod na desno od Pierre-Moine na odprto morje, zavil mimo čeri des Pères in rtiča de la Blanche in se nazadnje, ko je imel na levi Herbaudièreo, predal vetru,

ki je gnal ladjico proti Pilierrju, ki je bil videti od daleč kot oklopnica z dvema velikanskima jam-boroma.

Dominik je pomagal Crêpierju, skrbel, da so potniki udobno sedeli in z vsakim vljudno spregovoril kako besedo, kakor je bil obljubil materi. Posebno mnogo dela je imel pri izkrcavanju, ki je bilo zelo težavno, in pri zajtrku, h kateremu so se vsi skupaj usedli v neko skalno duplino in se ves čas veselo zabavali. Crêpier je prinesel še nekaj školjk, ujec pa, ki se je kmalu seznanil s čuvajem na svetilniku, je privlekel velikega morskega raka jastoga in ga svečano pripravil z neko posebno omako iz olja, kisa, soli, popra, česna, gorčice in nekaj žličk starega konjaka. S svojim neutrudljivim jezikom pa je hotel zakriti žalost, ki je grizla Dominika in Lolito.

Lolita si je prizadevala, da bi bila videti vesela. Ko se je sama odpravila po otoku, je videla čuvajevega sina, ki se je igral z ljubko morsko grlico, ki ji je iz globoke rane na prsih curljala kri; deček jo je namreč ustrelil s puško. Uboga živalca je bila še živa, v očeh pa ji je bilo brati neizmerno bol in trpljenje, ki ga ni mogla nikomur razodeti. Ptica je prišla na obrežje, da se odpočije, neusmiljeni deček pa jo je sprejel s puško!... Ta prizor se je Loliti globoko zarezal v srce in ji ni hotel iz spomina.

Ali je naše žalostno življenje res samo telesno in duševno umiranje?

Oh, ali je strašna naša zemlja!

Lolito so pretresala nova vprašanja, ki so bila zelo težka za sedemnajstletno deklico.

Zadnjikrat je to pot z »njim« na izletu! Zato je skopo in bolestno hotela izrabiti vsak trenutek, ki ga je mogla prebiti pri njem.

Ni se menila ni za ujevo blebetanje ni za pogovore, ki sta jih imeli med seboj njena in Dominikova mati, in stari Crêpier je zastonj razlagal, kako se najbolje lovijo ribe. Njene misli so tiho pa zvesto spremljale njega, ki ni maral zanjo. Od

daleč je hodila za njim, slišala vsako besedico, ki jo je izgovoril, še bolj pa ono, ki je ni izgovoril... Videla je njegove roke, ki so se mu včasi tresle, ko ji je kaj ponudil, in njegove oči, ki se niso hotele ozreti nanjo, pa niso videle drugega kot njo — — —

Lolite ni morilo le njeno lastno trpljenje, marveč tudi Dominikovo.

Vendar je dvignila glavo, ko si je po končanem obedu prižgal ujec debelo angleško smotko in je dejal Crêpier:

»Zdaj pa ni več nobenega dvoma, da bo danes še pošteno razsajal vihar! Poglejte!«

Pokazal je proti obzorju, kjer se je v daljavi prikazal okrogel oblachek, ki se je čedalje bolj večal.

»Meni se zdi tukaj prav prijazno!« pripomni ujec. »Bomo pa kar tu, dokler se vihar ne poleže.« »Že zjutraj sem videl, da se nekaj pripravlja, in sem vas tudi opozoril na to, kaj ne, gospod Dominik?« nadaljuje Crêpier. »Veste, na vreme se človek nikdar ne sme zanesti, pri moji veri da ne!«

Ko so pili kavo, je solnce še lepo sijalo, a oblaki so se od vseh strani zbirali in se kopičili na nebu.

Počasi se je primajal še čuvaj svetilnika, ki se mu ni nikdar nikamor mudilo; roke je del v žepe, med črnimi zobmi pa je grizel staro leseno pipo.

V noirmoutrinskem narečju je nagovoril Crêpierja in zdaj pa zdaj z glavo pokimal proti obzorju.

»Pravi,« je razlagal mornar, »da je barometer pravkar strahovito padel, kar se le malokdaj zgodi.«

»Torej ostanemo tukaj?« vpraša ujec.

»Za zdaj že! In najbrž tako kmalu še ne bomo mogli nazaj!«

Dve uri so opazovali, kako se pripravlja nevihta. Solnce so že popolnoma pregrnili temni oblaki in včasi jih je oblil curek zelo hladnega vetra. Vrh črnih oblakov so se nagromadili še drugi bakrene

barve. Morske ptice so v velikih lokih krožile okoli otoka; sesti se niso upale, ker so se bale ljudi, a da bi odletele na morje, jih je plašila nevihta.

»Gospe in gospodje!« pravi Crêpier, »najbolje bo zame in za vas, če se jaz odpravim nazaj k barki, da spustim še drugo sidro in sam ostanem tamkaj. Seveda, seveda, ni drugače! Saj veste, da se vse lahko zgodi, jaz pa ne bi posebno rad videl, da bi mi valovi raztreskali barko.«

»A če vam jo razbijejo? Kaj bi potem storili?«

»E, potem bi se kar s čolnom odpeljal do Herbaudière, odkoder bi prišel po vas.«

»Kdaj pa?«

»Jutri, pojutrišnjem... Veste, kadar se taka nevihta razsrdi, vam na glavo postavi vse vaše napovedi... A prišel bi, to pa že, to! Seveda, seveda! Name se lahko zanesete!«

Stari Crêpier prime za ščitec svoje kape in si jo posadi na glavo, vzame kruh in mornarsko torbo, kamor je Dominik spustil še škatlico konzerv, in se s čuvajem svetilnika spusti proti čolnu, ki se je začel že resno vzpenjati na konopcu, s katerim je bil privezan.

Videli so ga, kako se je spustil na morje. Čoln se je zdaj vzdigoval zdaj izginjal v valovih, da so že mislili, da ga je morje pogoltnilo. Naposled je vendarle prijadral k bregu, ker mu je pomagal neki mornar, ki je stal na obali in mu vrgel vrv.

Izletniki so se ogledali, kje bi dobili kak primeren prostorček. Lolita in njeni ljudje se niso dosti zmenili za to nezgodo; malo so bili potrpežljivejši, a časa so imeli tudi dovolj. Tu ali tam, samo da so nekje.

»Ali kaj bomo jedli?« je skrbelo ujca. »Pa kje bomo ležali ali našli vsaj kakšno zavetje? Če bo količkaj deževalo, bomo mokri do kože, kot bi nas polil iz škafa, jaz pa sem oblečen čisto poletno!«

»Ne bojte se, dragi! Če bo sila, se lahko spravimo tudi v čuvajevo stanovanje.«

»Čuvajevo stanovanje? Malo prej sem videl tisto luknjo, ki ni večja od vašega žepnega robčka.«

»Se bomo pa malo stisnili!«

»Le kaj bomo jedli, jedli?«

»Slišal sem, da severni medvedi vso zimo prav dobro živijo edino od tega, da si ližejo šape.«

»Kar naj si jih ližejo, jaz pa bi rajši kaj drugega!«

V tem se je vrnil čuvaj svetilnika, ki jim je dopovedal, da ima žena hrane za ves teden in da se bo tudi drugo že kako naredilo. Za ležišče bo pač nekoliko težje, sicer pa, je menil, vihar najbrž ne bo prinesel dosti dežja.

Morje pa je čedalje bolj besnelo in proti večeru so že na otok pljuskali valovi.

Krasno je bilo gledati razpenjene valove, kot bi velikanski morski konji stresali svoje grive.

Pod nizkim, temnim nebom so se od vseh strani zgrinjali valovi, se prerivali in se vzpenjali drug nad drugega, kot bi se poganjali, kateri bo prvi navalil na breg.

Ob vznožju svetilnika so se z zamolklim šumotom razbijali velikanski curki vode, da se je svetilnik kar majal. Raztepeni valovi so se dvigali kakor oblak, a vihar jih je takoj treščil nazaj ob skalo in jih razgnal.

Na morju je bilo videti tu in tam kakšno samotno ladjo, ki je bežala pred vihro.

Crêpierjeva barka se je kakor preplašena žival vzpenjala na vse strani, poskakovala in se hotela sprostiti.

Hitro so pojedli ostanke zajtrka in pridali še nekaj toplih krompirjev, ki so bili tukaj dosti slajši ko doma.

Nato so krenili k svetilniku in posedli tako, da so bili varni pred burjo. Odtod so opazovali vihar, ki je tem bolj besnel, čim bolj se je spuščala noč na razburkano morje.

Nenadoma so zagledali nekaj čudovitega; počasi in veličastno se je zasvetil véliki svetilnik, rdeč ogenj je planil na strahotne Bœufske čeri, ki so južno od Pilierja štrlele iz morja, in mnogoteril Devinske grebene. Za njim se je vžgal drugi, pravi

svetilnik, ki se je začel polagoma obračati in je sipal na morje cele snope mavričnih žarkov, ki so se lomili v vodi.

Yholdyjevi in Presvesovi so se stisnili po dolgem ob granitni steni, ki jih je za silo varovala pred vetrom, in se nikakor niso mogli odtrgati od divje krasote bobnečega morja.

Včasi je privršala jata velikih ptic, ki jih je privabil slepeči soj luči, kateri je vsak trenutek na drugem kraju vrtal v temno noč. Ptice so letale s široko razpetimi krili in se z vso močjo zaletavale v steklene stene svetilnika, da je bilo čuti samo odsekan šklepet, ko so s kljuni tlesknile ob steklo; pri tem so si kajpada razbile glave in polomile krila, da so cepale na tla, kjer jih je takoj zagrabil vihar in jih v gluščem tuljenju odnašal na odprto morje. Valovi so butali ob skalovje in brizgali raztepe ne pene, vetrovi so se dvigali in tulili in grom je bobnel, kot bi se svet podiral...

Ujcu je bilo prvemu zadosti.

»Jaz grem spat! Saj sem že moker od temena do petâ. Tako divjanje gledam rajši v kinu kakor tukaj.«

»Kje boš pa spal?«

»Ojej, bom že našel kakšen kotiček!«

Tipajoč in oprijemajoč se granitnih grebenov se je opotekal proti paznikovi hišici, da ga ne bi vihar treščil na tla, četudi ni bil lažji od sto kilogramov.

Vendar ga je bilo malo sram, ko je zapuščal varno razgledišče pod svetilnikom.

»Rožica, ako hočete iti? — Pa vi, gospa?« je vabil Dominikovo in Lolitino mater, da bi skril svojo zadrego.

»Hvala! Nekaj časa ostaneva še tukaj!«

Tudi Dominik je ostal, ker se ni mogel ločiti od veličastnega prizora. Nenadoma opazi, da Lolite ni nikjer. To ga ni posebno vznemirilo, ker je bil malo prej sam blizu trdnjave na robu pečine, ki gleda proti Atlantskemu morju. Tam se mu je zdel prizor še strašnejši in veličastnejši, le da je bilo do skale precej težko in nevarno plezati. Moral si se

prihuljeno spuščati od skale do skale in brez strahu iti mimo razjarjenih valov, ki so se penili in vzdigovali kakor oblak ter zavijali Pilierjski otok v ogrinjalo pošastno plahutajočih megla.

Ker so razdivjani elementi neprenehoma ustvarjali nove podobe, ki so jih gledalci napeto motrili, so se samo zdaj pa zdaj spomnili drug drugega.

Tu pa tam je bilo slišati zaskrbljen klic:

»Mama, ali ste tukaj?«

»Sem.«

»Ali ste kaj mokri?«

»Precej.«

»A Lolita?«

»Pravkar je šla tod mimo.«

Vihra jim je trgala glas in ga raznašala kakor vse drugo.

Dominik bi bil takoj rad vedel, kje je deklica. Obšel je svetilnik, pogledal k čuvaju — tam je našel ujca, ki se je grel pri bornem ognju iz kravjih odpadkov — stopil še k drugemu svetilniku in nazadnje zlezel k trdnjavici ter neprenehoma klical:

»Lolita! Lolita! Kje ste?«

Otoček ni bil posebno dolg pa ga je Dominik kmalu prelezal — a Lolite ni bilo nikjer! Ko je prišel nazaj k svetilniku, mu je s površnika curkoma tekla voda. Ker za Lolito ni bil nihče v skrbeh, jih ni hotel razburjati, ampak je sklenil, da še enkrat — sedaj pa prav natanko — preišče ves otok.

Dvakrat bi ga bila burja skoraj vrgla na tla, pa je kar naprej rinil, ker so mu vstajale strašne misli; toda še bolj kot nemir ga je gnal strah ... Lolite ni bilo nikdar nikjer!

Le kje je? Kaj je z njo?

Kaj, če jo je odnesel vihar ali podrl velikanski val? — Dominik je bil ves moker od vode, vendar je čutil, kako ga obliva mrzel pot.

»Lolita! Lolita! Moja Lolitical ...«

Ali ni videti tamkaj belo piko, ki jo burja pritiska k neki skali? ... To bo čepica ... Lolitina čepica, saj jo dobro pozna in celo diši po njenem parfemu!

Kje je pa ona? Kaj je z njo?

Vsakovrstne misli so mu divjale v razburkani duši. Tedaj se skloni čez zaseko med dvema vzporednima skalama in zagleda Lolito, ki je čepela na neki poševni pečini nad morjem.

Kako je prišla tja? ... Morje se je dvigalo vedno više! ... Morebiti je prišla že prej tja in sedaj ne more nazaj? ... Koliko se bo morje še dvignilo?

Poklical jo je:

»Lolita! Lolita!«

Toda deklica ga ni slišala, ker je bila pod njim in je vihar raznesel njegov glas na vse vetrove.

Kmalu se je prepričal, da Lolita ni v nevarnosti, samo če ne bi poskušala zlesti nazaj prek skale — kar je ravno poskušala.

Dasi je bila stena precej visoka, se Dominik ni nič obotavljal. Nagnil se je nazaj, da se je s hrbtom dotikal skale, in se spustil oprijemajoč se, kolikor je mogel. Tako je pridrsal kakih pet metrov niže, kjer je stala deklica.

Ko ga je zagledala, je skočila pokonci.

»Lolita, kako ste vendar prišli sem?«

Pokazala mu je na ozek jarek pod njima, skozi katerega je grgraje silil močan val.

»Zdaj ni druge pomoči, kakor da počakava!« reče Dominik. »Da bi šla po isti poti nazaj, ni vredno niti poskušati; je preveč nevarno.«

»Jaz sem pa prav tam mislila iti.«

»Saj se mi je zdelo, da bo kaj takega. Zato sem prihitel ...«

»Zelo sem vam hvaležna ... A mislila sem, da nimam več pravice, da bi vas prosila pomoči.«

Umolknila sta, ker v strašnem bučanju ni bilo moči spregovoriti več kot kakšno kratko besedo.

Morje je naraščalo in valovi so že lizali zadnjo izdolbino. Kljub temu nista takoj zapustila tega kraja, ker če bi bila sila, bi lahko stopila še nekaj korakov nazaj. Debelo uro sta tako gledala velikanske valove, ki so se prekopicavali drug čez drugega ... Pri vhodu v votlino je curljala voda, burja

je žvižgala in prinašala bele pene, kot bi bili sredi najhujše zime.

Od kraja sta stala daleč narazen, a ker je voda brizgala od vseh strani, sta se pomikala drug k drugemu, dasi se Lolita ni hotela premakniti, dokler ji ni rekel Dominik. Kmalu sta bila drug poleg drugega.

Tedaj vidi Dominik, da je Lolita vsa mokra. Kar sram ga je bilo, da ima površnik, ki ni prepuščal niti kapljice vode. Hitro ga ponudi Loliti, ki je drgetala od mraza, a plašča ni marala vzeti.

»Lolita, prehladili se boste!«

»Dominik, ne bom se, ne! Končno pa mi je že vseeno!«

»Nikar tako ne govorite!«

»Govorim, kakor mislim!«

V tem hipu velikanski blisk preseka nebo. Lolita je hotela planiti k Dominiku, pa jo je ustavilo bobnenje groma, ki je stresal zemljo in morje.

Vihra je še vedno razsajala, ne da bi naraščala, ker je že dosegla svoj višek.

Dominik ni spustil Lolite iz oči. Bila je bleda ko zid, pod očmi so se ji poznale temne proge in ustnice so ji drgetale.

»Lolita, ali vas zebe?« jo skrbno vpraša.

»Da, skoz do srca!« tiho prizna deklica in se ne gane. »Toda še enkrat vam rečem, da mi je vseeno!«

Dominiku se je zasmilila. Približal se ji je kakor oče ali brat in ji začel brisati lase, obraz in roke. Četudi se je branila, jo je vendar prisilil, da je popila nekaj kapljic žganja, ki mu ga je bil pustil ujec.

Tako sta stala drug poleg drugega in gledala besneče morje. Obema je prišlo na misel, da tudi v njunih dušah divja taka vihra, ki se, žal, nikakor noče in se najbrž ne bo še tako kmalu pomirila.

Za njima je prišel paznik svetilnika in ju našel v zaseki. Lolita je bila od napore popolnoma izčrpana in je naslonila glavo na Dominikovo ramo, da jo je držal, kot bi jo bil rešil iz vode.

»Jej, jej, kako ti je ta mladina neprevidna!« je mrmral paznik, devaje pipo v žep, in se spustil po istem prelazu, koder je pred nekaj urami splezal Dominik.

Devetnajsto poglavje

Naslednjega dne se morje še vedno ni docela pomirilo. Vendar so se izletniki vrnili domov, dasi je bila vožnja zelo težavna in neprijetna.

Dominik se je takoj po obedu odpravil v »Ker-Mimie«, da vidi, kako je z njegovimi gosti, ki bi bili kmalu ostali na morju.

Vsi so bili izčrpani in utrujeni, a izleta niso mogli prehvaliti, čeprav jih je nevihta malo zdelala.

»O, da ste le drugi zadovoljni, potem moram biti jaz kot gostitelj še bolj! Bal sem se, da se vam bo zdel izlet morda preveč buren.«

»Tega pa ne, tega, gospod Dominik!« odvrne Presvesova gospa. »Nepozaben večer! Marsikaterega človek pozabi, snočnjega pa se bom spominjala do smrti.«

»Lolita, vi tudi?«

Za odgovor mu je boječe podala roko, ki jo je nekaj trenutkov zadržala v njegovi.

Zatem je mladenič pripovedoval, da je ujec moral leči, ker je bil tako zdelan in izmučen, da ni mogel ni pokonci stati. Takoj davi so poklicali zdravnika, ki je naročil, da sme dva dni in dve noči zaužiti le nekaj malega, kar je za ujca najhuje.

Pri odhodu so Presvesovi spremili Dominika do Rdečega zaliva, da bi se prepričali, ali se je jeza »njegovega veličanstva morja« že potolažila.

Kakšna razlika od snoči! Kako radosten in prijeten je bil sedaj pogled na morje! Nebo, podobno raztopljenemu srebru, se je na obzorju zlivalo z vodo. Iz prozorne in mlečne meglice so pokukavale drobne modre ali bele cvetlice — ribiške jadrnice, ki so včeraj bežale pred vihro, zdaj pa so se veselo vračale na stara mesta.

Kdo bi rekel, da je takšno pokojno morje pred dobrimi dvanajstimi urami tako hrumelo in divjalo okoli otočka, ki se je v daljavi kopal v lahni meglici.

Nato so se poslovili. Dominik in Lolita sta se komaj ločila s pogledi.

Ko se je Dominik znebil nadloge, je zavil ob robu široke ravnice proti »Turkizu«. Nenadoma mu pride nasproti pismonoša, ki je komaj sopel po prašni cesti, katera zlasti poleti ni bila ni najmanj prijetna.

»Bo kaj zame?«

»Mislim, da bo.«

Pismonoša odpre svojo usnjeno torbo in vzame iz nje sveženj pisem.

»Eno vaše pismo je posebno priporočeno! Z lastnoročnim podpisom morate potrditi prejem, sicer vam ga ne smem vročiti; to je že višek nezaupanja.«

»Res? Kaj takega!« je zaskrbelo Dominika.

Takoj je spoznal Firminovo pisavo. Hitro se je podpisal v zvezek, ki mu ga je pomolil pismonoša, kateremu je dal — ker ni imel drobiža pri sebi — naravnost kraljevsko napitnino.

»Najlepša hvala, gospod Dominik! Prvič sem prišel z vami v dotiko, pa me že tako obdarujete. Vaš ujec bogme ni tako darežljiv, četudi sem mu skoraj vsak dan dal kakšno pismo za vas.«

»Toliko pisem prihaja name?«

»Pa vsa so priporočena!«

»Ni mogoče!«

Brez obotavljanja odpre pismo, ki ga je skoraj tri mesece tako željno pričakoval, in stoje ob visoki ograji, ki je oklepala teniško igrišče, čital:

Preljubi Dominik!

Zdi se mi, da popolnoma trezno in premišljeno sodim, ko mislim, da tu ne more biti vse v redu!

Iz Tvojih besed sklepam, da ne prejemaš mojih pisem.

Kako. to?

Eno ali dve pismi se pač lahko izgubita, ampak da bi se izgubila vsa, tega ne verjamem.

Tvoja prihajajo nekoliko redneje, vendar na precej pisem nisem prejel odgovora.

Nekje mora biti neka skrivnostna roka, ki jih v temi prestreza.

Morda kakšen služabnik? Ta domneva ne bi bila še tako huda... Toda meni se, žal, vse tako dozdeva, da mora tukaj imeti svoje prste vmes nekdo, ki je mnogo višji in Tebi dosti bliže! Govoriva odkrito: Tvoji se bojijo! To slutim, čutim in vidim!

A koga se bojijo? Mene, ki sem sam tako plah in je moja glavna obramba ta surova obleka, katero imam na sebi, in ki še nikdar nisem prevaril nobenega svojega prijatelja?

In česa se bojijo? Da bi Te jaz preslepil in omrežil? Ali da bi izrabil Tvojo mladostno neizkušenost, Te spravil v semenišče in Ti nataknil ogabni talar?

Oh, ta ogabni talar, ki bi bil res ogaben, ako bi Te hotel s silo obleči vanj. Ogaben bi bil tudi Cerkvi, najini skupni materi, ki se tako boji, da ne bi kdo nepoklican prišel v duhovniški stan, da se vsak njen izbranec bliža oltarju počasi in stopnjema pa pod skrbnim nadzorstvom resnih in razsvetljenih voditeljev, ki gorijo samo sa slavo božjo in rešitev duš.

Ne vem, ali je še kje na svetu kakšna ustanova, kjer bi se mladeničem večkrat ponavljalo: »Pojdite, pojdite, kateri niste poklicani!«

In ko se deli subdiakonat, tedaj škof v naj-slovesnejšem trenutku še enkrat opomni mladega bogoslovca: »Hactenus liberi estis!... Zdaj ste še prosti!« Cerkev namreč, zvesta svojemu božjemu Učeniku, ceni samo one sadove, ki cvetejo in dozoriijo na solncu svobode.

Ogabni talar!

Takih opravkov se pa ne maram lotiti!

Da bi Te slepo tiral v ta izjemni stan, ki ima pomen edino za onega, kdor v resnici čuje v sebi

božji glas in se mu tudi iskreno odzove! Nikdar in nikoli!

Pa komu bi to koristilo? Mogoče meni? Ne vem ne kje ne kako! Kadar bi bilo Tebe mogoče »izkoriščati« — pa še to samo tedaj, če zares imaš poklic — takrat bom jaz že v letih!

Ali da bi mogoče Tebi koristilo? Da bi laže rešil svojo dušo? ... Nikdar, marveč storil bi Ti najslabšo uslugo, ko bi Te silil v poklic, ki Te veže do smrti, če ne bi za gotovo vedel, da ne boš suha veja na živem drevesu božje Cerkve. V navadnem življenju bi bil lahko izvrsten človek, jaz pa naj iz Tebe napravim žalostno bitje, ki bi se smililo Bogu in ljudem in ki ga imenujemo nevreden duhovnik!

Tvoji morda mislijo, da me miče Tvoj denar in Tvoji slavní milijoni, ki bi bili po njihovem meščanskem mišljenju največja sreča za naše organizacije?

No, ko sva že pri tem, dragi moj Dominik, naj Ti kar odkrito povem, da so mi Tvoji milijoni vselej na poti pri najinem prijateljstvu. Ko bi čital pristrčna pisma, polna preproste iskrenosti in ljubezni, ki jih pišem odraslim članom našega patronaža, kateri so tako srečni, da so revni, kakor je bil Kristus, potem bi šele videl, kako sem s Teboj hladen.

Cerkev je osvojila svet brez denarja.

Kadar ga ima, zida z njim cerkve in šole in revežem kupuje kruha.

Kadar ga pa nima, živi tudi brez njega.

Kadar pa ji je dano na izbiro — kot pri nas, ko so ločili Cerkev od države¹ — tedaj brez obotavljanja žrtvuje svoje imetje, celo škofovske palače, samostane in semenišča, samo da ohrani svoje dostojanstvo in svojo prostost.

In duhovnik naše svete Cerkve, ki jo je ustanovil sam Bog, se lahko s ponosom vzravna pred

¹ Na Francoskem je bila izvedena ločitev Cerkve od države leta 1905.

bogastvom, rekoč: »Če pojdeš z menoj, te bom posvetil ... Če pa hočeš iti mimo mene po svoji sebični poti, kar pojdi, beda bogatašev! ... »Pecunia tua tecum sit! ... Tvoj denar naj gre s teboj! ...«

S tem Tebi — kar Bog varuj — ničesar ne očitam, ljubi moj Dominik, ki si bil v tej stvari vselej zelo občutljiv. Le opozoriti Te hočem, da boš vedel kaj odgovoriti, ko boš v svoji družbi gotovo slišal o tem marsikatero žalostno in krivično mnenje. Sicer pa vem, da nimaš nikakšnih zahrbtnih misli proti svojemu ubogemu župniku Firminu.

Zato se nikar ne boj, da Te hočem »ujeti v mrežo« kakor bi rekel Tvoj ujec.

Veselje me je obšlo, ko si mi zaupal svojo tajnost; a vedel sem, da moram biti tudi previden.

Veselje me je obšlo kot duhovnika, ki zlasti dandanes mora skrbeti za Očetovo polje in žetev, ki bi se pokvarila, če ne bi bilo delavcev. Previdnost pa mi je narekovala misel, da je duhovniški poklic nežna sadika, ki jo je težko spoznati in vzgojiti.

Ali meniš, da ga Ti imaš?

Jaz ne morem reči več, kakor se mi zdi, in Te poučiti, da ne boš prezrl in zadušil redke sadike — če jo imaš!

Kesneje Te bodo Tvoji predstojniki sprejeli ali pa zavrnil. Ker imajo oni posebno stanovsko milost, boš moral njihovo odločitev sprejeti kot odločitev samega Bogu.

Pa naj bo že, kakor hoče, če Tvoj ujec ali celo gospa mati prestrezata moja in lovita Tvoja pisma, sem mnenja, da zavratno napadata luč Tvoje duše. Lahko Ti dopovedujeta, kar hočeta, to je njihova stvar, za katero bosta že dajala odgovor; ampak, da hočeta preprečiti najino občevanje, to je nedopustno početje, ki moraš proti njemu ugovarjati in se braniti, ker je proti najsvetejši človeški svobodi.

Iz mojega pisma — če ga boš dobil v roke — napravi sklep, ki se Ti zdi najprimernejši. Go-

vorim kakor Tvoj zvesti prijatelj, ki ima edino željo, da Ti pomaga iskati pravo pot v bodočnost.

Na svidenje, dragi moj Dominik! Srčno želim, da bi besede »na svidenje« ne bile prazne in da bi prav kmalu zopet zagledali Tvoj mili obraz v našem predmestju, kjer je ljudstvo lačno in žejno nadnaravne požrtovalnosti duhovnikov in lažikov.

To pismo izročam nevidnim varuhom Tvoje duše... Naj ga oni pripeljejo k Tebi, da Ti bo dokaz moje skrbne in zveste ljubezni.

Firmin, župnik.

Dominik je dvakrat prebral pismo. Nato se je bled ko stena vrnil proti »Ker-Mimie«, katere skriljasta streha se je bleščala sredi borov... Ozrl se je na Lolitino okno, ki je bilo polno rož, v grmovju na vrtu pa so ptiči radostno žvrgoleli...

Naslonil se je na drevo in začutil solze v očeh. Nekaj hipov je tako slonel, potem pa se je odločno vzdignil in se skozi drevored napotil proti »Turkizu«.

Po glavi so mu vrvele najrazličnejše misli, iz katerih se je vedno bolj oblikovala ena: »Tako moram oditi, ne da bi komu kaj naznanil. Še danes! Še nocoj!«

Če komu pove svojo namero, da se misli vrniti, bo zanetil zopet strašen kreg in nemir... Če ne odpotuje, bo moral še zimo prebiti tukaj, ker njegovi materi menda strahovito ugaja toplina Chaiseskega gozda in prijetna bližina vile »Ker-Mimie«... S tem pa bi bilo vsega konec in njegova slabotna volja bi kmalu splahnela.

Spoznal je, da mora človek v svojem življenju dostikrat zatisniti oči in zadušiti srce pa takoj pretrgati vse vezi, ne da bi predolgo razmišljal, sicer mu je za vselej zagrajena pot k cilju.

Ujcu in materi se pač ne bi vdal, toliko poguma ima; samo če ne bi videl Lolitinih solznih oči, kajti potem bo njegova volja gotovo omahnila, kakor je včeraj na Pilierju.

Torej?

Bolešno je grebel po mislih, kjer mu je neprenehoma vstajalo ono staro vprašanje: »Ali ženska ali Bog?« Oba sta ga vabila, vsak ga je hotel zase.

Odločitev je bila čedalje trdnejša.

Nenadoma ga je zgrabila neka neznana sila, da se je po drugem drevoredu vrnil v svojo sobico in napisal pismo materi, ki je ni bilo doma. Pisal je, da mora po nekem nujnem oprasku takoj v Pariz in da bo komaj še ujel parnik, ki ob štirih odhaja iz Noirmoutierja v Pornic, odkoder se bo z brzovlakom odpeljal v prestolnico.

Pismo je položil na materino mizo — poleg katere je ujec silovito smrčal — da ga bo lahko našla, ko se vrne. Hitro je zbral še nekaj najpotrebnejših stvari in jih zmetal v kovčeg.

Z ladje, ki je bila namenjena v Pornic, se je razlegnil žvižg sirene!

Ali žvižga šele prvi ali drugič ali morda — zadnjič? Dominikova ura je kazala ravno štiri. Morje naglo upada, zato poveljnik ladje najbrž ne bo čakal.

Kaj pa zdaj? Druga ladja odhaja komaj jutri ob sedmih. A kdo bo čakal tako dolgo! ... Morebiti mu pa noč prinese kakšen svet?

Toda Dominik predobro pozna svojo omahljivost in vnaprej ve, kakšen svet mu bo prinesla noč. Nič! Ko se je že odločil za nekaj, hoče vztrajati do konca! Ni je na svetu ovire, ki bi zadržala človeka, kateri ima pred očmi strašno besedo: »Hočem!«

Dominik se je domislil še neke druge poti, ki vodi z otoka, namreč po produ Goa. Ko bodo domači videli, da je odpotoval, bodo gotovo najprej hiteli v pristanišče, odhoder odhajajo vse ladje, zlasti boljše. Goa pa je samo zasilen prehod, ki služi revežem, slabšim voznikom in kramarjem, ki prihajajo sem na semnje. Pot je precej nevarna, ker o plimi morje zelo naraste in prenekaterega je že ujela voda, da jo je moral gaziti do kolen ali celo do pasu.

Bila je ravno oseka in Dominik je menil, da bo lahko o pravem času dospel do prve vasi na kopnem.

Kakor vsi slabiči, ki se bojijo, da ne bi omagali, je hotel Dominik precej izvršiti svoj načrt. Tiho je odšel iz hiše, zavil skozi vrt, da ga ne bi zapazil kak služabnik, krenil po ozki poti, ki je bila na obeh straneh obdana s trnjevo živo mejo, in se obrnil na desno, da ne bi več niti od daleč videl »Ker-Mimie«. Čemu tudi? Odločil se je, da zapusti vse in kocka je padla!

Dokler ni prišel mimo pošte, je stopal kar mogoče hitro, da ne bi srečal kakšnega od mnogih znancev, ki so jih imeli na otoku.

Šele ko je prišel iz Noirmoutierja, je umeril korak.

V tem hipu nenadoma zadone s cerkvenega stolpa vsi zvonovi, da se je po vsem otoku razlegalo veselo pritrkavanje, kakor da slavijo zmago nad skušnjavo, ki je še ravnokar tako besnela. Spremljali so ga na poti mimo Guériniere tja do mrtvih slanih jezer in njihov glas mu je donel v ušesih še, ko je hitel mimo sive puščobe žalostnih in zapuščenih naselij Parée-Coupée, Maison Rouge, Billardière Barbâtre, kjer se mu je zdelo, da mu hitro se vrteči mlini kličejo:

»Le podvizaj se, le! Sovražnik ti je za petami!«

Kmalu je zapustil za seboj gaudinski in bas-sotièreski gozd in zagledal rdečkasto luč svetilnika Goâ, ki je žalostno razsvetljeval kole, zabite na nevarnih mestih.

Dominik ni še nikoli — niti na izletu — hodil tod. Od ljudi je slišal, da ob oseki — pa naj bo podnevi ali ponoči — dober pešec prav lahko pride na suho, preden začne morje naraščati. Mnogi so pravili tudi, kako strašno je gledati naraščajoče morje, ko se od vseh strani zgrinjajo valovi, pljuskajo drug čez drugega in se zlivajo s potuhnjeno naglico. Gorje tedaj popotniku ali vozniku, ki je prepozno odšel na pot! Če noče, da ga pogoltnejo valovi, ni druge pomoči, kakor da se oprime ka-

kega kola, ki stoji ob produ, in sredi nevarnih šumečih valov potrpežljivo čaka, dokler se mogočno morje ne pomiri in umakne.

Ponoči je pot po tem produ, ki je takoj na začetku pust, dolgočasen, umazan in strahovito žalosten, še neprijaznejša. Dominika pa je zanesla pot ravno ponoči.

Za trenutek je postal pred neskončno blatno cesto. Vendar se ni maral vrniti, ker so že vsi vedeli, da je odšel. Kar bo, bo, svoji usodi pojde nasproti!

Tedaj priropoče za njim neki ciganski voz. Osliči so se ustavili in le z največjo težavo so jih pognali dalje, ker so se bali stopiti v vodo, na katero je velika svetilka risala trepetajoče krvave lise. Dominik je povpraševal, če bo še lahko o pravem času dosegel kopno; ko so mu odgovorili, da lahko, se je odpravil za njimi in hodil vedno v primerni razdalji od njih, ker ni bil prav nič razpoložen za pomenek.

Tako je korakal Dominik po produ kakor revni cigani, da mu je voda včasi segala do kolen... Na obeh straneh poti je ležala grobna tišina, ki jo je samo zdaj pa zdaj presekala vreščeca žvižg kake morske ptice. Na nekaterih mestih ni bilo videti ni poti ni obrobnihi kolov, in če ne bi imel Dominik pred seboj tega voza in ljudi, ki so prod očitvidno zelo dobro poznali, bi bil čisto lahko zašel preveč na desno ali na levo in se pogreznil v ono premikajočo se blato, ki ga nanaša plima po nasipu.

Kaj sedaj dela Lolita? Kaj premišljuje? — Gledal jo je, kako toči solze v svoji sobici in niti ne slutí, da je on tako blizu na tem žalostnem produ.

Luna je za hip prodrla oblake in morje je zažarelo. Gazil je po vodi, ki mu je curljala s čevljev in se v blede mesečini modrikasto lesketala... Dominik ni vedel, ali je vse to resnica, ali se mu le sanja...

Nekoliko se je bil umiril in mračno hitel za cigani svoji usodi nasproti... Nenadoma zaveje vlažen jugozapadnik, ki ne prinaša nič dobrega, va-

lovi postajajo silnejši in pogostejše pljuskajo ob skale...

»Hitro naprej, hitro!« zakliče star cigan, ki je vedel, kaj to pomeni.

Pognali so osle in se uprli v voz.

Dominik jim je hotel pomagati, pa so dejali, da ni treba. Tako je popolnoma sam in zapuščen prehodil pot, ki bi bila tako prijetna, če... če...

Ni maral do konca razpletati misli, ki mu je bila najmanj ljuba in ki bi jo bil najrajši odrinil kolikor mogoče daleč od sebe, da mu nikdar več ne bi prišla na um.

Dvajseto poglavje.

Drugo jutro ob sedmih je stopil Dominik z vlaka na orsayskem kolodvoru, kjer je bila strašanska zmešnjava in šumot kakor vselej, kadar se vračajo meščani s počitnic v mesto.

Kako daleč je bil sedaj od tihega »Turkiza«! Ob tem času je po navadi odpiral okna, ki gledajo proti zalivu »lepega otoka«, kakor so nekoč imenovali Noirmoutier. V sobo je planil svež jutranji zrak, duša pa je uživala ob pogledu na neskončno morje in na sanjavi gozdček... O, kje je zdaj vse to!

Pariz je bil ono jutro siv, čemer in hladen. Dominik je prekoračil most »Solférino« in zavil v Tuileriesje, kjer ob tej zgodnji uri ni bilo še dosti obiskovalcev. Usedel se je na klopec. Kakor solze se je usipalo suho listje okoli njega. V vejah je žalostno tožil veter... Dominik se je čutil strašno osamljenega in zapuščenega.

Ločil se je od matere in od uja in od mile mu Lolite... Z župnikom ni še nič govoril, niti ni obiskal svojih dečkov, kar ga je vselej močno poživilo in razvedrilo. Glavo si je podprl z rokami in topo zrl v tla. Zakaj je sploh prišel sem? Zakaj ni rajši ostal v Noirmoutierju in živel kakor drugi ljudje?

Mimo je prišel neki delavec, ki je nesel na rami skrinjico z orodjem. Debelo je pogledal gosposkega mladeniča, ki je bil že tako zgodaj videti popolnoma obupan. Za njim so prišli uradniki, midinete in nekaj železničarjev, ki so hiteli na delo.

Zakaj pa je danes tako nemaren za vsako delo? Dominik se je zdramil in se zamislil v svoj novi položaj.

Razkošno stanovanje njegove matere na Elizejskih poljanah bi bilo zanj preveliko. Bil bi tudi preveč zaprt in tam bi ga prehitro našli. Zato se je odločil, da se naseli v majhni slikarski delavnici, ki jo je najel na Auteuilu že pred dvema letoma, a je ni skoraj nikoli uporabljal.

Najprej, in to takoj zdajle, pa pojde k župniku, da prežene te turobne misli in ne omaga na poti k cilju.

Po poti se je zopet spomnil uјčevega in materinega ravnanja... Tako torej, prestrezali so njegova pisma in z njim postopali kakor z otrokom! Tega si ni izmislil nihče drug kakor ujec, ker nikdar ni mogoče, da bi ga hotela mati na tako podel način ovirati na njegovi poti... Dominik se je domislil nekaterih namigavanj, ki jih je opazil v Noirmoutierju in jih je šele zdaj prav razumel. Najbolj pa ga je žgalo, da je vse njegove najiskrenejše misli in srčne izlive, njegove boje in težave in župnikove odgovore čital ujec v kuhinji, morebiti celo pred posli, kdo ve!

Proti njemu pridrdra prazen avtomobil. Dominik sede vanj in veli šoferju, naj ga zapelje v patronaž, kjer je že nekaj časa stanoval župnik Firmin.

Župnika je kar vrglo izza mize, ko je ugledal Dominika na dvorišču. Z razprostrtimi rokami mu je hitel naproti.

»O, poglej ga našega Dominika, poglej! Res, nisem mislil, da boste storili kaj takega! Za tak korak je treba že nekaj moške odločnosti.«

»Nisem dosti preudarjal. Zatisnil sem oči in se rešil.«

Župnik ga je prijel za roko in ga odvedel v svojo sobo. Tukaj mu je Dominik odkril vse, kar mu je težilo srce. Povedal je tudi, kako je Lolita blizu njegovemu srcu in kako bi ga bila ono noč na Pilierju skoraj očarala. Četudi nima nikakih verskih načel, jo je vendar jako hvalil in poveličeval in z nekim skrivnostnim ognjem govoril o njej.

»Komu pa naj razkrijem svojo notranjost, če ne vam, prečastiti!«

»Le olajšajte si srce, Dominik, imate popolnoma prav! Kaj pa midva prav za prav iščeva? Kaj drugega kakor pot, ki vam jo je namenila Previdnost. Doslej nisva še ničesar sklenila... Saj sem vam že pisal, da vas ne maram, vtakniti v talar, Bog ne daj! Če menite, da imate poklic, vam bom pomagal čez ovire; če pa vam je namenjeno drugačno življenje, boste pač morali ostati med svetom, kajti le na ta način boste najlažje rešili svojo dušo. Zato vam nič ne prikrivam, da se mi vzbujajo pomisleki, ko pripovedujete, kako hrepenite po ljubezni in človeškem milovanju in kako ste se zagledali v ono prelestno deklico.«

»Tudi svetega Hieronima je mučila ta slabost!« se je branil Dominik. »To sam ponižno priznava v oni knjigi, ki ste mi jo posodili, in toži, da ni mogel pozabiti neke ljube osebe... In sveti Avguštin je še bolj kakor jaz koprnel po človeški ljubezni in znano vam je, kam ga je spravila! Pa je kljub temu postal duhovnik, cerkveni učenik in svetnik... Koliko bi vam lahko še naštel takih primerov, ki mi dajejo poguma in moči!«

»Nič ne rečem; vendar je nevarno primerjati se s takimi velikani dela in volje.«

»Toda priznati morate, da sem vam pravkar dovolj dokazal svojo dobro voljo.«

»Ko bi človek vedel, ali je to le trenuten odpor proti ujcju in materi ali pa dejanje krepke volje, ki ne bo takoj odnehala.«

»Zdi se mi, kakor da se hočete tudi vi postaviti proti meni!«

»O ne, niti za vas niti proti vam! Samo iščem z vami in prosim Boga pomoči, pa nič več... Kdor hoče postati duhovnik, mora imeti srce, veliko srce, naravnost neizmerno, kot je lepo povedal pesnik: »Odpri srce...«. Pascal pa je že pred njim rekel, da vse velike misli prihajajo iz srca... Le to je, da mora duhovnik v svojem navadnem, vsakdanjem življenju zmerom delati, kakor da ga ne bi imel. Pri vsem njegovem delovanju ga morajo voditi edino nadnaravni nagibi in hladen razum, ki mu kaže pot. Seveda je hudo, kadar trepeče srce v rokah, ki ga stiskajo, da bi ga skoraj zadušile, in sam vem, kako boli, kadar mu je pot preozka, da se trnje zadira vanj in brizga gorko kri... A to so samo posameznosti... ,Kdor svojega očeta ali svojo mater ljubi bolj kakor mene, mene ni vreden...'. Duhovnik brez ljubezni ni duhovnik — ampak njegovo ljubezen mora varovati ,aes triplex', trojen oklep! Ali me razumete?«

»Da, prav dobro vas razumem.«

»Pravi duhovnik ve, da je njegova prva in edina zapoved ljubezen! In sveti Avguštin, ki ste mi ga ravnokar omenili, naroča svojim vernikom: ,Ama et fac, quod vis! Ljubi in delaj, kar hočeš!...'. Ali pogledjte življenje svetnikov. Nekateri so ljubeznivi kakor sveti Janez ali goreči kakor sveti Frančišek Asiški, drugi so dobri kakor sveti Vincenc Pavelski ali strastni kakor sveta Terezija ali sveta Katarina Sienska. Da, da, toda najprej so morali vedeti, kaj se pravi ljubiti in kaj ljubezen zahteva od človeka. Njim niso bile prazne one vzvišene in strašne besede: ,Ljubiti pomeni želeti dobro onemu, ki ga ljubimo. Amare est velle bonum!...«

Župnik je malo prenehal in pogledal Dominiku naravnost v obraz, nato pa je nadaljeval in ga začel tikati, kar je vselej pomenilo posebno ljubezen.

»Ali si že kdaj premišljeval o teh hladnih besedah, ki določujejo vzvišeno, nadčloveško, božjo ljubezen, kjer čuti in lepota nimajo prav nič opraviti? Če si natančneje ogledaš to ljubezen in iztisneš njeno srčiko, ti bo vsa kri udarila iz srca in

curljala med prsti; kajti taka ljubezen ni sladkost niti občutek neskončne miline niti občudovanje kakšne lepote, četudi bi bila še tolika! Prava ljubezen je dejanje volje, ki ima pred očmi samo resnično in nadnaravno dobro ljubljene osebe. Samo takšna ljubezen je mogla dati moči materi, da je svoje otroke spodbujala k mučeništvu, samo takšna ljubezen je mogla nagniti gospo Chantalsko, da se je ločila od svojih sinov in odšla v samostan, in edino iz takšne ljubezni se je mogel Polijekt odtrgati od Pavline... Strašna je taka ljubezen!... Toda navadna ljubezen ni za duhovnika čisto nič nevarna; kdor namreč gori za svoj vzor, tega ne bo premotila s svojo ponižujočo telesnostjo. Pač pa je mnogo nevarneje, da bi se ustavil pred lepoto posameznih duš in pozabil, da mora vedno više in više, dokler ne pride do Najvišjega. Ali to doumete?«

»Vaše besede me silno plašijo. Kar v glavi se mi začne vrteti, ko čujem, kaj naperjate proti takemu slabiču, kakršen sem jaz. In ravno sem vas hotel prositi, da bi me priporočili ravnatelju semenišča.«

»O, nič se ne bojte, to se še zmerom lahko zgodi. V Issyju je mnogo takih, ki nikdar ne postanejo duhovniki in gredo tja edino zategadelj, da bi premislili svoj poklic in se najprej prepričali, če ga sploh imajo.«

»Jaz pa kljub vsemu mislim, da ga imam, ker prav dobro čutim, kako me neka višja, skrivnostna sila nagiblje k dobremu. Tudi to mi je jasno, četudi nisem dosti premišljeval, da mora biti razlika med ljubeznijo, kakor ste pravkar povedali; zlasti pa vidim, kako neizmerno odličnejša je ljubezen do Boga od ljubezni do ničvredne, minljive stvari... Ljubezen do te prekrasne deklice je bila zelo huda skušnjava za moj poklic, saj veste, kako sem čuvstven... Pa sem navzlic temu, kakor vidite, odšel in se rešil! Prinašam vam svoje krvaveče srce, a prinašam vam ga vendarle... Vi sičér pravite, da se enkrat kaj takega že še prigodi, toda pred Bogom

vam zagotavljam, da čutim moči tudi za druga podobna dejanja.«

»Tem bolje! Počasi se boste morali zopet privaditi svojemu prejšnjemu življenju in kar največkrat prihajati v patronaž... Glede vašega poklica bova še govorila, zlasti pa bova prosila Boga, ki nikdar ne odreče svoje milosti onemu, kdor ga goreče prosi, da bi mu dal spoznati pravo pot v življenje... Sedaj pa si lahko ogledate naše dvorane; boste videli, koliko se je že spremenilo.«

Po teh besedah je župnik prijel Dominika za roko in ga vodil po raznih oddelkih patronaža. Vse sobe so bile prebeljene, po stenah pa so otroci navesili različnih spominkov z zadnjih počitnic.

Oddelek mladcev je bil po številu tak, kakor ga je bil zapustil Dominik, le da je bil videti zelo zanemarjen.

»Tako jih bom zopet vzel v roke,« pravi Dominik.

»Saj vidite, da je že zadnji čas. Tako je, dragi moj Dominik, k a d a r m a n j k a g l a v a , m a n j k a v s e !«

»Kaj menite, da sem jaz — glava?«

»Da, da, vi ste glava!« poudari župnik in mu stisne roko. »Samo gledati boste morali, da boste še nadalje vztrajno urili in utrjevali svojo voljo. Človeško življenje je večni boj. Hudobni duh neprenehoma lazi okoli človeka in preži, kje bi ga najlaže ujel. Zato čujte in molite, ker tudi vas ne bo pustil pri miru. Kdo ve, če odločilni trenutek ni prav blizu?!«

Dominik je obhodil še delavsko predmestje, kjer so ga takoj spoznali. Matere so ga hvaležno pozdravljale, trgovci, ki so stali na vratih svojih trgovin, so mu prijateljsko mahali, otroci pa, ki so se vrnili s počitnic, so mu vsi veseli hiteli nasproti. Dominik ni nikogar prezrl, odzdravljajal je na vse strani in vsakemu je vedel povedati kako lepo besedo.

Toda navzlic vsemu je stala med njim in temi ljudmi vedno neka prozorna slika, na kateri je

Dominik proti svoji volji zrl deklico z zlatimi lasmi, ki jih je imela pristrižene kakor Ivana Arška. Videl jo je, kako sloni ob oknu, polnem cvetočih krvomočnic, in se ozira na morje; videl je njena prijazna usteca in bele zobke in njene globoke, žalostne oči, v katerih so se svetile solze...

Eno in dvajseto poglavje.

Drugo jutro prinese vratar z Elizejskih poljan Dominiku naslednji brzojav:

»Mati nevarno zbolela. Na vsak način se takoj vrni!« Anastazij Yholdy.

Dominik je precej spoznal, da ta brzojav ni drugega kakor nerodna zvijača, s katero ga hoče ujec zvabiti nazaj. Brzojavil je nekemu znancu, s katerim sta večkrat igrala tenis, in še isti večer prejel popolnoma pomirljiv odgovor.

Tovariš mu je sporočil, da je videl njegovo mater pri slaščičarju. Res, da je bila videti nekam žalostna, kljub temu pa so ji šli zelo v slast kolački, ki si jih je privoščila vsak dan ob petih popoldne.

Da bi čim hitreje pozabil vse te neprijetnosti, si je Dominik še bolj prizadeval, da bi se zopet privadil svojemu prejšnjemu življenju. Vsak večer je prihajal k svojim mladcem in se redno udeleževal sestankov družbe svetega Vincenca Pavelskega.

Župnik je že zdavnaj želel in preudarjal, kako bi osnoval kakšen »Patronaški glasnik«. Obrnil se je na Dominika, ki je bil za to dovolj izobražen in zmožen, in ga zaprosil, da bi prevzel uredništvo lista, ki naj bi bil ogledalo vsega društvenega življenja in zakladnica načrtov za bodočnost. Na ta način bi storil zelo veliko dobro delo, ker bi lepo uredil in zbral prizadevanja in delo vseh članov in pritegnil še marsikatero bogato in revno družino, ki jim je bil patronaž doslej le prazno ime.

Ker je bil v Parizu čisto sam, je lahko porabil čas, kakor je hotel. Čez nekaj tednov se je njegova

slikarska delavnica spremenila v majhno uredništvo, kamor je prihajalo nešteto pisem in dopisov. Poleg tega ga je župnik prosil, da bi prevzel tudi dopisovanje z odraslimi, ki so bili pri vojaki. Župnik mu ni naprtil tolikega dela iz kakšnega tajnega namena, marveč edino radi tega, ker je potreboval pomočnika, kakršen je bil Dominik, ki ga pa do tedaj nikakor ni mogel najti.

Dominik se je z vnemo lotil dela in snoval načrte, kako bi se dalo pomagati revnemu in zapuščenemu delavstvu, ki komaj čaka gorečih apostolov.

Najprej je bilo treba preurediti »Prosvetni krožek«, kjer so delali po nekem že prav zastarelem načinu. Dominik, ki je končal visoko šolo za нравne in politične vede, je bil kakor nalašč primeren za tako delo. Sam je obljubil, da bo predaval o spekulativnih in splošnih vprašanjih, odraslim članom pa je prepustil tehnična in druga vprašanja, ki so jim bila najbolj znana iz njihovega vsakdanjega življenja.

Župnik je mislil tudi na zabavne večere, ki naj bi se priredili tu pa tam med letom. Tudi tukaj mu je Dominik priskočil na pomoč, preskrbel mu je zanimivih prizorov in jih, če je bilo treba, primerno predelal in prikrojil.

Delavnica na Auteilu je bila vsak dan bolj podobna glavnemu stanu, kjer so se ob večerih zbirali odrasli člani patronaža, zlasti požrtvovalni Bretagne, ki je delal ponoči in podnevi, a se nikdar nad nikomer ni pritoževal. Med obiskovalci je bila tudi neka starejša gospodična Nicolas, ki je imela brata duhovnika, kateri je umrl sredi svojega težkega dela; bila je docela podobna svojemu bratu in zelo vneta prosvetna delavka, ki je živela samo za organizacijo. Poleg nje sta prihajali še dve drugi dekleti, neka Ivanka Fort in Marija Berceon; četudi sta bili obe zelo odličnega rodu, vendar sta venomer mislili samo na to, kako bi povzdignili društvo in pomagali župniku Firminu.

Ibnt K Dominiku je prišel sploh vsakdo, ki se mu je zahotelo družbe in prijateljske besede, ki jo je pri njem gotovo našel. Tu si dobil največjega šaljivca v vsem patronažu, dolgega Antignya, ki je bil suh kakor trta in ognjevit kakor dobro vino, in seveda ni smelo manjkati očka Camillea niti starega znanca Gallaisja, ki je Dominiku pomagal pri mladcih... Nekoč je prišel celo sloveči Copinaud, da bi naznanil »gospodu Dominiku«, naj se nič ne boji za svojega »ubežnika«, ki je ozdravljen vseh »Valentin«, kar jih je bilo, kar jih je in kar jih še bo.

Toda k sestankom niso prihajali le iz navade ali zavoljo zabave, ampak iz prave notranje ljubezni do dela in do tovarišev. Tu so se pomenili o vseh važnih zadevah in po bratovsko razpravljali o bodočnosti svojega patronaža, ki so ga hoteli povečati in razširiti.

Ko so odšli, se je Dominik samemu sebi čudil, kako ga je Bog podpiral in ga kljub njegovi slabosti postavil za voditelja in vzgojitelja.

Saj ni še tako dolgo, komaj nekaj tednov bo, kar se je povrnil v Pariz. Župnik Firmin ga je radostno sprejel in mu takoj izročil vse organizacije, ki so nujno potrebovale hitre in izdatne pomoči. Vse so zvalili na njegove rame. Dobro se je zavedal, da se ne sme premakniti s svojega prostora, ki mu je odkazan, čeprav ga čaka vsak dan hujše in težje delo za napredek organizacij, ki bi na znotraj popolnoma propadle, če bi jim odklonil svojo pomoč.

Župnik se ni več šalil z njegovo slabotnostjo, temveč je gledal v njem odločnega in vztrajnega moža, ki ne prihaja v patronaž le za to, da bi se kratkočasil. Počasi je začel celo sam iskati opore pri Dominiku. Zaupal mu je vse svoje težave in razočaranja in mu potožil, kadar kje ni našel onega razumevanja, pomoči in tolažbe, ki jo je po pravici pričakoval.

Tu in tam je župnik povabil Dominika tudi h kosilu ali k večerji. Tukaj sta se še bolj pomenila in približala drug drugemu.

»Dominik, ko bi vi vedeli, kako sem vam hvalen, da ste se odtrgali od vsega in prišli sem!« je veselo govoril župnik. »To bo še blagoslov za vas in za naš patronaž. Vaša odločna vrnitev bo društvenim članom močan zgled, ki bo marsikoga nagnil k temu, da se bo z vsem srcem oklenil društva in postal značajan mož, vsem pa bo jasen dokaz, da niste prišli v patronaž kot gizdalin, ampak ker ste do dna doumeli, v kakšni neizmerni bedi živi naše ljudstvo in da je res že zadnji čas, da se začnemo resno in iskreno baviti z njim.«

»Radi tega sem ravno vedno iz vsega srca želel temu ljudstvu posvetiti vse moči in mu žrtvovati vse svoje življenje.«

»Kako pa odrasli člani tudi gledajo na vas! Ko vidijo, da ste vi kljub svojemu bogastvu in odlični družbi, kateri pripadate, prišli med nje in jim hočete pomagati, še bolj cenijo svoje društvo in rajši prihajajo k sestankom. Poleg tega ste dobro izobraženi, znate tri jezike in tudi v glasbi ste doma... Veste, take stvari jim ugajajo! O otrokih in njihovih starših pa niti ne govorim, saj vas bodo kmalu tako ljubili, da bi šli za vas celo v smrt!«

»Oh, gospod župnik, ko sem prišel, ste me tako hladno sprejeli, danes pa — se mi zdi — da spet pretiravate!«

»Res, v začetku vas namenoma nisem maral navduševati. V semenišču sv. Sulpicija, kjer sem študiral bogoslovje, so nas zmerom svarili pred odločitvami, ki izvirajo iz gole občutljivosti. Toda vi ste skušnjo srečno prestali in po vseh dosedanjih znamenjih sodeč, mislim, da tudi za naprej ne boste popustili. Pred vami se odpira neizmerno polje, na katerem vas čaka velikansko delo... Pri nas imamo sicer še dokaj prostoren »Dom« in lepo razvito društveno življenje, ampak za tako obljudeno župnijo je to še vedno premalo...«

»Jih bomo pa še postavili!«

»In tako krščansko ohranili svoje ljudstvo, ki gre za onim, kdor se zanj zanima, posebej pa še za onim, kdor ga ljubi... Tudi mi se moramo za svojo krščansko vero zahvaliti neznanim duhovnikom in lajikom, ki se sedaj veselijo v nebesih, a so morali nekoč trdo delati in se truditi, da ni ugasnil plamen vere... Sedaj smo mi prišli na vrsto! Dominik, upam, da razumete in veste, kaj nam nalaga dolžnost!?!«

»Seveda razumem! Kaj ne bi! Zato pa hočem postati duhovnik in delati v predmestju, med delavci.«

»Da bi Bog uslišal ta klic vašega srca in ga uresničil, vam in ljudstvu v blagor!«

Ko pa je prišel večer in je Dominik ostal sam v svoji ljubki delavnici, se ga je lotevala malodušnost. Primerjal je svojo resnično slabost z navidezno močjo, premišljal je in čedalje bolj spoznaval, da vsa bremena, ki mu jih dan za dnevom nalagajo na pleča, slonijo samo na tej dozdevni moči. Zavedal se je, da je le slaboten trst, pobarvan z železu podobno barvo.

A tega si ni samo umišljjal, temveč je imel za to, žal, tudi mnogo dokazov!

Kolikokrat je zalotil samega sebe, ko je mislil na Lolito ali pregledaval kakšen spomin od nje! Zdaj mu je prišlo v roke njeno lansko pismo, v katerem mu je sporočala, da se bo odzvala povabilu, drugikrat je našel cvetlico, ki mu jo je dala, tretjič je naletel v miznici na njeno rokavico, ki jo je Bog ve kdaj pozabila... Same peklenske nastave!

Niti v svoji delavnici ni imel miru pred njo, povsod je videl njeno podobo! Vsak malo pomemben okrasek na zidu, vsak spomin s plesa, za katerega se prej še zmenil ni, je zdaj gledal čisto drugače, vse se mu je zdelo nevarno.

Vsak spominek mu je na glas klical:

»Kje je pa Lolita? Odgovori nam, odgovori,

saj si dosti dolgo živel v njeni bližini in si mislil, da si v Indiji Koromandiji! Kdaj se vrne semkaj? O njeni vrnitvi menda ne dvomiš?! Bolje, da ne, ker se brez dvoma še vrne!«

V strašnem nemiru je trgal spominke in jih metal v ogenj.

Dnevi so polzeli mimo njega in čedalje bolj zastirali ljubljeno podobo.

Pa so se prikopale na površje nove vznemirjajoče misli. Kaj delata mati in ujec pa Presvesovi in drugi znanci in prijatelji? ... Iz Noirmoutierja ni prejel drugega glasu kakor ujčev brzojav; tudi sam ni nikomur nič pisal.

Prav gotovo se vsi togotijo nanj!

Ali bodo mati in ujec in Lolita in njeni ljudje ostali čez zimo v Chaiseskem gozdu, kakor so nameravali, ali pa se bodo vrnili v Pariz?

Kaj bo, če se vrnejo? Tega se je Dominik najbolj bal. Zdaj se je že docela privadil novemu življenju, v mirni tihoti si je utrdil značaj in okrepil voljo, ki ni imela toliko bojev, in užival moč onega junaškega dejanja, s katerim se je bil rešil iz sladke ječe.

Hrano je imel v restavraciji, sobo pa mu je pospravljala neka starka, kakršnih je dandanes malo in ki je v njegovi odsotnosti pazila na delavnico. Včasih, kadar se mu je kam posebno mudilo, mu je za silo celo kaj zavrela. Sicer pa mladenič ni bil več tako natančen in izbirčen kot nekdanj in razkošnih soban na Elizejskih poljanah ni mogel niti videti.

Neko popoldne sedi na balkonu v drugem nadstropju, kjer je imel svojo delavnico, in zadovoljno kadi. Nenadoma prasne k vratom ... Precej daleč na ulici je zagledal — Lolito, ki je šla naravnost proti njegovemu stanovanju!

Gotovo ni bila še nikdar v tem okraju, ker je stopala zelo počasi in se venomer ozirala po hišah.

Dominik je z enim samim pogledom ujel njene zlate, kratko pristrižene lase, njeno obleko in jo

spoznal po hoji. Pa kaj je ne bi, saj je ni sedaj prvič videl!

Srce mu začne biti, kovati.

Hitro odpre vrata na hodnik in pridrži sapo.

Zares, kmalu je bilo slišati, da je nekdo stopil v vežo... Dobro je razločil ženski glas, ki je vpraševal vratarico, če tukaj stanuje »gospod Dominik Yholdy«. Vratarica je pritrdila, nakar so se čuli na stopnicah počasni in boječi koraki...

Dominik se je ves tresel... Pobegnul je v sobo in zaklenil vrata. Da bi se še bolj zavaroval in podprl svojo odločitev, je porinil k vratom staro omaro v slogu Ludovika XV., v kateri je imel okvirje za slikanje. Menil je, da je tako bolj na varnem, ker če bi se že srce vdalo, bi ga bilo sram odpreti...

Vse to se je zgodilo v nekaj trenutkih... Dominik je stopil k vratom, prevlečenim s suknom, ki so ga ločila od stopnic, in prisluhnil... Lolita je nalahko prišla v prvo nadstropje in se ustavila. Gotovo tudi njej srce bije ob obisku, h kateremu so jo drugi pripravili, ker nikdar ni mogoče, da bi se bila taka deklica sama od sebe odpravila na tako neprimerno in ponižujočo pot.

Zdaj prihaja proti drugemu nadstropju. Stopnice škrtajo.

Zdaj je že na hodniku...

Dominik se z obema rokama stiska za prsa... v grlu ga duši...

Zvonček zacinglja, da odmeva po vsem hodniku...

Zacinglja prvič — — — drugič — — — tretjič — — —

Nič.

Dolgo je vse tiho... Lolita se obrne in počasi, prav počasi, kakor da še zmerom upa, odide po stopnicah.

Vsak hip je bila dlje od Dominika, njeni koraki pa so ga suvali v srce, kot bi ga živega zagriinjali s težko prstjo, kar si je tudi sam želel, samo da bilo čim prej za vedno vsega konec, da bi to

malopridno srce, ki tako koprne po življenju, za vselej odmrlo pozemeljski ljubezni... Oh, ko ga ne bi več mučila in napadala ta nesrečna ljubezen, ko bi mogel zadržati svoje oči, da se ne bi več ozirale za njo, ki mu ne da pokoja in ga hoče odvrniti od njegovega vzora! Da bi bil že vendar sam in bi mogel mirno misliti edino na svojo dolžnost!

Niti zavesa pri oknu se ni upal dvigniti, ker se je bal, da Lolita morda gleda nazaj in bi se srečala z očmi. Strašen srčni nemir, ki ga je na mah docela zmedel, ga je tako strl, da je omahnil na stol in nemo bulil v strop...

Ko se je zavedel, je odrinil omaro od vrat in odšel k vratarici, da pozve, kdo ga je iskal in zakaj — čeravno sam pri sebi ni maral priznati, da gre zaradi tega!

»Kako pa to, kaj ste bili doma?« se je čudila vratarica. »Potem se je gospica najbrž zmotila in ni našla vaše sobe! Kaj je niste videli?«

»Ne!«

»Oh, kako je bila revica prepadena! Škoda, gospod Dominik, res škoda, da niste govorili z njo!«

»Toda, ali ni vam ničesar naročila ali pustila vsaj kakšno posetnico?«

»Saj res! Kmalu bi vam jo bila pozabila izročiti. Čakajte, tukaj je!«

Ime na posetnici je bilo Dominiku malo znano. Spoznal je, da ga ni iskala Lolita, ampak njena starejša, že poročena sestra, ki je bila Loliti zelo podobna. S svinčnikom je napisala na posetnico:

»Iskala sem Vas, da bi Vam sporočila nekaj novic od Vaše gospe matere. Zelo mi je žal, da Vas nisem dobila...«

Dominik je bil silno zadovoljen, da se je bil zmotil. Kljub temu je bil nesrečen, oh tako neizmerno nesrečen!...

Kako je vendar mogoče, da ima ona mlada deklica še vedno toliko moč do njega, da jo vidi vedno in povsod in se je boji tak korenjak, ki se

je povrh tega zatekel v železno trdnjavo popolne odpovedi in žrtve!...

Kakor divja zver, ki ogleduje mrežo svoje kletke, se je občutljivi in nežni mladenič oziral po stenah, ki so ga varovale pred svetom. Gledal je samega sebe, svoje nezvesto telo in svoje nestanovitno srce, ki bi ga bil najrajši poteptal in strl, in v morečo gluhoto svoje sobice je kriknil:

»O Bog, kdo me bo rešil te ljubezni, ki me venomer preganja, kdo me bo rešil tega ničvrednega telesa, ki me zmerom izdaja?!...«

Dva in dvajseto poglavje.

Nenaden Dominikov odhod je silno vznemiril Yholdyjeve in Presvesove. Vsi so strmeli in se čudili.

Lolita sicer ni natanko vedela kako in kaj, vendar je slutila, kaj je moralo mladeniča tako vžgati. Zato ni nikogar marala nadlegovati z vprašanji in se je skrbno izogibala, da je ne bi kdo česa vprašal. Ni verovala ne v Boga ne v ljudi in z nekim čudnim fatalizmom je pričakovala, naj pride, kar hoče.

Dominikova mati je bila v prvem hipu tako potrta in zmedena, da ni vedela kaj početi. Nato pa se je začela togotiti na župnika Firmina, češ, da ji je ugrabil sina in da je on vsega kriv. Ujec ji je takoj prestrigel besedo z načelno mislijo:

»Ni mogoče, da bi bil volk sit in ovca cela! Sedaj se je vnel boj med Dominikom, Lolito in župnikom Firminom. Pri vsakem boju pa je tako, da se zmaga nagiblje zdaj na to, zdaj na ono stran, zato bomo morali biti pripravljeni na vse mogoče, četudi Dominiku in Loliti ne bi šlo vedno po sreči. Ampak župniku bomo pa že posvetili, le brez skrbi, ne bo nam ušel, ne!«

Ujec je hodil podolgem in počez po salonu, srdito mahal z rokami in neprenehoma ponavljal:

»Mu bomo že posvetili!...« Ko se je potolažil, se je obrnil k svakinji in ji začel razlagati:

»Gotovo je, da Dominik zopet prihaja na površje. Rožica, če vprašate mornarje, vam bo vsak odgovoril, da tudi utopljeni trikrat splavajo na vrh vode, preden za vedno ostanejo na dnu. Prav tako je z Dominikom... Za začetek sva izvrstno napravila, ko sva mu izbrala Lolito. Kmalu bi se nama bilo docela posrečilo, da bi bila s prvim mahom vse dosegla, a to bi bilo vendar malo preceno... Za konec, se mi zdi, bo zopet treba pripraviti Lolito, vmes pa pride nekaj drugega, in sicer — njegova mati! Da, da, Rožica, zdaj je prišel trenutek, ko morate stopiti na oder in igrati glavno vlogo, od katere je odvisna končna zmaga. Vi morate iztrgati Dominika iz rok župnika Firmina, ki ga drži kakor zver ujeto žival; toda mu ga bomo že izvili iz njegovih črnih krempljev! Potem pa nikdar več, nikdar več!... Zdaj, ko vemo, kako je treba ravnati s takimi ljudmi, se ne bomo nikjer več dolgo mudili, temveč bomo rajši malo pogledali po širnem svetu in popotovali, kar se bo le dalo. V Alžir, Tunis, ali pa tudi v Kairo, če bo treba! Čim dalje, tem bolje, samo da rešimo Dominika iz rok tega prokletega črnosuknježa in mu preženemo iz srca vsak spomin na ono mrho nemarno... Ej, mu bomo že posvetili, naj si ne misli, da mu bo to zaspalo! Mu bomo že posvetili!...«

Ujec je kar pihal od same togote... Slednjič je sedel v naslanjač k Dominikovi materi, s katero sta pozno v noč kovala načrte. Ko sta dokončala, je v »Turkizu« že vse spalo.

Za sedaj — sta sklenila — bosta nekaj časa pustila Dominika samega v Parizu, »naj se prevre v lastni omaki«, kakor je imenitno povedal ujec. Res, da je nevarnost, da ga ne bi župnik še bolj omrežil in priklenil nase, morebiti se bo pa tudi Dominik njega naveličal. Razen tega je bil prej navajen na najudobnejše življenje in ni mogel prebiti brez vsakovrstnih zabav in razvedril. Ko bo sam v Parizu, bo moral iztikati za hrano po raznih

restavracijah, kar mu prav tako nikdar ni bilo po volji; če pa bi mu kuhala ona ženska, ki je pazila na delavnico, tudi ne bo dosti bolje.

Zato je upanje, da mu bo kmalu zadosti in da od dolgega časa ne bo strpel v prestolnici, ko bo sprevidel, da ga župnik samo izrablja in mu neprenehoma naklada razne nizkotne zadeve in vsakdanje opravke.

Polagoma se mu bodo že odprle oči...

Tedaj pa — tako je bilo v načrtu — stopi na oder njegova mati, da mu odigra glavni in poslednji prizor, pri katerem bo uporabila vse pripomočke in nastopila z največjim zanosom in silovitostjo pa s takšno naglico, da bo že s prvim mahom uničen vsak odpor...

Če bo sila, lahko priključeta tudi zdravnika na pomoč...

Konec mora biti, da pojde Dominik precej naslednjo zimo z materjo na daljše potovanje, kjer se bo popolnoma otresel župnika in svojih napačnih nazorov.

Lolite nista hotela niti omenjati, ker bi ga to najbrž spravilo v veliko nejevoljo; tako sta se spretno izognila vsakemu ugovarjanju. Dominika bosta postavila samo pred njegovo nalogo in se sklicevala le na dolžnost, ki jo ima do svoje matere.

Tako sta navračala vodo na svoj mlin in vse je kazalo na najlepši uspeh.

Presvesovi so bili s »Ker-Mimie« čisto zadovoljni in so se namenili, da tudi čez zimo ostanejo v njej. Chaiseski gozdič je celo v najhujših mesecih zelen in izvrstno varuje vile pred morskimi vetrovi, da je oni del otoka popolnoma v zatišju pred mrazom in viharji. Zaradi tega prihajajo v ta mični kotiček vsako zimo mnogoštevilni izletniki, ki ljubijo mir in lepo naravo. Kljub temu je treba povedati, da Presvesove gospe in njene hčerke ni zadržala toliko vabljiva in mila narava, ampak nekaj čisto drugega.

Dominikova mati se je brez strahu pripravljala na odločilen trenutek. Četudi se je včasih malo raz-

burila, se je precej zopet pomirila in dalje snovala svoje načrte.

Dominiku ni ves čas pisala niti besedice, da ga je že zares skrbelo in se mu je vzbujala bojazen, če ni poleg jeze še kaj drugega krivo njenega molka...

Medtem je prišel november. Yholdyjeva gospa se je vrnila v Pariz in se za nekaj časa nastanila v svoji razkošni vili na Elizejskih poljanah. Nekaj dni po svojem prihodu je napisala sinu uvodno pismo, ki ga je trikrat začela pisati in trikrat raztrgala. Slednjič se je posvetovala še z ujemcem in napisala takole:

Preljubi Dominik!

Naznanjam Ti, da sem v Parizu. Bolezen me je vrgla na posteljo... Strašni dogodki, ki se jih nikdar nisem nadejala, so me strli.

Če Ti je sploh še kaj zame, pridi, da me objameš in se posloviš od mene — morebiti za zmerom... Pridi takoj, kajti po zdravnikovem nasvetu moram kmalu na daljše potovanje, ako nočem, da mi poči še glava, kakor mi je srce.

Dobili smo novo vratarico. Reci je kar, da si moj sin, saj si doslej res ni mogla misliti, da imam kakšnega sina.

Odkrito Ti povem, da po vsem, kar si mi že prizadejal, nimam dosti upanja, da bi prišel k meni.

Tudi četrte božje zapovedi — se mi zdi — ni več in jo nadomešča ne vem kakšna najmodernejša zapoved, ki je pognala kje na patro-naskem dvorišču.

To je torej plačilo za ljubezen, ki sem Ti jo izkazovala od prvega trenutka Tvojega življenja in vedno mislila edino na Te!...

Zdaj vidim, kako resnične so one besede, da otroci, dokler so majhni, gaziijo staršem po nogah, ko dorastejo, pa po srcu...

Ti si moje srce strl in Tvoj »varuh« je lahko zadovoljen s Teboj.

Nikar se ne obotavljaj, sicer me več ne boš videl, vsaj to zimo ne. Tudi pisati mi ni treba! Kaj bi se trudil, ko imaš toliko drugih zanimivejših opravkov!

Če mi župnik Firmin dovoljuje, Te poljublja Tvoja mati

Rožica Yholdy.

Še enkrat je dala pismo prebrati ujcu, ker se ga ni upala poslati sinu.

»No, bo že, bo že!« je prikimal ujec, ko ga je nekajkrat preletel. »Sicer bi bilo lahko boljše!«

Dominik je še isti večer odhitel na Elizejske poljane. Posli so ga sprejeli zelo hladno. Povsod je čutil prezir in očitaneje — najbolj zaničljivo ga je pogledala Bavarka — celo stara dojilja, ki jo je iskreno ljubil, je hotela kar mimo njega, ko jo je srečal na hodniku.

»Kje je gospa mama?«

»V postelji vendar! Kje pa naj bo?!«

Dominik je res našel mater na postelji. Okoli sebe je imela cel kup različnih stekleničic, zavojčkov in skodelic s čajem.

»Mamica, kakšno pismo ste mi pisali! Raztrgal sem ga in sežgal. Rajši bi, da ga ne bi bil nikdar dobil v roke!«

Mati nič ne odgovori.

Dominik jo poljubi, ona pa mu ne vrne poljuba. Šele čez nekaj časa se ozre nanj:

»Kako pa kaj župnik Firmin?«

Dominik je molčal. Med sinom in materjo je nastal strašno mučen molk, a nobeden se ni mogel niti hotel opravičiti, da bi bil česa kriv.

Nenadoma se Dominik sesede na stol in solze ga oblijejo... Mati se obrne k zidu...

V sobo vstopi nekdanja Dominikova dojilja, ki je prinesla neko zdravilo. Brez vsake besede postavi skledico na mizo in hoče oditi, Dominik pa plane za njo:

»Povejte mi vendar, ka je prav za prav mami!«

»Tako, vi izprašujete! Vil« mu odvrne dobrodušna dovilja, ki se je komaj premagovala, da ni pokazala svoje ogorčenosti. Prekrižala je roke in postrani motrila mladeniča, ki ga je poznala, kar je prišel na svet. »Ali mislite, da more delati Bogu po volji sin, ki tako žalosti svojo ubogo mater? Prazno je vse njegovo delo in trud, če bi tudi ves božji dan presedel v cerkvi! ... Čestitam vam, gospod Dominik, čestitam, prav zares!«

Nato vstopi ujec, ki se drži samozavestno, kakor da bi bil on gospodar v hiši.

»No, lepo delaš, lepo!« se porogljivo nasmehne Dominiku. »Kar tako naprej, pa boš še daleč prišel!«

»Ujec, midva morava poravnati še neke stare račune! Zakaj ste prestrezali moja pisma?«

Ujec skomizgne z rameni in se obrne skozi vrata.

Kmalu za tem pride zdravnik. Pregledal je, kako gospe Yholdyjevi bije žila in kako ji kroži kri ter napisal recept. Pri odhodu pomigne Dominiku, naj gre z njim v salon.

»Najbrž vam je že znano — ali pa ne —« začne zdravnik prav resno, »da ima vaša gospa mati zelo razbite živce; zato vas prosim, če jo v resnici ljubite, bodite obzirni do nje! Drugim sem že prej naročil, naj imajo skrb za njo ... Bog ne daj, da bi se hotel vtikati v vaše osebne zadeve in načrte, to ni moja stvar! Pač pa je moja dolžnost, da vam govorim kot zdravnik in kot stari prijatelj vaše družine. Najprej vas prosim, da svoji materi kolikor mogoče malo ugovarjate; potem pa, in to zlasti, če ji mislite odkriti kaj nepričakovanega, kar bi jo posebno zadelo, odložite, če le morete, na poznejši čas! To zahteva že samo človekoljubje, kaj pa šele ljubezen, ki so jo otroci dolžni svojim staršem. Že zdaj je silno razdražljiva, taka stvar pa jo lahko docela stre in uniči! ... Upam, da me razumete, da vam tega ne pripovedujem zaradi samega sebe. Sedaj pa dobro premislite in storite, kakor se vam zdi najbolj prav!«

Tako je govoril izkušeni zdravnik, h kateremu so hodili Yholdyjevi, ko Dominika še na svetu ni bilo. Njegove resne in tehtne besede so mladeniča močno vznemirile.

Zdravnik se poslovil, Dominik pa se vrne k materi in molče sede na postelj k njenim nogam. Tedaj mati odpre oči in mu počasi — kakor proti svoji volji — poda desnico.

Dominik jo stisne nekoliko v zadregi.

»Zakaj si me tako užalostil?«

»Mama, nisem vas hotel ... toda drugače ni bilo mogoče!«

»Zakaj ne?«

»Ne morem vam povedati!«

»Kaj neki skrivaš pred svojo materjo? Osemnajst let imaš že, pa si še vedno takšen!«

Iznova nastane dolg, mučen molk.

»Poslušaj!« se oglasi mati, »zdravnik mi nikakor ne dovoli, da bi čez zimo ostala v Parizu, ampak zahteva, da moram — in sicer takoj — v kakšno južno deželo, kjer je dosti solnca in toplega, zdravega zraka. Glej, sredi novembra smo že in vsak dan me izprašuje, kdaj nameravam odpotovati. Ali bom morala res sama na pot?«

»Mama, dovolite mi neko vprašanje, preden vam odgovorim.«

»Govori!«

»Samo, če se ne boste ujezili?«

»Nikar tega vedno ne omenjaj!« trudno odvrne mati.

»Čujte torej: ali Presvesovi ne pojdejo z vami?«

»Ne. Čez zimo mislijo ostati v Chaiseskem gozdu.«

S tem je bil glavni ugovor rešen. A tudi drugi niso bili nič manj važni. Dominik je vedel, da bo moral zapustiti svoja društva in ljubljene patronaž in se ločiti od župnika, ki je toliko pričakoval od njega ... In nazadnje — kar pa ni zadnje — bo mogel radi tega potovanja najmanj leto pozneje stopiti v semenišče!

»Poslušaj me, Dominik!« je mati še vedno upirala vanj svoje oči, »govoriva odkrito... Dobro so mi znani vsi tvoji načrti, ki mi parajo srce; vendar sem mnenja, da teh par tednov tudi ne boš ničesar zamudil... Ko boš odšel tja kaj — oh, strahotna misel — boš zame mrtev, zavit v mrtvaškočrn in ogaben talar... Toda sedaj še nisi tam, zato bi te morebiti smela prositi zadnje usluge, zadnje milosti; kajti, kakor vse kaže, moram sedaj tako govoriti s svojim sinom... Pa naj bo, ponižam se pred teboj in te prosim: pojdi z menoj vsaj te tri zimske mesece, da ne bom sama v daljnem, tujem svetu... Potem pa te ne bom nikdar več ničesar prosila, nikdar več!...«

Dominik molči.

»Ne — — —«

»Torej?«

Dominik ne odgovori.

»Ali želiš, da pišem župniku Firminu in ga ponižno prosim, naj mi za nekaj tednov posodi mojega otroka, otroka, ki mi ga je ukrad?! Saj ga bo pozneje spet lahko odpeljal in ga skril, kamor bo hotel.«

Dominik še vedno molči.

»Takim, ki so obsojeni na smrt, dovolijo, da pred smrtjo vidijo svoje drage... Meniš, da je pred mano še dolgo življenje? Zelo, zelo dvomim, ker čutim, kako mi je srce utrujeno, razdejavano... Če se le tvojemu župniku preveč ne mudi, da bi te čimprej spravil popolnoma pod svojo oblast?...«

Dominik je stal bled in potrtn in molče poslušal materine besede, ki jih je izgovarjala z nekim posebnim poudarkom, da so ga skelele, kot bi ga kdo s korobačem bil po obrazu... Omahoval je in kolebal v strašni negotovosti, ali mati govori iskreno ali ne, kajti duša včasih tudi skozi lažnive besede vidi naravnost v drugo dušo in precej razloči, ali govori resnico ali pa se le pretvarja...

Če mati govori čisto odkrito, bo moral za nekaj mesecev pustiti vse svoje dotedanje delo in načrte! Kaj pa, če namerava zlorabiti njegovo si-

novsko ljubezen in nastavlja past njegovi slabotni volji, ki jo izvrstno pozna?!...

Največja težava je bila odstranjena že s tem, da Lolite ne bo zraven... Kako se naj odloči? Kaj naj stori?...

Mati in sin se srečata z očmi.

»Kaj misliš, da more sin, ko hoče ustreči svoji materi, razžaliti Boga?« vzklikne mati.

»Ljuba mama, včasi pač — — —«

»Potem pa rajši molčim!... Zdaj vidim, kako me spoštuješ in kakšna je tvoja ljubezen. Končano je, končano!... Oh, utrujena sem, ne morem dalje... Odidi, kamor hočeš in me pusti!... Sama pojdem v južne kraje in si bom izbrala samotno vilo... Denarja imam, pa si bom že našla kakšnega slugo, ki mi bo storil, kar bo treba... In če me okrade, mi ne bo ukradel toliko kakor župnik Firmin!... Oh, tu se vidi, kakšna je vera!...«

Dalje ni mogla, ker so ji solze zalile oči.

»Poberi se spred mene, poberi se!« je hlipala nad sinom, ki je stal kot okamenel.

Dominik jo je prijel za roko, s katero mu je kazala na vrata, in čisto nalahno in brez vsakega razburjenja je dejal:

»Pa dobro, mama, naj bo! Odločil sem se, da pojdem z vami.«

Tri in dvajseto poglavje.

Drugo jutro je šel Dominik na vse zgodaj praviti župniku Firminu, kako je opravil pri materi in kaj ji je obljubil.

Župnik je osupnil.

Koliko dela je že prevzel Dominik na svoja pleča in koliko prekrasnih načrtov je zamislil in uresničil! Vse življenje v društvu se je sukalo okoli njega.

Zdaj pa to!

Takšno ti je življenje, posebno življenje v društvih... Človek obrača, Bog obrne... Včasi pa

poseže vmes še hudobec; tukaj vsaj bi človek težko rekel, da je to božje delo — — —

Ali se ne bi bil moral Dominik domisliti onih resnih besed, ki jih je Učenik nekoč dejal apostolu: »Kdor svojega očeta ali mater ljubi bolj kakor mene, mene ni vreden!«

Ali je Dominik sploh moral storiti, kar je storil?

Strašna vprašanja, ki globoko posegajo v človeško življenje.

Toda tedaj je bilo prepozno za jadikovanje, zakaj Dominik je bil že dal svojo besedo in župniku ni kazalo drugega, kakor da mu še sam prigovarja, naj jo moško izpolni.

Vendar je župnik Firmin sumil, kaj se pripravlja mladeniču.

Ko mu je Dominik pripovedoval o včerajšnjem dogodku in mu zaupal svoje najiskrenejše misli, je precej začutil, da mora za vsem tem tičati nekaj posebnega, kar se ne upa na dan. Videl je, kako gre vse po načrtu samopašne in brezvestne matere in podlega ujca.

Ubogi mladenič, ki se mora bojevati proti takim prevejancem! Od vseh strani ga napadajo, revček pa na vsem širokem svetu nima prijatelja, ki bi mu pomogel vsaj s svetom. Ko ne bi imel še župnika Firmina, kateremu edino lahko potoži svoje gorje in mu odkrito — dasi nekoliko težko — pove resnico, bi se bilo treba še bolj bati zanj...

Take misli je pletel župnik Firmin, ki je bil delaven in preudaren mož in si nikdar ni belil glave s stvarmi, ki jih ni bilo moči več prenarediti. Zavedal se je, da stoji pred njim mladi Dominik, ki je komaj prišel v patronaž, a se že poslavlja... Žalostna usoda bogatcev!... Oh, ko bi imel mladenič mesto svojih dvajsetih milijonov samo dvajset krajcarjev kakor kakšen njegov mladec iz Championnetske ulice!

Dominik se odpravlja v tuji svet, odhaja na neznano pot... Hiteli bodo, kar se bo dalo, brez ozira na ovire in zapreke, da bi ga le čim prej in čim dlje ločili od patronaža in od župnika. Firmin

je takoj vedel, kako mislijo napraviti z Dominikom: drveli bodo iz kraja v kraj, iz omame v omamo tako, da se bo počasi popolnoma zmedel in poplitvil.

Toda zdaj ni časa za tarnanje! si je mislil župnik Firmin in je v naglici rajši dal mladeniču nekaj smernic za življenje, kakor kadar napolnimo vojaku torbo za na pot. Opozoril ga je na nekatere pobožne vaje, katerih naj nikoli ne opusti, zlasti naj vsak dan prečita nekaj odstavkov iz kakšne dobre knjige, kot je na primer »Hoja za Kristusom«. Prosil ga je, naj mu večkrat piše, posebno pa mu je naročal, naj nikdar ne izgubi poguma, zakaj obupancu skoraj ni pomoči. Juda in Peter sta se oba hudo pregrešila; a če bi bil Juda v vsem posnemal Petra in pred Kristusom padel na kolena, bi danes imeli na naših oltarjih svetega Juda.

Nesrečnež pa se je šel obesiti!...

Dokler je človek živ, naj se nikar ne obeša! Če kedaj tudi izgubimo kakšno bitko, nič za to; dokler vojska strelja, je pač tepena, a ne premagana!

Četudi vrže hudič človeka ob tla, ni izgubljen tako dolgo, dokler preži na trenutek, da bi se mu izmuznil in vstal. Dokler se bojujemo, ne smemo obupati, ker še vedno lahko zmagamo, čeprav bi nas hudoba valjala po blatu in čeprav bi nam s svojim ostrim kolenom klečala celo na vratu!

Samo tisti je duhovno premagan, kdor privoli v svoj poraz... Pravi polom je zlom volje...

»Pa vzemimo najhujše, ljubi Dominik!« nadaljuje župnik, »da bi se oženil s tem dekletom. Sicer ne rečem, da se bo to zgodilo, vendar... vendar, no, bi imel v patronažu vsaj dva pomočnika mesto enega...«

»Ko ne bi bilo tako žalostno, da mora človek, ki se je s težavo vzel malo više, zopet nazaj, niže, globlje!« mladenič odmaje z glavo.

»Včasih je ta globina večja, včasih manjša...«

»Saj vem, da bi me radi potolažili; a že iz samih besed razberem, da mi ne zaupate!«

Župnik je odločno zavrnil Dominika in mu iznova izrazil svoje popolno zaupanje, ker se mu

je nesrečni mladenič v srce zasmilil, ko se je z žalostnimi očmi oziral po dvorinah, po dvorišču in po svojem oddelku, kot da jih gleda zadnjikrat in kot da se za večno poslavlja od njih...

»Fant, le pogum, le pogum!« ga prime župnik za rame in ga krepko strese. Kaj bi žalovali, ti trije meseci bodo hitro minili, potem boste pa svobodni! Kar brez strahu v bodočnost!«

Podal mu je roko in ga objel.

— — — — —
Zunaj je ležala prava novemberska noč... Iz sivega oblaka, ki je viselo nad mestom, je pršel droben in mrzel dež, pronical skozi obleko in rezal v dušo...

Ko je župnik ostal sam, ga je za hip obšla malodušnost. Saj se je nadejal, da bo prišlo kaj takega... Toliko je računal na Dominika — zdaj je izgubljen za patronaž! Oh, prav zares gorje bogatcem, nikdar nimajo božjega miru! Sedaj so premamili mladeniča s potovanjem, zatem si bodo izmislili kaj drugega in tako bo šlo toliko časa, dokler ne bo čisto otopel in se ne bo mogel več upirati.

Na Dominikovo mesto v patronažu bo moral spet stopiti on sam in starejši člani patronaža, spet bodo morali poprijeti Bretagne, Gallais, gospodična Nicolas in mnogi drugi, ki nimajo ne počitnic ne zdravnika, ki si ne merijo telesne toplote niti ne pazijo, kako jim bije srce, ampak večer za večerom — bodisi zdravi ali bolni — prihajajo v društveni »Dom« in vestno opravljajo svoje ponižno delo, dokler jim Bog ne poreče: »Dovolj!«... Vedno so stali kakor kameniti stebri, ki se ne uklonijo viharjem... Kaj bi se pa že bilo zgodilo s človeško družbo, ko bi slonela na mehkih rokah kakšnega Dominika in še slabših od njega. — — — — —

Na Elizejske poljane je pridrdral avtomobil in se ustavil pred Yholdyjevo vilo. Dominik je stopil iz vozila in zavil v vežo. Tu naleti na ujca, ki se je ravno vrnil od Cookove družbe. Žepe je imel polne raznih vodnikov in kar ni mogel zakriti silnega veselja, da mu gre vse tako po sreči.

»Uh, revni moj Dominik, kakšno je to vreme!« začne takoj siliti v mladeniča. »Tako neusmiljeno lije in lije, da bi se sam očak Noe čudil, če bi še živel. Na, vidiš, tako ti je v Parizu celo zimo. Dež, megla, sneg... Zato res ne bi bilo lepo, če bi v takem neznosnem času pustil svojo mater bolno v Parizu... Sicer pa mi je že vse povedala; saj sem vedel, da si kljub raznim neprijetnim dogodkom zadnjih mesecev še zmerom nekdanji Dominik in da ne boš žalil svoje predobre mamice...«

Tako je v dvigalu ujec silil v Dominika, ki mu ni maral nič odgovoriti. Res, da zato niti ni bilo časa, vendar je ujec opazil, da mladeniču nekaj ni po godu. Pa ga ustavi na hodniku:

»Dominik, ne smeš misliti, da ne vemo, kakšna žrtev je to zate! O, še predobro vemo! Toda če že kaj žrtvuješ, žrtvuj velikodušno, z veselim in jasnim licem! Bolje je, da sploh nikamor ne greš, kakor da bi se potem vso pot čmeril in lazil za nama kot pes, ki ga ženemo z bičem! Razumeš?... Pa menim, da si tudi sam toliko razsoden in da veš, česa je mati najbolj potrebna, če nočeš, da se ji popolnoma razbijejo po tvoji krivdi razrahljani živci, kar bi jo lahko privedlo do samomora...«

Dominik začudeno pogleda ujca, ki nadaljuje:

»Da, do samomora, do samomora!... Ti niti ne veš, kako je, meni pa je snoči zdravnik vse natanko razložil... Tvoja mati je potrebna predvsem razvedrila in veselja... Čuješ, veselja in zabave! Zato te že danes opominjam, da ne boš sitnari in s svojo čemernostjo kvaril prelepih krajev in prizorov, ki jih bomo videli na potovanju. No, saj ne boš tak, kajne, da ne boš!... Kako pa je bilo z onimi župnikovimi pismi, ki misliš, da sem ti jih izmaknil, ti bom že pozneje povedal... Ali še enkrat poudarjam, da ne veš vsega! Ko boš zvedel, kako je prav za prav s teboj in z materjo in radi česa sem tako ravnal — drugače niti nisem mogel — mi boš iz srca hvaležen in objel me boš, da sem te rešil strašne zavesti, da si zakrivil materino smrt!...«

»Tako je, vidiš, lepi moj Dominik, tako!« je hitel ujec in v polmraku upiral oči v mladeniča. »To pa, mislim, da bi te drugače grizlo kakor otroška žalost zavoljo onih pisem... In kaj ti je končno župnik? Nič, če ne še manj kot nič! Mati pa je le mati in je ne smeš kar tako pozabiti, kajne?«

»Da, da,« odvrne Dominik, ki mu je kipelo v glavi, da ni razumel niti ene uјčeve besede.

Kljub takim doživetjem, ki so ga skoraj zmešala, je imel vendar še toliko moči, da je, preden je legel k počitku, hotel izvršiti župnikovo navodilo. Segel je po »Hoji za Kristusom« in medtem, ko je ujec zbijal neki zaboj in se je mati jezila na sobarico, je čital v 42. poglavju tretje knjige, kjer se mu je ravno odprlo:

»Sin, če staviš svoj mir na človeka, ker misli in živi kakor ti, boš vedno v negotovosti in skrbih.

Če pa se držiš večne in nespremenljive resnice, ne boš žaloval, če te prijatelj zapusti ali če ti ga ugrabi smrt.

Ljubezen do prijatelja mora imeti svoj vir v ljubezni do mene in zaradi mene ljubi vsakega, ki se ti zdi dober in ki ti je v tem življenju posebno ljub.

Brez mene ni pravega ne trajnega prijateljstva; in ni prave in čiste ljubezni, če je jaz ne vežem.

Tvoje srce mora biti tako prosto vsakega podobnega nagnjenja do svojih dragih, da bi bil — ako bi bilo na tvoje — najrajši čisto brez vsake človeške družbe.

Kolikor dlje boš od sleherne pozemeljske tolažbe, toliko bliže boš Bogu.

In kolikor globlje boš šel sam vase in spoznal svojo ničevost, toliko više se boš vzdignil k Bogu...

Ko bi znal samega sebe popolnoma uničiti in se osvoboditi vsake ljubezni do stvari, tedaj bi te tudi jaz zalival s preobilnimi milostmi.

Dokler boš gledal samo na stvari, ne boš zagledal Stvarnika.

Vsaka, tudi najneznatnejša stvarca, če jo neradno ljubiš in se preveč zagledaš vanjo, te bo omadeževala in te ovirala na potih k najvišji Lepoti...«

Dominik se dvigne iznad knjige in z očmi bega okoli sebe... V sobi na desni je ujec še vedno zbijal svoj zaboj, na levi pa se je mati togotila radi neke obleke, ki ji ni bila po volji... Pod oknom so brneli avtomobili in brez prenehanja peli svojo temno in žalostno pesem.

»O moj Bog, kako sem nesrečen!« vzdihne mladenič in zapre knjigo.

Štiri in dvajseto poglavje.

Marseille — Bastia — Ajaccio — Tunis — Kartago — Kairuan — El-Kantara — Biskra —

Takšna čarobna imena so švigala pred očmi prebivalcem razkošne vile na Elizejskih poljanah, ki bo kmalu prazna in zapuščena.

»Na potovanje! Na potovanje!« Druge besede ni bilo slišati.

»Na potovanje! Na potovanje! In to čimprej!«

»Na potovanje! Na potovanje!...« Vsa vila je bila polna samih zabojev in kovčegov in krasnih svetlih oblek za solnce, ki so jih kljub mračni zimi izvrstno izbrali.

Dominikova mati je bila bolna — ali so jo vsaj imeli za bolno — ujec pa je dejal, da ne ve, kaj bo potrebovala vsa družina, zlasti ženske; zato ni kazalo drugega, kot da Dominik sam prebrodi najrazličnejše trgovine in tako ugotovi materini muhavosti in trmoglavosti. Seveda je bilo to vse v uječevem načrtu!

Koliko tisočakov je izmetal za razne potrebne in nepotrebne stvari! Kakor da bi se odpravljali na konec sveta... Ujec in mati pa sta bila mnenja, naj nikar ne štedi, ker se nič ne ve, koliko časa bodo na potovanju. Kdo ve, kaj še pride, da se

vrnitev lahko nepričakovano zavleče. Bolje je, da jim ostane, kot da bi jim primanjalo!

Vse sobe so bile natlačene z velikimi in majhnimi zaboji, v katere so naložili fotografskih aparatov s potrebnimi pripravami, raznih zdravil, perila in oblek v vseh mogočih barvah, pisemskega papirja in še sto brkljarij. Kar je bilo Yholdyjevi gospe všeč, so spravili, kar pa ne, je moral Dominik lepo odnesti nazaj in zamenjati za drugo... Hotel je postati služabnik božji, pa je postal igračka svoje domišljave matere.

»Mamica, saj imate vendar dve sobarici, ki jih tudi lahko kam pošljete!« se je včasi upiral. »Ali pa ,gospodično'!«

»Nikar ne misli, da so brez dela! Še ponoči delajo!... Vprav včeraj so mi spet sešile novo obleko.«

»A ,gospodična'?«

»,Gospodična! Ti pa res ničesar ne vidiš! Koliko potov je naredila že samo zavoljo potnih listov in koliko priporočenih pisem je odnesla na pošto! Lepo te prosim, ne bodi takšen, revica je vsak večer utrujena, da komaj na nogah stoji!«

Resnica pa je bila, da sta se mati in ujec domenila, da Dominiku ne bosta dala miru niti toliko, da bi se oddahnil in začel premišljevati. Vojna je vojna in med njimi se je sedaj začela.

Kljub vsemu temu se jima je mladenič tu in tam izmuznil, ne da bi ga bil kdo opazil. Ko je nakupil stvari, ki so že naprej pele o zlatem solncu, o prijetni gorkoti in o veselih izletih, se je spotoma ustavil še v patronažu. Tega ni delal iz želje, da bi se znebil neprijetnega jarma ali iz hrepenenja po prejšnjem življenju, ampak samo iz neke obzirnosti do župnika, da ne bi rekel, da ga je precej pozabil.

Firmin pa je delal še bolj kot poprej. Dominik ga je našel zdaj na temnem dvorišču med vlažnimi in plesnivimi zidovi, zdaj v zaprašenih in zaduhlih dvoranh, ki so jih medlo razsvetljevale brleče petrolejke.

Kakšna razlika med njim in župnikom Firminom, med trdim delom in lahkoživim veseljačenjem! Včasih bi bilo to nasprotje zadelo Dominika v srce, sedaj ga je komaj še zapazil.

Župnik je bil preudaren mož in previden v besedah. Ni maral za drugimi pobirati drobtin, toliko je bil že ponosen, vendar se mu je smilil nesrečni mladenič, ki mora tako trpeti od svojih lastnih ljudi. Tudi v njem se je zganilo sočutje do njega in ga ni hotel še bolj žalostiti.

»No, kaj bo lepega?« ga prijazno nagovori.
»Torej se odpravljate na prav lepo potovanje?«

»Da, gospod župnik.«

»Prav, prav. Kar naužijte se ga, zakaj to vam bo najbrž zadnje. Pa si tudi kaj zapišite in tu pa tam napravite kakšno lepo fotografijo. In popotni dnevnik pišite! Ko pridete nazaj, boste vse lepo uredili in še kje objavili. Poleg tega nam lahko naredite z barvami kaj lepih pokrajinskih slik, da bomo nekoliko poživili prazne in puste stene naših dvoran. Končno upam, da nam boste po vrnitvi napravili nekaj lepih predavanj, da izvemo, kakšno je življenje v onih deželah, ki bi jih marsikateri naš mladenič tako rad videl in se tam naselil.¹ Kajne, da boste tako dobri?«

»Prav z veseljem, gospod župnik. Ali bi mogel vam sploh odbiti kakšno prošnjo!«

»In da nam ne bo preveč dolgo po vas, nam večkrat kaj pišite, četudi samo nekaj besed. Ali bodo fantje veseli, ko bomo zvečer vsi skupaj brali vaša sporočila! Zdaj pa mislim, da bom že dobil vsa vaša pisma.«

»Tudi jaz mislim, da jih boste, ker jih bom sam nosil na pošto.«

»Kadar ne boste imeli časa ali prilike za pismo, nam pošljite vsaj dopisnico. Res, da na dopisnici človek ne more kaj prida povedati, bolje je

¹ Francozi imajo v Afriki svoje kolonije, v katere se jih mnogo izseli. Prenekateri si tam nagrabi bogastva, drugi pa pogubijo sebe in svoje imetje.

pa le kot molk, ki je brat pozabljenja. Saj me razumete?»

»Da, da.«

Župnik je odkrito govoril in tudi mladenič mu je odkrito odgovoril. Kljub temu se nista mogla več pomeniti tako pristržno kot nekoč. Drug drugemu sta nekoliko prikrivala svoje misli, ne iz hinavščine ali bojazni, marveč ker nista zaupala v bodočnost in sta se naveličala neprestanih bojov.

Nazadnje je prišel oni težko pričakovani dan, ko bodo Yholdyjevi zapustili mrakobni Pariz. Vlak, s katerim so nameravali odpotovati, je odhajal ob desetih zvečer.

Dominik je hotel pred odhodom še poslednji-krat stopiti v patronaž, da se poslovijo od svojega župnika. Ker so bili vsi kovčegi zaklenjeni, je odšel kar takšen, kot je bil napravljen za pot.

V patronažu so že gorele luči. Župnik Firmin je bil strt od dnevnega dela. Oči so ga skelele, roke so se mu tresle. Delo pa ga je priganjalo in mu ni dalo miru. Poleg svojih župnijskih opravkov, ki so bili sami zase dosti naporni, in poleg rednih sestankov, je imel duhovne vaje za može in namesto kaplana, ki je bil odsoten, je poučeval odrasle v krščanskem nauku. To je bilo eno najtežjih del, ker so se tukaj shajali najrazličnejši možje in mladeniči, ki so imeli brez števila ugovorov zoper vero. V patronaž so prihajali kot na tlako: ta bi se bil rad oženil, pa ni bil še niti krščen in je šel h krščanskemu nauku samo za tegadelj, da bi ugodil svoji nevesti, ki še ni bila dovolj »napredna«; drugega je privedlo kaj drugega, tretjega spet kaj drugega.

Dominik je moral iti skozi dvorano, ki je bila polna teh revežev, katerih obleka je razodevala, da so prišli naravnost z dela. Čakali so govornika... Nekaterega je pripeljala mati, drugega zaročenka, ker sami niso marali iti... Ko je šel Dominik mimo njih, ga je zalila rdečica ob misli, koliko truda čaka ubogega župnika. Pred vrati je zima, ko je po društvih največ dela in življenja,

on pa ga zapušča samega, ko bi mu mogel pomagati pri trdem delu in mu lajšati težke trenutke življenja... Namesto na delo odhaja v brezdelje, da se brez haska valja po solncu in dvori svoji materi, ki morda sploh bolna ni in ki dela z njim, kar se ji zljubi.

Župnik mu ni hotel pri slovesu pripovedovati o svojem prenapornem delu in o njegovem poležkavanju. O, ne, Firmin ni tak, da bi očital! Sprejel ga je nadvse prijazno in se lepo pogovoril z njim, da bi odnesel iz patronaža takšne vtise, ki bi ga zopet privedli nazaj.

Ponudil mu je stol in dolgo sta se menila o bodočnosti patronaža in društva, ki je deloma slo-nelo na Dominiku. Dejal mu je, kako so mladci ponosni, da je bil njihov načelnik in da upajo, da ga bodo kmalu spet videli v svoji sredini... Dal mu je še fotografijo otrok in svojo in se dobre pol ure zamudil z njim, kot bi bil samo on na svetu — pred vrati pa ga je nepotrpežljivo čakalo več ko dvajset delavcev.

Dominik vstane, da bi šel. Župnik mu stisne desnico in ga poljubi, rekoč:

»Naj vas Bog varuje, da se bomo — kakor upam — veseli zopet videli!«

»Res upate?« presenečen vzklikne mladenič.

»Vse je mogoče onemu, ki hoče, zakaj takemu tudi Bog ne bo odrekel svoje milosti.«

Dominik poklekne sredi prašne dvorane in za-prosi blagoslova.

»Iz vsega srca vam dajem blagoslov!« ganjen odvrne župnik. »Naj pade kakor seme v dobro zemljo, da bo s Kristusovo pomočjo najbogateje ob-rodilo!«...

Nato ga je pospremil skozi razmočeno dvorišče do ograje, ki so jo zapirala lesena vrata. Tu sta se še zadnjikrat objela in si poslednjič segla v roke... Težka vrata so se zaprla in ju ločila — morebiti za vedno?...

Dominik je za hipec obstal v ozki temni ulici. Kar težko mu je postalo, ko se je spomnil, da za-

pušča takšno revščino, ki ga je ovijala s svojo senco in ga zadrževala in priklepala nase. Kdaj in kako bo spet našel svoj patronaž, kjer je preživel najlepše in najsrečnejše trenutke svojega življenja? ...

S težkim srcem se obrne in krene proti cestni svetilki, kar zasliši za seboj slaboten glas. Ozre se nazaj in zagleda starikavo ženico, ki ga prijazno nagovori:

»Dober večer, gospod Dominik! ... Že zadnjič sem vas nekoč videla, pred kakšnimi štirinajstimi dnevi, pa se vas nisem upala nagovoriti, ker sem se ravno vračala iz pralnice ... Saj me poznate, kajne? Takrat ste govorili z menoj, ko sem prišla na kolodvor s svojim vnukom, saj veste, no, z onim dečkom, ki mu pravijo 'velikan' in ki brez vas nikdar ne bi bil videl Marmousetsjev ... Oh, ko bi vedeli, kako srečni smo, da vas imamo ... Sam Bog vas pošilja k nam« ...

Starka je s svojimi uvelimi rokami ujela Dominikovo desnico in mu jo — kakor se mu je zdelo — celo poljubila, kot so nekoč reveži ponižno objemali roke predobrega Kristusa ...

Pet in dvajseto poglavje.

Dominik je kmalu zašel v ono vsakdanje, površno in plehko življenje, kakršno živijo ljudje najvišjih krogov. Vesoljni svet mora služiti njihovim zabavam in samopašnemu veseljačenju, da od same preobjedenosti komaj še pokusijo vsako naslado, ostanke pa prepustijo svojim spremljevalcem.

Yholdyjevi so se vso pot vozili z brzovlakom in sicer v spalnih vagonih, prenočevali v razkošnih hotelih in izbirali najlepše parnike. Iz Marseilleja so odpotovali ob enajstih, prej pa so seveda morali stopiti še k Bassoju na ribjo juho, ki sicer nikogar ni posebno mikala, le ujec ni dal miru, samo da bi videli, koliko slastnejša je juha, ki jo on kuha.

Ko so dospeli v Bastijo, so kupili nekaj mezgov, katere pa so morali v Ajacciju zopet prodati, ker so se obrnili proti Tunisu.

Patronaž je postajal čedalje manjši in oddaljenejši, njegova podoba je vedno bolj izginjala v meglo.

Vozili so se neprenehoma. Med potjo so zadeli na premnogo onih neizogibnih — zdaj veselih zdaj neprijetnih — dogodljajev, brez katerih ni nikoli na potovanju in ki jih človek ne more precej pozabiti. Ti doživljaji so kakor jata psov preganjali svet spomin in vzvišene misli, o katerih je sanjal Dominik in ki jih je želel obvarovati.

Yholdyjevega vodnika so zelo bolele oči; včasih je bilo krivo žgoče korziško solnce, ki je razbelilo peščene ceste, včasih žganje, brez katerega ni mogel živeti; včasih pa tudi oboje. Hitro so segli v zaboj z zdravili in »Hamamelis virginica«, katere nekaj kapljic mu je Dominik brizgnil v oči, se je izkazala kot izvrstno zdravilo. Drugi dan je bil možakar po navadi zdrav ko riba.

Zato ni nič čudnega, če je v očeh tega vodnika Dominik kmalu postal slaven pariški zdravnik. To se je hitro razletelo po vsej Korziki, da so mladeniča nepretrgoma nadlegovali z raznimi vprašanji, ki bi nanje vedel odgovoriti komaj izkušen zdravnik.

Nekoč ni radi tega celo noč zatisnil očesa. Prišli so v mestece Calanches de Piama. Ko se zberejo pri večerji, mu ujec med glasnim grohotom pove, kakšen pomenek je slišal v kuhinji.

»To bi bila pa res sreča za Picciolovko,« je dejala gospodinja, »če bi nocoj rodila svojega otročiča, ko je še ta mladi pariški zdravnik tukaj!« ...

»Ljubi moj Dominik!« je hreščal ujec, »če bo sila, boš pač moral iti, četudi se odpravljaš v semenišče ... Saj veš, da na Korziki ne poznajo šale. Tukaj vlada strašna jeza in krvavo maščevanje!«

Dominik je hotel takoj odriniti, dasiprav se je že mračilo. Vodnik pa mu je naznanil, da se je mezeg zbosil in da se mu je pretrgal jermen;

dokler živali ne podkujejo in jermena ne sešijejo, ne morejo naprej. Spoznal je, da je vodnik to nalašč napravil, in je nazadnje — dasi zelo nerad — ostal, ko je sprevidel, da ni moči ničesar prenarediti... K sreči pa je bila Picciolovka toliko pametna, da ni nikogar klicala k sebi.

Štirinajst dni so že bili na potu. Vsak dan so doživeli kaj novega in veselega. Slika patronaža se je zmerom bolj odmikala in se zavijala v pozabo. Kdaj pa kdaj je Dominik sicer kupil kakšno razglednico in jo poslal župniku in odraslim članom patronaža, čeprav ni vedel, kaj bi jim pisal. Sram ga je bilo, da bi jim pel o solncu in veselju, ko se morajo revčki potikati po Montmartreskih uličicah in po Championnetskih luknjah.

Dominikova mati, ki je bila v Parizu tako slabo, da ni mogla niti s postelje, se sedaj niti zmenila ni za ves trud in napor. Nikoli ni potožila, da bi bila količkaj utrujena ali zmučena. Veselje jo je prešinjalo, ko je videla, da je sin slednjič vendarle svoboden in vesel in da ne more misliti na patronaž in na župnika, ki ga ne bo mogel več vznemirjati s svojimi neumnimi nazori. Tudi pred njegovimi pismi bo zdaj menda mir!

Dominik pa, ki je moral voditi vso družbo, je imel toliko skrbi in dela, da je bil vsak večer docela izčrpan in utrujen. V takih razmerah mu pač ni bilo mogoče, da bi posebej skrbel še za svoje lastno notranje življenje, kot mu je bil naročil župnik. In vendar bi mu bilo moglo samo takšno življenje čuvati in — kdo ve? — morebiti tudi ohraniti poklic.

Zapustili so Korziko, ki se jim je videla preveč pusta in dolgočasna, in odpluli proti Tunisu... Bilo je že v adventu, ko se po cerkvah začnejo mnogoštevilne pridige. V tuniški stolnici je tedaj pridigal neki slaven govornik... Mati in ujec sta skrbno vse tako naravnala, da Dominik ne bi mogel k nobeni pridigi. Dan za dnem so prirejali izlete v puščavo in v druge bolj ali manj važne kraje, kakršnih je polna ondotna staroslavna afriška dežela.

Zdaj so obiskali Bardo, drugič so se ogledali Kartago in njene razvaline iz rimskih časov.

Za božič so krenili proti jugu do Kairuana. Pot jih je vedla po peščeni stezi, o kateri pravi Salust,¹ da je bila nekdanj lepa in široka cesta; ob njej so stale krasne vile, ki so se skrivale med pomarančnimi in limonovimi nasadi... Prihrul je Turek... Omiko so živo zakopali v grob, dasiprav jo je solnce ves čas poljubljalo na čelo in klicalo k življenju.

Yholdyjeva gospa se je nenadoma vnela za starine. Kupovala je stare svetinje, ki so bile kovane — v Berlinu! Ko so jo delavci zagledali na razvalinah, so zasuli svetinje v pesek, nato pa so jih — kakor da bi slučajno zadeli nanje — odkrili pred njenimi očmi... V nekem arabskem hlevu so iztaknili celo kip iz belega marmorja, ki so ga konjarji imeli za jasli, ker je bil zadaj izdolben kakor žleb. Dominik je imel ves teden delo z njim, ker ga je mati seveda kupila, da si ga bo dala postaviti doma v Parizu v vežo, da jo bo vedno spominjal dvoboja z župnikom Firminom... Saj je ves čas edino na to mislila, no, radi tega je sploh šla na potovanje.

Dominik je bil vedno enako zaprežen; ni imel časa niti čitati niti pisati, kaj šele, da bi se v miru zbral in premišljal! Zdelo se mu je, da se je vse zarotilo proti njemu in da prav vsi gledajo, da ne bi bil niti za trenutek sam ali brez dela. Nikomur še na misel ni prišlo, koliko opravkov in težav ima, ampak vsi, celo stari posli, so menili, da mora edino on za vse skrbeti; in nazadnje se je še sam vdal.

Kairuan mu je bil silno všeč, ker ni bilo tolikega hrupa in vrvenja; še bolj pa so mu ugajale številne mošeje in čarobno temnomodro nebo, ki se je bočilo nad ravnimi belimi strehami arabskih hiš... Nehote se je spomnil noirmoutrinske vasi

¹ G. C. Salust (86. do 86. pr. Kr.) je bil znamenit rimski zgodovinar in politik.

Vieila, ki je bila ravno tako čisto bela. Kadarkoli jo je že med letom gledal iz »Turkiza«, se mu je zdela kakor kakšna arabska naselbina.

Zato so se tukaj nekoliko dlje pomudili. Dominik je napravil več prav lepih slik, v katere je dobro zajel afriško zemljo in nebo.

Nekega dne je ravno slikal palmov gaj, ko pride k njemu mati in mu dé:

»Veš, Dominik, tvoje slike so zares izvrstne! Kaj, ko bi Presvesovim katero poslal?«

»Mama!«

»Saj ne rečem, da jih pošlji Loliti, marveč Presvesovim.«

»To je pa isto!«

»Kako moreš tako govoriti!... In končno ne vem, zakaj se jih tako bojiš? Menda ne misliš, da bi od njih dobil kugo? Ali niso bili vedno dosti prijazni? Samo ti meniš, da moraš pred vsakim stresati svojo jezavost in kazati svojo nevljudnost!«

Yholdyjeva gospa je čutila, kako ji vstajajo v srcu pritajeni in zadrževani valovi starega maščevanja. Sicer pa je bila taka kot vse ženske, ki samo zahtevajo, in pri tem, ko jim odrečeš zadnjo uslugo, pozabljajo tudi tisoč uslug, ki si jim jih bil že storil.

»Ne maram Loliti vzbujati nikakšnih nad!« odločno odvrne Dominik.

»No, no, no, od tebe se bo kdo česa nadejal, da! Lolita bi morala imeti res jako malo v glavi, če bi se hotela pečati s telebanom, kakršen si ti!... Kako si sploh more tak pustež, ki za nikogar ne mara, domišljati, da drugi Bog ve kako hrepnijo po njem!... Ampak, taka stvar!... Zdaj vidim, da se niti v tej prekrasni deželi ne moreš otresti svojih mežnarskih nazorov... Pa daj meni sliko, ko si sam tako strahopezljiv; jo bom jaz poslala. In na zavoj bomo napisali: »Pošilja gospa Yholdyjeva...« Potem boš menda zadovoljen, kaj?«

Dominik ni odgovoril... Ko pa je zvečer odšel na sprehod, da se malo osveži v nočnem hladu, je mati kratkomalo vzela sliko, ki ji je bila všeč.

Drugi dan jo je ujec odnesel na pošto, prej pa je naslov takole popravil: »Pošilja Dominik Yholdy gospodični Loliti Presvesovi, 'Ker-Mimie', Chaiseski gozd. Noirmoutier. Vendée.«

Ko se je vrnil s pošte, je povedal svakinji, kako je pre naredil naslov; to jo je vendar malo zaskrbelo. Toda ujec jo je hitro potolažil z glasnim krohotom, češ, zakaj pa so sploh šli na tako drago potovanje, če ne prav zato, da iz Dominikovega srca iztrgajo sleherni spomin na župnika Firmina in na oni slavní poklic, ki mu je blodil po glavi... Edino zaradi tega so šli v Afriko in zaradi ničesar drugega! Zato ni treba nič več premišljevati in cincati; čas je, da mu vsilita svojo voljo, saj lastne že tako nima in tudi ni zmožen, da bi jo imel... D zdaj sta ravnala z njim dosti milo in nežno; dosegla nista ničesar. Zategadelj bo potreba strune bolj napeti in krepkeje pritisniti, četudi nekoliko zaškrtajo, in Dominik ne sme v Noirmoutier, dokler popolnoma ne ozdravi!...

Nekoč prinese ujec ves vzradoščen lepo perzijsko preprogo — v Kairuanu izdelujejo velike množine takega blaga —, na kateri je bil v arabščini napisan neki pregovor.

»Rožica, preberite tale arabski pregovor!«

»Kje pa znam arabski?«

»Tudi jaz ne znam, pa mi ga je vodnik prevel. Napis se glasi po naše: *Žena in mož sta kakor žafran in apno. Pa prepreči, da ne bo žafran pobarval apna, če ju deneš drugega k drugemu!*...«

»Kaj hočete s tem reči?«

»Žafran je Lolita, naša Lolitica, ki mora zopet stopiti na pozorišče! Mislim pa, da bo naš drugi napad, ki smo ga bolje pripravili ko prvega, imel tudi boljši uspeh.«

»Upajmo!«

»Kakopa! Samo ne smemo se bati vsake najmanjše stvarce... Sedaj je Dominik v naših rokah in lahko storimo z njim, kar hočemo, ker nima nikogar, da bi ga podpiral. Zdaj je čas! Izrabimo ugodno priliko!«

Pri teh besedah je ujec napel roke in skrivil oglate prste kot bi hotel zagrabití neskončen zaklad.

Mladeníč je kmalu začutil novi napad in zaznal, da se krog okoli njega čedalje bolj zožuje. Sicer se je še vojskoval, toda bil je že zelo utrujen, izmučen.

Nekega večera je zapisal v svoj dnevnik:

»Naveličal sem se loviti in bojevati se za stvar, ki se mi izmika sama od sebe in ki mi jo vsi skušajo iztrgati iz rok.

Bog, ki me je prav gotovo poklical za svojega apostola, je umolknil in molči... Umolknil je v pismih svojega služabnika in molči v mojem srcu... Glede duhovniškega poklica je v moji duši noč, popolna tema in gluhotá...

Potem pa ona... vedno in povsod ona... Lolita! Moja mati mi jo hoče vsiliti, ujec me nagovarja nanjo, sama se mi ponuja... in — ali naj priznam — sam hrepenim po njej! Da, ljubezen in strah pred žrtvami me nagibljeta k njej...

Odkar smo zapustili Pariz, še ni minil dan, da ne bi sanjal o njej, da jo imam poleg sebe in da skupaj občudujeva — saj je vendar takšna umetnica! — prelestne lepote, mimo katerih potujemo... Kako težko je človeku, ko mora sam gledati tolike naravne krasote in nima človeka, ki bi ga razumel in pred katerim bi lahko na glas izpovedal svoje občudovanje nad slavno zgodovino in nad nedopovedljivo lepoto!...

Pred župnikom sem se postavljaj, tukaj se postavljaj, sploh se bom zmerom postavljaj... Toda v meni je nekdo, ki komaj čaka in računa na moj padec ter se že vnaprej neizmerno veseli...

Kaj tedaj? Ali se bom res obrnil od sladkega Kristusa, ki ima besede večnega življenja, da pojdem za ženo, ki je »grenkejša kot smrt«?...

Ali naj odneham in krenem navzdol, ko me vse ovira in mi brani, da bi razpel krila in poletel v solnčne višave, kamor me nebo morebiti še vedno vabi?

O, Bog, usmili se me! Pomagaj mi!...«

Ko je drugi dan hotel iti slikat v »Mošejo mečev«, dnevnika ni bilo nikjer. Popoldne ga je našel v neki omari med obleko; a kako se je začudil, ko je videl, da manjka ona stran, kateri je bil zaupal svojo žalost in gorje. Kako to? Nekdo jo je moral iztrgati! Ali kdo? In čemu?

Tudi ujec je zelo mnogo pisaril in na vse strani pošiljal pisma in razglednice. Zdaj je pisal kakšnemu znancu, drugič prijatelju, Presvesovih seveda tudi ni smel pozabiti! Zapisal je, kar mu je ravno prišlo na misel in nekoč se je Dominik odločno vzdignil, ko je v nekem pismu preveč govoril o njem. Ujec pa je precej prevrgel v šalo, rekoč:

»Samo še eno reci, pa napišem Loliti, da jo objemaš!...«

Dominik je prišel do spoznanja, da bo po vsem tem najbolje, ako sam pošlje v »Ker-Mimie« nekaj razglednic in Presvesovim s hladnimi besedami naznani svoje mnenje, da se bodo vedele ravnati. Ali kako težko je bilo spraviti besede na papir!... In potem je še dva dni nosil razglednice v žepu — tretji dan pa jih ni bilo nikdar nikjer kakor one strani v dnevniku! Zgubil jih je!... Sicer ni nič čudnega, če človek v puščavi kaj zgubi, ko se venomer mestijo sem in tja!...

Razglednice pa se niso zgubile.

V »Ker-Mimie« so dan za dnem prihajale razglednice in pisma, v katerih je Yholdyjeva gospa ponavljala Loliti:

»Ljuba moja Lolitica, lepo Vas prosim, branite se vendar!... Branite svojo srečo!... Branite tudi nas, da, tudi nas!... Vi ste naše edino upanje. Prosim Vas, vrnite mi dušo mojega milega otroka, ki mi ga hočejo duhovniki ukrasti!... Dominik Vas obožuje, a nima poguma, da bi Vam razodel svoje srce; pa saj je ubožec že čisto zmeden!

Neki župnik Firmin mu je nalil tinte v možgane. Zdaj mu z veliko težavo izpiramo to gnusobno tinto, zato nam še Vi pomagajte!... Pišite mu!... Osvojite si še njegove možgane, kakor ste si že njegovo

srce. To sami lahko vidite iz pisem in slik, ki smo Vam jih poslali...«

Ponavljala je razne stavke iz Firminovih pisem, ki sta jih prestregla z ujemem, zlasti onega: »Človek obdrži samo ono, kar neprestano brani in čuva!« V svoji nespameti je šla celo tako daleč, da je rotila Lolito z besedami, ki so se ji vzbudile, ko je čitala ono »zgubljeno« stran iz Dominikovega dnevnika. Takole je pisala: »Usmilite se nas, preljuba moja Lolitica, ki toliko sanjam o Vas, da Vas bom kmalu mogla imenovati svojo hčerko!...«

Dokler je Lolita dobivala pisma samo od ujca in od Yholdyjeve gospe, je ostala zvesta svoji oblubi in se je krotila, kolikor je mogla... Kar prinese poštar prelepo sliko!... Čez nekaj dni zopet dve Dominikovi razglednici... In naposled še pismo, v katerem je bila ona stran iz dnevnika, ki je pričala o njegovi najgloblji in najnežnejši ljubezni.

Če jo torej Dominik res tako silno ljubi, da tega sam sebi ne more več zatajiti, ali ni tudi njena dolžnost, da mu odgovori in mu razkrije svoje srce, ki ji prekipeva od ljubezni?... Da, svobodna dekle je in ima dolžnost in pravico, da se potegne za svojo bodočnost!

Šest in dvajseto poglavje.

Nekega večera, ko so sredi puščave ravno uživali čarobno lepoto narave, prinese poštna karavana veliko pismo za Dominika. Yholdyjeva gospa se ga je zelo razveselila, ker je takoj spoznala, da je od Lolite. Hitro ga spravi v torbico, da ga izroči sinu, ko se bo ponudila najlepša priložnost.

Naši popotniki so sklenili, da se odpravijo od Kairuana na jug do Biskre in Tuggurta. Na ta način se bodo izognili dolgočasni poti ob morski obali, obenem pa bodo videli, kaj se pravi potovati skozi resnično puščavo.

Odpotovali so kajpada s karavano, v kateri so imeli močan puščavski voz in štiri kamele. Yholdyjeva gospa se je sicer nekoliko bala takšnega potovanja; ker pa je vedela, da bo Dominiku zelo po volji, je pozabila vsak strah ob radostni misli, da bo s tem spravila dušo svojega otroka v vrtinec veselja in raztresenosti, kakor devamo v tekočo vodo platno, ki bi iz njega radi izprali grd madež; zato ga še izvijamo in obračamo sem pa tja, da bi solnce sijalo nanj od vseh strani in veter pihal vanj od leve in od desne.

Yholdyjeva gospa je dosegla svoj namen bolj kot je sama pričakovala. Afriška peščina, njeno pastirsko življenje, zanimivi kraji in neslutene krasote, ki mogočno delujejo na človeka, njena slavna zgodovina pa topli dnevi in prijetne noči so čudovito prevzeli mladeničevo dušo.

Vsi so šli veseli na pot. Toda že drugi dan bi bil Dominik kmalu ob glavo. Vstali so ob štirih zjutraj in zložili šatore, da odrinejo. Dominik je hotel prej še fotografirati bedne kamele, ki so se dolgo branile težkega bremena, ki ga bodo morale nositi ves dan po najhujšem solncu. Arabec jim je naprtil najprej za pot potrebne stvari, zatem pa še nekaj praznih zabojev, katere je kmalu pometal nazaj, da bi se živalim zdelo, da jim je olajšal tovor.

Dominik mirno gleda to živahno jutranjo komedijo — kar plane nadenj neki mlad Arabec. Mož se je bil šele pred kratkim oženil pa ga je precej popadla jeza in ljubosumnost, ker je mislil, da hoče Dominik fotografirati njegovo ženo. Če ne bi bilo vodnika, ki je priskočil na pomoč, bi se bilo mladeniču najbrž slabo godilo.

Ko so izvedeli, zakaj je Arabec tako vzkipel, je velel Dominik vodniku, naj možakarju razloži, da je opazoval samo kamele in nikogar drugega. Končno pa mu lahko pove, da je doma v Parizu, kjer so ženske precej drugačne kot njegova ženka, za katero se ni bati, da bi koga očarala s svojo lepoto.

»In to tem manj,« doda ujec, ki je menil, da mora vsaki stvari vršek odtrgati, »ker je ta gospod, moj nečak, zaročen s prelesto deklico, ki ji je ime Lolita.«

Zadnje besede so najbolj razveselile Arabca, katerega je sodba o njegovi ženi pomirila in razkačila obenem.

Nato so nadaljevali potovanje brez vsake nezgode. Pot jih je vodila po izhojenih stezah. Dominik se ni mogel načuditi mirni svečanosti počasnih karavan in solncu, ki se je poigravalo z zlatim prahom, katerega so dvigale karavane, da se je vrtinčil v zraku in se v curkih usipal na zemljo... Najbolj pa se je divil prekrasnim nočem, ki so ga popolnoma prevzele s svojim svetim veličastvom... Solnce je zdrsnilo za obzorje. Zadnji žarki kakor žareča žerjavica zlatijo vrhove gora, po dolini se kakor pajčolan razgrinja vijoličasta senca. V ozračju ne dahne nobena sapica, iznad šotorišča pa se suklja belkast dim naravnost proti steklenemu nebesnemu svodu kakor plamenček sveče sredi velikanskega božjega hrama... V tej pravljичni tišini se je umirilo Dominikovo srce in uživalo neskončno radost.

Po večerji, ko so bili konji in kamele že privezani h kolcem in ko sta se mati in ujec že odpravila k počitku, se je napotil v kraljestvo miru in tihote. Tukaj je šele prav doumel besede svetih knjig: »Samo Bog je velik!...« Začutil je, kako majhen je človek v tej puščavi, katere najmanjši pesek je videl že toliko žaloiger, in kako neznaten je v primeri z neizmernim afriškim nebom, na katerem natančno vidiš vsako zvezdico ko na dlani...

V mladeničevi duši se je prebujalo neko skrivnostno občutje in ljubezen do vsevišnjega Boga.

Kako velik je Bog!... Kako lep je Bog!... Kako mogočen je Bog!...

Kako srečni in blaženi so vsi oni, ki se mu brez pridržka posvetijo in mu žrtvujejo svoje življenje od prvega trenutka svoje zavesti, dokler jim ne ugasne življenje dan...

Vse drugo je slepilo in prevara.

Kaj je najmočnejši mož ali najbolj očarljiva ženska proti večnemu Bitju, ki je igraje vrglo v vsemir toliko lepote!

Dominika presune neskončno spoštovanje, odkrije se in pod milim nebom, sredi neizmerne puščave, začne na glas moliti. Vsaka beseda je imela tukaj svoj posebni pomen, ki ga dotlej ni poznal.

»Oče naš...« Isti vseмогоčni Bog, ki bi ga lahko zdrobil v solnčni prah, je njegov oče!...

»Kateri si v nebesih...« Kako nedosegljivo in nedoumno krasna morajo biti nebesa, kjer prebiva Bog, čisti duh, če je že to stvarno nebo tako čudovito lepo!...

»Posvečeno bodi tvoje ime... pridi k nam tvoje kraljestvo... zgodi se tvoja volja kakor v nebesih tako na zemlji...« Skrivnost človeške svobode! Sam Bog dopušča, da se človeški črv upira njegovi moči, ker noče, da bi ga slavila samo mrtva snov ali živa pa nesvobodna stvar, ampak tudi reven človeški otrok, ki ga vodi edino vera... Ta slabotna stvar torej lahko sprejme ali pa odbije Resnico! Z drugimi besedami bi se to reklo, da vseмогоčni Bog na zemlji ne stori, kar hoče...

Tudi on, Dominik, je žalosten dokaz za to!... Bog ga je hotel zase, popolnoma zase!... Kljub temu se še zdaj ni odločil za tega predobrega Gospoda! Stvar se upira Stvarniku, čeprav se mu obenem misli žrtvovati.

Zakaj?

Zato, ker sovražnik v temi nastavlja svoje zanke, seje ljuljko in plevel in prišepetava besede, ki ga pomehkužijo in delijo...

Pa bo vendar premagal tega skritega sovražnika! Premagal ga bo, to prisega, prisega pod jasnim in zvezdnatim arabskim nebom... Da, uresničil bo svoje davne sanje in pomogel Večnemu do zmage na zemlji. Pomagal bo Bogu! Ničeva stvar bo pomagala Bitju vseh bitij!...

In v noči, ki je objemala vse stvarstvo, vzdigne Dominik slabotne roke proti nebu in jih ponudi v službo svojemu Stvarniku...

»Daj nam danes naš vsakdanji kruh...« Kako je Dominik razvajan! Bog mu ni dal le kruha, ampak še toliko drugih stvari. Kako zelo mora biti hvaležen Njemu, kateri mu naklanja toliko telesnih in duhovnih užitkov, ki si jih večina ljudi ne more privoščiti; pa kakšno odgovornost ima radi tega!...

»Odpusti nam naše dolge, kakor tudi mi odpuščamo svojim dolžnikom...« Da bi se ga Bog že vendar usmilil!... On odpušča materi in uju, ki ne vesta... ki sta mu gotovo prizadela mnogo hudega, toda po njunem naziranju in po njuni človeški ljubezni...

»In ne vodi nas v skušnjava, temveč reši nas hudega. Amen.«... Oh, skušnjava, skušnjava, ki ga spremlja že od prvega hipa, ko se je v njem zganil glas poklica, kakor oni črvi, ki se naselijo v jabolku že ob cvetju... Najhujše je pa to, da skušnjava ni tako ostudna, da bi človeka odbijala že s svojo odurnostjo, marveč je na las podobna skušnjavi onega bogatega mladeniča v evangeliju, ki ga je Bog vabil k popolnosti in ki ni imel poguma, da bi šel za Njim... To je bila skušnjava, ki ga je vlekla k lagodnemu meščanskemu življenju, k ženi, do katere ima popolno pravico, kateri pa se hoče odreči radi višjega vzora... O, kdo me bo rešil njenega žela in njenih strastnih objemov!?... Kdo mi bo pomogel, da se znebim tega strahotnega oklepa, ki me duši in davi!... Kako naj odprem svoje srce in v njem s temi slabotnimi očmi, v katerih mi še migota lesk srebrnih zvezd, zazrem nežno in ljubljeno podobo, da jo s silo iztrgam ter jo darujem, darujem kratkotrajno lepoto na žrtveniku večne Lepote!...

Dominik je stal sam sredi grobne tišine, v neizmerni samoti. Zdelo se mu je, da se njegova molitev zmagoslavno dviga proti razpetemu nebesnemu oboku. Lolita mu ničesar več ne pomeni, zakaj ne le, da je ne ljubi, marveč ga je celo popadla togota ob misli, da mu takšno ničè hoče zastavljati pot k vzorom. Sovraštvo nad preteklostjo in strah pred prihodnostjo sta ga tako prevzela, da

je v duhu z vso močjo gazil po tej oviri, da jo do-
cela stre in uniči. Dobro pa se je zavedal, da, žal,
to poteptano ničè jutri zopet lahko popolnoma za-
vlada nad njim!... Kaj pa potem?

Ubogi mladenič iznova dvigne roke proti nebu,
odkoder so ga hladno gledale svetle zvezde, in še
enkrat na glas zaprosi: »In ne vodi nas v skušnjava,
temveč reši nas hudega. Amen!«

Za Dominika je bilo tedaj to hudo Lolita.

Nekega večera je zopet tako molil in se počasi
vračal v svoj nizki in pisani šator. Ogenj sredi ta-
borišča je dogoreval in se mu je videl kakor ne-
znatna zvezdica, ki jo je ugledal potem, ko se je
nagledal pravih in resničnih nebesnih zvezd...
Sicer je imela tudi ta pozemeljska zvezdica svojo
lepoto in mikavnost kakor druge zvezde svoje mo-
gočno veličastvo. Spotoma je potrepljal po grivi
mladega konjička, ki je iztegnil vrat k njemu, kakor
da je željan ljubezni, in stopil pod šator.

Vodnik je že bil naredil postelj. Svetilko je
bil obesil na kamelino sedlo, da je prav dobro sve-
tila po vsem šatoru in je Dominik lahko zapazil
belo pismo z ozkim modrim robom.

Mladenič je prvi hip mislil, da se mu sanja, da
ga vara kakšna prikazen ali puščavski prividi. Ali
čim natančneje je gledal pismo, tem bolj znana se
mu je zdela pisava, spoznal je pečat iz Noirmoutier-
ja, na zadnji strani pa je videl naslikana celo vratca,
okoli katerih se opleta cvetoča divja trta — takšna
so bila vrata pri vili »Ker-Mimie«!

To je bil sovražnikov odgovor na njegovo mo-
litev... Boj se je nanovo začel... V Dominiku se
zgane divja misel, da pisma sploh ne bi čital,
ampak bi ga na mestu raztrgal in sežgal! Takšna
je bila prva misel.

Kaj pa potem?... Kaj potem?...

Kdo ve, kaj je lahko v pismu?... Če mu je
Lolita pisala, je že morala imeti kakšen važen
vzrok, ki ne izvira iz ljubezni, ko se je dozdej
obnašala tako hladno in se je vedno držala ob
strani.

Saj je tudi on njej večkrat pisal iz podobnih vzrokov! Morebiti mu to pismo prinaša zaželeno svobodo? ... Morda mu Lolita naznanja, da se je zaročila z drugim? ... Mogoče? ... Mogoče? ...

Medtem ko so se vrstili razni »morebiti«, »morda« in »mogoče«, je Dominik nezavedno odprl ovoj in zagledal stebelce mimoze. Popki se še niso bili razcveteli in kmalu bi se bil usul iz njih zlati prah, ki so ga bili cvetovi polni.

Nato mladenič počasi odpre pismo, vzame cvetlico in jo ogleduje. Potem razgrne list in čita:

»Kako naj pišem o vsakdanjih stvareh, ko mi duša kar drhti od ljubljenih misli!

Zakaj roka ne more napisati besed, ki jih narokuje srce?

Oh, srčna hvala Vam, da ste prvi vzdignili kamen z mojega groba ... da ste me poklicali k luči in v življenje! ...

Ko bi vedeli, kako sem preživela zadnje tri mesece! Ko bi vedeli, kaj sem trpela ponoči in podnevi! To ni bilo življenje, ampak umiranje!

Sedaj hočem vse pozabiti.

Nočem se več spominjati bridkosti in bolečin, ki ste mi jih bili prizadeli, zakaj danes ste me čudovito osrečili.

Da, zdaj sem srečna, neskončno srečna! ...

Vašo prekrasno sliko, ki ste mi jo poslali, sem odnesla k Perrinu, da jo dene v okvir. Spremljala me je po stezicah našega gozdčka, ki je tudi Vam znan in ki ga oba ljubiva ... Zdelo se mi je, da ste Vi poleg mene, da sem Vas zopet našla in da Vas nikoli več ne bom izgubila!

V mojem srcu raja nedopovedljiva sreča in radost ...

Ničesar drugega ne vidim kakor srečo, srečo, nepopisno srečo ...

Ne maram se ji upirati, ampak se ji hočem popolnoma prepustiti, da me prevzame, zaziblje v pozabo in pregrne s svojo sladko omamo ... Čutim, kako me obliva in poživilja s svojo vonjavo in kako mi daje moči, da me ne stre težka bolečina, ker

ste se ločili od mene! ... Oh, zakaj me mučite s svojo odsotnostjo? ... Pridite, pridite! ... Življenje je tako kratko! ...

V nadi, da se kmalu zopet snideva, se docela vdam sladki omami ...

Dominik, ljubim Vas ... Oh, kako Vas ljubim!

Lolita.

Drugo jutro je vodnik navsezgodaj stopil v Dominikov šotor in našel mladeniča popolnoma oblečenega na postelji. Glavo je bil zaril v dlani, kot bi bil jokal. Vodniku se je zdelo, da je videl pri njegovem zglavju tudi majhno fotografijo.

Dominik ni vodnika niti videl niti slišal.

Služabnik je spustil zaveso pri vhodu v šotor in nalahko odšel, mrmraje v svojem turškem jeziku: »Nesreča prihaja nad to hišo!«

Sedem in dvajseto poglavje.

Naslednjega dne — bili so v Biskri — se je Yholdyjeva gospa močno čudila in strmela, ko je stopil Dominik v njeno sobo in dejal:

»Mama, nikar se več ne vojskujte proti meni! Povejte uju, naj me za božjo voljo dalje ne muči! Mislim, da bo že dovolj potovanja in najrajši bi videl, ko bi niti ne šli prav do Tuggurta ... Vrnimo se v Noirmoutier! Upam, da bomo prišli tjakaj ravno, ko bodo cvetele mimoze ... Potem pa vas bom prosil, da stopite v ‚Ker-Mimie‘ in zaprosite Lolitine roke.«

Yholdyjeva gospa se je morala nasloniti na zid. Začutila je sunek v srce kakor pred dobrim letom — samo da je bil ta ravno nasproten onemu — ko ji je bil meseca maja izjavil Dominik:

»Človek nič ne ve, kaj lahko še pride!«

Pa je tako prišlo!

Dobila je nazaj svojega ukradenega sina, izvojevala si ga je v najhujšem boju, ko je že mislila, da je bitka zgubljena in ko je z grozo gledala, kako

se bliža dan povračila. Sedaj pa je celo sam prišel in priznal svoj poraz!

Razprostrla je roke in mu padla okoli vratu, jokala in se smejala... Oj, župnik Firmin, sedaj ti je odklenkalo!... Verige so pretrgane in konec je suženjstva!...

»Preljubi otrok!... Srčno ljubljeni Dominiček! Kako srečna sem pri tebi, oh, neskončno srečna! In tvoj stari ujec!... Pa v Noirmoutierju! Ti nam odpiráš studenec sreče in veselja, ki zaliva naše duše, duše, ki te neizmerno ljubijo!... Oh, hvala ti, ljubi Bog, hvala ti!«

V hotelu sredi puščave Sahare ni bilo ne konca ne kraja rajanja in veselih pa hrupnih pomenkov, ki so se nadaljevali pozno v noč. Tako jih je bil prevzel nepričakovani preobrat.

Samo Dominik je bil tih in resen sredi splošnega veselja.

To pa ni nikogar niti najmanj skrbelo.

Ubogi mladenič! Kakšne notranje težave in boje je moral prebiti! Saj je bil zares podoben utopljenču, ki je že gledal smrti v obraz in je bil od tega še ves strt!

Vsi so se trudili, da bi ga razvedrili in razveselili.

Premagoval se je in se skušal včasih vsaj na zunaj nasmehniti. Toda videlo se je, da je vse veselje samo narejeno in da mu ne prihaja iz srca, zakaj v globini svoje duše je bil tih in obupan. Prazno in topo je strmel predse in z grozo gledal sam vase.

Kaj je rekel včeraj!... Kaj je storil!...

Ali je potemtakem resnica, da nas kdaj pa kdaj zagradi nekakšna vrtoglavica, ki nas trešči na nepričakovano obalo kakor listič z drevesa?

Ali je potemtakem resnica, da moč naše volje, na katero smo upravičeno ponosni, nekatera čuvstva uničijo kakor močan ogenj košček voska?

Ali je potemtakem resnica, da se nekega jutra človek prime za glavo in se zavzet vpraša:

»Ali sem še oni nesrečnež, kot sem bil včeraj?«

Kako nenadoma ga je razburilo Lolitino pismo, ali kako ga je raznežilo!

Nenadoma?

Ali res nenadoma?

Spomnil se je, kako se je v preteklem mesecu v tuniškem pristanišču nenadoma potopila neka ladja.

Potopila se je ravno opoldne, ko je bilo morje mirno in gladko in se ni zganil niti najmanjši vetrič.

Vsem se je čudno zdelo, kako se more v takšnem času in vremenu potopiti ladja, edino kapitan je molčal, ker je vedel, da so ladjo razjedli črvi.

Ali bi se temu njegovemu preobratu, temu padcu, kateremu se je sam tako čudil, čudil tudi župnik Firmin?

Pa se je spomnil, da mu je zadnji večer župnik govoril docela drugače ko ponavadi. Njegove besede niso bile več tako preproste in odkrite kakor včasih, ko sta si govorila iz srca v srce, ampak nekam previdne in hladne; tako govorimo s slabotnimi in bolnimi, ki bi jih trda beseda preveč zadela in ki ne morejo prenesti gole in popolne resnice.

Z njim je torej končano?

Vse prelepe sanje ležijo pred njim na tleh kakor čist in prozoren kristal, ki ga je pravkar zdrobil nepričakovan udarec, da ga nikdar nihče več ne bo mogel zložiti, kakor je bil prej — — —

Zbogom solnčne poti, ki vodijo v sinje višave za najkrasnejšimi dušami, ki so videle svet, pa se jim ni zdel vreden njihovih želja in hrepenenj...

Zbogom organizacije, kamor stopiš z opasnimi ledji in s plamtečim srcem, ki gori edino le zanje... Zbogom Kristusov klic, ki nas vabi kvišku: »Ako hočeš biti popoln, pojdi, prodaj, kar imaš, in daj ubogim in imel boš zaklad v nebesih; potem pridi in hodi za menoj!... Kdor svojega očeta ali svojo mater ali ženo ljubi bolj kakor mene, mene ni vreden!...«

On ga ni bil vreden!

Bil je popolnoma prost, pa se je vdal Loliti, ki z njo niti zaročen še ni bil!

Deklica iz »Ker-Mimie« je pregnala Kristusa in se polastila njegovega mesta, prvega mesta v mladeničevi duši!

Kristus, veliki Bog, naj ima drobtine, ki so še ostale!...

Kako žalostno je, kadar stvar prežene Stvarnika in zavzame njegov prostor!...

Okrog Dominika se je vse vedno bolj radovalo in veselilo. Niso mogli dalje strpeti sredi afriške peščine, potovanje se jim je zazdelo predolgo, vročina v Biskri neznosna in voda nezdrava.

Odšli so še k spomeniku kardinala Lavigerieja, ki je na pragu puščave z obema rokama z veličastno kretnjo zasajal križ v afriško zemljo.

Ujec je pripomnil, da se mu vidi, kot bi mož mahal s krampom.

V Dominiku se je zganila misel, da nima več prostih obeh rok, in pogled na žarečo moč požrtvovalnega apostola ga je navdal z novo bolečino.

Ko so si spomenik od vseh strani dobro ogledali, so bili vsi mnenja, da se vrnejo proti morju.

Namen potovanja je bil dosežen.

Klicala jih je Lolita.

Sedaj je bila ona njihova kraljica!

Po enoletnem boju je stala kot zmagovalka na nevidnem bojnem polju sredi strašnih razvalin, na katerih so jokali angeli nad uničenimi prelepimi sanjami, ki so jih bili mladeniču sami vdahnili.

Vrnili so se zelo hitro.

Ker je bilo že sredi februarja, ni vozila ladja iz Pornica. Zategadelj so se obrnili proti Noirmoutierju skozi Challans in Fromentineo.

Ob oseki so se prepeljali po produ Goa. Najeli so si lep avtomobil in se imenitno vozili mimo številnih kmečkih voz, ki so jih dohitevali in prehitevali,

da je blato švrkalo na vse strani... Leteli so proti mladi boginji, ki naj bi jih pričakovala na koncu poti, da se ji pokloni premagani Dominik.

Mladenič je med vožnjo po produ motril sive valove in mislil na ono žalostno noč, ko je kot trenuten zmagovalec popolnoma sam korakal po tej poti. Grozotna in nesrečna noč, ki mu nikdar ne pojde iz spomina njena tolažilna žalost!... Če bi ga sedaj srečali oni cigani, ki jih je bil videl pred letom, ko je bled in potrft tod gazil blato, ga najbrž ne bi več spoznali, ker se je že toliko spremenil.

Zares, zdaj ni bil več oni Dominik kot pred letom.

Takrat je stopal tod kot zmagovalec, dasiprav nemiren in osamljen... Premagal je najljutejšo človeško skušnjavo, ker mu je bilo tako rekoč dovoljeno, da ji podleže... Da, kot zmagovalec, kakor vitez z vencem okoli glave je tedaj stopal naproti svojemu vzoru in svojim prelepim sanjam.

Sedaj pa... Četudi se vozi v lepem avtomobilu, četudi mu leži na kolenih deset tisoč frankov vreden površnik in četudi je na videz prav srečen — a samo na videz — se vrača kot premaganec... Toda ni bil premagan, ker ga je premamila čutnost ali premotila razigranost in preveliko navdušenje, ampak ker se mu je zlomila volja!...

Nekako sredi poti so srečali Moizeauja, starega kočijaža z otoka, ki jim je zaklical, da jih na koncu proda pričakujeta ljubezniva gospa in gospodična iz »Ker-Mimie«...

Res so takoj potem zagledali v daljavi, kjer se je končavala pot, neko svetlo stvar, ki se je blesketala iz blatnega in mlakužastega proda. Ujec hitro seže po daljnogledu in vzklikne:

»To je Presvesova angleška kočija!... Tudi Lolito razločim in njeno mamo... Poglej še ti, dragi Dominik!«

Mladenič vzame daljnogled.

Kmalu ugleda Lolito... Njena mati je sedela v kočiji in držala za povodce. Deklica je stala na vrhu grička, na katerem je sameval star lesen križ, ki so ga bili razdejali morski viharji.

Lolita, mlado dekle, polno življenja — zraven pa star, polomljen križ!... Dominiku se je zdelo, kot da v tem gleda podobo svojega in Lolitinega življenja.

Medtem so privozili iz blata in mlakuž. Po valovitem produ je vozač hitreje spustil avtomobil. Ujec in mati sta molčala in se ozirala na Dominika, ki ni odmaknil daljnogleda od oči; a na njegovem prepadenem obrazu nista mogla ničesar razbrati.

Slednjič se je svetla pika premaknila... Spoznali sta njihov avtomobil!

Sedaj so že s prostim očesom videli, kako je deklica odskakljala po griču, šinila v kočijo in poglala konja na prod.

Od druge strani je pridrvel avtomobil in obe družini sta se srečali sredi vode. Brez vsake besede so si podali roke, zakaj velika bolečina in velika radost sta nemi, tukaj pa je bila i bolečina i radost.

Ko so prišli s proda, so ustavili vozili in peš nadaljevali pot. Ujec je bil zelo dobre volje, ker je tu našel nekega svojega mornarja iz Gueriniere, ki je z zavihanimi rdečimi hlačami in bos stal v vodi in z nožem v roki trgal školjke s skal ter jih z veliko slastjo kar žive jedel.

Mamici sta se veselo objeli...

Dominik in Lolita sta stopala ob s travo zaraslem jarku; oba sta molčala.

Ozračje je bilo mehko in soparno. Objela jih je prava noirmoutrinska pomlad, ki je s svojo kipečo lepoto in milobo oblivala ravna polja, slana močvirja in vso žalobno sivino blatnega obrežja...

Krila barbatreskih in gueriniereskih mlinov na veter so se živahno sukala pod bleščečim solncem, kot da kličejo Dominika in Lolito, rekoč:

Pridita! Pridita! Pa hitro! ... Koliko mesecev vaju že pričakujemo!

Mlada pa sta skočila v angleško kočijo ...

Dominik vzame v eno roko vajeti, drugo pa prepusti Lolitini ročici, ki je tako dolgo željno čakala nanj.

»Ali sanjam? ...« je šepetala Lolita in upirala oči sedaj v Dominika, sedaj nekam predse. »Ali zares sedim poleg vas in gledam to prelepo pomladansko jutro? ... In prav tesno pri vas sedim, pri vas, ki sem že mislila, da sem vas za vedno izgubila?! ...«

Solze veselja in sreče so ji priklile v oči in se ji sipale v roke, s katerih je bila snela rokavice.

Prav nič ni zadrževala svojih solz.

Dominik je bil globoko ganjen. Pogledal jo je in se zazrl v njene rosne oči, ona pa mu je naslonila glavo na ramo in božajoče dejala:

»Torej je konec strašnih sanj? ... Menda mi vendar ne razpenjate kril, da bi mi jih potem docela strli? ...«

»Konec, Lolita! ... Vse je končano! ...«

»Oh, hvala vam, hvala! ... Kako sem srečna! Kako neizmerno srečna! ...«

Z morja je potegnil vetrič in jima pomešal dih in lase ...

V zraku je plavalo nevidno ljubkovanje ...

Celo noirmoutrinski zvonik, ki je bil že marsikaj videl, se je nekam vzdignil kakor stari oče, ki od daleč, prav od daleč gleda na svoje vnuke, kateri se vračajo z daljnega potovanja.

Mali ponij iz »Ker-Mimie« je veselo stresal lepo grivo.

Stari ribiči, ki so bili namenjeni k svojim ladjam, so se ustavljali, ko so srečavali Dominika in Lolito, ki sta stopala drug ob drugem in brez besede strmela v brezbrežje ...

»Vidiš, takole gre sreča!« je pripomnil nekdo v svojem noirmoutrinskem narečju in se na ves glas zasmel, da se mu je nategnilo zagorelo lice.

Osem in dvajseto poglavje

Kdor ni videl na lastne oči in kdor sam ni doživel pomladi v Noirmoutierju, ne more niti sluttiti lepote, poezije in nedopovedljive miline, ki se razliva spomladi po Chaiseskem gozdu.

V tako pomlad je prišel Dominik, ki mu je duša še krvavela od boja in poraza.

Popolnoma se je prepustil sladki omami, kot bi se vrgel v kopel, dišečo po pozabi.

V duši pa mu je klical neki glas:

»Ko si že vzel trideset srebrnikov, se vsaj okoristi z njimi!«

»Saj se tudi hočem!« je v obupu odgovoril sam pri sebi.

In tako je storil.

Župnik Firmin ali kateri drug prijatelj iz patronaža mu niti na misel ni prišel več. Ves čas, kar so bili na potovanju, ni dobil ne enega pisma! Ali mu je župnik sploh kaj pisal? ... Ni bil pisal?

Ako bi se obrnil na ujca, bi mu gotovo tudi sedaj znal razjasniti zadevo. Sicer pa to ne bi bilo ničesar predrugačilo; zato je bilo Dominiku še ljubše, da ne ve, kako je prav za prav. Kaj bi si toliko prizadeval oživiti to, kar bo tako in tako moralo umreti!

Naselili so se zopet v svojem starem »Turkizu«. Dominik je našel svojo sobico še prav takšno, kakršno je bil pustil pred letom po onem begu, ki ga je sedaj hotel pozabiti. Vila, katere lastnica je bila prijazna in dobrodušna gospodična Julija, je bila zunaj in znotraj okusno opremljena in je stala ponosno kakor kakšen srednjeveški gradič ter pričakovala svoje goste.

Gozd pa je bil nepopisno lep.

Zelene stezice so bile nedotaknjene in deviško sveže, ker ni bilo onih izletnikov, ki poleti v celih jatah prihajajo z dopoldansko ladjo. Tedaj ladja še ni vozila in je vladal na otoku res čudovit mir in skrivnostna tihota, ki je ni motil hrupni svet.

Bori in jelke, vedno zeleni in navadni hrasti, palme in lovorji, tamariske in eukalipti so pognali nove temnozelene žametaste lističe, dišeče in živopisane mimoze pa so ob lahnem vetru z morja na vso to bogatijo sipale svoje prozorne zlate bisere. Ob takem pogledu si na mah doumel, zakaj so nekoč imenovali ta kotiček zemlje Erosov otok ali otok ljubezni.

Morje si videl od vseh strani in z vsakega ovinka v drevoredu. Zdaj se je prikazovalo v sinji modrini, ki je bila čistejša in prozornejša kot jasno nebo, zdaj zopet temnozeleno kakor vedno zeleni hrasti. Skoraj vse dni se ni vzdignil niti najmanjši valček, da je bil zares krasen pogled na negibno morsko ravan, ki je ležala pred očmi kakor velikansko čarobno zrcalo. Človek bi noč in dan stal na souzeauxjski obali ali ob votlini sv. Filiberta in gledal in gledal in užival...

Če pa si želel še več miru, ti ni bilo treba iti dlje kot do Pelaveja. Lepa pot vodi mimo razvalin trdnjave sv. Petra, kjer zaviješ v smrekov gozdiček, v katerega so se prihajale poleti igrat Chaillotske gojenke, ki so jih vodile sestre sv. Modrosti.

To je bila prava cvetoča in dišeča puščava. Niti ribiča nisi srečal.

Sredi visokih smrek so se liki pisane rute razgrinjale cvetoče livade, po katerih so se pasli osličji in žrebeta. Spodaj v daljavi se je risala v zrak podoba noirmoutrinske cerkve pa slikovite in zastavne trdnjave, ki je bila videti kakor da hoče pričati, kako ravno človek premnogokrat meče krvavo senco na najlepšo pokrajino.

Dominik in Lolita se nista mogla nagledati prerajajoče se narave. Vneto sta se sprehajala po otoku, ki sta ga imela že docela za svojega in ki sta na njem poznala sleherno stezico. Ni ga bilo jutra, da ne bi bila na oni svoji ravnici, kjer sta nekoč videla »duhove« in nad katero ponosno kraljuje Gauthierjev stolp.

Tukaj sta prvič drug drugemu šepetaje razkrila svoje srce... Tukaj se je Lolita nekega ve-

čera onesvestila v Dominikovih rokah... Tukaj je vse govorilo o strašnih urah, ki sta jih morala pretrpeti... Tukaj je Dominik tako proseče rotil Lolito:

»Pozabi me!...«

Toda ona ni pozabila svojega Dominika! Ni hotela prenesti težke žrtve in kdo ve, ali bi jo vobče mogla prenesti, četudi bi bila nanjo pripravljena? Katere srce pa more pozabiti dan, ko se je tesno objelo in za vedno združilo z drugim ljubečim srcem?...

Dominik je sodil, da »ni mogoče«.

V njem samem pa so se oglašali oddaljeni glasovi, ki so mu šepetali, da v resnici ni moči pozabiti nobenega vročega objema, najmanj pa, ako te objame Bitje vseh bitij!... In kakor v prazni izdolbini kitare nekaj časa tiho odmeva pesem, tako je bilo videti, da hoče Bog, naj tudi v praznini Dominikove duše — odkoder je hotel pregnati njega samega — še nekoliko časa odmevajo otožni glasovi na veliki spomin...

Najbolj so se ti jutranji sprehodi priljubili Loliti, ki se ni mogla naužiti prelepe obale, zlasti od vile markize Courlis do Vieila, mimo Magdalene in Belega rtiča. Vsakemu kraju je dala posebno ime. Ljubila je svež veter, ki se je igral z njenimi lasmi, in sladkoben vonj, ki je dehtel iz zlate preproge cvetočih suhih rož; posebno rada pa je gledala na neprenehoma spreminjajoče se morje, ki je zdaj naraščalo, zdaj padalo. Poznala je skoraj vse ribiške ladje in često se je prav prijazno pogovarjala s starim Crepierjem, ki mu je bil Dominik »zelo pri srcu«.

Postali so si že skoraj domači in stari mornarju je večkrat kar naravnost vprašal:

»No, kdaj bo torej poroka?«

Sicer je bilo to vprašanje, ki je Dominika in Lolito čedalje bolj približevalo in vedno čvrsteje družilo in ki naj bi bilo po njuni misli sklep vsega, na ustnicah slehernega Noirmoutrinca.

Mlada pa sta se zasmejala in odgovorila:

»Čim najprej mogočel«

In v resnici je bilo za svatbo že vse pripravljeno, edino v cerkvi je bilo treba še skleniti zakon. Zaročena sta bila; tudi to je bilo znano po vsem otoku in ko sta šla po glavni noirmoutrinski ulici od pošte do tržišča, sta komaj odgovarjala neštetim prijateljem in znancem, ki so ju od vseh strani prijazno pozdravljali... Včasi se je opogumila tudi mala mesarica ali stara Banzeaujevska ali celo prijazna Gsellova gospodična in ju vprašala kakor stari Crepier:

»No, kdaj bo torej poroka? ... Veste, jaz moram vedeti, ker bom igrala na orgle!«

»Saj ne bo v Noirmoutierju!«

»Kje pa? Morda v Chaiseskem gozdu?«

»Da, da, v Chaiseskem gozdu, ki se nama je tako priljubil... Tam se še najbolje počutiva!«

Yholdyjevi gospe niti na misel ni prišlo, da je Dominik prav za prav še zelo mlad za ženitev. Ni mu hotela nič reči, naj počaka s poroko, ker sta bila z ujem zmerom v nemajhnih skrbah, da se ne bi nepričakovano prikazal župnik Firmin in bi tako njuna ladja nasedla že v pristanišču.

Ne, čim prej ga nerazdružljivo zvezeta, tem prej bosta brez strahu.

Vendar pa sta se na tihem oba bala — dasi nista tega drug drugemu niti z besedico omenila — da ne bi Dominik spoznal, kako se jima mudi, in — kdo ve! — spet napravil kaj podobnega kakor pred letom, ko je nenadoma pobegnil čez prod Goa!

Toda vsak strah je bil docela odveč, ker mladenič za tako dejanje ni imel več moči. Kljub temu je — ne da bi sam vedel čemu — odlašal s poroko kakor pač vsi slabiči, ki venomer cincajo in vsako stvar le odlagajo, dasi prav dobro vedo, da jim to nič ne pomaga.

Nekega dne pa mu je Lolita — seveda na prigovarjanje Yholdyjeve gospe — kar naravnost izrazila željo, da bi napravili poroko, še preden ocvetje mimoze. Dominik je molče pritrdil.

Medtem sta kdaj pa kdaj obiskala odličnega noirmoutrinskega župnika; tudi ta je kmalu zapazil, da mora imeti mladenič najbrž hude notranje boje. Zglasila sta se še pri upokojenem duhovniku Carpentierju, ki je bil nekoč župnik v Parizu, pa se je na starost — tega je že nekaj let — zatekel v Chaiseski gozdič, ki mu je bil silno po godu. Tukaj je s podporo mnogih prijateljev in znancev postavil lično in vabljivo kapelico.

Loliti in Dominiku se je prijazna kapelica močno priljubila, zato sta oba iskreno želela, da bi se v njej blagoslovila njuna združitev. »V tej kapelici« — sta menila — »se bova poročila kakor doma.« Poleg tega sta se spominjala, da sta ravno tukaj prvič drug drugemu razodela svoje čisto različno versko naziranje...

Lolita se od tedaj ni spremenila.

Dominik pa je čutil, da o sebi ne more tako reči...

Slednjič je prišel oni srečni dan, ki sta ga obe družini komaj pričakovali... Prišel je dan, ki se je vsem tako dolgo zdelo, da ga nikoli ne bo... prišel je dan, ki je Lolita neštetokrat sanjala o njem... in katerega se je najbolj bal oni, ki bo poslej nosila njegovo ime...

Še nikdar ni bil otok tako krasen kakor prav ta dan, ko je vse pelo od radosti in kipelo v veselju. Na sinjem nebu je žarelo razbeljeno solnce, kot bi bilo do dna izpraznilo svoj zmagovalni tulec in naperilo vse vsoje zlate puščice skozi goste bore in smreke, ki so rasle okrog obeh vil.

Vse rože so bile v najlepšem cvetju: pisane marjetice in rumene trobentice, celo že prve zgodnje vrtnice. Mimoze so bile ravno v najlepšem cvetju, da se je v zelenečem parku neprestano usipal zlat sneg z njihovih vrhov... Vsa narava se je zvonko smehljala mali nevesti in jo veselo pozdravljala...

Yholdyjevi in Presvesovi mornarji so opletli kapelico z lahkimi mrežami iz tenke modre svile,

s katerimi lovijo sardine; dekleta pa so vpletla v mreže polno mimozonega cvetja.

»Oh, kako krasna je sedaj kapelica,« se je vzradostila Lolita zvečer pred poroko; in tedaj ni bila še skoraj nič okrašena.

»Saj je takšna, kot bi hotela sama pred seboj skriti svoj obraz!« je menil Dominik.

Toda ni se upal dalje baviti se s to mislijo, marveč jo je s silo pregnal iz svoje duše — kolikor mu je ni bila že Lolita pregnala. Vsaj na zunaj je hotel veljati za poštenjaka; in ker je bil Loliti obljubil, da jo vzame za ženo, je moral obljubo izpolniti.

Okoli desetih sta se prikazala iz »Ker-Mimie«. Bila sta zares zelo lep par.

Do kapelice sta šla peš, da ugodita dobrohotnim meščanom, ki so se bili nabrali ob poti in ju radovedno ogledovali. Sicer pa so bili sami Noirmoutrinci in nekaj izletnikov iz prijazne vile sv. Pavla, ki so radi prihajali na noirmoutrinski otoček.

Lolita, še skoraj preprost, ali dražesten otrok, se je prisrčno smehljala, ko se je kakor vila v pravljici bližala svoji sreči in stopala po stopnicah, ki so bile posute z zlatim in smaragdnam cvetjem.

Čutila je, da ima pred seboj največji in najsvetejši dogodek v življenju.

Dočakala je svojo uro.

V kapelici se je zganil zvonček in s srebrnim glasom pozdravljal slovesni trenutek, v farni cerkvi pa je mogočno zadonel veliki zvon.

Čez zelene dobrave je odmevalo ubrano pritrkavanje, plavalo v daljave in morju in zemlji oznanjalo njeno poroko in njeno zmago!...

Lolita ni niti naročila niti želela tako hrupne slovesnosti; vse to je bila ujčeva domislica, ker jo je hotel malo presenetiti.

Napravil je vse, karkoli se mu je le zdelo primerno, zakaj sedaj ga ni več zadrževala ne bojazen ne pretirana občutljivost njegove svakinje. Delal je, kar je hotel.

In tako je tudi storil!

Naročil je zvonarjem, naj pritrkujejo »z vsemi tremi«, in jim že naprej dal bogato napitnino. Ob taki zmagi je pač vredno nekoliko globlje seči v žep; kajti ujec se je predobro zavedal, da tudi on slavi zmago, ker jo je prav za prav največ sam priboril!

Kaj bi pa bila storila uboga svakinja brez njega, ki je s svojo debelo kosmato roko neprenehoma vezal pretrgane niti, prestrezal pisma in mladenci na vse načine zakrival njegov »nezmiselni vzor« ter ga strastno zaviral in tiščal k tlom.

»O, lepa moja Lolitical« se je bahal pred dekletom, »ko bi vi vedeli, koliko ste mi dolžni, bi me takoj poljubili; ali tega ne boste nikdar izvedeli!«

Noirmoutrinski župnik jima je napravil lep, a odločen nagovor, ki mu je bil dal precej skrbi in dela, ker je moral gledati, da ne bi s kakšno neprimerno besedo zadel ob skrito čer. Govoril je popolnoma drugače kakor župnik Firmin, ki ga je slišal Dominik pred dobrim letom, ko je v preprosti cerkvi v predmestju Grandes Carrieres poročal nekega člana patronaža; vendar ni dvoma, da bi bil nagovor Firminu kljub temu zelo povšeči.

Župnik je omenil, kako lep, a obenem kako silno resen in odločilen dogodek je poroka. Zaročnik je kakor svetel prstan z dragim kamenom, bodisi smaragdom, rubinom, safirjem ali s katerimkoli vzhodnim biserom; poroka pa je kakor posvečen poročni prstan, ki je sicer iz pravega zlata in brez okraskov — ki pa veže do smrti!

»...Trenutek preden škof posveti bogoslovca za subdiakona« — pri teh besedah pogleda župnik Dominika — »ga še enkrat nagovori: Odloči se! ... Do sedaj si svoboden! ... Hactenus liber es! ... Toda če vztrajaš v svoji plemeniti odločitvi, se nikdar več ne boš mogel vrniti nazaj! ... Nič manj resne pa niso besede, katere vam danes govori Cerkev, ki želite, da blagoslovi vašo zvezo ... Opozarja vas, da bodo slovesne besede, s katerimi

se boste izročili drug drugemu, odjeknile notri v večnost! ...«

Dasi je bil župnik zelo preprost — saj je imel opravka večinoma z navadnimi mornarji — se je vendar previdno izogibal nevarnim čerem, ki jih je slutil pod vodno gladino; obenem pa je znal sleherno besedo tako poudariti, da se nobena ni izgubila in da ni povedal ne preveč ne premalo.

V začetku govora se je Lolita ozrla na svoj prstan, ki se je na njem lesketal dragocen kamen, zelen kakor Ocean pod »Turkizom«; na koncu govora pa se je Dominik ozrl na svojo dušo, v katero so se mu zadrle besede: »Hactenus liber es!... Do sedaj si svoboden!« ...

Še vedno je svoboden!

Še je čas, da se na dnu njegove duše nenadoma dvigne junak, junak s strašno voljo, junak, ki bi planil na dan in s silnim naporom zdrobil železne in rožnate verige... Iztrgal bi se iz objema svoje zaročenke in svoje matere, ki se ga obupno oklepata, razpel bi krila in se za vselej, za vselej vzdignil proti svojim vzvišenim sanjam...

Takšna misel mu je za hip stresla dušo kakor poslednji utrip življenja v umirajočem...

Zdramil ga je župnikov glas, ki ga je vprašal:

»Dominik Yholdy, ali hočete vzeti Lolito Presves za svojo ženo in zakonsko družico?«

»Hočem.«

»Ali obljubljate pod prisego, da ji ostanete zvesti, kakor mora biti mož zvest svoji ženi?«

»Da.«

»Lolita Presves, ali hočete vzeti Dominika Yholdy za svojega moža in zakonskega druga?«

»Hočem.«

»Ali obljubljate pod prisego, da mu ostanete zvesti, kakor mora biti žena zvesta svojemu možu?«

»Da.«

»Ego coniungo vos in matrimonium in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti... Združujem vas v zakon v imenu Očeta in Sina in svetega Duha!«

Konec! ... Konec za vedno! ...

Med oltarjem in žametastim klečalnikom, kjer si je Dominik natikal rokavice, je ležala na tleh velika nevidna ptica z zlomljenimi krili ...

Devet in dvajseto poglavje

Po poroki so prišli medeni tedni.

Lolita je bila gospodarica.

Yholdyjeva gospa ji je natančno razložila Dominikov značaj, sama pa je dodala še svojo lastno izkušnjo in skrbno pazila, da ne bi — kakor toliko nepoučenih mladih žena — že prvi dan vrgla vse sreče svojemu mlademu soprogu pred noge.

Od kraja se je popolnoma premišljeno držala do njega kar mogoče hladno in ravnodušno. Če si je hotela ohraniti svojega moža — to pa je hotela za vsako ceno — je morala poseči po primernih sredstvih, kar je tudi precej storila in sicer tako spretno, da — vsaj sama je tako mislila — bi si jo vsaka mlada žena lahko vzela za vzor!

Dominiku ni mnogo zaupala, ker je vedela, da si ga še ni osvojila in da si ga do kraja tudi nikdar ne bo. Mnogokrat ji je prišel na misel oni stavek, ki ga je bila tolikokrat slišala od župnika Firmina, da človek obdrži samo ono, kar brani! Tega ne bo nikoli pozabila.

Sklenila je, da bo branila svojega soproga.

Naj je prišla na otok kakršnakoli Parižanka, Lolita se je ni ustrašila. Znala se je tako okusno napraviti in mlademu možu tako prijazno postreči, da ga je nevede priklenila nase. Nikdar je ni videl v zanemarjeni obleki ali da bi roke križem držala, na red in snago v hiši pa je tako gledala, da so se je posli kar bali.

»Turkiz« je imenitna vila, h kateri peljeta dve ločeni poti: z ene strani prideš vanj skozi lep dvored, ki vodi k pristanišču, z druge pa skozi senčnat gabrov gaj, ki sega prav do morja.

Mlada poročenca sta si kajpada izbrala zadnjo pot in si sama zase uredila toliko sob, kolikor se jima je zdelo potrebno.

Lolita ni posebno ljubila starega uјca. Saj ga tudi ni mogla! Kako bo takšna nežna žena ljubila zalitega in trebušastega starca! Posrečilo se ji je, da ga je s previdnostjo in odločnostjo odrinila od sebe, da se ni upal preveč motati se okoli nje. Nasprotno pa sta si z Dominikovo materjo postali iskreni prijateljci in Lolita ni vedela, kako bi ji najbolj pokazala svojo hvaležnost.

»Ljuba mamica!« je govorila, »vam se moram zahvaliti za vso srečo, ki jo uživam. Le kako vam bom poplačala svoj dolg?«

»Če osrečite Dominika!«

»Saj je vendar srečen.«

»Je in ni. Včeraj je bil spet silno zamišljen in sam zase zatopljen... Ali ste videli, kako je včasi čuden in gleda, kot bi neprenehoma zrl nekam vase?«

»Seveda sem videla, saj ga zmerom opazujem. Na vsak način bo treba gledati, da ne bo sam in da se ne bo dolgočasil; preskrbeti mu bo treba razvedrila in mu pregnati neprijetne spomine.«

Lolita je začela razkladati svoje načrte. Vse je bila dobro premislila in tako naravnala, da ne bo prevelikih težav: čez poletje bosta ostala v Noirmoutierju in — če bo le prilika — kupila kakšno vilo, ki jih je na otoku dosti in še dokaj čednih... Toda Lolito je najbolj mikala pristava Garennerie, katere lastnik je bil neki pariški duhovnik. Lolita ga je prav dobro poznala, saj jo je bil pred leti pripravljaj za prvo sv. obhajilo. Sicer najbrž ne bi bil preveč ponosen na svojo učenko, njej pa je to vendar prav prišlo, da mu je laže pisala. Zanj ji kajpada ni bilo — ko bi le prišla na Garennerie, se ga nikdar več ne bi spomnila, kakor župnika Firmina ne, in samo ena skrb ji je vznemirjala srce: kako bi ga pripravila do tega, da bi jima prodal Garennerie. Oj, Garennerie, kako skrivnostna, a čisto noirmoutrinska zemljica! Vedno je sanjala

o njej... Kako lepo bi bilo v lastnem domu na obali sinjega Oceana! Z Dominikom bi živela sama zase in popolnoma ločena od šumnega sveta! Okrog hiše rastejo stoletna drevesa, z vrta pa se odpira prelep razgled na bližnjo vasico Vieil, ki je Dominiku tako zelo prirasla k srcu!... Garennerie je bila nekoč lepa pristava in so gospodarska poslopja še stala; zato bi lahko redila tudi kakšno kravico, nekaj perutnine in par konjičev za lastno kočijo! Ej, to bi bilo življenje!... Razen tega je tamkaj menda še bela in tiha kapelica, ki se je bo zlasti Dominik močno veselil!...

»Lolita, pazite!« ji tašča seže v besedo.

»Ojej, ljuba mamica!« se veselo zasmije mlada žena, »ne bodite vendar tako bojazljivi! Sedaj se nam pač ni treba ničesar več bati.«

»Ljubi moj otrok, človek ni nikdar popolnoma varen!... Nekdo je rekel: 'Če si tako srečna, da si ničesar več ne želiš, skrbno pazi, zakaj nesreča je pred vrati!'... In nazadnje, ali ne prodajava medvedovega kožuha, ko je medved še v brlogu? Kdo pa ve, ali vama bo oni župnik Garenneriejo sploh voljan prodati?«

»Tudi jaz se bojim, da je ne bo hotel, ker je živ in mrtev na noirmoutrinski otok!... Kljub temu, menim, da ga bova že kako pregovorila, kot sva že marsikoga!«

»Če ga pa ne bosta?«

»Si bova pa kaj drugega poiskala. V tujem stanovanju ne maram več biti in učevega govorenja sem tudi že do grla sita!... Najbolje bi bilo, če bi mogla kupiti vsaj kakšno majhno posestvo; potem bi prav lahko našla Dominiku dela in zabave, da ne bo venomer tuhtal in premišljeval in plaval samo v svojih spominih!«

Yholdyjeva gospa radostno objame Lolito, rekoč:

»Vidim, da ste me prav razumeli in da že poznate mojega ubovega sina! Sedaj ste izrekli pravo besedo, s katero je povedano vse. Na vsak

način bo treba ukreniti vse, da ga razvedrmo in rešimo vednega premišljevanja.«

»Zato pa pojdeva letošnjo zimo v Italijo.«

»Tako, da, takol... Dominik je umetnik in vi ste umetnica... Družno se bosta mudila ob istih stvareh in pri tem bo Dominik najlaže pozabil vsako drugo družbo.«

Lolita je takoj začela izvrševati svoje besede. Dominiku je vsak dan našla kakšno delo. Najela sta starega Crepierja, ki naj bi pazil na ribolov in bil zmerom pripravljen, ako bi bilo treba kam iti. Dominik ni še nikdar toliko lazil ob morju, kakor odkar se je bil poročil; sedaj je moral naloviti jastogov, ki si jih je Lolita nenadoma tako zaželela, da se ji ni bilo moči ustavljati. Kar zmisli se je, pa hodi Dominik, četudi do Boeufskih pečin!

Drugič jo je prišlo zopet kaj drugega.

Hotela je, da si ogledata bližnja posestva. In sta morala iti... Včasi ga je odvela naravnost na kakšen vendejski pašnik, da bi morda kupila par konj.

Potem je začela strastno zbirati staro pohištvo. Gueriniereski župnik ga je imel prav lepo zbirko; pretaknila sta vse vasi na otoku in zašla celo na kopno.

Vsak teden je prišlo kaj novega, da je bil mladi mož že čisto utrujen. Zadnjo zimo se je bil tako naveličal potovanja, da je najrajši v miru sedel na balkonu »Turkiza« in sam zase sanjaril... Ob nogah mu ležita psa, poleg njega Lolita, on pa gleda v neskončno morsko ravan... Kaj hočeš lepšega?...

Svojo Lolitico je ljubil čedalje bolj. Niti trenutek ni mogel živeti brez nje.

»Ko bi ti vedela,« ji je večkrat zaupal, »kako prazna se mi vidi naša vila, kadar tebe ni doma!«

»Prav rada ti verjamem, preljubi.«

Tedni so jima hiteli ko blisk.

Prišel je julij, njima pa se je še zmerom zdelo, kot bi se bila poročila šele včeraj.

Vile so se odpirale druga za drugo. V Gozdu je bilo vedno več otrok, ki so se igrali s sivimi osličji. Po vseh obalah je mrgolelo ljudi v najrazličnejših oblekah. Parnik iz Pornica se je spet zibal v pristanišču.

Dominik se je skoraj vsak večer malo sprehodil po obali Dames. Razume se, da tudi svoje mlade žene ni puščal same doma.

»Lolita, kaj ne pojdeš z menoj?« jo je prijazno vprašal.

»Če želiš...«

»Seveda želim!«

Krenila sta skozi gozdič in hodila po potih, ki sta jih bila že bog ve kolikokrat prehodila, pa se jima je vedno in vedno zdelo, kot bi ne bila še nikoli hodila po njih. Vso pot sta veselo kramljala in se glasno smehljala kakor otroka, kar sta prav za prav tudi bila. Dominik se je silno razživel, pripovedoval vesele šale in se radostno smejal kakor nekoč, ko še ni toliko poznal življenja... Vsak, kdor ju je videl tako razigrana, se jima je nehote nasmehnil... Kdaj pa kdaj sta se oglasila tudi v »Ker-Mimie«, kjer sta si nabrala raznih telesnih dobrot in važnejših novic.

Dominik se ni zmenil za ves svet. Videl je edino Noirmoutier, vse drugo mu je bila deveta briga. Časopisa niti v roke ni vzel, in če mu ne bi bil ujec vsake stvari hitro povedal, sploh ne bi vedel, kaj se godi po svetu.

Tako je bilo tudi nekega lepega julijskega večera. Dominik je na balkonu »Turkiza« slikal pečino Cob v zahajajočem solncu; imel je samo še nekaj potez, da bi bila slika dovršena. Zraven njega je Lolita vezla in pela ono lepo:

Barčica po morju plava,
drevesa se priklanjajo;
o, le naprej, o, le naprej,
dokler je še vetra kej!...

Yholdyjeva gospa je na vrtu trgala rože, da nabere šopek za k večerji. Pri vratih se je pri-

kazalo drobno ribiško dekletce, ki je prodajalo sardine ... Spodaj na bregu je stari Crepier skrbno snažil mreže, v katere se je bilo nabralo morskih alg. Vse je bilo lepo tiho in mirno in vsak je bil zatopljen v svoje delo ... Tedaj pa kakor strela z jasnega neba zadoni na stopnicah debel ujšev glas:

»Čakajte, danes vam bom povedal pa nekaj takega, kar se ne čuje vsak dan!«

»Kaj pa? Kaj pa?« sprašuje Lolita.

»Vojna se nam obeta!«

»Vojna?«

»Vojna, vojna! ... Pa še kakšna vojna!«

Beseda vojna se je zdela vsem tako strahotna in tako blazna, da so neverno majali z glavami in skomizgali z rameni. Toda ujec se ni dal oplasiti; iz žepa je potegnil šop časnikov, ki jih je bil nakupil med potjo, in košato razlagal, kako silno nevarni časi so prišli in da morajo biti na vse pripravljeni ...

»Kaj pa, ali bi vojna tudi nas kaj zadela?« se oglasi Lolita nekoliko blede.

»Kakopa!« hitro odvrne Dominik namesto ujca.

»Jaz moram precej pod orožje!«

»Kako, saj nisi še dosti star!«

»Nič zato! Manjka mi samo še leto dni. Ta čas se bom ponudil kot prostovoljec!«

Po teh besedah vstane in odloži svoje risalno orodje. Ni se zmenil ne za vzdihne in prošnje ne za solzne oči in proseče roke, ki so mu branile, naj nikamor ne hodi.

»Moram izvedeti kaj natančnejšega!« je zaklical že pri vratih in odvihral.

Na ujca pa se je izlila ploha ženske nejevolje.

Yholdyjeva gospa in Lolita sta ga obsuli z očitki, kako je mogel tako nenadoma izblekniti takšno grozovito novico, ko vendar dobro ve, kakšen je Dominik! ... Take neumnosti še svoj živ dan ni storil! ... In kako naj sedaj to popravijo?

»Saj bi bil tudi brez mene še nocoj izvedel!« se je branil ujec.

»Bi, ampak drugače!«

»Ah, človek bi mislil, da je vendar že prišel k pameti!... Na, pa je še zmerom tak, kakršen je bil pod Firminovim vodstvom!«

Tako so se prerekali in besedovali brez konca in kraja.

Čez dobro uro se je Dominik vrnil.

Bil je na županstvu, kjer mu je župan, star in za domovino vnet mornar, odkrito priznal, da je stvar zelo zelo resna. Pokazal mu je razglas, ki je veleval, da morajo vsi sposobni moški takoj pod orožje!... Dodal je še, da Evropo čaka najbrž najbolj krvavo klanje, kar ga je bilo kedaj na suhem in na morju...

Novica o vojni pa ni prišla samo do »Turkiza«, marveč se je razletela po vsem otoku. Ljudje so kakor brez glave tekali sem in tja. Nekateri izletniki so ravno prispeli z ladjo in niso še niti kovčegov odprli!... Mnogo častnikov je precej odšlo z otoka; nekateri so se odpeljali z ladjo, drugi pa skozi Fromentineo.

Vse je z nemirom pričakovalo jutra.

Dominik je že ob petih odšel z doma. Na cesti je srečal carinike, ki so se jim na puškah svetili bajoneti, za pasom pa so jim tičali samokresi in naboji.

»Torej je res vojna?« jih je ustavil.

»Vojna, prijatelj, vojna! Kdaj greš pa ti?« Cariniki so ga tikali, kot bi bili že skupaj v strelskih jarkih.

»Mislim, da kmalu!« odvrne Dominik.

»Potem pa le hiti! Popoldne ob štirih bo ladja poslednjič vozila potnike; nato jo bodo spremeniili v vojno ladjo.«

»Kdo je rekel?«

»Sam kapitan!«

Vojna!... Vojna!... Vojna!...

Kakor strela z jasnega julijskega neba je treščil ta klic med ljudi. Po vseh zidovih, da, celo

po drevju so lepili razglase o mobilizaciji... Pri vsakem razglasu so se zbirale gruče žena, kjer so se med noirmoutrinskimi robci mešali tudi pariški klobuki.

Vojna!

Vsem je zastala beseda v grlu in v oči so privrele solze; vendar nobeden niti za hip ni omahoval. Možje so vedeli, kaj jih čaka, in na obrazih jim je bilo brati odločno močnatost, ki se pokori tudi najtežji dolžnosti. Treba je iti, zato gredo! Domovina kliče na boj, otroci se ji poslušno oglašajo. Vsi bi pljuvali na onega, ki bi le za trenutek omahoval pred svojo dolžnostjo in se obotavljal izvršiti to — ali pa še več — kot mu nalaga dolžnost.

Tako so mislili vsi — razen v »Turkizu«, kjer so bili popolnoma nasprotnega mnenja.

Ujec je bil morda nekoliko napak naredil, ker je prezigodaj in preveč naravnost vrgel ono neveselo novico o vojni. No, pa bo že skušal popraviti tudi to nerodnost, če je sploh bila nerodnost.

Ko se je Dominik vrnil domov, sta se ujec in mati takoj spravila nadenj.

Začela sta mu dopovedovati, naj se nikar ne ozira na druge; naj delajo, kar jim je pač všeč! Blaznež dela po svoje, kdor je moder, pa vsako stvar trezno presodi in mirno čaka...

Nazadnje je pripomnil ujec, da bosta že poskrbela, da se v svoji nerazsodni ljubezni do domovine ne bo kam zaletel, kakor sta bila prepredila, da ga ni zavedlo ono nespametno versko navdušenje.

»Ne govorite takih bogokletnih besed!« mu Dominik seže v besedo. »Hvala Bogu, da mi da vsaj Lolita mir, ki bi edina bila nekoliko upravičena, da mi brani iti v vojsko. Vi pa nimate nikakšne pravice!... Ko bi videli, kakšno je ljudstvo, ko bi videli njegovo vero, moč in pokorščino, bi drugače govorili!... Vsa dežela je do mozga

presunjena, vi pa hočete, naj jaz ostanem izven tega gorečega navdušenja in naj se umaknem svoji dolžnosti!»

»Kdaj sem rekel kaj takega? Ko boš zadosti star, boš že šel; sedaj pa si še premlad!«

»Strašno, teh leto dni!«

»Leto dni je leto dni!... V dvanajstih mesecih bo že zdavnaj vojna minila!«

»Prej pa bo na bojnem polju padlo sto in sto tisoč mož!« vzklikne Dominik in povzdigne roke.

»Seveda, seveda!« togotno odvrne ujec. »Toda ti boš ostal živ, zahvaliti pa se boš moral edinole nama... Zopet si začel uganjati take neumnosti kakor lansko zimo z onim župnikom Firminom! Če ne bi bila midva tedaj posegla vmes, te danes ne bi bilo tukaj, in namesto da bi bil poročen z našo prelesto Lolitico, bi vzdihoval in hiral v ne vem kakšnem semeniškem zidovju! In če te ne bi bila sedaj zopet zadržala, bi se bil ponudil za dobrovoljca in pomnožil število tepcev, ker si še zmerom tak telenban, kakor si bil!... Ko bi ti vedel, kako nezmislno govoriš!... Da je vsa dežela presunjena do mozga in da se povsod oglašajo dobrovoljci!... Kje pa vidiš katerega? Morda meniš one kričace in razgrajace, ki se repenčijo in derejo po cestah! Kako pa, ti so tebi najbolj pri srcu! Drugih pa ne vidiš, ki lepo mirno in pametno molčijo in si mislijo svoje! Teh ne maraš ne videti ne slišati, ker so v tvojih očeh zlobne propalice! Toda vedi, da bodo prav te propalice danes ali jutri zagospodarile na svetu, kjer bo vojna izpraznila marsikatero čedno službico!«

V Dominiku je vse drhtelo in kipelo in neprenehoma je silil ujcu v besedo. Ta pa se ni dal ustaviti; njegove besede so bile ukazujoče, tu in tam celo zaničljive in marsikatera je zadela nečaka kakor zaušnica.

»Kaj bi se toliko postavljaj in si ne vem kaj domišljaj!« mu je dopovedoval ujec. »Prvič si že moral odnehati, pa boš moral tudi drugič! In konec

komedije! Kar navadi se, da si ne boš domišljaj, da imaš kdaj prav! To si kar izbij iz glave in si enkrat za vselej zapomni, da je najbolje, če lepo molčiš in naju poslušáš. Poglej, preteklo zimo sva se samo zavoljo tebe odpravila na ono smešno potovanje, ki naju ni stalo nič manj kot petdeset tisoč frankov! Petdeset tisoč je šlo edino za to, da sva te zadržala pred semeniščem!... Menim, da ti bo to dovolj, ako imaš le količkaj pameti! Čas je res, da se spametuješ, zakaj mati in jaz sva že vsega sita; star si tudi že zadosti in midva nisva prav nič razpoložena, da bi venomer popravljala tvoje neumnosti!«

Ujec, ki mu ni bilo za drugo kot za denar in za telesno uživanje, ni izbiral besedi, ki so neusmiljeno padale po Dominiku.

Mlademu možu je za hip zaplala kri, da bi se vzdignil in uprl, potem pa mu je glava omahnila na prsi... Bil je premagan... Spomin na vzvišeni poklic, kateremu se ni bil odzval, ga je strl s prvim udarcem...

Dasi ujca ni mogel niti videti, vendar je moral — čeprav nerad — priznati, da govori resnico... Nima pravice, da bi se postavljaj... Ne ostaja mu drugega kot da se poniža, poniža in mirno molči!... Ali je to že začetek kazni in pokore, o kateri mu je na dnu duše kdaj pa kdaj govoril neki oddaljen glas, naj se nanjo pripravi?...

»Mislim, da ti bo za sedaj dosti!« konča ujec pogovor, kot bi mlademu možu na obrazu čital boj, ki se je vršil v njegovi duši. »Ne misli več na takšne bedastoče, ki bi te lahko strahovito stale, in prepusti se najinemu vodstvu!«

»Saj sem se v enem letu še preveč na to navedil!« vzdihne Dominik.

»To je zate tudi najboljše in edino pametno! Kaj pa hočeš? K vojakom te ne kliče dolžnost, k ženi pa!«

»Ali res, Lolita?«

»Mislim da!... Uh, kako nespametna je vojna!« Po teh besedah so se razšli.

Trideseto poglavje

Končno je vendar prišel dan, ko je Dominik dobil odlok, da mora na vojno.

Mati in ujec sta že zdavnaj mislila na ta dan; bala sta se ga in se nanj tudi pripravila.

Vse njuno dotedanje prizadevanje je šlo za tem, da Dominika na vsak način obdržita doma. V strahu, da se jima ne potopi ladja že v pristanišču, nista hotela odnehati, pa naj bi bilo še tako težko pristati.

Ujec se je že nekaj tednov trudil, da bi Dominika čim bolj oplašil in ga navdal z bojazljivostjo. Mladi mož mu je nekaj časa odločno ugovarjal, a slednjič je vendar moral utihniti... Posebno pri kosilu ali pri večerji je imel ujec največje veselje; na dolgo in na široko je razlagal, koliko pozna modrih mož — ti modrijani so mu bili vedno na jeziku — ki so previdni kakor kače in znajo skriti svojo kožo pred krogami in pred človeško nespametjo.

Vsak dan je pripovedoval o kakšnem svojem prijatelju, kako se je ta in oni izognil, da mu ni bilo treba iti v vojake. Prvi se je tako dolgo delal bolnega, da mu je nazadnje tudi zdravnik verjel, drugi je dal svoj avtomobil za vojsko, tretji je postal šofer pri nekem prijaznem generalu, četrti pa nadzornik vojaške kuhinje. Ej, to bi se ujcu podalo, to! Ko bi v generalnem štabu pokusili njegovo ribjo juho, ga gotovo nikdar več ne bi pustili od sebe. Takšnega kuharja ne najdeš za vsakim plotom!... Tako je zdaj resno zdaj šaljivo bolj in bolj zatiral vsako blago in vzvišeno misel v srcu svojega nečaka.

Ne da se povedati, koliko je Dominik trpel. Podlo ujevo govoričenje mu je paralo srce. Slednjič pa je popolnoma otopel in se vsemu privadil.

Pot v globino je čedalje bolj strma in gladka.

Vsaki podlosti sledi navadno še druga.

Ko se je vojna začela, je Dominika docela prevzela misel, da se priglasi kot dobrovoljec. Sedaj pa, ko so dan na dan prihajala poročila o krvavih izgubah na bojnih poljanah; ko je gledal ranjence,

ki so se vračali iz bojev, ta brez noge, oni brez roke ali oslepljen; ko je slišal pripovedovati, kako zmrzujejo vojaki v mokrih in blatnih strelskih jarkih, nad njimi pa visijo oblaki strupenega plina in žvižgajo krogle iz pošastnih topovskih žrel — se mu je vsako uro jasneje oglašala misel, da je vendar bolje živeti na tem tihem otoku, kjer je človek najbolj varen pred vsem svetom. V »Turkizu« ti v kaminu veselo prasketa ogenj, sediš za lepo pogrnjeno mizo, poleg tebe pa se smehlja Lolita, ki tu in tam prav milo šepne:

»Dragi, samo tebe imam na svetu... In ti imaš samo mene... Stori vse, kar bo mogoče, da se nama ne bo treba ločiti!«

»Preljuba moja, kaj pa domovina?«

»Eh, domovina!« malomarno odmahne Lolita kakor pred letom, ko ji je spodaj na obali govoril o Bogu.

»Saj me razumeš, ljuba Lolitica, kajne?« ji je dokazoval in branil svojo zadnjo odločitev, ker je vedel, da je s tem uničena vsa njegova moška čast, če še tukaj popusti. »Zadnjič sem se vdal ujcu, da se nisem oglasil za dobrovoljca, ker tega prav za prav nisem bil dolžan storiti. Kadar pa me bodo poklicali, tedaj pojdem brez odlašanja! Vsak Francoz mora iti, če ne ga lahko imenujemo šlevo in propalico!«

»Seveda, seveda!... Vendar je razlika, kam greš...«

»Kam greš! Tja moraš iti, kjer je boj, to se pravi naravnost na bojišče!«

»In kljub temu ne gredo vsi na bojišče. Na lastne oči vidiš, koliko jih čisto po pravici ostane v zaledju.«

»Pa ne takih, kot sem jaz!... Samo ob sebi se razume, da takšne pošljejo na bojišče, kakor hitro so dovolj poučeni v vojaških zadevah.«

»Kaj se dolgo učijo?«

»Dva do tri mesece.«

»Če pa dobiš od poveljnika ukaz, da ostaneš v zaledju?«

»Mladih nikdar ne pošiljajo v zaledje.«

»Ko bi pa le katerega, saj izjema potrjuje pravilo?«

»Takega vojaka že vnaprej zaničujem!« vzkipi Dominik in nemirno stopa po sobi gori in doli. Nato se naglo obrne k Loliti:

»Bojim se, da se bo ujec spet kaj vmešaval!«

»Ne vem.«

»Ampak, sedaj se pa ne bom dal! Presneto, da ne! Samo tega te prosim, Lolita, nikar se z njim ne postavljaš proti slavi našega imena!«

Lolita je molčala. — — — — —

Dominikov polk je bil v Nantesu. Ko je štirinajst mesecev po začetku vojne prišla vrsta nanj, so se zmenili, da ga Lolita, mati in ujec pospremito naravnost v mesto.

Potovali so po znani poti skozi Gueriniere, Fosseo in Challans. Povsod je bilo čutiti žalostno vojno z vsemi njenimi vzvišenimi in ogabnimi posledicami. Vasi so bile skoraj prazne, moškega pa nikjer nobenega; vsi mornarji so morali na vojne ladje. Bog vedi, kje so sedaj, morda v Dardanelah ali na Grškem... Mnogo jih je padlo pri Dixmudu. Na otoku je bilo čedalje več velikih črnih rut, kakršne nosijo vdove.

V Fossei so prvi Amerikanci delali velikanški prostor za hidroavijone. Male Noirmoutrinke so takoj pohitele gledat vrle mladeniče, ki so jih prišli braniti iz daljnega Novega sveta.

Skozi morski rokav pri Fromentinei so se Yholdyjevi prepeljali z ameriško obrežno ladjo. Vodil jo je lep, visok in resen častnik, ki je vprašal Dominika, ko so stopali s krova:

»Ali odhajate na vojno?«

»Da.«

»Naravnost na bojišče?«

»Upam, da.«

Častnik ga je pozdravil tako, da se je jasno videlo, kako spoštuje moža, ki gre v smrt za svojo domovino.

»Preklican kol zabiti!« se je togotil ujec, ko so se oddaljili od brega. »Kaj ga briga, kam gre kdo! Ali je on na bojišču, a?«

»Seveda je!« odvrne Dominik, »ker se vojskuje na morju.«

»Ho-ho-ho, zdaj si pa prav povedal, zdaj!« se porogljivo zasmije ujec. »No, na takšno bojišče greš tudi ti čisto lahko! To si pa zadel, to!... O marsičem sem že premišljeval, ampak to mi pa še ni prišlo na misel!... Prebito, kje je vendar oni zli duh, ki vam v najhujšem trenutku šepne pravo besedo!...«

»Toda, ujec, ne pozablajte, da jaz nisem mornar in da bom moral lepo med pešce!«

»Ljubi moj, ali ne veš, da so pešci tudi — na morju?... Sicer pa te spravim tja, kamor boš sam hotel... Čemu pa imam toliko znancev in prijateljev v Nantesu in v Parizu? Dandanes že tako gre vse edino po raznih zvezah in priporočilih.«

»O, vse pa zopet ne!«

»Ti kajpada ne vidiš drugega razen onih, ki po vlakih trobijo svojo »Marseillaiseo« (francoska državna pesem) in »Madelono«... Jaz pa rajši poslušam molk onih, ki mirno molčijo... Vidiš, od takih se uči in take posnemaj! Zopet ti ponavljam, da sta na svetu dve vrsti ljudi: prvi so modri, drugi bedasti. Sedaj so na konju kričavi bedaki... Ampak le počakajmo, da se vojna konča; tedaj bodo prišli modri in pobrali najlepše sadove.«

»Strašno!«

»Zakaj strašno? Če bi bili vsi ljudje pametni, bi nikdar ne bilo vojsk! Bedaki povzročajo vojne; zato je pa tudi popolnoma prav, da jih sami dobijo po grbi... Ti pa si izberi, kar hočeš!... Dvakrat sem te že rešil... Ako želiš, te bom še tretjič!... Mislim, da imam dovolj moči!«

Tako so se pogovarjali v vagonu lokalne železnice, ki vozi od Fromentine do Challansa. Sedli so v prvi razred in so bili v začetku čisto sami. Toda na vsaki postaji je kdo vstopil, da jih je bil kmalu poln voz. Prišle so ženske, ki so nosile

maslo v nizkih cajnicah, mehaniki, uradniki in delavci, skoraj vsi v vojaški opravi.

Na neki postajici je prihrumela na vlak tropa mornarjev, ki so drug čez drugega drli v vozove in kakor opice lezli na strehe, sédali po stopnicah in po sklepnih verigah, prevračali prtljago in konji gazili po nogah potnikov. Nobena beseda ni nič zalegla. Začeli so prepevati, kaditi in čakati. Eden se je naslonil celo na hrbet Yholdyjeve gospe in tako zaspal, drugi je pobjljuval obleko svojih sosedov, dva pa sta se stepla in razbila šipe.

»Na, zdaj vidiš, kaj je vojska!« dé ujec proti Dominiku.

»Na bojišču pa so se in se bodo vsi ti obnašali kot junaki!«

»Kdo ti je pa zopet to povedal?... Tebi se bojišče in vojska vidi od daleč v nekem peklen-skem blesku, ki ti ga ni in ni mogoče izbiti iz glave! Poslušaj mene, ki poznam življenje in vem, kaj je vojna; povem ti, da so na bojišču do pičice takšni divjaki kakor ti-le, samo da se še koljejo in da curkoma teče kri, pa da tukaj leži roka, tamkaj noga ali celo čreva...«

»Uh, grozno klanje!« zašepeče Yholdyjeva gospa s stisnjenimi zobmi.

Lolita je molčala.

Ker ni imela nobenega trdnega načela, ki bi se ga oprijela, ni bila nikoli stalna; vedno je kolebala in omahovala sem in tja. Sedaj je bila na ujčevi, sedaj zopet na Dominikovi strani.

Dominika je ljubila. V tej ljubezni in od te ljubezni je živel. Vse drugo je šlo mimo nje.

V Challansu je bil tak hrup in vrvenje, kot bi se vršilo vojaško pregledovanje. Mladeniči so se držali pod pazduho in z godbo in zastavo na čelu v gruclah hrumeli po ulicah. Če so srečali kakšno dekle, so jo začeli objemati in vseprek poljubljati, peli so na vse grlo in kolovratili od gostilne do gostilne. Orožniki so jih skrbno opazovali.

»Takih razgrajačev pa še nisem videl!« zagodrnja ujec kažoč na mladeniče.

»Čez nekaj mesecev se bodo že pomirili!« so-
čutno pripomni neki častnik.

Vlak je zažvižgal in jih ponesel proti Nantesu.

Yholdyjeva gospa je sedla k svojemu sinu, ga
prijela za roke in ga začela pregovarjati. Dejala je,
kako silno neprijetno ji je bilo uјčevo govorjenje
in njegovi sirovi dokazi, s katerimi prav nič ne so-
glaša. Vendar bi rada dopovedala Dominiku, da je
njegovo stanje popolnoma različno od drugih nje-
govih vrstnikov.

»Poglej, ti si oženjen! Drugi niso. To je veli-
kanska razlika! Zato tudi čisto lahko prideš v re-
zervo! Da, da, v rezervol!«

»Saj razumem, da mlad človek, ki ima obe roki
čisto prosti, lahko dela, kar hoče in drvi v prve
vrste na bojišču. To je njegova dolžnost, četudi se
težko loči od svojih dragih. Pri tebi pa ni tako!
Zategadelj tudi ne zahtevam, da bi šel sam prosit,
naj te pošljejo v zaledje, kakor je storilo nemalo
najboljših mladeničev. Poglej, mali Nodus je prišel
k topničarjem in je sedaj prav daleč od bojišča;
veliki Zelier se je zrinil v tajništvo vojnih letal v
Pariz. Bojišča niti od daleč ni videl, v Nantes pa
prihaja v takšni uniformi, da se kar blešči!«

»Toda, ne misli, da jaz isto zahtevam od tebe.
Nel Edino to želim in tega te prosim, nikar ne sili
čez zid, s katerim te hočejo srečne okoliščine zava-
rovati pred bojiščem. Nikar ne sili v gotovo smrt,
ko se ji lahko izogneš!«

»In končno mislim, da imam kot tvoja mati pra-
vico, da te posvarim in opozorim na to, da včasih
ena dolžnost drugo lahko nekoliko popravi in pre-
drugači! Saj smo vendar ljudje, ali ne? In menim,
da nihče ne more nič očitati materi, če takšne raz-
loge razodene in poudari pred svojim ljubljnim
otrokom!«

»Gotovo, da nel! Zato bodo pa meni lahko oči-
tali, ker sem vas poslušal!« žalostno odvrne Domi-
nik. Srce se mu je hotelo razklati od bolečine, ko
je videl, kako se vse grmadi okoli njega in ga skuša
odvrniti od dolžnosti, ki ga kliče na bojišče. Druge

obrambe ni imel proti svoji materi, razen besed, ki mu jih je narekovalo srce; in s temi se je branil, rekoč:

»Kaj pa dolžnost? Domovina kliče vse, bogate in revne, omožene in samske, učene in nevedne. Pred domovino so vsi enaki, vsak mora dati svoj veliki davek v krvi, in samo ona ima pravico, odločati, kdo bo moral najbližje gledati smrti v obraz!«

»Ali, preljubi otrok, saj ničesar drugega ne zahtevam od tebe! ... Daj, naj domovina sama določi, kam pojdeš! ... Nikar je ne sili k odločitvi, saj praviš, da je to edino njena pravica! ... Če te pošlje na tako mesto, kjer je manj nevarnosti, vedi, da to ni nikakšna sramota — še marsikdo je mojih misli — in da so vojaki enako potrebni na vseh mestih, ako hočemo, da se bo vojska dobro držala.«

»Mama, ko bi vi vedeli, kako me mučite!«

Prišli so v Nantes.

Nad mestom je ležala noč ... Velikanski kolo-dvor je nudil pošasten pogled. Na peronu se je trlo vojakov; nekateri so stali, drugi sedeli, tretji ležali, zleknjeni kar po asfaltnem pločniku; za zglavje so imeli prtljago.

Zdaj pa zdaj je predrla to nočno temoto velika svetilka na orjaški lokomotivi, ki je počasi, skoraj slovesno, zavozila na pokriti kolodvor.

Iz vagonov se je prikazalo najprej nekaj navadnih ljudi, zatem pa vojaki, sami vojaki, vojaki brez konca in kraja ...

Prisopihal je prvi vlak ameriškega Rdečega križa. Razložili so nosilnice, na katerih so ležali mladeniči, ki so jih pred enim ali dvema dnevoma pobrali na bojišču. Nekateri so ležali ko mrtvi, druge je stresala mrzlica, drugim zopet so se rdečile krvave obveze; prenekateri je bil brez roke ali brez noge, kar se je dalo razbrati s posebnih listkov, ki so bili pričvrščeni na nosilnicah.

Mlade bolničarke so jih že pričakovale in na vsako nosilnico spustile kakšen dar: ta je dobil skatlico čokolade, oni sveženj cigaret ali šopek lepih cvetlic ...

Človeknu je srce kar zakrvavelo, ko se je ozrl na toliko število pohabljenih mož, ki so se vrnili naravnost z bojišča...

Lolita je samo gledala in gledala...

Nenadoma se zdrzne in kakor ranjena ptičica zašepeče Dominiku:

»Saj boš naredil, kakor ti je mama svetovala? Oh, kajne, da boš? Ali mi obljubiš?«

»Preljuba moja Lolitica!... Lepo te prosim, ne bodi še ti takšna!...«

»Toda!...«

»Da, da, saj sem vedel... Tudi ti imaš pravico, da poveš svoje... Razodeni, kar ti leži na srcu!«

»Morebiti mnogo več, kakor si misliš, Dominik!«

»Kaj hočeš reči?«

Lolito zalije rdečica.

»Kaj hočeš reči?« v drugo vpraša Dominik.

Stala sta sredi hrumečega kolodvora, po katerem se je prelivala neizmerna množica ljudi in kjer je odmevalo peklensko brnenje. Okoli njiju se je vrtinčil prah, nad njima pa je temna noč razpenjala svoja krila... Tukaj je Lolita zaupala Dominiku, da se jima bo rodilo drobno bitje; in v imenu otroka, ki ga pričakuje, ga je prosila, naj se spomni materinih besed, ki mu je malo prej rekla, da včasih ena dolžnost drugo lahko popravi...

»In če se brez tvoje volje ali celo proti tvoji volji vzdigne pred teboj zid, ki te bo varoval pred krogami,« nadaljuje Lolita, »bodi prepričan, da ga je postavilo morebiti samo božje usmiljenje, ki je neizmerno večje kakor človeško... Zato nikar ne podiraj tega zidu!...«

Po teh besedah sta se poslovila. Službujoči orožniki so klicali najmlajše vojake in jih jadrno ločili od svojcev.

»Dominik, vedi, da te jaz ne bom pozabil!« mu je v slovo zatrjeval ujec.

»Tudi name se zanesi! Nekaj še vedno premorem!« mu je skozi solze zašepetala mati.

Lolita je molčala.

Z zaprtimi očmi je objela svojega moža in se ni mogla odtrgati od njega... Vedela je, da je popolnoma njen, zakaj zadnji razlog je v njem docela strl vsak odpor, in se na tihem veselila, da bo njena ljubezen zmagala nad ljubeznijo do domovine, kakor je nekoč že premagala ljubezen do Kristusa.

Eno in trideseto poglavje

Eden... dva... tri...

Tako so brzela mimo Dominika zadnja tri vojna leta, ki jih je preživel — v »Turkizu«, kamor se je bil za stalno vrnil.

Eden... dva... tri...

Kot bi štel... Živel je enolično in brez vsakega hrupa, da si mirnejšega življenja vobče ni moči misliti.

Saj sam ni bil naredil niti enega koraka, da bi se izognil vojaški službi! O, ne! Storil je samo to, kar je delal vse svoje življenje, da so namreč drugi počenjali z njim, kakor so hoteli.

Nenadoma je zrasel pred Dominikom visok zid, ki je omahljivca in slabiča še bolj zmedel. Ne da bi sam vedel kako — dasi je po mnogih znamenjih lahko slutil, da mora biti za vsem ujęeva roka — je malo po malem splahnila vsa njegova odločnost in brez odpora se je oklenil varnega mesta, ki se ga je držal cela tri leta: vozil je tovorni avtomobil iz Nantesa v Angers in iz Angersa v Nantes...

Natanko je poznal to pot, vedel je za vse hotele in smehljajoče se trate ob cesti, znana mu je bila sleherna kočica, vsak ovinek in vsak klanec, kjer je bilo pač mnogo manj nevarnosti kot pa okoli Verduna in Douaumonta!

Kolikokrat je že premeril to cesto! Vedno je bil veselega in vedrega obraza, bral je časnike in prevažal vojake, ki so odhajali na bojišče ali ki so se vračali domov; med njimi je bilo mnogo celo takšnih, ki so bili že dvakrat ali trikrat ranjeni, pa so še zmerom odhajali nazaj v strelske jarke, ko so se jim rane nekoliko zacelile.

Dominik je imel lepo uniformo, ki mu jo je bil napravil najboljši pariški krojač. Vojaki, katere je vozil, pa so bili vsi blatni in raztrgani...

A kljub temu so ob vsaki priliki samo nje pozdravljali!

To je Dominik jasno razumel. Z grenkobo je občutil, da je le šofer, voznik in služabnik pogumnih junakov!

Kolikokrat ga je objela najhujša sramota, ko se je ustavljal pri tej ali oni gostilnici, ki jih je bilo vse trdo ob veliki cesti. Gostilničarji so bili preprosti in ne posebno premožni ljudje in so morali sami zaslužiti vsak denarček, če so hoteli kaj poslati svojemu sinu v vojno.

Nobena gostilna ni bila nikdar tako polna, da se ne bi našel prostor za sirotnega prostaka. Če je bilo količkaj mogoče, je spal na postelji, če pa tu ni bilo prostora, so vrgli slamnjačo na tla, ali so mu postlali na klopi ali pa na starem biljardu. Samo v največji sili so jih odvedli v hlev in jim pognili plahte na mehki slami; dostikrat pa je gostilničar sam spal na slami in vojakom prepustil svojo postelj.

Za Dominika pa ni nihče nič skrbel.

Niti zmenili se niso zanj, četudi je imel polne žepe denarja, ki ga je brez pomisleka trosil.

To je bilo vsem znano.

Ampak nekaterih ljudi in nekaterih stvari ni mogoče pridobiti z denarjem!

Koliko noči je moral prespati na svojem avtomobilu, ker ga nihče ni maral poleg sebe! Vsi so se ga ogibali.

Telesu radi tega sicer ni bilo prav nič hudo, ker se je dobro zavil v gorak kožuh; toda srce mu je zalivala pregrenka boleost.

In kaj naj reče na vse to, komu naj potoži svoje gorje?

Sam sebi se je prignusil.

Nič več se ni čudil, da ga zaničujejo tudi drugi... Kdo pa bo mirno gledal takšnega krasnega, visokega mladeniča, ki se v lepi sinji uni-

formi, prevezan s svetlim pasom in z volanom v roki pogumno vojskuje šest sto kilometrov za bojiščem, medtem ko že sredi Pariza ponoči in podnevi padajo bombe sovražnih topov in zrakovlovov...

Poleg tega je bil skoraj zmerom na dopustu. Res, da so bili to le zelo kratki dnevi, a dopust je bil vendarle.

Ko je začel prihajati k svoji družinici v »Turkiz«, so se mornarske žene močno začudile. Njihovih mož in sinov leto in dan ni bilo domov; le kdaj pa kdaj se je kateremu posrečilo, da je smel nekaj uric preživeti med svojci...

Ko pa so videle, da mladi šofer skoraj vsak teden priteče domov, kakor da nima drugega dela, se jim je vzbudilo zaničevanje in preziranje do njega. Kmalu je povsod veljal za strahopetneža, celo ženske so ga imele za šlevo, ki ne zasluži, da ga solnce obseva...

Nič mu ni pomagala zlikana obleka, zakaj žene, ki so vedele, kaj je junaštvo, so ga zaradi tega le še bolj zaničevale.

Po vsem otoku je število »padlih na polju slave« strahovito naraščalo. Vsak dan so prihajale žalostnejše vesti. Zdaj je padel kdo iz Noirmoutierja, zdaj iz Barbatrea, zdaj iz Lepinea, zdaj iz Guerinniere; največ pa jih je izgubila Herbaudierea, ki je žrtvovala skoraj polovico svojih najbolj vrlih mornarjev... Bridko starinsko znamenje, ki je stalo ob poti pred vasjo, ni bilo še nikoli tako pretresljivo žalostno kakor v onih dneh...

Tudi v Chaiseskem gozdu je teden za tednom rastel seznam onih, ki so se žrtvovali na oltarju domovine. Župnik Carpentier je začel že devetnajst sto petnajstega zapisovati imena padlih, med katerimi je bilo sedaj že premnogo svetlih imen najvišjega francoskega plemstva... Na bojnih poljanah je tekla kri preprostih otočanov in odličnih plemičev, bogatih in revnih, Parižanov in navadnih mornarjev... Sedaj so bili vsi bratje — vse je družila žrtev in smrt za domovino...

Edini Dominik je ostal doma od vseh svojih vrstnikov!

Oni, ki jim to ni bilo znano, so ga še pozdravljali; povečini pa — zlasti vdove — so se obračali od njega, če so ga srečali na sprehodu v Gozdu.

Na glavni cesti v Noirmoutierju se ni upal niti prikazati, zakaj tukaj se je po navadi zbiralo preizkušeno mornarsko ljudstvo. Ob nedeljah se je med mašo stisnil v kak kotiček pri vratih, ker je čutil, da ne spada semkaj in ga je bilo sram sredi črno oblečenih žena, ki so žalovale za padlimi možmi in sinovi.

Bilo je namreč prvo poletje po vojni.

Ko so stopali potniki s porniške ladje, so drug drugega spraševali:

»In vaš sin?«

»Padel je v Vauxu.«

»Kaj pa vaš mož?«

»Padel je v Epargesu.«

»Pa vaš zet?«

»Bil je ranjen in je umrl v Chateau-Thierry.«

Tukaj je zahtevala domovina od premnogih krvave žrtve... Po strašni bitki so vojaki iskali drug drugega in šteli svoje tovariše... Kje je oni dobri plavač?... Kje je oni drzni krmar?... Kje je oni prijazni profesor?... Ali ga ne bomo več videli?

»Ne!«

In od ust do ust so šle besede: padel je na polju slave...

Skoraj vsak, ki se je vrnil domov, je imel kakšno odlikovanje... Nekateri so dobili vojne križce, drugi svetinje, marsikateri celo kolajno častne legije... Neki poročnik Raymond, dominikanec, doma z otoka, je dobil kroglo naravnost v prsa, pa ga ni podrla, zakaj vendéejska grča se ne vda pod vsako sekiro! Zdaj se je že pozdravil in so vsi kazali nanj, ko je hodil na sprehod; vedno je bil jasnega obraza, veder, živahen in vesel, kot bi bil vnovič oživel...

Neki montmartreski župnik je zopet pripeljal ono skupino izletnikov, ki se jih je bil Dominik tako razveselil, ko jih je srečal prvo leto... A sedaj ni več pripeljal vseh... Dva brata, katerih eden je bil izvrsten učenec vojaške akademije, sta ostala na bojišču; eden je obležal na poljanah pri Charleroi, drugi pa pri Gernoncourtu... Prvi je ob odhodu na bojišče v domači kapeli daroval svoje življenje in je bil ubit pri prvem spopadu... Drugi je padel, ko je molil rožni venec... Nekega odličnega bogoslovca, Charlesa Broustaila, ki je študiral v Parizu in ga je poznalo in ljubilo vse mesto — pri vojaki je postal narednik — je izstrelek tako raztrgal, da so komaj komaj prepoznali njegovo telo... Župnik pa je imel že štiri zvezde na traku svojega vojnega križca in je še šel v ogenj, četudi so mu noge klecale!...

Tudi žene so, kolikor so mogle, pomagale bratni deželo in stražile ob obali; prav lepo jih je bilo gledati v tesnih životeh.

Dominiku je postajalo sredi teh žarečih obrazov čedalje neprijetneje. Ni vedel, ne s kom bi govoril ne koga bi se ogibal...

Tu in tam ga je kdo, ki ga še ni poznal, vprašal, kje se je vojskoval, ali je med vojno dosti prestal in ali je bil kdaj ranjen. Ko pa je Dominik odgovoril, da je bil med vojno v Angersu, ga nihče ni maral dalje izpraševati.

Spoznal je, kako se na tem otoku, ki se mu je bil močno priljubil, zbirajo okoli njega valovi zaničevanja, ki dan za dnem rastejo in postajajo vedno grenkejši, zakaj sedaj ga niso obsojali le preprosti ljudje, temveč tudi njegovi sovrstniki iz odlične družbe.

Celo ujec si ga je včasi privoščil in ravnal z njim kot z lutko brez vsake volje. In tudi mati se je neredkokrat pridružila uječevemu roganju.

Edina Lolita se ni nič spremenila.

Živela je samo za svojega otroka. Deček je bil práv srčkan; a kmalu je moral tudi otrok, da, tudi otrok, plačevati dolg svojega očeta.

Nekega dne ga je vozila pestunja po drevo-
redu. Nasproti ji pride vdova po nekem mornarju,
ki je padel na Yseru. Prijazno poboža otroka in
vpraša pestunjo:

»Čigav pa je ta rdečelični debelušček?«

»Gospoda Dominika Yholdyja.«

»A, tega skrivača! Upajmo, da ne bo takšen
strahopetec, kot je njegov oče!« zaničljivo odvrne
vdova in odide.

Pestunja je to seveda precej povedala doma
v kuhinji in je Dominik vse dobro slišal v svojo
sobo.

Njegova duša je bila vsak dan bolj zagrenje-
na... Na dnu srca mu je glodal strašen črv, ki ga
ni bilo moči zamoriti.

Neka Lolitina prijateljica, visoko plemenito
dekle, ki je stanovala v Gozdu in je med vojno
stregla vojakom na bojišču, ga je nekoč pogledala
naravnost v obraz. Dominik jo je pozdravil, ona
mu pa ni niti odzdravila.

V svoji mladosti je poln navdušenja sanjal, da
pojde na Kalvarijo, kjer se bo popolnoma žrtvoval
Bogu za rešitev duš... Takrat je vse ljubilo pri-
jaznega mladeniča — sedaj pa je stopal s te Kalva-
rije in vsi so ga zaničevali... Nikdar ni pričako-
val, da mu bo Bog tako odgovoril.

Zgrabila ga je misel, da takoj zapusti »Turkiz«.
Ali v tem hipu so bili vsi nad njim, češ, da bi se
s tem še bolj osramotil, če zbeži sredi poletja, ko
vendar drugi ljudje prihajajo na prijazen otok.

In zopet se je vdal kakor vselej.

»Beži, beži!« je posmehljivo odmahnil ujec
proti obupanemu nečaku. »Kaj bi si toliko gnal k
srcu! Taka reč se v nekaj tednih posabi. Ko pri-
demo čez leto dni nazaj, bo že vse drugače in nihče
niti mislil ne bo na to! Saj veš, da se ljudje radi
postavljajo... Tako je po vsaki vojni... Nazadnje
bodo oni, ki imajo kaj v glavi, le prišli na površje,
oni pa, ki so bili tako bedasti, da so se dali pobiti,
bodo ostali tam, kjer so!«

»Recite, kar hočete, mene Noirmoutier več ne bo videl!«

»Ali pomisli,« se oglasi Lolita, »koliko lepih trenutkov smo tukaj preživel!«

»Mogoče... Toda meni se vzbuja preveč bridkih spominov, ki mi kakor gad ležijo na srcu!«

Pri teh besedah je Dominik gledal, kakor da »zre sam vase«, česar se je njegova mati najbolj bala... Blodno je strmel predse, kot bi upiral oči v svoj greh, ki je neprenehoma grozeče stal pred njim.

Nekega večera je prišel pismonoša precej pozno, ko so že povečerjali.

Lolita je igrala na klavir. Dominik je na vrtu lepil alge v herbarij. Ujec in Yholdyjeva gospa sta bila odšla k Presvesovim na čaj.

Pismonoša je vročil Dominiku šop pisem in časnikov in se odpravil dalje.

»A, čakajte!« se je nenadoma obrnil, »tukaj imam še neki listič, ki je menda že dolgo iskal svojega gospodarja.«

Iz torbe potegne nekakšen tiskan glasnik in ga poda Dominiku. List je bil ves zmečkan in obdrnjen in edino razcefran ovoj je za silo vezal posamezne liste. Že na zunaj se je dalo spoznati, da mora biti kakšen siroten ljudski časopisek, ki so ga celo v pismonoševi torbi odrivali in tlačili njegovi oblastni tovariši.

Dominik je mislil, da so mu zopet odkod poslali kak ničvreden oglas in ga je že hotel vreči na mizo, kar namah prebledi, zardi in se zdrzne. Spoznal je »Glasnik« Firminovega patronaža, ki bi ga moral sam urejevati!... O, spomin iz davnih časov!...

Od daleč so prihajali na vrt glasovi Lolitinega klavirja, na nebu pa so ugašali poslednji solnčni žarki, ki jih je prihajajoči mrak zagrinjal s svojo temno kopreno... Dominik se je usedel na klopico in razgrnil list.

Kako je vendar prišel semkaj ta listič? Naslovljen je bil na njegovo slikarsko delavnico; od

tam je romal v vilo na Elizejske poljane, odkoder ga je poslal vratar v Noirmoutier... Obrobljen je bil s širokim črnim pasom in je naznanjal, kdaj bo obletnica za društvenimi člani, ki so bili padli »na polju slave«... Nikdar nikjer nima miru pred temi strašnimi besedami!

Že dobrih šest let ni Dominik ničesar slišal o življenju v patronažu, ki mu je bil nekdaž tako pri srcu. Zato je z mrzlično radovednostjo, ki jo je še povečala živčna razdraženost zadnjih dni, odprl list in begal od strani do strani.

Na prvi strani spodaj je bila slaba slika patronaža. Spredej so se videla še prav ista stara lesena vrata, ki jih je tolikokrat odprl in zaprl, ko je hodil k župniku Firminu. Iznad vrat so se prikazovale lesene stavbe, izmed katerih je imela ena raztrgano streho, kot bi jo bila raznesla granata, na drugi pa so se komaj razbrale stare, zbledele črke: »Pomožna vojaška bolnišnica.«

Spoznal je tudi ono bedno in temotno uličico, kjer mu je bila uboga starka v goreči hvaležnosti poljubila roko, kakor so siromaki Kristusu poljubljali njegovo božjo roko.

Dalje je spoznal kamnite stopnice, ki je po njih nekoč kakor dober pastir pripeljal nesrečnega Copinaudja.

Vse je spoznal, vse je videl — samo sebe ni mogel nikjer uzreti...

Na drugi strani je bila druga slika, ki je predstavljala dvorano, v kateri so se zbirali njegovi malčki. O, njegova dvorana, ki se je še čisto dobro spominja! Jasno razloči v stropu štirioglato okence, skozi katero lije v dvorano bleda svetloba, vidijo še isti surovo obtesani tramovi, iste odrgnjene klopi in prav isti stoli. Tukaj je začel svoje prvo apostolsko delo... Tukaj je trepetal ob misli, da ne bo kos svoji nalogi... Tukaj je nekega večera pripravil oni slavni čaj... Skozi ta vrata so ga spremljali otroci, ga lovili za roko in mu jo stiskali ter ljubeznivo klicali »na svidenje«...

Njemu, Dominiku, so stiskali roko, roko, v katero je mislil priti sam večni Bog! ...

Vse je bilo kakor nekoč, samo v tej dvorani so bili postavili oltar, na katerem je mašnik daroval sveto daritev za člane patronaža, »ki so padli na polju slave« ...

Dominiku je srce vrisnilo, kot bi ga zgrabil z ledeno roko!

Nekaj hipov je gledal sliko ... Duhovnik, ki je maševal, ni bil prav nič podoben župniku Firminu!

Kje je župnik Firmin? Kaj se je neki zgodilo z njegovim ljubim župnikom, ki mu je bil oče in mati, z njim, ki je v svoje duhovniške roke sprejel njegovo srce, ga z eno samo veličastno kretnjo vzdignil skoraj do zvezd, naj ga zvezde varujejo, in iz njega izvabil glasove, katerih se ne more spominjati brez vznemirjenja ...

Oh, zakaj mu ni uspelo? Zakaj?

Ali niso močni ljudje zmerom močni?

In ali je treba res samo nekaj solz ali sladkega nasmeha ali laži neke ženske, pa izpodleti in se zruši vse njihovo delo, ki so ga blagoslavljali z lastno krvjo?

Toda kaj je to? ... Ne, ni mogoče! ... Čim dlje je čital, tem bolj so se mu tresle roke, tem bolj mu je migotalo pred očmi! ... Noge so mu klecale, da je moral sesti na klopico.

Obrnil je novo stran, na kateri se mu je prikazala cela vrsta imen, ki jih ni ne mogel ne hotel prebrati ...

A čemu naj skriva in taji sam sebi? ... Če je že tako daleč zagazil, da ni mogoče več nazaj ... Oh, ko ne bi človek vedel vsega! ...

Kakor bliski so se mu podile strašne predstave po razbičanih možganih in se mu vrtale v oči, dasi si je pred njimi zatiskal oči in jih z vso silo skušal odriniti od sebe! ...

Kar je videl, je videl! Zakaj bi se šalil in norčeval sam iz sebe?

Začel je brati ...

Sama imena, imena, imena... Brez konca in kraja...

Med padlimi je našel patronaške člane in prijatelje, mladeniče najvišjih slojev, ki pa niso bili takšne šleve kakor on in ki so se po njegovem begu na božji klic ponudili, da stopijo na mesto, ki ga je bil on zapustil.

Sredi pogumnih junakov se je svetilo ime Marije Berceon. Dominik jo je poznal nekoč kot živo in brhko deklico. Padla je kakor cvetlica v maju, ko je stregla ranjencem.

Dalje je zasledil med padlimi celo dva izmed naraščajnikov, ki jih je sam vodil in jih naučil igrati Gašperčka in kuhati čaj... Koliko sta bila neki stara, ko sta odšla na vojsko? Saj sta bila še skoraj otroka!

In kljub temu sta šla!

Nista slišala ne priletne matere, ki sta ji bila edina opora in ki ju je s tresočim se glasom prosila, naj je za božjo voljo nikar ne puščata same; nista se zmenila za prošnje svojih nevest z Montmartrea ali iz Grandes Carrieres, četudi sta jih iz vsega srca ljubila...

Šla sta!

Po zgledu svojega duhovnega voditelja preprostega župnika Firmina sta storila svojo dolžnost, svojo veliko dolžnost, in mu sledila na bojišče, kjer jima je bil še vedno zgled kakor nekoč, ko ju je navajal k socialnemu delu med svojim narodom.

Z vseh listov, ki jih je stiskal Dominik v drgetajočih rokah, se je dvigala himna bolestne slave, šelest lovorjevih vencev, skozi katere je zavel dih iz onostranstva, in veličastni zvoki zmagoslavne »Marseillaise« ...

In kaj je storil on, Dominik?

Kaj je storil v tem strašnem viharju? Kaj je storil s svojimi dvajsetimi milijoni, s svojim zdravjem in znanjem, z vsemi svojimi odličnimi prijatelji in mogočnimi zavezniki? Kaj je storil s svo-

jimi neizmernimi sredstvi? ... Kje je tekla njegova kri, ko so drugi krvaveli na bojiščih? ...

Kaj mu bo ostalo v prebelih rokah, če iztisne svoje življenje?

Pene, same penel!

Vse življenje je bil igrača, lutka! ... Gizdalin! ... Zajedavec! ... Puhla goba, ki se redi iz strahotnega trpljenja drugih. Stremljeva za dobrim, a se izmika vsaki težji preizkušnji ... Prejel je deset talentov in kaj je napravil z njimi?

Lolita, ki je pred njene noge položil božji dar — svoj poklic — je zgoraj v sobi igrala neko hrepenečo melodijo, kar je še povečalo njegovo trpljenje.

Ni mogel dalje strpeti na vrtu ... Odprl je vrata v ograji in odšel proti morju.

Morje je bilo prav tako vabljivo in pokojno kakor oni večer, ko je bil Dominik prvikrat poražen.

Noč je že razpela svoja temna krila in ovila tudi veličastno morje, da ni bilo moči razločiti njegove neizmerne ravni ... Slišalo se je samo njegovo silno hropenje, žuborenje in šušljanje, ki je prihajalo prav do brega.

Vsak val je prihajal k Dominiku, kot bi ga vabil in mu ponujal roko, ki se ga hoče okleniti ...

Koliko rok se je že oklenilo tega visokega mladega moža in zakaj bi prav to zavrnil in odbil njeno mameče vabilo?

Val za valom je hitel pred Dominikom, ki je samo gledal ... gledal ... in brez vsake misli togo strmел predse ... Objela ga je strašna utrujenost. Naveličal se je vednih bojov in neskončnih porazov ...

Nezavedno je nameril korak proti pečini Cob, ki je štrlela iz morja ...

Nasproti mu pride neka družba, ki se je vračala iz Claire.

Ker ni maral nikogar srečati, se je umaknil na skalo ...

Tukaj je bilo morje še mirnejše... Slišalo se je le rahlo šepetanje in pljuskanje, kot bi dobra mati zibala svojega bolnega otroka in mu pela milo pesemco, da bi ga uspavala — kakor je bila uspavala že toliko otrok:

»Dominik, česa še pričakuješ od svojega življenja?

Zgrešil si ga, zgrešil za vedno!

Bog te je poklical, ti pa nisi maral slišati njegovega glasu... Nikdar več se ti ne bo oglasil!

Domovina je potrebovala tvojega junaštva in tvoje krvi. Poklicala te je, ti pa nisi maral slišati njenega glasu... Sedaj tudi ona tebe ne mara poznati!

Ubogo Lolitico, ki je prava igračka proti veliki dolžnosti, si ljubil bolj kot Boga in domovino!... Odločil si se za Lolito, ki ti je prinesla trpljenje, da se boš do zadnje ure kesal svojega dejanja, zakaj ženska, ki ti ni določena po božji previdnosti, je grenkejša od smrti...

Obrni se, kamor hočeš, zate življenje nima več pomena!...

Pa tudi ti ne moreš nikogar več osrečiti, ker si postal ničvreden ud človeške družbe in še druge le oviraš in tlačiš k tlom!

Celo ujec te že zaničuje!... Slišiš, ujec, ki sam ne zasluži drugega kot zaničevanje, te ima za slabšega od sebe!...

Pa kaj bi ti pripovedovalo!... Odpri oči in poglej!... Tudi Lolita te sama pri sebi primerja drugim mladim možem... Tega ti sicer še ne mara pokazati, četudi jo je na tihem dostikrat sram, da ima takšnega moža, in zavida one žene, katere ponosno stopajo ob strani svojih soprogov, ki so se izkazali kot pravi junaki in slavni vitezi!

Ti pa?... Pozlačeno ničè!...

Ali torej čutiš, kako te vse zapušča, kako se vse sovražno obrača od tebe?... Ali čutiš, koliko sramote in koliko neplodnega trpljenja te še čaka v življenju?!

Zato se iztrgaj življenju! ... Iztrgaj se samemu sebi, da se boš rešil sramotnih prevar in pekočega kesanja ...

Pridi, da te zazibljem v večni sen ...

Pridi v moje naročje. ...

Pridi k meni, kjer v neskončnem pozabljenju spijo živa bitja in mrtve stvari ...

Pridi, Dominik, pridi! ...»

— — — — —
Dominika zvečer ni bilo domov. Vseh se je polastil moreč nemir ... Drugo jutro pa je prišel v »Turkiz« neki mornar in mirno povedal, da so na prodišču nedaleč od vile našli Dominikovo truplo. Plima ga je zanesla na pesek ob obali in je moral biti po mornarjevem mnenju že več ur mrtev ...

Kaj se je bilo zgodilo?

Dostikrat se primeri, da ob plimi morje od vseh strani zalije pečino Cob in zajame zakesnele kopalce, ki so se preveč zagledali v morje ... In koliko bi jih bilo že našlo smrt v morskih valovih, če jih ne bi bil z barko rešil mornar markize de Croc!

Dominik pa je bil sam in navrh še ponoči, ko ga ni nihče videl ...

Sicer je znal dobro plavati, vendar je le malo prej povečerjal! ... Poleg tega je na onem kraju morska struja precej močna!

Torej?

Vsi so se spogledali in drug drugemu v očeh brali resnico ... resnico, ki morebiti niti ni bila resnica? ...

Ta je in bo ostala božja skrivnost ...

Dva in trideseto poglavje

Nekaj dni potem so prišle iz Pariza tri velike črne kočije in se še enkrat — toda zadnjikrat — pomikale z Dominikom skozi Fosseo in Fromentineo. Zadaž sta šli dve črno oblečeni ženski in en

moški, ki je bil tudi napol v črnini in je tu pa tam nejevoljno skomignil z rameni.

To je bil ves sprevod.

Eden izmed kočijažev je slišal mater, ki je ihté kriknila:

»Jaz sem storila, kar sem mogla!...«

In kaj je storila?... To, kar je imela pred seboj!... Mrtvega sina!

Bežala je pred Bogom in pred domovino, bežala pred dolžnostjo in pri tem pogubila lastnega sina!

Ubila je svojega rodnega otroka!

Da, ona je bila kriva njegove smrti, mati je bila kriva smrti svojega sina!...

To je dobro vedela...

Tudi pogreb je bil skromen. Brez vsake slovesnosti so ga položili v družinsko grobnico v kotu nekega pariškega pokopališča.

Na grobu ni nobenega častnega znamenja.

Ujca ni bilo na pokopališče, kar so ga pokopali.

Yholdyjeva gospa in Lolita sta od kraja večkrat prišli in prinesli kak šopek cvetlic; pozneje pa so postali obiski čedalje redkejši...

Loliti se črna obleka izvrstno poda in ujcu pride marsikaj na misel, kadar se ozre nanjo...

Najbolj žalostno je pa to, da na grobu moža, ki je nekoč tako sanjal, da postane mož molitve, nihče ne zmoli niti enega Očenaša!...

Edino v stari odrgnjeni patronaški dvorani se vsako leto daruje sveta maša za »gospoda Dominika, društvenega dobrotnika«. Tedaj je dvorana nabito polna otrok.

Pred letom so bili v prvi vrsti nekdanji — njegovi — naraščajniki in so bili skoraj vsi v modrih oblekah.

Poleg njih pa so stali — dasi jih ni bilo videti — župnik Firmin in vsi veliki rajniki, ki so bili padli na polju slave...

KONEC.

COBISS

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIZNICA

00000503149

25. VIII. 1946

